

ELİFÇAY PADALIHASANOĞLU

İSTANBULÜNİVERSİTESİ SAĞ. BİL. ENST.

YÜKSEKLİSANS TEZİ

İSTANBUL-2021

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

GAYRİRESMÎ ERKEN EVLİLİKLER: 18 YAŞ ALTI EVLİLİK YAPAN
KADINLARIN EVLİLİK ÖNCESİ AİLE YAŞANTILARININ İNCELENMESİ

ELİF ÇAY PADALİHASANOĞLU

DANIŞMAN
DOÇ. DR. ÖMER MİRAC YAMAN

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSTANBUL-2021

TEZ ONAYI

Bu çalışma 17.06.2021 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Doç. Dr. Ömer Miraç YAMAN
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Sağlık Bilimleri Fakóltesi

Doç. Dr. Taner ARTAN
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Sağlık Bilimleri

Prof. Dr. Bedrettin KESGİN
Yalova Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakóltesi

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

Elif ÇAY PADALIHASANOĞLU

İTHAF

Çocukluğunu yaşayamamış tüm kadınlara...

TEŞEKKÜR

Öncelikle tezimin tüm aşamalarında bana rehberlik eden, kıymetli vaktini paylaşarak tezimle ilgili her ihtiyaç duyduğumda kendisine rahatlıkla ulaşmama olanak tanıyan ve her türlü akademik desteği sunan kıymetli hocam Doç. Dr. Ömer Miraç YAMAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Katkı ve desteklerinden dolayı değerli tez jürisi hocalarım Doç. Dr. Taner ARTAN ve Prof. Dr. Bedrettin Kesgin'e teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitim sürecim boyunca bana yol arkadaşlığı eden, takım arkadaşlığı sayesinde daha hızlı ve verimli yol kat ettiğim sevgili Arş. Gör. Aysel AYHAN'a ve tezimin saha araştırması sürecinde mesleki deneyimleri ve çevresinden faydalandığım kıymetli arkadaşım Sosyal Hizmet Uzmanı Merve COŞKUNSU'ya teşekkür ederim.

Beni sevgi ve sabırla büyüten, yaşamım boyunca desteklerini esirgemeyen, bugünlere gelebilmemde en büyük emeğe sahip olan annem Kamile ÇAY ve babam Halit ÇAY'a, çocukluğumdan bu yana hayatımın her alanında bana rehberlik eden, rol model edindiğim sevgili ablam Yasemin KOYMATOĞLU ve ağabeyim İsmail ÇAY'a teşekkürü borç bilirim.

Son olarak, bu zorlu süreçte kaygı ve sevinçlerime ortak olan, başarılarıma olan inancından güç aldığım, her yorulduğumda uzun süren motivasyon konuşmalarıyla tezimin hem yazım hem de saha araştırması sürecinde bana en büyük desteği veren sevgili eşim Nurullah PADALIHASANOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	İİ
BEYAN.....	İİİ
İTHAF	İV
TEŞEKKÜR.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	X
SEMBOLLER / KISALTMALAR LİSTESİ.....	Xİ
ÖZET	Xİİ
ABSTRACT.....	Xİİİ
1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
2. GENEL BİLGİLER.....	3
2.1. AİLE KAVRAMI	3
2.1.1. Aile Tipleri.....	5
2.1.2. Ailenin Fonksiyonları.....	9
2.2. EVLİLİK KAVRAMI.....	12
2.3. GAYRİRESMÎ ERKEN EVLİLİK KAVRAMI	15
2.3.1. Türkiye’de Gayriresmî Erken Evliliklerin Seyri.....	18
2.3.2. Gayriresmî Erken Evliliklere Sebep Olan Faktörler	21
2.3.2.1. Sosyoekonomik Yapı.....	22
2.3.2.2. Gelenek, Görenekler ve Dinî Yapı	22
2.3.2.3. Eğitimsizlik	23
2.3.2.4. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Ataerkil Yapı	24
2.3.2.5. Evlilik Öncesi Aile Yaşantısı	27
2.3.3. Gayriresmî Erken Evliliklerin Yol Açtığı Sorunlar	28
2.3.3.1. Eğitimin Kısıtlanması	28
2.3.3.2. Sağlık Sorunları	29
2.3.3.3. Aile İçi Sorunlar ve Toplumsal Yaşam.....	30
2.3.4. Gayriresmî Erken Evliliklere İlişkin Mevzuat.....	31
2.3.4.1. Ulusal Mevzuat.....	31
2.3.4.2. Uluslararası Mevzuat	33

2.4. SOSYAL HİZMET BAKIŞ AÇISIYLA GAYRİRESMÎ ERKEN EVLİLİKLER	
35	
2.4.1. Sosyal Hizmet Kavramı.....	35
2.4.2. Ailelerle Sosyal Hizmet.....	36
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	41
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	41
3.2. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri.....	42
3.2.1. Derinlemesine Görüşme Tekniği	42
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	44
3.4. Verilerin Analizi	45
3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	46
4. BULGULAR	47
4.1. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER	47
4.2. EVLİLİK ÖNCESİ YAŞAM	53
4.2.1. Çocukluk Yaşantısı	53
4.2.1.1. Parçalanmış Aile.....	54
4.2.1.2. Eğitim Hayatından Kopuş.....	56
4.2.1.3. Çocuk İşçiliği	59
4.2.2. Aile İlişkileri.....	61
4.2.2.1. Aile İçi Şiddet.....	61
4.2.2.2. Baskıcı Aile	64
4.2.2.3. Ataerkil Aile.....	65
4.2.2.4. Anneyle İlişkiler	66
4.2.2.5. Babayla İlişkiler.....	68
4.2.2.6. Olumlu Aile İlişkileri.....	69
4.2.3. Sosyoekonomik Koşullar.....	70
4.3. ERKEN EVLİLİK SEBEPLERİ	71
4.3.1. Olumsuz Aile İlişkileri	71
4.3.1.1. Huzursuz Aile Ortamından Kaçış.....	72
4.3.1.2. Aile Baskısından Kaçış	74
4.3.1.3. Aileyi Cezalandırma	76
4.3.2. Ekonomik Nedenler.....	77
4.3.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	78

4.3.4. Aşk Evliliği	79
4.4. ERKEN EVLİLİĞİN GERÇEKLEŞTİĞİ SÜREÇ	80
4.4.1. Evlilikten Beklentiler	81
4.4.2. Evlilik Kararı	83
4.4.2.1. Görücü Usulü Evlenme	84
4.4.2.2. Aile Zoruyla Evlenme	85
4.4.2.3. İsteyerek Evlenme	86
4.4.2.4. Kaçarak Evlenme	87
4.4.3. Resmî Nikâh	89
4.4.4. Evliliğe Karşı Anne-Babanın Tutumu	92
4.5. ERKEN EVLİLİK SONRASI YAŞAM	96
4.5.1. Çocuk Yaşta Olmak	96
4.5.2. Şiddet	98
4.5.2.1. Fiziksel Şiddet	98
4.5.2.2. Psikolojik Şiddet	100
4.5.3. Cinsel İstismar	101
4.5.4. Ekonomik Sorunlar	102
4.5.5. Eğitim	104
4.5.6. Eşle İlişkiler	105
4.5.7. Birlikte Yaşanan Aile Üyeleri İle İlişkiler	107
4.5.8. Aile Desteği	110
4.5.9. Erken Evliliğe Karşı Toplumun Bakışı	111
4.5.10. Evlilikten Memnuniyet	114
4.5.11. İkinci Evlilik: Kurtuluş Evliliği	117
4.6. ERKEN EVLİLİKLERE BAKIŞ	120
4.6.1. Erken Evliliklerin Sebeplerine Yönelik Görüşler	120
4.6.1.1. “Ailevi Sorunlardan Kaynaklandığını Düşünüyorum”	120
4.6.1.2. “Kızlar Kaçmak için Kaçıyorlar”	122
4.6.1.3. “Aileden Göremedikleri İletişimi ve Bağt Başkalarında Arıyorlar”	125
4.6.2. Pişmanlık	126
4.6.2.1. “Çok Pişmanım”	126
4.6.2.2. “Pişman Değilim”	128
4.6.2.3. Kararsızlık	129

4.6.3. Evlilik Yaşı	130
4.6.4. Erken Evlilikleri Şu Anki Düşüncenizle Onaylıyor Musunuz?	131
4.6.4.1. “Herkes Benim Kadar Şanslı Olamaz”	132
4.6.4.2. “O Yaşın Yaşaması Gereken Okul Çağı”	133
4.6.4.3. “Küçük Yaşta Evleniyorsun Eziliyorsun”	134
4.6.5. Erken Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Görüşler	135
4.6.5.1. ‘En Büyük Önlem Eğitim’	135
4.6.5.2. “Devletin Bunları Takip Etmesi Gerekıyor”	137
4.6.5.3. “Aileler Bilinçlendirilmeli”	138
4.6.5.4. “Ne Yazık ki Bunun Bir Çözümü Yok”	139
5. TARTIŞMA	140
KAYNAKLAR	151
FORMLAR	165
ETİK KURUL KARARI	170
İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI	171
ÖZGEÇMİŞ	172

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2-1: 18 yaşına kadar evlenmiş 20-24 yaş arası kadınların oranı	18
Tablo 2-2: Türkiye’de cinsiyete göre ilk evlenme yaşı (%)	20
Tablo 2-3: Evlenen kız çocuk sayısı ve ilgili yıldaki toplam resmî evlilikler içindeki oranı, 2002-2013 dönemi (16-17 yaştaki kız çocuk).....	20
Tablo 2-4: Öğrenim durumuna göre ilk evlenme yaşı (%).....	24
Tablo 4-1: Katılımcıların yaş ve doğup büyüdüğü şehirlere ilişkin bilgiler	47
Tablo 4-2: Katılımcıların eğitim durumu ve mesleklerine ilişkin bilgiler.....	48
Tablo 4-3: Katılımcıların evlilik yaşı, evlilik sayısı ve medeni durumuna ilişkin bilgiler 49	
Tablo 4-4: Resmî nikâhın dinî nikâhtan ne kadar zaman sonra yapıldığına ilişkin bilgiler 50	
Tablo 4-5: Katılımcıların eşleriyle yaş farklarına ilişkin bilgiler	50
Tablo 4-6: İlk hamilelik yaşı ve çocuk sayısına ilişkin bilgiler	50
Tablo 4-7: Katılımcıların evlilik öncesi aile tipine göre dağılımı.....	51
Tablo 4-8: Katılımcıların anne-baba evlilik yaşlarına ilişkin bilgiler	51
Tablo 4-9: Katılımcıların anne-babalarının eğitim durumu ve mesleklerine ilişkin bilgiler	52

SEMBOLLER / KISALTMALAR LİSTESİ

ASPB: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

CEDAW: Declaration on the Elimination of Discrimination against Women (Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Beyannamesi)

IFSW: International Federation of Social Workers (Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu)

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

TAYA: Türk Aile Yapısı Araştırması

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

ÖZET

Çay Padalıhasanoğlu, E. (2021). Gayriresmî Erken Evlilikler: 18 Yaş Altı Evlilik Yapan Kadınların Evlilik Öncesi Aile Yaşantılarının İncelenmesi. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet ABD. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Bu çalışma 18 yaşından önce dinî nikâhla evlilik yapan kadınların evlilik öncesi aile yaşantıları, evlilik süreci ve evlilik sonrası yaşantılarına ilişkin bilgi edinmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma İstanbul ilinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Kartopu yöntemi ile 20 kadına ulaşılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak kadınlarla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazları ile kayıt altına alınmıştır. Görüşme kayıtları çözümlendikten sonra fenomenolojik yaklaşımla betimsel analiz yapılarak ana ve alt temalar şeklinde kategorize edilmiştir. Elde edilen veriler sosyal hizmet perspektifiyle değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda; kadınların erken yaşta evlenmesinde aile sorunlarının doğrudan ya da dolaylı olarak etkili olduğu, evliliklerin isteğe bağlı ya da isteğe bağlı olmadan gerçekleştiği tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre isteğe bağlı yapılan erken evlilikler olumsuz aile ortamından kaçış için yapılırken isteğe bağlı olmayan erken evlilikler aile zoruyla gerçekleştirilmektedir. Araştırma sonucunda ayrıca; evlilikler üzerinde etkili olan iki temel sebebin evlilik öncesi aile yaşantıları ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği olduğu tespit edilmiştir. Erken yaşta yapılan evliliklerin önlenmesi için erken evliliklere ilişkin yasal düzenlemeler yapılmalı, kız çocuklarının okullaşma oranı artırılmalı ve yoksulluk nedeniyle eğitime devam edemeyen kız çocukları için ailelere ayni ve nakdi yardımlar yapılmalıdır. Kaçış erken evliliklerinin önlenmesi için aileler çeşitli eğitimlerle bilinçlendirilmeli ve aile sisteminin işlevlerini daha sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Aile, Kadın, Erken Evlilik, Dinî Nikâh

ABSTRACT

Çay Padalıhasanoğlu, E. (2021). Informal Early Marriages: Examination of Pre-Marriage Family Lives of Women Who Married Under Age 18. Istanbul University-Cerrahpasa, Postgraduate Education Institute, Department of Social Work. Master's Thesis. Istanbul.

This study was conducted regarding women who married by religious marriage before the age of 18 and to obtain information about their family life before marriage, their marriage life and the life after marriage. The research was carried out in the province of Istanbul. Qualitative research method was used within the scope of the research. 20 women were reached with the snowball method. A semi-structured interview form was prepared and in-depth interviews were conducted with women. Interviews were recorded with voice recorders. After the interview records were analyzed, they were categorized as main and sub-themes by making descriptive analysis with a phenomenological approach. The data obtained were evaluated with a social work perspective. As a result of the research, it was found that family problems were directly or indirectly effective in early marriage of women, and that marriages took place voluntarily or not. According to the results of the research, voluntary early marriages are made to escape from the negative family environment, while non-voluntary early marriages take place by family pressure. As a result of the research, it was determined that the two main reasons affecting marriages are family life before marriage and gender inequality. In order to prevent early marriages, legal regulations should be issued, schooling rate of girls should be increased and in-kind and cash aids should be provided to families for girls who cannot continue their education due to poverty. In order to prevent early marriages for escape, awareness should be raised for families with various trainings and efforts should be made to ensure that the family system functions in a healthier way.

Key Words: Social Work, Family, Woman, Early Marriage, Religious Marriage

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Aile toplumun en temel bileşenlerinden biridir. Ailenin kendi içinde alt sistemleri vardır ve alt sistemlerde meydana gelen değişimler aile sistemini etkilemektedir. Aile sisteminde meydana gelen değişimler de alt sistemleri etkilemektedir. Aile sisteminin işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirememesi bireyler açısından önemli sorunlara sebebiyet vermektedir. Ailenin işlevlerini sağlıklı yerine getiremediği durumlarda ortaya çıkan önemli sorunlardan biri erken evliliklerdir. Bu nedenle bu çalışma aile odağında ele alınmıştır. Kadınların çeşitli sorunlarla yüzleşmesine sebep olan erken evliliklerin önlenmesi için aileye bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşılması önemli görülmektedir. Sosyal hizmet disiplini aileye bütüncül yaklaşarak aileyi çevresi içinde değerlendirdiğinden çalışmada aile, sosyal hizmet perspektifiyle incelenmiştir. Çalışma kapsamında kadınların yaptığı erken evlilikler ele alındığı için çalışmanın bir diğer odağı kadındır. Kadınların erken yaşta evlilik yapmasına sebep olan etmenler arasında aile sorunlarının yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ataerkil toplum düzeni yer almaktadır. Çalışmada toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin erken evlilikler üzerindeki etkisi sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın amacı; 18 yaş altında dinî nikâh ile evlilik yapan kadınların erken yaşta evlilik yapma sebeplerini tartışarak evlilik öncesi aile yaşantılarını ayrıntılı bir şekilde incelemek ve evlilik öncesi aile yaşantıları ile erken yaşta yapılan evlilikler arasındaki ilişki ağını ortaya koymaktır. Çalışmanın alt amaçları şunlardır: Kadınların erken yaşta evliliğe yönelme sebepleri, evlilik öncesi aile yaşantıları, evlenmeden önce evlilik hakkındaki görüşleri, erken evlilikler hakkında şu anki görüşleri ve erken evliliklerin önlenmesi için sosyal hizmet uygulamalarından beklentilerini ortaya koymak.

Araştırma İstanbul ilinde yaşayan 18 yaşından önce dinî nikâh ile evlilik yapmış kadınlarla derinlemesine mülakatlar yapılarak nitel yöntem ile gerçekleştirilmiştir. Toplamda 20 kadın ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeler ses kaydı yapılarak kayıt altına alınmıştır. Daha sonra görüşmeler metinler halinde yazılarak fenomenolojik yaklaşımla betimsel analiz yapılarak temalar oluşturulmuştur. Katılımcılar 21-38 yaş aralığındadır. Katılımcıların yaş aralığının 38 ile sınırlandırılmasının amacı kültürel değişimi dikkate alarak son yıllarda yapılan erken evliliklerin sebeplerine vurgu yapmaktır. Çalışmanın örneklemi İstanbul iliyle sınırlandırılmıştır. Çalışmanın farklı sınırlılıkları da mevcuttur. Pandemi nedeniyle ülke genelinde alınan tedbirler ve katılımcıların sağlıklarını riske

atmamak adına katılımcıların kendi talepleri doğrultusunda görüşmelerin yüz yüze yapılamaması çalışmanın sınırlılıklarındandır. Çalışmanın bir diğer sınırlılığı araştırmaya katılan katılımcıların geçmiş yaşantılarında çeşitli zorluklarla yüzleşmiş, hayatlarının çeşitli dönemlerinde dile getirmekte zorlandıkları olumsuz olaylar yaşamış kadınlar olmasıdır. Bu durum katılımcıların kendilerini açmak isteseler de yaşantılarını aktarma noktasında sorun yaşamalarına yol açmıştır.

Çalışmada ilk olarak ailenin tanımı, aile tipleri, ailenin fonksiyonları, evlilik kavramı ve evlilik tipleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra erken evlilik kavramı açıklanarak Türkiye’de yapılan erken evliliklerin seyrine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bu bölümde ayrıca erken evliliklere sebep olan faktörler, erken evliliklerin yol açtığı sorunlar ve erken evliliklere ilişkin ulusal ve uluslararası mevzuatta yer alan bilgilere değinilmiştir.

Çalışmanın bulgular bölümünde öncelikle katılımcılara ilişkin demografik bilgilere yer verilmiştir. Ardından araştırmada elde edilen veriler temalandırılarak katılımcıların alıntılarına yer verilmiştir. Bu bölümde katılımcıların evlilik öncesi aile yaşantıları, evlilik yapmalarına sebep olan etmenler, erken evliliğin gerçekleştiği süreç, evlilik sonrası yaşam ve erken evliliklere yönelik görüşlerini içeren bilgilere yer verilmiştir.

Son olarak çalışmanın tartışma bölümünde saha araştırmasında elde edilen bulgular sosyal hizmet bakış açısıyla yorumlanarak çalışma sonucunda elde edilen sonuçlara ve erken evliliklerin önlenmesine ilişkin önerilere yer verilmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. AİLE KAVRAMI

Aile, kavram olarak çok geniş bir yelpazeye sahiptir ve geçmişten günümüze yapı ve fonksiyonları bakımından çeşitli değişiklikler geçirmiştir. Bu nedenle ailenin evrensel bir tanımını yapmak oldukça güçtür (Nirun, 1994: 2). Örneğin, Romalılar döneminde tek bir çatı altında yaşayan insan topluluğu aile olarak görülürdü. Eski Türklerde ise aile kavramı boy, soy vb. gibi büyük insan topluluklarını ifade ederdi (Arslan, 2002: 26). İnsanların kabileler halinde gezdiği dönemlerde klanlar için de aile kavramı kullanılırdı. Oysa günümüzde aile denildiğinde akla daha çok anne, baba ve çocukların oluşturduğu bir yapı gelmektedir (Nirun, 1994: 2). Ancak bu tanım aile kavramını ifade etmek için çok genel ve yüzeysel kalmaktadır. Literatür incelendiğinde aileye yönelik çeşitli tanımlar görmek mümkündür. Sayın (1990), aileyi insan neslinin sürekliliğini sağlayan, toplumun kültürel varlıklarını nesilden nesile aktaran, ilişkilerin belirli kurallar dâhilinde gerçekleştiği ve toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı birim olarak tanımlamaktadır. Sayın'a göre aile toplumun minyatürüdür ve aile bireyleri içindeki ilişkiler aslında toplumsal ilişkileri yansıtmaktadır (Sayın, 1990: 3).

Nirun (1994), aile kavramını “aile yuvası” ifadesi ile çerçevelendirmektedir. “Aile yuvası” aile bireyleri içinde bir ahengi ifade ederek ailede huzurun önemini vurgulamaktadır (Nirun, 1994: 36). Ayrıca Nirun'a göre toplumun en temel unsuru olan aile, toplumsallaşma sürecinin temelidir ve bireyin edindiği duygu, düşünce ve davranışların kökeni aileden gelmektedir. Toplumsallaşma, bireyin doğumuyla başlayıp hayatı boyunca yetiştirilmesi, eğitimi, bakımı vb. aşamalarının tamamını ifade etmektedir. Bunların yanı sıra bireye içinde bulunduğu toplum tarafından toplumun mevcut tutum, davranış, bilgi birikimi ve değerlerinin aktarılması da toplumsallaşma anlamına gelmektedir (Colman, 2003). Bayer (2013) de aileyi toplumsallaşma sürecinin temeli olarak görmekte ve bireyin doğumundan itibaren temel ihtiyaçlarının gerçekleştirildiği toplumsal yapıyı “aile” olarak tanımlamaktadır (Bayer, 2013: 102).

Ağdemir (1991) aileyi en geniş anlamıyla aynı çatı altında yaşayan, birbirlerine kan bağıyla ya da evlat edinme yoluyla bağlanmış olan anne-baba, karı-koca, çocuk/çocuklar, kardeşler gibi bireylerin oluşturduğu bir birim olarak tanımlamaktadır. Yani aile eşler, eşlerin çocukları ve kardeşlerden oluşan bir yapıdır (Ağdemir, 1991: 11-14). Gökçe (1976) de benzer şekilde aileyi anne, baba, çocuklar ve akrabaların

oluşturduğu toplumsal bir kurum olarak tanımlamaktadır. Bu kurum sadece kadın ve erkeğin evliliği ile gerçekleşebilmekle birlikte çocuklar dünyaya geldiğinde daha kapsamlı bir hale gelmektedir. Çünkü çocuğun çevreyle ilk teması aile içerisinde gerçekleşir ve sosyalleşme olarak tanımlanan bu süreçle birlikte çocuğun düşünce ve davranışları toplumun hâkim değer yargılarına bürünür. Bu nedenle aile, çocuğu topluma hazırlayan bir kurum niteliğindedir (Gökçe, 1976: 48).

Görüldüğü gibi aile kavramına yönelik literatürde pek çok tanım mevcuttur. Tanımların değişiklik göstermesindeki temel sebep aile yapısının toplumdan topluma değişiklik göstermesidir. Bu değişikliklere rağmen aile, her toplum için bazı benzer evrensel özelliklere sahiptir. Bu özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz (Hallaç ve Öz, 2014: 144):

- Her aile belirli alt sistemleri olan bir sosyal sistemdir. Sistem, fonksiyonel bir bütünü oluşturmak için parçaların düzenli bir şekilde bir araya gelmesidir. Alt sistem ise büyük bir sistemin parçasını ifade etmektedir. Örneğin ailenin üyesi olan her birey (anne, baba, çocuk vb.) aile sisteminin alt sistemi niteliğindedir (Teater, 2015: 28).
- Her ailenin belirli ilkeleri, yapısı ve kendine has kültürel değerleri vardır.
- Her ailenin çeşitli işlev ve fonksiyonları vardır. Bu fonksiyonlar genellikle biyolojik, psikolojik, toplumsal, kültürel ve ekonomik niteliktedir (Kır, 2011: 381).
- Her aile yaşam döngüsündeki evreleri takip eder. Aile yaşam döngüsü aile yapısında meydana gelen aşamaları/değişimleri ifade etmektedir. Bu aşamaların her biri aile üyeleri arasındaki ilişkileri etkilemesi açısından oldukça önemlidir (Nock, 1979: 15).

Ailenin yaşam döngüsündeki evreleri evliliğe hazırlık, evliliğin başlaması, çocuk yetiştirme ve olgunluk evresi olmak üzere dört aşamada sınıflandırılabilir. Bu aşamalar şu şekilde açıklanabilir (Maciver, 1961, Kaynak: Gökçe, 1976 p.51-52):

Birinci aşama “Evliliğe Hazırlık”: Evliliğe karar veren iki bireyin birlikte yaşam sürebilmeleri için birbirlerini tanıdıkları ve birlikte yaşamaya karar verdikleri aşamadır. Bu aşamada bireyler arasında sevgi bağı kurulmaktadır.

İkinci aşama “Evliliğin Başlaması”: Evlenmeye karar vermiş olan iki bireyin evlenerek aynı evde yaşamaya başladıkları aşamadır. Bu aşama çiftlerin birbirleriyle uyum süreçlerini kapsamaktadır.

Üçüncü aşama “Çocuk Yetiştirme”: Bireylerin dünyaya çocuk getirmesiyle birlikte kadının anne, erkeğin baba rolüne büründüğü aşamadır. Bu aşamada anne ve baba olan bireyler yaşam tarzlarını çocuğun ihtiyaçlarına göre şekillendirmektedir.

Dördüncü ve son aşama “Olgunluk Evresi”: Çocuk yetiştirme işlevini yerine getirdikten sonra bireylerin ebeveynlik görevlerini tamamladıkları aşamadır. Bu aşama evli bireylerin yaşlılık dönemlerine yönelik çeşitli ilgi alanlarını keşfettiği süreci kapsamaktadır.

Aileler genellikle bu aşamalara yönelik gelişim göstermektedir ancak her ailenin bu evrelerden eksiksiz geçtiği söylenemez. Örneğin çocuk sahibi olmama, çiftlerden birinin erken ölümü, boşanma gibi unsurlar ailelerin tüm aşamalara ulaşmasını engellemektedir. Aynı zamanda bu aşamaların süreleri de toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Örneğin Türk toplumlarında çocuk yetiştirme evresi batı toplumlarına göre daha uzun bir süreçtir. Batı toplumlarında çocuk, erken yaşta anne-baba evini terk ederken Türk toplumlarında genellikle evlenene kadar anne-baba evinde hayatını sürdürmektedir (Maciver, 1961, Kaynak: Gökçe, 1976 p.51-52). Bu nedenle ailenin yaşam boyu aşamalarının toplumdan topluma bazı değişiklikler gösterdiğini söylemek mümkündür.

Aile yaşam döngüsünün her toplumda farklı seyir etmesi gibi aileye verilen önem de toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Toplumun en küçük birimi olan aile kurumuna tarihsel süreç boyunca Türk toplumları özel önem vermiştir. Aileye bağlılık, ailenin şeref düzeyinde muhafazası, aileye verilen değer yüz yıllar boyunca devam etmesi gibi unsurlar Türk toplumunun aileye verdiği önemi göstermektedir (Süleymanov, 2010: 198). Ayrıca Türk Anayasasında “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır” (https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf) ibaresi yer almaktadır. Aile için kullanılan “toplumun temeli” ibaresi ile anayasamız aileye verilen öneme işaret etmektedir.

2.1.1. Aile Tipleri

Aile tipleri farklı değişkenler temel alınarak sınıflandırılabilir. Hanede yaşayan evli çift sayısı ve ailenin büyüklüğü değişken olarak ele alındığında en temel iki tipten

bahsetmek mümkündür: Geniş aile ve çekirdek aile. “Geniş aile” özellikle Sanayi Devrimi öncesi toplumlarda görülen ve günümüzde daha çok kırsal alanlarda tarıma dayalı bölgelerde varlığını sürdüren, yatay ve dikey kuşakların aynı hanede yaşadığı, içinde birden çok çekirdek aileyi barındıran aile tipidir. Bu tip ailelerde genellikle kararlar aile büyükleri tarafından verilir ve diğer bireyler bu kararlara uyar. Yani aile içinde demokrasi söz konusu değildir ve karar alıcılar genellikle erkeklerdir (Karataş, 2001: 93). Geniş ailelerde okullaşmaya yeterince önem verilmemekle birlikte aile eğitim aracı olarak görülmektedir. Yani çocuk eğitimini aileden alır ve bu eğitim genellikle din temellidir. Eğitime yeterince önem verilmemesinin ana sebebi üretimin ön planda tutulmasıdır. Aile içinde yaşa ve cinsiyete göre bir iş bölümü söz konusudur ve her bireyin üretime katkıda bulunmasına önem verilir (Sayın, 1990: 8).

“Çekirdek aile” daha çok sanayileşmiş modern toplumlarda görülen anne, baba ve evlenmemiş çocuk/çocuklardan veya sadece eşlerden oluşan aile tipidir. Yalnızca karı-kocanın oluşturduğu çekirdek aile tipi “iki kişilik çekirdek aile” olarak adlandırılırken, karı-koca ve evlenmemiş çocuk/çocuklardan oluşan aile tipi “tam çekirdek aile” olarak adlandırılmaktadır (ASPB, 2011: 48). Çekirdek aile tipi genellikle kentlerde görülmekle birlikte kırsal bölgelerde de görülebilmektedir. Çekirdek ailelerde karar verme yetkisi sadece aile büyüklerine ait değildir. Karar alınırken aile içinde demokrasi söz konusudur ve bireyselleşmeye önem verilir. Önemli olan bireyin psikolojik refahıdır. Bu aile tipinin temel işlevleri aile üyelerinin psikolojik doyuma ulaşmasını ve neslin devamını sağlamaktır. Ancak doğurganlık eşlerin kendi isteğiyle sınırlandırılmaktadır (Sayın, 1990: 10). Çünkü bu ailelerin büyük bir çoğunluğunda çocuklar ekonomik üretim birimi olarak görülmemektedir. Bunun yerine çocukların eğitimi ön plandadır. Çünkü sanayileşmiş toplumlarda nitelikli iş gücüne ihtiyaç söz konusudur ve bu da iyi bir eğitim almakla mümkündür. Bu eğitim geniş ailelerde olduğu gibi aile içinde değil kurumlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Çocuğun bakımı, eğitimi ve toplumsallaşmasında geniş ailelerde daha çok aile etkinken çekirdek ailelerde genellikle kurumlar aktif rol oynamaktadır (Karataş, 2001: 94). Çekirdek aile ve geniş aile tiplerinde görüldüğü gibi ayırt edilebilir farklılıklar söz konusudur. Ancak yaşanan bölge, konut durumu, ekonomik olanaklar gibi unsurlar değişiklik gösterdiğinde bu genellemelerin dışına çıkılabilir.

Aile tipleri yerleşim yerine göre sınıflandırıldığında üç tip aileden bahsetmek mümkündür: kır ailesi, kent ailesi ve geçiş ailesi. Kır ailesi anne, baba, çocuklar, babaanne/anneanne, dede, torunlar veya farklı yakın akrabaların aynı hanede yaşadığı köy ailesini ifade eder. Bu aile tipi toprak üretimi üzerine kuruludur (Gökçe, 1978: 15). Kent ailesi genellikle anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan, kentlerde yaşayan aile tipidir. Ülkemizde modern aile tanımına en uygun düşen aile tipi kent ailesidir. Bu aile tipinde kendi kendine yetebilme görüşünden ziyade toplumdaki güçlerden faydalanma anlayışı söz konusudur (Gökçe, 1978: 15). Sanayi Devrimi ve modernleşme sonrası ortaya çıkan kent ailesi tipiyle birlikte aile rol ve fonksiyonlarında belirgin değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. Özellikle aile içinde kararların verilmesi, eğitim anlayışı, kadının konumu, gelenek ve göreneklerin aile içinde etkinliği gibi unsurlar değişiklik göstermiştir. Bireycilik ön plana çıkmış, eğitime verilen önem artmış ve kadın ev dışında çalışan konumuna geçmiştir. Böylelikle aile, yapısal ve kültürel anlamda kökten değişim göstermeye başlamıştır (Çelik, 2010: 27).

Son olarak “geçiş ailesi” tipi sanayileşmenin başlaması ile birlikte ortaya çıkmıştır. Sanayi öncesi toplumlara “geleneksel”, sanayileşmekte olan toplumlara ise “geçiş toplumu” dendiği bilinmektedir. Sanayileşen toplumların kentleşme sürecine girmesiyle birlikte toplumsal yapılarının tamamıyla değişikliğe uğraması sonucu ortaya çıkan aile tipine “geçiş ailesi” denmektedir (Gökçe, 2011: 55). Makineleşmenin artması, insan gücüne olan ihtiyacın azalması, toprakların parçalanması ve bunların beraberinde getirdiği ekonomik sorunlar kırdan kente göçlere sebep olmuş ve bu da geçiş ailesinin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Günindi ve Giren, 2011: 352). Bu aileler ne tam anlamıyla kırsal hayat alışkanlıklarından vazgeçebilmiş ne de kendilerini kent hayatına özenmekten alıkoyabilmiştir. Bu anlamda “geçiş ailesi” tipi geniş aile özelliklerini korumaya devam eden ancak çekirdek aile özelliklerini de benimsemeye çalışan bir aile tipidir (Gökçe, 2011: 55).

Aile tipleri otoriteye göre sınıflandırıldığında iki tip aileden söz edilebilir: ana ailesi ve baba ailesi. Ana ailesi daha çok ilkel toplumlarda görülmektedir. Ana ailesinde annenin kız ve erkek kardeşleri ile çocukları ve diğer akrabaları aynı hanede yaşarlar. Yani çocuk anne evinde yaşamakta ve akraba ilişkileri anne soyundan devam etmektedir. Evin reisi annenin erkek kardeşi yani çocukların dayısıdır. Baba ise kendi annesinin evinde evin reisi konumundadır. Ana ailesinde çocuklar dayılarının mirasçısıdır ve

malların tamamında ortaklık gözetilmektedir. Yani ana ailesinde anne akrabalığı ön plandadır fakat otorite anneden çok annenin erkek kardeşine aittir (Gökçe, 1976: 58).

Baba ailesi üç farklı tipte incelenmektedir: baba ailesi, bölünmez asaba ve ataerkil aile. Baba ailesinde akrabalık anne ve baba üzerinden devam etmektedir. Anne ve baba çocuklar üzerinde eşit haklara sahiptir ve miras hem anne hem de baba tarafından hak olarak görülmektedir. Bölünmez asaba yerleşik yaşayan toplumlarda görülmektedir. Bu aile tipinde erkek tarafının akrabaları ve dışarıdan gelen gelinler söz konusudur ve dünyaya gelen çocuk doğduğu andan itibaren asabanın malı olarak görülmektedir. Bölünmez asaba ailesinin temel özelliği aile içinde mülkiyet ortaklığının söz konusu olmasıdır (Gökçe, 1976: 59). Ataerkil aile Eski Roma döneminde ortaya çıkmıştır ve bu nedenle bu aile tipine “Roma ailesi” de denmektedir. Ataerkil ailede baba otoritesi hâkimdir. Bu aile tipinin görüldüğü ailelerde erkek çocuğu dünyaya geldiğinde çeşitli kutlamalar yapılırken kız çocuğunun dünyaya gelmesi önemsenmez. Ataerkil ailede kadının statüsünün düşük görülme sebebi cinsiyete dayalı ortaya çıkan iş bölümüdür. Yapılan iş bölümü nedeniyle üstün görülen baba, ailenin tüm mallarının sahibi konumundadır. Anne ve çocuklar da babaya ait görülür ve baba diğer aile üyelerine dilediği gibi davranabilir. Sonuç olarak bu aile tipi erkek egemenliğin tam anlamıyla hüküm sürdüğü bir aile tipidir (Gökçe, 1976: 59-60). Genellikle tarım toplumlarında görülen ataerkil aile tipi Sanayi Devrimi meydana gelene dek yoğun bir şekilde varlığını sürdürmüştür. Ancak Sanayi Devrimi ile birlikte makineleşmenin ortaya çıkmasıyla üretimde insan gücüne olan ihtiyaç azalmaya başlamıştır. Toplumda ekonomik, siyasi, kültürel ve toplumsal anlamda köklü değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimler sonrasında kırdan kente yoğun göçler başlamış ve bu durum aile yapısını da etkileyerek ataerkil aile yapısını geride bırakmaya başlamıştır (Sayın, 1987: 83).

Ana ailesi genellikle anaerkil toplumlarda baba ailesi ise ataerkil toplumlarda görülmektedir. “Anaerkillik” ve “ataerkillik” terimleri toplumdaki güç dengesini ifade eder. Ataerkil toplumlarda karar verme yetkisi büyük oranda erkeğe aittir. Erkekler eşi ve çocukları üzerinde birçok alanda karar verme yetkisine sahiptir. Anaerkil toplumlarda ise erkeğin kadından daha fazla güce sahip olduğu inancı söz konusudur. Ancak kadının kocasından ziyade erkek kardeşi gibi yakın erkek akrabaları aile içinde söz hakkına sahiptir (Grilland, 2017).

Tüm bu aile tiplerine ek olarak ülkemizde rastlanan bir diğer aile tipi “parçalanmış aile”dir. Ebeveynlerin boşanması veya ebeveynlerden birinin ya da her ikisinin ölümü sonucunda ortaya çıkan aile tipi parçalanmış aile olarak tanımlanmaktadır (Yusufoğlu ve Kızmaz, 2016: 30). Günümüzde özellikle boşanma sonucu meydana gelen parçalanmış aile tipinde artış söz konusudur. Geçmiş toplumlarla karşılaştırıldığında modernleşmeyle birlikte yalnızca gelişmiş ülkelerde değil az gelişmiş ülkeler de dâhil olmak üzere birçok ülkede boşanmalar yaygınlaşmaya başlamıştır (Lgbo, 2003, Kaynak: Odili, 2016 p.131).

2.1.2. Ailenin Fonksiyonları

Ailenin fonksiyonları tanım olarak ailenin tüm üyelerinin gereksinimlerinin yine aile üyeleri tarafından karşılanmasını ifade etmektedir. Ailenin genel olarak; neslin devamını sağlaması, üyelerin birbirine karşı sevgi ve saygı bağını sürdürmesi, çocuğun bakımı, barınması, korunması, eğitimi vb. temel ihtiyaçlarını karşılaması gibi fonksiyonları söz konusudur. Bu fonksiyonlardan birinin karşılanmaması durumunda diğer fonksiyonlar da etkilenmektedir. Bu nedenle ailenin tüm fonksiyonları üyelerin sağlıklı gelişimi açısından önemli görülmektedir (Hallaç ve Öz, 2014: 143-149).

Detaylı incelendiğinde ailenin altı temel fonksiyonundan bahsetmek mümkündür. Bunlar; biyolojik fonksiyon, psikolojik fonksiyon, toplumsal fonksiyon, kültürel fonksiyon, ekonomik fonksiyon ve eğitim fonksiyonlarıdır. Ailenin temel biyolojik fonksiyonları cinsellik ve neslin devamını sağlamaktır. Bu iki fonksiyon birbirine bağlı niteliktedir. Varlığının devamlılığı için toplumun kendini yeniden üretmesi gerekmektedir. Aile kurumuyla birlikte cinsel doyum meşru yollardan sağlanmakta ve bunun neticesi olarak üreme meydana gelmektedir. Evlilik aracılığıyla bir aile kurulması, neslin devamının sağlanması için en yasal yoldur (Bilgili, 1993: 8). Aile kurumuna neslin devamını sağlama işlevi açısından geçmişten günümüze özel önem verilmiştir. Özellikle geleneksel yapıya sahip ailelerde, üreme işlevi soyun devamlılığının sağlanması açısından en temel fonksiyon olarak görülmektedir (Tekin Epik ve ark. 2017: 37).

Ailenin psikolojik fonksiyonları sevgi ve ilgi gösterme, üyelerin duygusal doyuma ulaşmasını sağlama gibi işlevleri içermektedir. Aile üyeleri içerisinde özellikle çocukların sevilme, saygı görme, sıcak bir yuvaya sahip olma ve duygusal doyuma ulaşma gibi temel psikolojik ihtiyaçları vardır. Çocuklar doğdukları andan itibaren sevgiye muhtaçtırlar ve bu sevgiyi en iyi aile yuvası içerisinde görürler. Sevgi görmek ve

duygusal doyuma ulaşmak yalnızca çocuklar için değil eşler için de temel bir ihtiyaç niteliğindedir. Bu ihtiyaç ailenin psikolojik işlevini yerine getirmesiyle karşılanmaktadır. Sevgi ve duygusal doyumu sağlamanın yanı sıra aile üyeleri arasında güven bağı kurmak ve üyelere özgüven aşılamak da ailenin psikolojik fonksiyonları arasındadır (Kır, 2011: 388).

Toplumun temeli olan ailenin, toplumsal yapı içerisindeki en temel fonksiyonlarından biri toplumsal fonksiyondur. Ailenin toplumsal fonksiyonları arasında:

- Aile üyelerinin güvenliğini sağlama,
- Aile üyelerinin huzurlu bir hayat sürdürmesini sağlama,
- Çocuğun doğumundan itibaren diğer bireylerle sosyalleşmesinde temel oluşturma,
- Aile üyelerinin sosyal statü ve saygınlık kazanmasını sağlama,
- Aile üyelerinin bağımlılık ihtiyaçlarını doyurma ve ait olma hislerini tatmin etme,
- Aile üyelerinin eş seçiminde ve yuva kurmasında destek olma,
- Aile üyelerine çevre edinme olanağı sağlama,
- Aile üyelerinin boş zamanlarını değerlendirme gibi işlevler sayılabilir (Kır, 2011: 388-394).

Ailenin kültürel fonksiyonu iki sınıf altında incelenmektedir: Milli kültürü kuşaktan kuşağa aktarma fonksiyonu ve dini fonksiyon (Kır, 2011: 396). Kültür bir toplumu diğer toplumlardan ayıran özellikleri ifade ederken kültürü kuşaktan kuşağa aktarma kavramı ise bir topluma ait kültürel değerlerin gelecek toplumlara iletilmesini ifade eder. Toplamlar kültürü gelecek kuşaklara dil yoluyla aktarır (Melanlıoğlu, 2008: 65). Dil becerisi ise bireyin doğumundan itibaren aile içerisinde kazanılır ve böylelikle ailenin milli kültürü kuşaktan kuşağa aktarılır. Ailenin dini fonksiyonu ise aile üyelerinin aile içinde dini eğitim almasını ifade eder. Bireyler dini inançlarını aile içinde kazanırken, ahlaki bilgiler ve ibadetleri de yine aynı şekilde aile içinde öğrenirler (Gökçe, 1976: 61).

Ailenin özellikle çocuğa yönelik temel fonksiyonlarından bir diğeri eğitimidir. Çocuğun eğitimi ailede başlar. Çocuk ilk toplumsal davranış ve tutumlarını aile üyelerinden görerek ve onları taklit ederek şekillendirir. Yani çocuğun toplumsallaşması aileden aldığı eğitim ile başlar (Erden, 2002: 62). Çocuk doğduğu andan itibaren toplumun kültürünü, değerlerini, dünya görüşlerini aileden öğrenmeye başlar ve okul öncesi döneme geldiğinde bu rolü öğretmenler üstlenir. Ancak okul çağına kadar temel eğitimi aileden almış olur (Gürkan, 2002: 12). Bu nedenle ailenin eğitim fonksiyonu, çocuğun tüm eğitim hayatı ve davranışları üzerinde etkili olması açısından önemli görülmektedir. Eğitim fonksiyonunun yerine getirilmesi ilkel toplumlarda ve modern toplumlarda farklılık göstermektedir. Sanayi Devrimi, kentleşme, makineleşme, insan gücüne olan ihtiyacın azalması gibi unsurlar ile nitelikli iş gücünün ön plana çıkması eğitime verilen önemi artırmıştır. Böylelikle ilkel toplumlarda aile içinde verilen eğitim yetersiz kalmaya başlamış ve modern toplumlarda eğitim fonksiyonunu büyük ölçüde kurumlar devralmıştır (Zimmerman, 1964: 73; Özbay, 1984: 38, Kaynak: Tekin Epik ve ark. 2017: 42)

Ailenin ekonomik fonksiyonu şu şekilde açıklanabilir: Aile, bünyesi içerisinde hem üretimi hem de tüketimi barındırır. Temel ekonomik ihtiyaçların karşılanması ailenin üretim yoluyla sağladığı fonksiyonlar arasındadır. Ancak geçmişten günümüze aile yapısında ve üretim piyasasında meydana gelen değişimler ailenin ekonomik fonksiyonunu yerine getirmesinde bazı zorluklara yol açmıştır. Tarımsal üretimden ücretli emeğe geçişle birlikte üretimden kopan aile, ekonomik fonksiyonunu yerine getirmede zorlanmaya başlamıştır. Bu nedenle doğurganlığın sınırlandırılması ile aile üyelerinin azaltılması yoluna gidilmiştir (Tekin Epik ve ark. 2017: 40). Ancak günümüzde aileler, üyeleri az da olsa hayatlarını idame ettirebilmeleri ve diğer işlevleri gerçekleştirebilmeleri adına çeşitli ekonomik fonksiyonları yerine getirmektedir. Bunlardan en temeli meslek edinme/edindirme işlevidir. Bireyin yaşamını sürdürebilmesi için meslek edinmesi ve gelir elde etmesi gerekmektedir. Aile üyelerine meslek edinme becerisi kazandırma ailenin fonksiyonlarından biridir. Günümüzde meslek edinme konusunda eğitim kurumları ve sanayi sektörü aktif görev üstlendiğinden geri planda kalmasına rağmen aile, bu fonksiyonu hala yerine getirmeye devam etmektedir (Kır, 2011: 398).

Toplumun en temel bileşenlerinden biri olan aile kurumunun fonksiyonları, sosyal yapı ve sistemlerde meydana gelen değişimlerden doğrudan etkilenmiştir (Sayın, 2011: 49). Aile, tarihsel süreç boyunca özellikle üretim alanında meydana gelen dönüşümlerle beraber yapısal ve işlevsel açıdan çeşitli değişimlere uğramıştır. Bu değişimlerle birlikte bazı fonksiyonlarını çeşitli kurumlara devrederken bazı fonksiyonlarını yerine getirmeye devam etmiştir (Tekin Epik ve ark. 2017: 40). Özellikle Sanayi Devrimi sonrasında kırdan kente göçle beraber geniş aileden çekirdek aileye yönelim söz konusu olmuştur. Bu durum ailenin yapı ve fonksiyonlarında köklü değişimlere sebep olmuştur. Bireyselliğin ön plana çıkması, eğitime verilen önemin artması, kadının çalışma hayatına girmesi, aile içi kararlarda demokratik uygulamaların söz konusu olması gibi unsurlar bu köklü değişimlerden bazılarıdır (Günindi ve Giren, 2011: 353).

Sanayileşme ve modernleşme sonucu aile kurumunda meydana gelen köklü değişimlere rağmen ailenin tüm fonksiyonlarının önemi aile içinde ve toplum bazında zaman içinde azalmamıştır. Bu fonksiyonlar yerine getirilmediği takdirde ailenin varlığı ve devamlılığı tehdit altına girmektedir. Modern çağda ailenin özellikle sevgi fonksiyonu önemli hale gelmiştir. Ailenin devamlılığı büyük oranda sevgi fonksiyonuna bağlıdır. Aile sevgi fonksiyonunu yerine getirmediğinde genellikle toplumda yüksek oranda boşanmalar meydana gelmektedir (Karlsson, 1974: 112). Ayrıca ailenin tüm bu fonksiyonları çocuğun kişiliğinin gelişmesinde de kritik rol oynamaktadır. Çocuğun kişiliği aile içerisinde gelişir ve tüm sosyal yaşamını etkiler (Gökçe, 1976: 50). Aile tüm fonksiyonlarını yerine eksiksiz getirdiğinde çocuk yaşamdan doyum sağlamış olur ve olumlu sosyal davranışlar gösterir. Böylelikle yaşadığı topluma uygun bireyler yetişir ve sağlıklı bir toplum meydana gelmiş olur (Aral, Gürsoy ve Köksal, 2001, Kaynak: Günindi ve Giren, 2011 p.31). Bu nedenle ailenin fonksiyonlarını yerine getirmesi hem birey hem aile hem de toplumun ruh sağlığı açısından önemli görülmektedir.

2.2. EVLİLİK KAVRAMI

Toplumun temel birimi olan aile, evlilik olgusu ile ortaya çıkmaktadır (Sezen, 2005: 185). Evlilik, yetişkin bir erkek ve yetişkin bir kadın arasında meydana gelen, yasal geçerliliği olan, bazı hak ve sorumlulukları beraberinde getiren olgudur (Bozkurt 2004: 376, Kaynak: İçağasıoğlu Çoban, 2009 p.38). Evrensel bir tanımla evlilik, iki veya daha fazla kişiyi yeni bir aile birimi oluşturmak için bir araya getiren kültürel, sosyal ve yasal bir süreçtir. Ancak evliliklerin nasıl düzenleneceği, hangi yaşta olması gerektiği, evlilikte

hangi hukuki kuralların geçerli olduğu toplumdan topluma ve yaşanan döneme göre farklılık göstermektedir (Odili, 2016: 194).

Günümüzde evlilik, tüm toplumlarda büyük oranda kurumlaşmıştır ve evliliğin nasıl gerçekleşeceği, evlik içinde hangi kuralların uygulanması gerektiği, hangi koşullarda evlilik ilişkisinin sona ereceği belirlenerek bir esasa bağlanmıştır (Arslan ve Arslan, 2016: 636). Türk Medeni Kanunu'nda (22 Kasım 2001) resmi olarak evliliğin gerçekleşmesi yaş, ayırt etme gücü, hısımlık, gaiplik, önceki evlilik gibi durumlar göz önünde bulundurularak çeşitli koşullarda sınırlandırılmıştır. Bu yasal sınırlar çerçevesinde yapılan çeşitli evlenme biçimleri söz konusudur.

“Endogami” (içten evlenme) ve “egzogami” (dıştan evlenme) olmak üzere temelde iki tip evlenme biçimi vardır. Endogami evlilik biçimi aynı aile gruplarından kadın ve erkeğin evlenmesini öngörmektedir (Nirun, 1994: 22). Bu evlilik tipinde kadın veya erkeğin ait olduğu sosyal gruptan biriyle evlenmesi zorunlu olarak görülmektedir (Wells, 1984: 100). Burada sosyal grup ile anlatılmak istenen olgu; coğrafya, din, mezhep, kast gibi birçok alanı içine almaktadır. Tanıma göre bu gruplar içerisinde yapılan evlilikler iç evliliği temsil etmektedir (Altuntek, 2001: 19). Bu grupların kendi içlerindeki uyumu korumak ve ilişkilerinin devamını sağlamak, iç evlilik tipinin temel amaçlarındandır (Bağlı ve Sever, 2005: 12). Bu amaç doğrultusunda aileler çocuklarını içten evlenmeye yönlendirmekte ve bu nedenle endogami evlilik tipi genellikle kişinin kendi isteği dışında meydana gelmektedir. (Yiğit, 2016: 399). Karar alıcıların çoğunlukla aileler olduğu içten evlenme tipi farklı şekillerde meydana gelebilmektedir. Taygeldi evliliği, levirat evliliği, sororat evliliği, kan bedeli evliliği, berdel evliliği gibi evlilik tipleri bunlardan bazılarıdır (Poyraz Tacoğlu, 2011: 117-120).

Taygeldi evliliği, daha önce evlenip boşanmış ya da eşi vefat etmiş çocuklu kişinin yine daha önce evlenip boşanmış ya da eşi vefat etmiş çocuklu karşı cinsten kişiyle evlenmesi ile tanımlanmaktadır. Bu evlilikte çocuklar “taygeldi” olarak isimlendirilir (Sezen, 2005: 188). Levirat evlilik, kadının eşinin ölmesi durumunda ölen eşinin erkek kardeşiyle evlenmesini ifade etmektedir. Yani “yenge-kayınbirader” evliliğidir. Bu evlilik tipi ülkemizde çoğunlukla Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bir töre unsuru olarak görülmektedir (Balaman, 2002, Kaynak: Poyraz Tacoğlu, 2011 p.118). Sororat evlilik tipi ise erkeğin karısı öldüğünde, karısının bekar olan kız kardeşi ile evlenmesidir. Yani “baldız-enişte” evliliğidir (Sezen, 2005: 190).

Kan bedeli evliliği tıpkı levirat evliliği gibi genellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde görülen ve töreyle ilişkilendirilen bir evlilik tipidir. Bu evlilik tipi, aralarında kan davası olan iki farklı ailenin bu kan davasını sonlandırmak amacıyla karşılıklı olarak çocuklarını evlendirmesiyle meydana gelmektedir (Poyraz Tacoğlu, 2011: 119). Son olarak berdel evliliği ise evlenecek olan iki erkeğin evlenme çağındaki kız kardeşleri veya akrabaları ile evlenerek bir nevi aileler arasında değiş tokuşun yapıldığı bir evlenme tipidir. Temel amacı ailelerin ekonomik yükünü azaltmak olan bu evlilik tipine genelde kırsal bölgelerde rastlanmaktadır (Akyüz, 2018: 20).

Endogamiye örnek niteliği taşıyan bu evlilik tipleri “tercihli evlilik” adı altında listelenebilir. Tercihli evlenme dendiğinde akla çoğunlukla akraba evlilikleri gelmektedir. Akraba evliliği evlilik bağıyla akraba olan kişilerin, özellikle yeğenlerin kurdukları evlilik olarak tanımlanmaktadır (Örnek, 1971: 15). Bu evlilikler kanunen yasak değildir ve akrabaların eş olarak tercih edilmesine tercihli evlilik geleneği denmektedir (Tezcan, 1991: 27). Bu evlilik biçimlerinde Tercihli evlenme tipinde karar alıcılar çoğunlukla ailelerdir. Yani evlilik kararının verilmesinde ve evlenilecek kişinin seçilmesinde kadın ve erkekten çok ebeveynler ön plandadır (Sayın, 1990: 86). Öte yandan egzogami (dıştan evlenme) tipinde ise genellikle evlilik çağındaki kadın ve erkeğin kendi tercihleri ön plandadır.

Egzogami (dıştan evlenme) tipi farklı sosyal gruplara ait kadın ve erkeğin evlenmesiyle meydana gelmektedir. Bu evlilik tipinde kadın veya erkeğin yaşadığı sosyal gruptan biriyle evlenmesi yasal olmamakla birlikte evliliğin meydana gelmesi için bu kurala uymaları zorunludur (Altuntek, 2001: 19). Dıştan evlenme ile birlikte bir toplumun farklı gruplar ile haberleşme olasılığı ve iş birliği olanakları artmaktadır. Bu durum gruplar arası çıkabilecek bazı çatışmaların önüne geçmektedir (Gökçe, 1978: 9).

Evlilik tipleri eş sayısına göre sınıflandırıldığında iki tip evlilikten bahsedilebilir. Bunlar tek eşlilik ve çok eşliktir. Tek eşlilik (monogami) bir kadının bir erkekle, bir erkeğin bir kadınla evlenmesini ifade etmektedir. Modern çağın ortaya çıkardığı zorunlu iş bölümü ve uzun süreli eğitim unsuru küçük ailenin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Küçük ailenin kurulmasının temel yolu da tek eşle evliliktir. Tek eşlilik, eşler arasındaki ilişkilerin düzenli yürütülmesini sağlamakta ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin de düzenlenmesine olanak tanımaktadır (Gökçe, 1978: 10).

Çok eşlilik (poligami), bir kadın veya erkeğin birden fazla eşe sahip olmasını ifade etmektedir. Çok eşlilik kendi içinde ikiye ayrılmaktadır: Çok kadınla evlilik (polijini) ve

çok erkekle evlilik (poliandri) (Gökçe, 1978: 10). Çok kadınla evlilik ilkel dönemlere uzanan bir evlilik tipidir. Eskimolarda erkekler güç koşullarda avcılık yaptığı için ölüm oranlarının yüksek olduğu bilinmektedir. Bunun sonucunda erkeklerin nüfusu azalırken kadınların nüfusu artmıştır. Bu durum çok kadınla evliliği kaçınılmaz hale getirmiştir (Sayın, 1990: 90). Çok erkekle evlilik ise yine ilkel dönemlere uzanmakla birlikte çok daha az sayıda görülmektedir. Bu evlilik tipine çeşitli Eskimo ve Wahuma kabileleri, Tibet, Hindistan gibi yerlerde rastlanmaktadır. Ancak sürekli bir durum değildir ve belirli dönemlerde görülmektedir. Ekonomik yönden yetersiz olan erkek bir kadınla evlenmek için erkek kardeşlerinden yardım alırdı ve kadın hamile kalana kadar erkek kardeşleriyle evlilik hakkını paylaşırdı. Kadın hamile kaldıktan sonra sadece kocasına ait olurdu. Ayrıca Tibetlilerin kız çocuklarını öldürmeleri sonucunda kadın nüfusunun azalması da çok erkekle evliliğe zemin hazırlayan etmenlerdendi (Sayın, 1990: 92).

Günümüz şartlarında ülkemizde çok eşlilik yasal olmamakla birlikte dini nikâh aracılığıyla yapılan çok kadınla evliliğin mevcut olduğu bilinmektedir. Ayrıca Türk Medeni Kanunu'nda evliliğin belirli bir yaş ile sınırlandırılması nedeniyle evlilik yaşının yetersiz olduğu durumlarda da dinî nikâhla beraberlikler ortaya çıkmaktadır. Ancak Türk Medeni Kanunu'nun (22 Kasım 2001) 143. maddesinde evlenme töreninin ardından memur tarafından verilen aile cüzdanı gösterilmeden evliliğin dinî tören ile yapılamayacağı ibaresi yer almaktadır. Bu nedenle resmî nikâh olmaksızın dinî nikâh ile kurulan birliktelikler yasal çerçevede evlilik niteliği taşımamaktadır.

2.3. GAYRİRESMÎ ERKEN EVLİLİK KAVRAMI

Ailenin kurulmasında temel unsur olan evliliğin geçmişten günümüze farklı şekillerde gerçekleştiği bilinmektedir. Bu evlilikler yasal çerçevede gerçekleşebildiği gibi gayriresmî olarak da gerçekleşebilmektedir. Resmî hukuk kuralları dâhilinde varlığını sürdüren evlilikler yasal çerçevede gerçekleşen evlilikler olarak kabul görürken, yasal olmayan kurallar dâhilinde kişilerin kendi din, gelenek ve kültürlerine göre tören yaparak sosyal çevrelerinde “evli” olarak kabul gördükleri birliktelikler ise ‘gayriresmî evlilik’ olarak adlandırılmaktadır (Rutten, 2010: 77). Ülkemizde gayriresmî evlilik türü çoğunlukla “dinî nikâh” yoluyla gerçekleşmektedir. Türkiye’de yapılan evlilikler büyük oranda resmî nikâh ve dini nikâhın birlikte yapılmasıyla gerçekleşirken özellikle kırsal alanlarda resmî nikâh olmaksızın sadece dinî nikâhla yapılan birlikteliklerin var olduğu bilinmektedir (Aydın ve Baran, 2010: 121).

Kişileri dinî nikâh yapmaya yöneltten çeşitli sebepler vardır. Evlenmek için yasal evlilik yaşın sağlanmıyor olması bunlardan bir tanesidir. Evlenmek üzere olan kadın ve erkeğin resmî evlilik yaşını karşılamaması durumunda dinî nikâh yöntemine başvurulmaktadır. Dini nikâh yoluyla yapılan birliktelikler resmî kurumlardan gizlenmektedir ve genellikle toplum tarafından meşru görüldüğünden bir gelenek haline gelerek normalleşmektedir (Tuna Uysal ve ark. 2019: 202). Dinî nikâh adı altında yapılan bu birlikteliklerin toplum tarafından sıradanlaştırılarak evlilik olarak kabul görmesi; kadınların cinsel, fiziksel ve psikolojik istismara maruz kalması, kuma olması, çocuk yaşta evlilik yapması gibi unsurlara sebep olurken bunlar karşısında kadınları yasal güvence altına almamaktadır (Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012:153).

22.11.2001 tarihli 4721 numaralı Türk Medeni Kanunu’nun 124. maddesinin 1. fıkrasında *“Erkek veya kadın onyediyi doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir”* ibaresi yer almaktadır (<https://www.mevzuat.gov.tr>). Bu kanun gereğince erken yaşta evliliğe karar veren ya da evlenmeye sürüklenen kadın veya erkekler gayriresmî erken evliliklere yönelmektedir. Geyriresmî erken evlilikler 18 yaşın altında olup biyolojik, psikolojik ve sosyal olgunluğa erişmemiş kadın veya erkeklerin bilinçsiz bir karar aracılığıyla ya da başkalarının zorlamasıyla resmî nikâh olmaksızın yaptıkları evliliklerdir (Yiğit, 2016: 378).

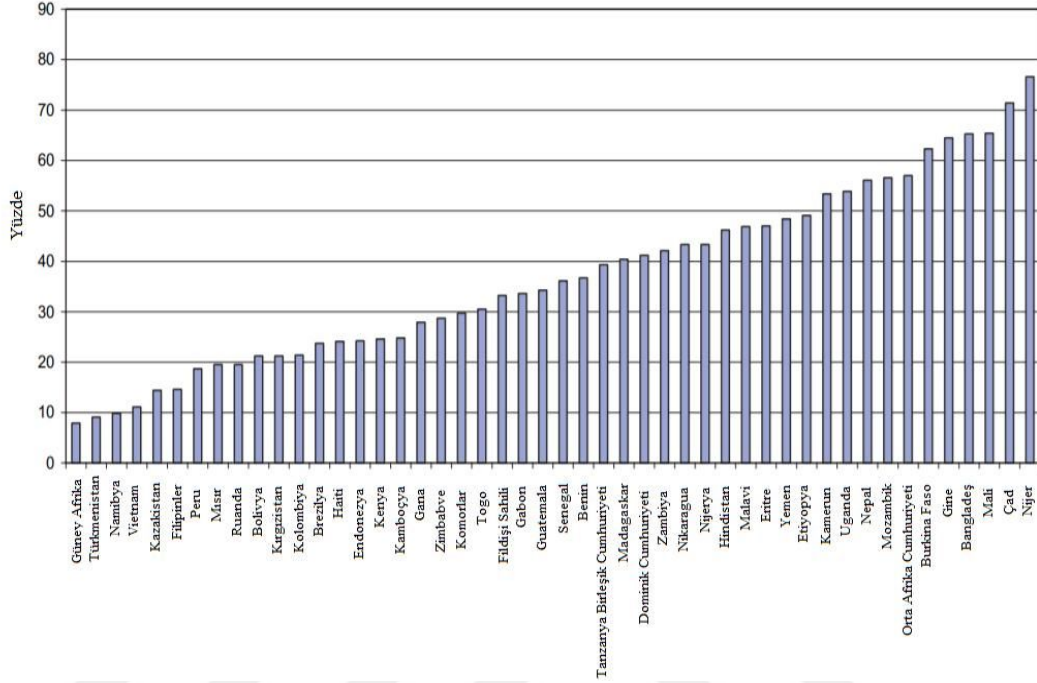
18 yaşın altında yapılan evlilikler literatürde farklı şekillerde ifade edilmektedir. “Erken evlilik”, “çocuk gelin” ve “çocuk evliliği” bunlardan bazılarıdır. “Erken evlilik” kavramı olarak belirsiz ve göreceli niteliktedir. Bir kişi için normal olan evlilik yaşı bir başkası için erken görülebilir. “Çocuk gelin” kavramı bireyin çocuk yaşta gelin olarak atfedilmesinin uygun görüldüğü anlamını taşıması nedeniyle bu evlilikleri normalleştirmektedir (Nour, 2006: 1644). “Çocuk evliliği” kavramı ise ergenlik döneminde yapılan evlilikleri kapsamamaktadır. Dolayısıyla 18 yaş altında dinî nikâh aracılığıyla yapılan birliktelikler yasal çerçevede evlilik olarak tanınmadığından “gayriresmî erken evlilikler” kavramının kullanılması uygun görülmüştür.

Dünyanın birçok yerinde 18 yaşından önce yapılan resmî ve gayriresmî evliliklerin yaygın olduğu bir gerçektir. Bu evlilikler büyük oranda ebeveynlerin tercihleriyle gerçekleşmekle birlikte erken yaşta yapılan evliliğin hem maddi hem manevi açıdan ailelere fayda sağlayacağı ve aynı zamanda ailenin mali yükünü hafifleteceği

yönünde yaygın bir inanış söz konusudur (UNICEF, 2005). 18 yaş altında yapılan bu evliliklerde eşler arasında belirgin bir yaş farkının olması erken yaşta yapılan evliliklerin en önemli özelliklerindendir. Genellikle erkekler kadınlardan yaşça büyük pozisyonundadır ve bu durum evlilikteki güç dengesini erkeğin lehine çevirmektedir. Belirgin yaş farkı kadınları özerklik kazanma fırsatından yoksun bırakarak kocanın kontrolü altına girmeye itmektedir. Bunun sonucunda bu evlilikler kadınların hayata eşit olmayan bir şekilde başlamasına sebep olarak sosyal, ekonomik ve politik anlamda hayata katılımlarında çeşitli eşitsizliklere yol açmaktadır (Yüksel Kaptanoğlu ve Akadli Ergöçmen, 2014: 1720-1721). Ayrıca erken yaşta evlilikler kız çocuklarının eğitimi erken yaşta bırakmasına neden olarak eğitim haklarını ellerinden aldığından işgücüne düşük düzeyde katılım, aile içi şiddet ve istismara maruz kalma gibi önemli sorunlara yol açmaktadır. Bu nedenle 18 yaşın altında yapılan evlilikler uluslararası düzeyde çocuk hakları ve insan hakları ihlali olarak kabul görmektedir (Yüksel Kaptanoğlu ve Akadli Ergöçmen, 2014: 1720). Buna rağmen dünyanın pek çok yerinde erken yaşta evliliklerin meydana geldiği görülmektedir. Bu evliliklerin yoğunluğu ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Bazı ülkelerde yoğun bir şekilde görülürken bazı ülkelerde erken yaşta yapılan evliliklere nadiren rastlanmaktadır.

2000-2010 yılları arasında 10 ülkede yapılan ulusal araştırmaların sonuçları doğrultusunda, gelişmekte olan ülkelerde yaşayan 58 milyon genç kadının 18 yaşından önce evlilik yaptığı saptanmıştır (Hervish ve Feldman-Jacobs, 2011, Kaynak: Yüksel Kaptanoğlu ve Akadli). Literatürde yer alan verilere bakıldığında 15-19 yaş arasında evlilik yapmış kadınların oranları Avrupa ülkelerinden biri olan Fransa'da %0.8, İspanya'da %2.3 olarak seyir ederken Amerika Birleşik Devletleri'nde %3.9, Birleşik Krallıkta %1.7, Kanada'da %1.3 oranında olduğu görülmektedir. Öte yandan Afrika ülkesi olan Nijerya'da 15-19 yaş arasında evlilik yapmış olan kadınların oranının %61.9, Malavi'de %43.6 olduğu görülürken Asya ülkelerinden biri olan Bangladeş için bu oranın %51.3, Hindistan için ise %35.7 olduğu bilinmektedir. Erken evlilik oranlarının yüksek olduğu ülkelere bakıldığında bu ülkelerin sosyoekonomik kalkınmanın nispeten düşük ülkeler olduğu göze çarpmaktadır (Otoo-Oyortey ve Pobi, 2003:45).

Tablo 2-1: 18 yaşına kadar evlenmiş 20-24 yaş arası kadınların oranı

Kaynak: UNICEF (2005). Early Marriage A Harmful Traditional Practice: A Statistical Exploration. New York: UNICEF

Daha geniş kitlede incelendiğinde, Tablo 2-1’de 18 yaşından önce evlenmiş 20-24 yaş aralığındaki kadınların en yoğun %48 oran ile Güney Asya’da olduğu görülmektedir. Bu oranın Afrika’da %42 olduğu görülürken Latin Amerika ve Karayipler’de ise %29 olduğu göze çarpmaktadır (UNICEF, 2005). Tablo 2-1’deki oranlara bakıldığında özellikle Güney Asya’da erken yaşta gerçekleştirilen evliliklerin sosyal bir sorun olduğu görülmektedir.

2.3.1. Türkiye’de Gayriresmî Erken Evliliklerin Seyri

Türkiye Asya’nın en kalabalık dokuzuncu ülkesi olması ve konum olarak Asya ve Avrupa kıtaları arasında yer alması açısından ülkede gerçekleşen erken evliliklerin incelenmesinde çeşitli zorluklar ortaya çıkabilmektedir. Üstelik toplumda var olan dinî inanışlar, ataerkil yapı, sosyoekonomik faktörler ve aile yapısı gibi unsurlar da çeşitli yasal düzenlemelere rağmen yasa dışı evliliklerin gerçekleşmesine yol açmaktadır (Yüksel Kaptanoğlu ve Akadli Ergöçmen, 2014: 1709). Bu yasadışı evlilikler de erken evliliklerin saptanmasında zorluklara sebep olmaktadır.

Türkiye’de erken yaşta yapılan evlilikler büyük oranda resmî nikâh aracılığıyla gerçekleştirilmediğinden erken evliliklerin sayısal olarak incelenmesinde zorluk çıkaran en önemli unsur dinî nikâhtır. İslam dininin geniş çapta hâkim olduğu Türkiye, ayrıca laik bir devlettir ve dinî uygulamalarda liberal tutumlar hâkimdir. Bu nedenle evlilik kurumunun gerçekleşmesi için çeşitli yasal uygulamalar mevcuttur (Yüksel Kaptanoğlu ve Akadli Ergöçmen, 2014: 1711). Bu uygulamalardan bir tanesi sadece dinî tören aracılığıyla yapılan evliliklerin ülkemizde yasal olarak tanınmamasıdır. Resmî nikâh olmaksızın dinî nikâh yapılması yasaktır ve bu nedenle resmî nikâh olmadan yapılan dinî nikâhlı birliktelikler çoğunlukla gizlenmektedir. Bu durum Türkiye’de yapılan erken evliliklere ilişkin verilerin rakamsal olarak gerçeği yansıtmamasıyla sonuçlanmaktadır.

Erken evliliklere ilişkin sayısal veriler incelendiğinde, ülkemizde bu tür evliliklere kadınlarda erkeklere oranla daha çok rastlandığı görülmektedir. UNICEF’in 2012 yılına ait “Türkiye’de Çocuk ve Genç Nüfusun Durumunun Analizi” raporunda yer alan verilere göre Türkiye’deki kadınların %28.2’sinin 18 yaş öncesinde ilk evliliklerini yaptıkları görülmektedir (UNICEF, 2012). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın 2006 yılında gerçekleştirdiği Türk Aile Yapısı Araştırması verilerine göre, 2006 yılında Türkiye’de evlenen çiftlerin %59’u 18-24 yaş aralığındadır. Evli bireylerin %20sinin ise 18 yaşından önce evlendiği tespit edilmiştir. Kentsel bölgelerde 18 yaşından önce evlenen bireylerin oranı %17’dir. Öte yandan kırdaki yaşayan 18 yaşından önce evlenen bireylerin oranı %24’tür. Bu oranlar kır ve kent yaşamının erken evlilikler üzerindeki etkisinin önemini yansıtmaktadır. İlk evlenme yaşına dair verilen tüm bulgular ülkede yaşayan kadın ve erkeklere yöneliktir. Ancak 18 yaş altında yapılan evliliklerin kadınlarda erkeklere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye’de kadınların 18 yaş öncesinde evlenme oranı %31’dir ve bu oran erkeklere göre %7 daha yüksektir. Bulgular Türkiye’de kadınların ilk evlenme yaşının erkeklere göre daha düşük olduğunu yansıtmaktadır (ASPB, 2006: 34-35).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın 2011 yılında gerçekleştirdiği Türk Aile Yapısı Araştırması verileri incelendiğinde Türkiye’de ilk evlenme yaşının %57 oranla 18-24 yaş arasında olduğu görülmektedir. 18 yaş altında yapılan evliliklerin oranı ise %17’dir. Cinsiyete göre evlilik yaşı incelendiğinde kadınların %28’inin 18 yaşından önce evlilik yaptığı görülmektedir. Erkeklerde ise bu oran %6’dır. Kır ve kent yaşamına göre kırsal bölgelerde yaşayan kadınların %33’ü 18 yaşından önce ilk evliliğini

gerçekleştirirken kentsel bölgelerde yaşayan kadınların %26'sının 18 yaşından önce ilk evliliğini yaptığı tespit edilmiştir (ASPB, 2011: 56).

Tablo 2-2: Türkiye’de cinsiyete göre ilk evlenme yaşı (%)

	2006		2011	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
18 yaş altı	6,5	31,2	5,7	28,0
18-24	58,5	59,5	59,7	54,0
25-29	28,5	7,6	31,6	9,4
30-34	5,1	1,2	6,8	2,0
35+	1,4	0,5	1,8	0,8

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2011). Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması. Ankara.

Tablo 2-2’de yer alan TAYA 2006 ve TAYA 2011 araştırma bulguları karşılaştırmalı olarak incelendiğinde Türkiye’de 18 yaş altında ilk evliliğini yapan kadınların oranında önemli bir azalma olmadığı görülmektedir. Bu durum devletin erken evliliklerin önlenmesine yönelik daha sıkı tedbirler alması gerekliliğine dikkat çekmektedir.

TÜİK tarafından 2012 yılında yapılan saha araştırmasına göre Türkiye’de yapılan resmî evlilikler içerisinde 16-17 yaş aralığında evlenen kız çocuklarının sayısı 40428’dir ve bu rakam oransal olarak %6,7’ye denk düşmektedir (TÜİK, 2014).

Tablo 2-3: Evlenen kız çocuk sayısı ve ilgili yıldaki toplam resmî evlilikler içindeki oranı, 2002-2013 dönemi (16-17 yaştaki kız çocuk)

Yıl	Toplam Sayısı	Evlenme Sayısı	Evlenen Kız Çocuk Sayısı	Evlenen Çocukların İçindeki Oranı (%)	Kız Toplam
2002	510 155		37 263	7,3	
2003	565 468		45 981	8,1	
2004	615 357		49 280	8,0	
2005	641 241		51 944	8,1	
2006	636 121		50 366	7,9	
2007	638 311		50 723	7,9	
2008	641 973		49 703	7,7	
2009	591 742		47 859	8,1	

2010	582 715	45 738	7,8
2011	592 775	42 700	7,2
2012	603 751	40 428	6,7

Kaynak: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü TÜİK, Evlenme İstatistikleri

Tablo 2-3’de yer alan veriler resmî evliliklere yönelik rakamlara dayanmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (2016) verilerine göre ülkemizde evliliklerini hem resmî hem de dinî nikâh ile gerçekleştiren bireylerin oranı %97,1, sadece resmî nikâh ile gerçekleştirenlerin oranı %1,8 ve sadece dinî nikâhla gerçekleştirenlerin oranı ise %1,1’dir. Bu nedenle dinî nikâhla gerçekleştiren evlilikler dâhil edildiğinde 18 yaş altında yapılan evliliklerin daha yüksek oranda olabileceği düşünülmektedir.

Türkiye’de yapılan 18 yaş altı evliliklerin oranı genel olarak değerlendirildiğinde bu evliliklerin ülkenin nüfusu içinde önemli bir yer tuttuğunu söylemek mümkündür. Ülkemizde 18 yaş altında yapılan erken evliliklere yönelik uygulanan ulusal yasa ve düzenlemelere rağmen çeşitli sosyokültürel unsurlardan dolayı bu evlilikler varlığını koruyarak önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Yasal olarak kabul görmeyen erken evlilikler çeşitli yöntemlerle meşrulaştırılarak toplum tarafından normalleştirilmektedir. Ülkemizde özellikle dinî nikâhla yapılan evlilikler oldukça yaygındır ve bazı aileler resmî evlilik yaşını karşılamayan kız çocuklarını dinî törenle evlendirmeyi tercih etmektedir. Bu nedenle Türkiye’de erken evliliklerin yaygın olmasında etkili olan en önemli faktörlerden birinin bu evlilikleri gayriresmî olarak gören yasaların toplum tarafından göz ardı edilmesi olduğunu söylemek mümkündür (Yüksel Kaptanoğlu ve Akadli Ergöçmen, 2014: 1722).

2.3.2. Gayriresmî Erken Evliliklere Sebep Olan Faktörler

Gayriresmî erken evliliklerin ortaya çıkmasında etkili olan çeşitli sebepler mevcuttur. Ataerkil toplum yapısı, toplumsal cinsiyet algıları, toplumsal baskı, geleneksel ritüeller, kültürel değerler, düşük eğitim seviyesi, ekonomik problemler ve evlilik öncesi aile hayatı bunlardan bazılarıdır (Yıldırım ve ark. 2015: 68). Erken evliliklere yol açan bu faktörler tüm toplumlara genellenebilir nitelikte değildir. Toplumdan topluma farklılık göstermektedir (Tuna Uysal ve ark. 2019: 353). Ülkemizde yapılan gayriresmî erken evliliklere sebep olan faktörler daha iyi anlaşılabilmesi adına alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

2.3.2.1. Sosyoekonomik Yapı

Gayriresmî erken evliliklere sebep olan en önemli faktörlerden biri düşük gelir düzeyidir. Ülkemizde yapılan erken yaşta evliliklerin çoğunda ailelerin ekonomik gelirlerinin düşük olduğu tespit edilmiştir (Tuna Uysal ve ark. 2019: 351). Özellikle kırsal kesimde yaşanan ekonomik zorluklar, var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden dolayı kadının çalışma yaşamına girmesiyle çözümlenememektedir. 14-15 yaşına gelmiş kız çocukları aile içinde ekonomik bir yük olarak görülmekte ve evlilik yoluyla bu yükün omuzdan atılması düşüncesiyle kız çocukları erken yaşta evlendirilmektedir (Kara, 2015: 70).

Ailelerin yaşadığı ekonomik problemler ve aile içi nüfusun fazla olması aileleri özellikle ekonomik durumu iyi olan kişilerle kızlarını evlendirmeye itmektedir. Aile hayatında var olan geçim sıkıntısı zaman zaman kız çocuklarını da etkileyebilmekte ve ekonomik bir refah düşüncesi evlilik fikrini onlar için de cazip hâle getirmektedir (TBMM, 2009). Erken yaşta yapılan evliliklere yol açan faktörlerden biri olan ekonomik sorunların çözümü, kız çocuklarının bir an önce evlendirilmesiyle mümkün görülmektedir. Toplumda var olan ataerkil yapı nedeniyle evlendirerek ekonomik yükünden kurtulmak istenen taraf genellikle kız çocuklarıdır. Ülkemizde yapılan araştırmalarda özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi başta olmak üzere çoğu bölgede sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerde erken yaşta yapılan evliliklere sıklıkla rastlandığı görülmüştür. Bu durum her zaman aile kaynaklı değildir. İçinde bulundukları ekonomik koşullar nedeniyle kız çocuklarının erken yaşta evliliği kendi rızasıyla onayladığı da bilinmektedir (Aydemir 2011, 16-17).

2.3.2.2. Gelenek, Görenekler ve Dinî Yapı

Gayriresmî erken evliliklerin gerçekleşmesine yol açan faktörler ele alındığında toplumun özellikle gelenek, görenekleri ve dinî yapısı dikkat çekmektedir. Bu durum erken evliliklerin yasal olmamasına rağmen çeşitli dinî törenlerle gerçekleşmesinin sorun olarak görülmemesinden kaynaklanmaktadır (Tuna Uysal ve ark. 2019: 352). Türkiye çoğunluğu İslam dinine mensup olan bir toplumdur. Bu durum resmî nikâh olmaksızın yapılan dinî nikâhların, toplum tarafından normal karşılanmasına yol açmaktadır. Aileler kız çocuklarını yasal evlilik yaşını sağlamadığı durumlarda dinî nikâh aracılığıyla evlendirmeyi tercih etmektedir (Yüksel Kaptanoğlu ve Akadli Ergöçmen,

2014: 1711). Çünkü geleneksel aile ve toplum yapısı erken yaşta evliliği normal görerek kabul edilen bir olgu haline getirmektedir (Tuna Uysal ve ark. 2019: 352).

Geleneksel aile, kız çocuğunun asıl yuvasını evlendikten sonra eşiyle birlikte kurduğu yuva olarak görmektedir. Bu nedenle aile evinde kalınan süreç geçici bir zaman zarfı gibi görülerek kız çocuğuna evlenene kadar kendilerine emanet edilmiş birey gözüyle bakılmaktadır. Ayrıca geleneksel ailelerde ve toplumlarda kız çocuklarının gözü açılmadan evlendirilmesi gerektiği düşüncesi yaygındır. Kız çocuklarının bir an önce evlendirilerek kocasının himayesi altına girmesiyle karşı cinsle evlilik dışı ilişkiye girme ve hamile kalma riskinin ortadan kalkacağı düşünülmektedir (ASPB, 2012). Bu durum kadını namus olarak görme olgusuyla açıklanmaktadır. Namus kavramı içerik olarak cinsel davranışlara ilişkin gelenek ve göreneklerle ilişkilendirilmektedir. Namus, kadının evlenene kadar kimse ile cinsel münasebetinin olmamasını, evlendikten sonra ise cinselliğini yalnızca kocasına sunmasını uygun görmektedir. Aksi takdirde evlilik dışında gerçekleşen her türlü cinsel davranış ahlaki açıdan normal karşılanmamaktadır (Özer, 2003: 94). Bu nedenle ebeveynler kız çocuklarını erken yaşta evlendirmeyi tercih etmektedir. Ayrıca erken yaşta yapılan evlilikler aracılığıyla kocaya itaatin de daha kolay gerçekleşeceği düşünülmektedir. Bu düşünce yapısı erkek tarafında da var olduğundan evliliğin gerçekleştirilmesi için küçük yaşta kız çocukları tercih edilmektedir (TBMM, 2012).

Kadının namusunu korumak, evlendiği kişinin yuvasına ait olduğunu düşünmek gibi geleneksel anlayışların yanı sıra çeşitli geleneksel uygulamalar da erken yaşta gerçekleştirilen evlilikleri tetiklemektedir. Başlık parası, beşik kertmesi, kan bedeli evliliği bu uygulamalardan bazılarıdır.

2.3.2.3. Eğitimsizlik

Erken yaşta evliliklere sebep olan faktörlerden biri olan eğitimsizlik iki boyutta ele alınabilir. Bunlar ailenin eğitimsizliği ve kadının eğitimsizliğidir. Ataerkil toplum yapısı kadınlar için eğitimi gereksiz görerek onların eğitime erişiminde engel teşkil etmektedir. Ancak kadınların eğitimini tamamlamaması genellikle erken yaşta evlendirilmesinden kaynaklandığı için aslında eğitimsizlik erken evliliklerin hem sebebi hem de sonucu niteliğindedir (Yüksel Kaptanpoğlu ve Akadli Ergöçmen, 2014: 1713).

Tablo 2-4: Öğrenim durumuna göre ilk evlenme yaşı (%)

Öğrenim Durumu	-18	18-24	25-29	30-34	35-39
Okuryazar değil	47,1	46,5	4,6	1,3	0,5
Okuryazar hiç okula gitmeyen	32,2	55,6	10,1	1,2	0,9
İlkokul mezunu	19,0	64,3	14,0	2,2	0,6
İlköğretim/ortaokul mezunu	11,4	64,0	20,07	2,9	1,0
Lise/lise dengi mezunu	3,6	60,4	30,2	4,6	1,2
Üniversite/Lisansüstü mezunu	0,6	39,1	45,5	11,5	3,2

Kaynak: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2006). Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması. Ankara.

Tablo 2-4’de yer alan Türk Aile Yapısı Araştırması (TAYA) verilerine göre eğitim seviyesi arttıkça ilk evlenme yaşının da arttığı görülmektedir. Bu veriler hem erkek hem de kadınları kapsamaktadır. Ancak ülkemizde kadınların eğitimine erkeklerde olduğu kadar önem verilmediği ve bu nedenle erken yaşta evlilik yapan kadınların daha büyük bir çoğunluk oluşturduğu bilinmektedir (ASPB, 2012). Ayrıca gelişmekte olan ülkeleri kapsayan bir araştırmaya göre 12 yaşına kadar evlilik yapmış olan kadınların ortalama 1,3 yıl, 12 yaş sonrasında evlenmiş olan kadınların ise 4,4 yıl eğitim aldıkları tespit edilmiştir (Suarez, 2018: 45). Veriler erken yaşta gerçekleştirilen evliliklerin sonucu olarak ortaya çıkan eğitimsizliği açıklamaktadır.

Erken evliliklere yol açan eğitimsizlik unsurunun bir diğer boyutu ailenin eğitimsizliğidir. Erken yaşta gerçekleştirilen evliliklere, genellikle eğitim seviyesi düşük olan ailelerde rastlandığı gözlemlenmiştir. Bu ailelerde, erkek çocuklarının belirli bir seviyede eğitim görüp askerlik yaptıktan sonra bir iş bulmasının ardından evlendirilmesi anlayışı yaygındır. Öte yandan kız çocuklarının ergenlik çağına girdikten sonra eğitimine son verilerek evlendirilmesi görüşü söz konusudur (ASPB, 2012).

2.3.2.4. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Ataerkil Yapı

Ülkemizde yapılan erken evliliklere sebep olan faktörler arasında öne çıkan en temel etmen toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ataerkil toplum yapısıdır (İçağasıoğlu Çoban, 2009: 38). Cinsiyet, kişinin biyolojik cinsiyetine gönderme yapan bir kavramdır.

Yani kadın veya erkek olmanın biyolojik yönüyle ilişkilidir. Toplumsal cinsiyet ise toplumun kadın veya erkek olmaya yüklediği anlamları ve kadın ile erkekten beklentilerini ifade etmektedir. Bir diğer deyişle toplumsal cinsiyet, her bir cinsiyet için uygun görülen davranışa yönelik toplumsal beklentilerdir (Bayhan, 2012-13: 153).

Toplumsal cinsiyet rolleri, erkek ve kadınla ilişkilendirilen davranış biçimlerini ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri ile birlikte kişinin doğumundan itibaren başlayarak “maskülenlik” ve “feminenlik” üzerine olan inanış ve değerler yaşamı boyunca kültürel olarak aktarılmaktadır. Yaşamı boyunca kadın ve erkek, toplumun kendisinden beklediği rolleri ayırt etmeyi, cinsiyetine uygun rol ve davranışları uygulamayı öğrenir ve böylece kadın ve erkek için uygun olan davranışları toplum belirlemiş olur. Bu roller küçük yaştan itibaren aile içinde şekillenmeye başlar ve toplumun diğer alanlarında da kendini gösterir. Eğitim-öğretim süreci, çalışma hayatı gibi hayatın çeşitli bölümlerinde kadın ve erkekler bu rollere bürünmeyi devam ettirir (Seven, 2019: 135). Geleneksel toplumlarda toplumsal cinsiyet rolleri temelde “yuvayı beklemek” ve “geçimi sağlamak” şeklinde kurgulanmaktadır. Kadının içeride kalarak ev işleri ile meşgul olması ve çocukların bakımıyla ilgilenmesi beklenirken erkeğin dışarıda çalışarak evin geçimini sağlaması beklenmektedir. Bu durum toplumun kadını narin ve dayanıksız, erkeği güçlü ve mücadeleci rolleri ile ilişkilendirmesiyle açıklanmaktadır (Bora, 2011: 5). Toplumsal cinsiyet rollerinin getirisi olarak kadınlar temelde bir anne ve eş olarak yetiştirilmekte ve toplumun en alt tabakasında yer almaktadır (Çitçi, 1982: 13). Kadınların toplumun en alt tabakasında yer alması toplumsal cinsiyet eşitsizliğini doğurmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın ve erkeğin çeşitli kurumlar içinde (aile, eğitim, iş yaşamı, siyaset vb) var olan kaynakları ve gücü kullanımında eşitsiz konumda olmasını ifade etmektedir (Ecevit, 2003: 83). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortaya çıkmasında etkili olan en önemli unsur toplumun baskın ideolojik yapısıdır. Toplumsal cinsiyet rollerini şekillendirerek toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yol açan ideoloji ise ataerkill ideolojidir (Yıldırım, 2016: 81).

Ataerkillik, günümüzde erkeklerin kadınlar üzerinde baskın olmasına ve kadınların alt konumda yer almasına yönelik güç ilişkilerini tanımlamaktadır. Bir başka deyişle ataerkillik, erkek baskınlığını ve cinsiyetler arasındaki güç ilişkilerini ifade etmektedir (Buz, 2009: 55). Ataerkil yapı ve toplumsal cinsiyet rollerinin ortaya çıkmasında etkili olan temel kurum ailedir. Aile toplumun aynası niteliğindedir. Aslında aile, ataerkil bir

birimin içindeki ikinci bir ataerkil birimdir. Çünkü aile, birey ve toplum arasında bir aracı rolünü üstlenerek düzenin devamını sağlamaktadır. Bu aracılık rolünü yürütürken sadece kendi içerisinde var olan üyeleri yönetmekle kalmaz, bireyleri aile kanalıyla yöneten ataerkil devletin içerisinde de bir birim olarak var olur. Bu yönüyle aile aslında ataerkil toplumun temel birimi olarak bir prototip niteliğindedir (Millet, 2011: 60, Kaynak: Yıldırım, 2016: 88). Ataerkil aile kadınların temel haklarını yok sayarak onların yerine getirmesi gereken çeşitli rol ve sorumlulukların olduğunu varsaymaktadır. Bu durum kadınların her türlü ihmal ve istismara maruz kalmasına yol açmaktadır (Özateş, 2007: 78). Kadınlar tarafından gerçekleştirilen erken evlilikler bunlardan bir tanesidir.

Erken yaşta evliliklerin yoğun oranda yapıldığı ülkelerde ataerkil toplum yapısının hâkim olduğu görülmektedir. Ataerkil yapıya sahip toplumlar sahip oldukları kültür nedeniyle erken yaşta yapılan evlilikleri normal kabul etmekte ve bu evlilikleri bir gelenek adı altında ele almaktadır (Tuna Uysal ve ark. 2019: 350). Ataerkil ailelerde kadın zayıf ve güçsüz olduğu için namusunu koruyamaz anlayışı söz konusudur (Kaynak, 2014: 34). Namus olgusu ataerkil toplumlarda kadın cinselliğinin denetimiyle ilişkilendirilmekte ve temelde iki değer etrafında örgütlenen kuralları içermektedir: utanç ve şeref. Namus, kadını utanç erkeği ise şeref değerleri ile nitelendirmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin de etkisiyle erkekten kendi şerefini muhafaza etmek için kadının namusunu koruması beklenirken kadından utanç duymamak için cinselliğini denetleyerek kendi namusunu koruması beklenir. Bu düşünce kalıpları kadın ve erkeğin yaşamını her alanda etkiler ve yönlendirir. Kadınların erken yaşta evlendirilmesi bunun sonuçlarından biridir. (Yiğit, 2015: 53-56). Bu düşünceyle ataerkil aileler kadınları namusunu zedeleyecek tacizlerden korumak, evlilik dışı ilişki yaşamaları ve hamile kalmasını önlemek gibi amaçlarla erken yaşta evliliğe zorlamakta veya ikna etmektedir (Kaynak, 2014: 34).

Sonuç olarak ataerkil yapı ve toplumsal cinsiyet rolleri kadının davranışlarını yönlendiren bir kontrol mekanizması niteliğindedir ve kadın için uygun olan yaşam tarzını belirleyerek ona bu yaşam tarzına göre çeşitli roller biçmektedir. Ataerkil yapı, kadından beklenen rolleri yerine getirmesi için erken evlilikleri bir yöntem olarak görmektedir. Dolayısıyla erken evliliklerin toplumun kültür yapısına göre kadının cinselliği ve bedeni üzerinden ortaya çıktığını söylemek mümkündür (Yiğit, 2015: 58).

2.3.2.5. Evlilik Öncesi Aile Yaşantısı

Ailenin kurulmasında belirleyici olan evlilik, kadın ile erkeğe birbirlerine ve varsa çocuklarına karşı çeşitli sorumluluklar yüklemektedir. Aile içinde bu sorumlulukların payı, çocuğun sosyalleştiği ve eğitim aldığı ilk ortam olması açısından oldukça önemlidir ve toplumun devamı için kritik bir unsurdur. Ailenin işlevlerini yerine getiremediği durumlarda çeşitli sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Erken yaşta yapılan evlilikler bunlardan bir tanesidir (Çağırkan, 2019: 1827).

Aile içi şiddet, cinsel istismar, çocuğun ihmali, çocuğu sevgiden yoksun bırakma, üvey anne veya üvey baba faktörü, küçük yaşta anne veya babanın kaybı gibi problemler çocuğun evliliği bu sorunlardan kaçış yolu olarak görmesine sebep olmaktadır (Mihçioğur ve ark. 2010: 7). Bu gibi sorunlar meydana geldiğinde kız çocukları evlendiğinde evden uzaklaşarak bu sorunlardan kurtulacağı düşüncesiyle erken evliliğe yönelmektedir (Yüksel ve Yüksel, 2014: 13). Yani bu evliliklerin temelinde aslında evden kaçma düşüncesi yatmaktadır.

Alan yazınında olumsuz aile ilişkilerinin kadının erken yaşta evden kaçmasında önemli rol oynadığını gösteren çeşitli çalışmalar mevcuttur. Safyer ve arkadaşları (2005) araştırmalarında evden kaçma davranışı sergileyen ergen yaştaki bireylerin %89'unun gerekçe olarak aileyi gördükleri sonucunu elde etmiştir. Sjöblom (2011) erken yaşta evden kaçan kadınların çoğunlukla aile içinde fiziksel ve sözlü şiddete maruz kalan, ihmal ve istismar mağduru olan, savunmasız, risk altındaki bir grubun parçası olan kişiler olduklarını belirtmektedir. De Man (2000) kaçma davranışını toplumsal faktörler, kişisel özellikler ve kişilerarası ilişkiler olmak üzere üç kategoride ele almaktadır ve kişilerarası ilişkiler kategorisi altında aile ilişkilerine değinmektedir. Genellikle tek ebeveynli aileye mensup kadınların erken yaşta evden kaçma davranışı sergilediğini rapor ederek, evde kendini iyi hissetmeyen, diğer aile üyeleriyle duygusal bağları zayıf olan, kendini aileye ait görmeyen kadınların da erken yaşta evden kaçma eğilimine sahip olduklarını belirtmektedir. Williams ve arkadaşları (2001), cinsel veya fiziksel taciz, aile içi şiddet, anne-babanın alkol veya madde kullanması gibi unsurların kadınların erken yaşta evden ayrılmasında etkili olduğunu belirtmekte ve bu yıkıcı unsurlardan dolayı evden kaçışın olumlu sonuçlar doğurabileceğini savunmaktadır. Bu evden kaçma davranışı Türk toplumunda yaşayan kadınlarda genellikle dinî nikâhla yapılan erken evlilikler aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Aile içi problemler söz konusu olduğunda erken evlilikler ergenlik dönemi özellikleri nedeniyle de meydana gelebilmektedir. Erken evlilik yaşının tekabül ettiği ergenlik dönemi erken ergenlik, orta ergenlik ve geç ergenlik olmak üzere üç grupta ele alınmaktadır. 10-14 yaş aralığı erken ergenlik, 15-17 yaş aralığı orta ergenlik ve 18-21 yaş aralığı ise geç ergenlik dönemini kapsamaktadır (Akçan Parlaz ve ark. 2012: 11). Bu dönemde bireyler biyolojik, fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan önemli değişiklikler yaşamaktadır (Duru; Arslan, 2014: 36). Bu önemli değişikliklerle birlikte algılanan ortamın özellikleri problem davranışlara katkıda bulunmaktadır. Ergenlik dönemi problem davranışlarından bir tanesi evden kaçmadır (Jessor ve ark. 1994: 151). Evden kaçma davranışını tetikleyen unsurlar temelde evlilik öncesi aile ilişkileri ile bağlantılıdır. Ailesi tarafından sevilmeyen, değer görmeyen, ekonomik ve sosyal ihtiyaçları karşılanmayan, şiddet gören, ihmal ve/veya istismara uğrayan ergenlerin bazıları evden kaçma davranışı sergilemektedir (Duru ve Arslan, 2014: 43). Kadınlar bu yolda evliliği bir kaçış yöntemi olarak görmektedir.

2.3.3. Gayriresmî Erken Evliliklerin Yol Açtığı Sorunlar

Gayriresmî erken evlilikler kız çocuklarının biyopsikososyal gelişimi tamamlanmadan gerçekleştiği için bir dizi soruna yol açmaktadır. Bu evlilikler çocuk ya da ergen yaşta yapıldığından kadınlara biyolojik, psikolojik ve toplumsal anlamda çeşitli hasarlar vermektedir. Erken yaşta aile, ev, çocuk gibi önemli sorumluluklar yüklenen kadınlar bunun bir sonucu olarak eğitim hakkından mahrum kalma, sağlık problemleri, aile içi şiddete maruz kalma, evlilik içinde yasal haklara sahip olmama, toplumdan izolasyon gibi çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır (Aktepe ve Akay, 2017: 415). Bu sorunlar kadınların toplum içerisindeki eşitsiz konumunu pekiştirerek kendi tercihlerini yapma haklarını kısıtlamaktadır. Kadınlar eğitimsizlik, yoksulluk, cahillik ve başkasına bağımlı olma döngüsüne hapsolmaktadır (TBMM, 2009: 4).

2.3.3.1. Eğitimin Kısıtlanması

Eğitimsizlik erken evliliklerin hem sebebi hem de sonucu niteliğindedir. Ülkemizde erken yaşta evlilik yapan kız çocuklarının öncelikli olarak eğitim hakları kısıtlanmaktadır. Eğitim hakkından erken yaşta mahrum bırakılan kadınlar ileriki yaşamlarında meslek edinme hakkından da yoksun kalmaktadır. Kadınları yoksulluk ve

bağımlılık döngüsüne sürüklediği için eğitimin kısıtlanması, erken yaşta evliliklerin yol açtığı en önemli sorunlardan biridir (TBMM, 2009: 16).

Erken yaşta yapılan evliliklerin eğitim hayatını kısıtlamasının sebebi toplum tarafından, kadınların evlendikten sonra zamanını ev işleri, çocuk doğurma, çocuk bakımı gibi işlere ayırmasının beklenmesidir. Erken yaşta bu sorumlulukları yüklenen kadınlar eğitime ara vermek zorunda kalırlar (Jensen ve Thornton, 2003: 10). Eğitim hakkı elinden alınan kadınların kamusal alanda çalışma imkânının da önüne geçilmekte ve bu durum onları özel sektöre veya ev yaşamına itmektedir (Tuna Uysal ve ark. 2019: 353). Eğitimsiz kalan ve istihdama dâhil olamayan kadınlar toplum içerisinde erkeklerin gerisinde kalmakta ve bu durum farklı sorunlara yol açmaktadır. Toplumdan izolasyon, eş ve eşin ailesinden baskı görme ve aile içi şiddete maruz kalma eğitimsizliğin ve istihdama katılamamanın yol açtığı sorunlardan bazılarıdır (Yüksel Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012: 131).

2.3.3.2. Sağlık Sorunları

18 yaş altında yapılan evlilikler gelişim aşamalarının oluşmasında gerileme görülmesi gibi çeşitli sorunlara yol açabilir. Özellikle bu yaşlarda cinsel bilgi düzeyinin düşük olması sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına sebep olan en önemli unsurlardan biridir (Gök, 2016: 2226). Erken yaşta evlilik yapan kız çocukları korunma yöntemleri hakkında yeterince bilgiye sahip olmadıklarından bu evlilikler genellikle gebelikle sonuçlanmaktadır. İstenmeyen gebelikler kadınların erken yaşta annelik sorumluluğunu üstlenmesine yol açarak çeşitli psikolojik ve tıbbi sorunları da beraberinde getirmektedir (Aktepe ve Atay, 2017: 417).

Erken yaşta gebelik ve doğumlar, kız çocuklarının veya ergenlerin henüz hamilelik ve doğum sürecine biyolojik olarak hazır olmamaları nedeniyle tehlike oluşturmaktadır. 15-19 yaş arasındaki gebelerin doğum esnasında hayatlarını kaybetme riski 20'li yaşlardaki kadınlara göre 2 ila 5 kat daha fazladır (TBMM, 2009: 19-20). Ayrıca birçok ülkede 15-19 yaş grubundaki kadınlarda önde gelen ölüm nedenlerinden birinin gebelik ve doğum olduğu bilinmektedir (Erulkar, 2013: 6). Erken yaşta gebelikler annenin yanı sıra bebek için de tehlike arz etmektedir. Düşük doğum ağırlığı, erken doğum, enfeksiyon ve ölüm bebeklerde ortaya çıkabilecek tehlikelerdendir (Özcebe ve Küçükbiçer, 2013: 24).

18 yaşın altında yapılan evliliklerin yol açtığı sağlık sorunlarından bir diğeri cinsel yolla bulaşan hastalıklardır. Evlilik yaşı düşük olduğunda cinsel yolla hastalık bulaşma olasılığı artar ve kadınların fizyolojik özellikleri nedeniyle sağlık koşullarında bozulmalar meydana gelir (Özcebe ve Küçükbiçer, 2013: 20). Bu evliliklerde HIV/AIDS dâhil olmak üzere cinsel yolla bulaşan tehlikeli hastalıklara yakalanma olasılığı yüksektir (TBMM, 2009: 19). Erken yaşta yapılan evliliklerde genellikle eşler arası yaş farkı fazladır ve zaten enfekte olmuş kocayla ilişkiye girme olasılığı söz konusudur. Bu durum HIV gibi hastalıkların ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Santhya ve Jejeebhoy, 2007: 1296). Clark (2004), Kenya ve Zambiya’da evliliklerini 24 yaşından önce yapmış kadınlara yönelik yürüttüğü araştırmasında HIV enfeksiyon oranlarının 15-24 yaş arası evlilik yapan kadınlar arasında belirgin bir şekilde yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu araştırma erken evliliklerde hayati sağlık sorunlarının ortaya çıkma ihtimalini kanıtlamaktadır.

18 yaşın altında yapılan evlilikler ve gebelikler sonrası ortaya çıkabilecek diğer sağlık sorunları; vücut ağırlığında yetersiz veya aşırı artış, anemi, preeklampsi, şiddetli kanamalar, doğum sonrası sorunlar ve sık hamileliklerdir (Özcebe ve Küçükbiçer, 2013: 24).

2.3.3.3. Aile İçi Sorunlar ve Toplumsal Yaşam

Erken evlilikler genellikle kadının yaşı gereği duygu, düşünce ve davranışlarının bastırıldığı, hayatına dair kararların kocası tarafından verildiği, dinî, kültürel ve toplumsal olgular üzerine inşa edilen evliliklerdir. Ataerkil toplumsal düzen içerisinde erkeğin sahip olduğu iktidar düşünöldüğünde, erken yaşta meydana gelen evliliklerin kadınların mücadele etme hakkını elinden aldığı söylenebilir. Üstelik bu evlilikler resmî olarak gerçekleşmediğinden kadının aile içinde var olan yasal haklarını da elinden alır (Kara, 2015: 64).

Evlilikte iktidar dengesinin özellikle kadın ve erkek arasındaki yaş farkı fazla olduğunda daha büyük bir sorun haline gelmesi muhtemeldir. Eşler arası yaş farkı fazla olduğunda, erken yaşta evlilik yapan kadınlar evdeki konumlarını belirleme konusunda sorun yaşayabilir ve bunun sonucunda daha az güç, statü ve özerkliğe sahip olabilirler (Jensen ve Thornton, 2003: 10). Kadınların yeterli düzeyde güç, statü ve özerkliğe sahip olmaması fiziksel, duygusal, sözel ve cinsel şiddete maruz kalma olasılıklarını artırır ve aile içi şiddet, geçimsizlik gibi sorunları tetikler (TBMM, 2009: 23).

Erken yaşta evlenen kadınlar küçük yaşta aile ve arkadaş ortamından koptukları için aile içi sorunların yanı sıra toplumsal yaşamda da çeşitli problemler yaşayabilirler. 18 yaş altındaki kişiler toplumsal olarak olgunlaşmış bireyler olarak kabul edilir. Bu yaş grubunda yapılan evlilikler kadınları gelişimi tamamlanmadan ev hayatına hapsederek onlara çeşitli sorumluluklar yükler. Dolayısıyla erken yaşta evlenen kadınlar arkadaşlarından kopma, özgüven eksikliği, toplumdan izole olma gibi çeşitli toplumsal sorunlarla karşılaşabilirler. Ayrıca kadınların ev hayatına hapsolmasına sebep olan erken evlilikler, henüz hazır olmadıkları bir yaşta kadınlara ev içi sorumluluklar yüklediği için geleneksel aile içi rolleri pekiştirir. Bu durum kadının toplum içerisindeki statüsünün düşmesine yol açmaktadır (TBMM, 2009: 23).

2.3.4. Gayriresmî Erken Evliliklere İlişkin Mevzuat

2.3.4.1. Ulusal Mevzuat

Ülkemizde yapılan evlilikler hukuki düzenlemeler kapsamında gerçekleşmekte ve bazı durumlarda kanunlar aracılığıyla sınırlandırılmaktadır. Yasal çerçevede gerçekleşmeyip, toplum tarafından evlilik olarak kabul edilen birliktelikler için çeşitli cezai yaptırımlar söz konusudur. Dinî nikâhla yapılan erken evlilikler yasal olmayan evlilikler arasında yer alır. 18 yaşın altında dinî nikâhla yapılan evliliklere yönelik ulusal mevzuatta; Anayasa, Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu içerisinde önemli maddeler yer almaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın (18 Ekim 1982) 10. maddesinde *“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir”* ibaresi yer almaktadır. Bu madde eşitlik ilkesine ilişkin temel kural niteliğindedir. Maddenin devamında kadınlar ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu ve devletin bu eşitliğin uygulamaya geçmesini sağlamakla yükümlü olduğu vurgulanmaktadır. Bu madde cinsiyete dayalı ayrımcılığı önlenmeye yönelik olduğundan cinsiyetçi tutumla kadınların erken yaşta zorla evlendirilmesinin önüne geçmesi açısından önemli görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın (18 Ekim 1982) “Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi” başlıklı bir diğer maddesi olan 42. madde içerisinde *“Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz...”* ibaresi yer almaktadır ve ilköğretimin kız ve erkek bütün bireyler için zorunlu ve ücretsiz olduğuna değinilmektedir. Ayrıca maddi imkânlardan dolayı öğrenim görmekte zorluk çeken bireylerin ilköğretim eğitimi alması

için devletin gerekli yardımları yapmakla yükümlü olduğuna değinilmektedir. Bu madde evlilik nedeniyle eğitim hakkı elinden alınan kız çocuklarını güvence altına alması açısından önemlidir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (22 Kasım 2001) 124. maddesinde "*Erkek veya kadın onyediyi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.*" ibaresi yer almaktadır. Görüldüğü gibi 17 yaşını doldurmamış, 18 yaş altındaki bireylerin evlilik yapması kanunen yasaktır. Ancak olağanüstü durumlarda 18 yaşına girmemiş bireylere evlenme yetkisi tanınmaktadır. Olağanüstü durumlardan kasıt kadının hamile olması, çocuk sahibi olması veya kadın ve erkeğin hali hazırda birlikte yaşaması gibi durumlardır (TBMM, 2009: 6).

Türk Medeni Kanunu'nun (22 Kasım 2001) 142. maddesinde evlendirme memurunun taraflara evlenmek isteyip istemediklerini sorması ve tarafların olumlu cevap vermesi durumunda nikâh akdinin gerçekleşmesine dair ibareler yer almaktadır. Burada evliliklerde rıza gözetilmesi gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Ancak ataerkil toplum yapısı kadına karar verme yetkisi tanımadığından rıza dışı olmasına rağmen aile baskısıyla yapılan erken evliliklerin ortaya çıkması muhtemeldir.

Türk Medeni Kanunu'nun (22 Kasım 2011) 143. maddesinde "*Evlenme töreni biter bitmez evlendirme memuru eşlere bir aile cüzdanı verir. Aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dinî töreni yapılamaz. Evlenmenin geçerli olması dinî törenin yapılmasına bağlı değildir*" ibaresi yer almaktadır. İlgili maddeden anlaşılabileceği üzere ülkemizde hukuki anlamda geçerliliği olan tek nikâh resmî nikâhtır. Dinî nikâh ile kurulan birliktelikler yasalar önünde resmi anlamda evlilik olarak tanınmamaktadır. Ancak bazı toplumlarda sahip olunan kültürel değerler gereğince bu birliktelikler evlilik olarak kabul görmekte ve normal karşılanmaktadır. Bu durum gizlice yapılan dinî nikâhlar aracılığıyla gerçekleştirilen erken evliliklerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nun (26 Eylül 2004) "çocukların cinsel istismarı" başlıklı 103. maddesinde "*Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*" ibaresi yer almaktadır. Cinsel istismar ile kast edilen eylem, 15 yaşını doldurmamış veya doldurmuş olan, eylemin anlam ve sonuçlarını algılama yetisi gelişmemiş çocuklara karşı her türlü cinsel davranışı içermektedir. Maddenin birinci fıkrasına göre 15 yaşından küçük olan çocukların rızası olsun ya da olmasın cebir, tehdit,

hile veya iradeyi etkileyen farklı bir sebeple gerçekleştirilen cinsel istismar suçu hapis cezası ile sonuçlanmaktadır. Ancak toplumumuzda cezai yaptırımlara rağmen aileler çocuklarını 15 yaşından önce dinî nikâh aracılığıyla evlendirmeye devam etmektedir. Bu durum fark edildiğinde tarafların anne ve babaları hakkında adli işlem yapılmaktadır. 17 yaşını doldurup resmî nikâhın gerçekleşmesi hâlinde dahi bu cezadan kurtulma imkânı söz konusu değildir (TBMM, 2009: 8).

Türk Ceza Kanunu'nun (26 Eylül 2004) 104. maddesine göre *“Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, onbeş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”* Maddeye göre 15 yaşını doldurmamış çocukla gayriresmî evlilik yapan reşit kişi, çocukla cinsel ilişkiye girmesi durumunda şikâyet edildiği takdirde hapis cezasına çarptılmaktadır. Burada şikâyet etme hakkı yalnızca mağdura tanınmıştır.

Çocuk Koruma Kanunu'nun (3 Temmuz 2005) 3. maddesinde çocuk, erken yaşta ergin olsa bile 18 yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanmaktadır. Korunmaya ihtiyacı olan çocuk ise bedensel, zihinsel, ahlaki ve duygusal gelişimi ve güvenliği tehdit altında olan, ihmal ve istismar edilen veya suç mağduru olan çocuk şeklinde tanımlanmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nda 17 yaşını doldurmamış kişiler, Türk Ceza Kanunu'nda 15 yaşını doldurmamış kişiler, Çocuk Koruma Kanunu'nda ise 18 yaşını doldurmamış kişiler çocuk olarak kabul edildiğinden kanunlar arasında bir çelişki olduğu görülmektedir. Bu durum literatürde kullanılan “çocuk gelin” kavramının sınırlarının çizilmesi açısından sorun oluşturmaktadır (TBMM, 2009: 9).

2.3.4.2. Uluslararası Mevzuat

Uluslararası düzeyde kadınların çocuk ve ergen yaşta evlenmesinin önüne geçmek ve erken yaşta yapılan evliliklerin sosyoekonomik sonuçlarını iyileştirmek amacıyla bir dizi çaba sarf edilmektedir. Bu çabalar özellikle kadının evlilik yaşını artırmayı amaçlayan üç merkezi politika ile yansıtılmaktadır: asgari evlilik yaşı yasaları, şartlı nakit transferleri ve eğitim programları. Birinci politika kişilerin yasal olarak evlilik yapabilmesi için asgari bir yaş belirlemektedir. İkinci politika kadınların erken yaşta evlilik yapmadığı durumlarda onlara parasal ve ayni ödül sağlamaktadır. Son olarak üçüncü politika ise anne-babaları, genç kadınları ve genç veya yetişkin erkekleri erken yaşta yapılan evliliklerin sosyoekonomik sonuçları konusunda eğitmeyi içeren politikadır (Suaraz, 2018: 9).

Erken yaşta yapılan evliliklere ilişkin Türkiye'nin diğer ülkelerle birlikte taraf olduğu, uluslararası düzeyde çeşitli sözleşmeler mevcuttur. Bunlar; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi Türkiye'de 1949 yılında Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Beyannamenin 16. Maddesinde *“Yetişkin her erkeğin ve kadının, ırk, yurttaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır. Evlenme sözleşmesi, ancak evleneceklerin özgür ve tam iradeleriyle yapılır...”*(<http://www.unicankara.org.tr/docs/iheb2018ver1.pdf>) ibaresi yer almaktadır. Maddeye göre evlenmek üzere olan bireylerin rızası olmadan gerçekleştirilen erken evlilikler insan hakkı ihlali sayılmaktadır.

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) Türkiye'nin 1985 yılından bu yana taraf olduğu bir sözleşmedir. Sözleşmenin 16. maddesine göre taraf devletler evlilik ve aile ilişkileri temelinde kadına karşı her türlü ayrımcılığı önlemek adına gerekli tüm tedbirleri alacak ve kadın-erkek eşitliği ilkesine yönelik kadınlara çeşitli haklar tanıyacaktır. Bu haklardan bazıları şu şekildedir (<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/cedaw.pdf>):

- Evlenmede erkekler ile eşit hak,
- Kadının kendi iradesiyle eş seçme hakkı,
- Evlilik boyunca ve evliliğin son bulduğu durumlarda erkeklerle eşit hak ve sorumluluklar,
- Çocuklar konusunda erkeklerle eşit hak.

Sözleşmenin 16. maddesinde erken evliliklere ilişkin *“Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesi hiçbir şekilde yasal sayılmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için, yasama dâhil gerekli tüm önlemler alınacaktır”* ibaresi yer almaktadır (<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/cedaw.pdf>).

Çocuk Hakları Sözleşmesi Türkiye'de 1995 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Sözleşmenin 1. Maddesine göre her birey 18 yaşına kadar çocuk kabul edilmektedir. Sözleşmenin 36. maddesinde *“Taraf devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar”* ibaresi yer almaktadır

(UNICEF, 2004). Bu ibare çocuğun esenliğine zarar vermesi açısından erken evliliklere karşı çocukları güvence altına almaktadır.

2.4. SOSYAL HİZMET BAKIŞ AÇISIYLA GAYRİRESMÎ ERKEN EVLİLİKLER

2.4.1. Sosyal Hizmet Kavramı

Sosyal hizmet birey, grup, aile ve toplulukların sosyal işlevselliğini artırma, sahip oldukları kapasiteleri güçlendirme ve yenilemeyi amaçlayan mesleki bir çalışmayı ifade eder. Ayrıca sosyal hizmet, bu amaçlara uygun toplumsal koşulları oluşturarak birey, grup, aile ve topluluklara yönelik çeşitli sosyal yardımları içerir. Sorumluluğunun erdemi ve sosyal hizmet sunmayı zorunlu kılması ile sosyal hizmet mesleği, diğer disiplinlerden ayrılır (Zastrow, 2015: 6). Mesleğin odak noktası çevresi içinde bireydir (Sheafor ve Horejsi, 2015: 27).

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu'nun (IFSW) evrensel olarak kabul gören tanımına göre sosyal hizmet, sosyal değişim ve gelişimi, sosyal uyumu, kişilerin güçlendirilmesini ve bağımsız hale getirilmesini teşvik eden, uygulamaya dayalı bir disiplindir. Mesleğin temelinde sosyal adalet, farklılıklara saygı, ortak sorumluluk ve insan hakları ilkeleri yer almaktadır (<https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>).

Sosyal hizmet mesleğinin amacı tüm insanların içinde bulunduğu karşılıklı sosyal ilişkilerin gücünü, kalitesini ve etkinliğini artırarak onlara yardım etmektir. Bir başka deyişle birey, aile, grup ve toplulukların sosyal işlevselliğini artırmaktır. Sosyal hizmet mesleği her ne kadar tüm insanların sosyal işlevselliği ile ilgilense de temelde toplumun en savunmasız üyelerine, baskıya ve sosyal adaletsizliğe maruz kalan bireylere öncelik vermektedir. Bu bireyler genellikle çocuklar, yaşlılar, engelliler, yoksullar vb. bireylerdir (Sheafor ve Horejsi, 2015: 23). Sosyal hizmet mesleğinin temel amaçları;

- Bireylerin problem çözüme sürecini etkin hale getirmek, problemlerle baş etme kapasitelerini güçlendirmek,
- Bireylerin kendilerine sunulan kaynak ve hizmetlere erişiminde arabuluculuk rolünü üstlenmek,
- Bireylerin dezavantajlı konuma düşmesinin altında yatan sosyal politikaları geliştirmek ve iyileştirmek,

- İnsanların ve toplumun refahını artırmaktır (Zastrow, 2015: 18-19).

Sosyal hizmetin uygulama alanı üç düzeyde ele alınmaktadır: mikro düzey, makro düzey ve mezzo düzey. Mikro düzeyde sosyal hizmet uygulamaları birey ve bireyin ilişki içerisinde olduğu en yakın çevresine odaklanır. Eşler arasındaki ilişkiler, yakın arkadaşlar, aile üyeleri vb. mikro düzeye örnek verilebilir. Yani mikro düzeyde sosyal hizmet uygulaması temelde birey ve ailelere yöneliktir (Sheafor ve Horejsi, 2015: 28).

Makro düzey uygulamalar örgütler veya topluluklarla çalışma ya da sosyal politikadaki değişimleri araştırmaya odaklanır (Zastrow, 2015: 9). Bu düzeydeki uygulama bunların yanında kişiler arası ilişkilere de odaklanır ancak bu kişiler organizasyonları temsil eden veya temsil komitesi gibi çalışma grubu üyesi olan kişilerdir (Sheafor ve Horejsi, 2015: 28).

Son olarak mezzo düzey uygulama mikro ve makro düzeyde uygulamaların arasındaki seviyede yer almaktadır. Mezzo düzey uygulama kişiler arasındaki ilişkilerle ilgilenir. Ancak ilgilendiği ilişkiler organizasyon ve enstitü temsilcileri arasındaki kişisel anlamda manalı olan ilişkilere dir. Kendi kendine yardım gruplarının üyeleri arasındaki ilişkiler, okuldaki akranlar arasındaki ilişkiler, iş yerinde çalışan bireyler arasındaki ilişkiler vb. mezzo düzey uygulamaya örnek olarak verilebilir (Sheafor ve Horejsi, 2015: 29).

2.4.2. Ailelerle Sosyal Hizmet

Sosyal hizmetin uygulama alanı birey, aile, grup ve toplulukları kapsayan mikro, makro ve mezzo düzeyde gerçekleşmektedir. Mikro düzey uygulama alanına giren aileye yönelik sosyal hizmet, hem bireyi hem de bir grup olarak aileyi kapsamı açısından önemlidir (Çamur Duyan, 2018: 75). Sosyal hizmetin odak noktası genellikle ailedir. Çünkü aile etkileşim içinde olan bir sistemdir. Bireyin yaşadığı problemler genellikle aile içinde var olan dinamiklerden etkilenir ve tedavi sürecine aile sistemi içinde bulunan tüm bireylerin katılımı istenir (Zastrow, 2015: 104). Ayrıca aile sorunlarının çözülmesi ve ailenin güçlendirilmesi toplumsal açıdan da önemli görülmektedir. Sağlıklı aileler sağlıklı toplumu meydana getireceğinden aileye sunulan yardımlar önem kazanarak sosyal hizmetin odağı haline gelmektedir (Çamur Duyan: 2018: 75).

Ailelere yönelik sosyal hizmetin temel amacı aileyi bir arada tutan bağları güçlendirmek, sağlıklı aile ilişkilerine katkı sunmak, aile üyelerinin kişiliklerinin gelişimine yardım etmek ve aile üyelerinin toplumsal yaşama uyum sağlamalarına

katkıda bulunmaktır (Çamur Duyan, 2018: 79). Bu amaca yönelik olarak aileyle çalışmada sosyal hizmet mesleği çeşitli kuram ve yöntemlerden faydalanır. Genelci yaklaşım, sistem kuramı, ekolojik yaklaşım ve güçlendirme yaklaşımı aile çalışmasında kullanılan yaklaşımlardandır. Genelci yaklaşım sosyal hizmetin temel amaçlarını karşılamak için sağlanan bütüncül ve çok düzeyli bir yaklaşımı ifade eder. Genelci sosyal hizmet uygulamasında her düzeyden müracaatçı grupları ile doğrudan çalışılır. Müracaatçılar ile müracaatçılar için uygun olan kaynaklar ilişkilendirilir, bu kaynakların adil dağılımı için örgütlerle mücadele edilir, adil dağılıma yönelik politikalar sunulur ve sosyal hizmet uygulaması tüm boyutlarıyla ele alınır (Şahin, 2005: 105).

Sistem kuramı çevreyi ve bireyi ayrı ele almak yerine bütüncül bir bakış açısıyla ele alarak sosyal hizmet uzmanlarının olaylara ve olgulara bütüncül bir yaklaşımda bulunmalarını sağlar (Yolcuoğlu, 2012: 322). Sistem kuramını daha iyi anlamak için aşağıdaki temel varsayımlar üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir (Teater, 2015: 30-31):

- Sistem birbirini oluşturan birçok parçadan oluşur ve sistemin bütünü bu parçaların toplamından daha fazladır.
- Sistemin parçalarından birinde meydana gelen değişim tüm sistemi etkiler. Çünkü sistemin parçaları birbirine bağlı niteliktedir.
- Bir sistem yalnızca kendi alt sistemlerinden ve parçalarından değil diğer sistemlerden de etkilenir.
- Her sistemin sınırları vardır ve bu sınırlar farklı noktalarda geçirgendir. Bu geçirgenlik sistemin açık ya da kapalı olmasıyla ilgilidir. Açık sistemler daha geçirgendir.
- Sistemlerin dengede ya da iç dengede kalmaya ihtiyacı yoktur.

Sosyal hizmet mesleği aileyi bir sistem olarak ele alır. Her sistemin alt sistemleri vardır. Aile üyeleri sistemin alt sistemleri niteliğindeki parçalarıdır. Aile sistemin parçalarından birinde meydana gelen değişim veya hareket diğerlerini de etkiler. Örneğin bir alt sistem olan eşlerden birinin davranışları ve eylemleri diğer alt sistem olan eşin davranış ve eylemlerini etkiler. Bu durum alt sistem olan çocuklar için de geçerlidir. Ayrıca sistemin parçaları sadece birbirini etkilemez, aile dışındaki sistemlerden de etkilenir (Teater, 2015: 30-31). Bu nedenle erken yaşta evlilik yapan kadınların evlilik

öncesi aileleri bir sistem olarak ele alındığında sistemde meydana gelen sorunların sistemin tüm parçalarını etkileyeceği anlayışıyla değerlendirilmesi önemli görülmektedir.

Ekolojik yaklaşım sistem kuramını kabul eder ancak sistem kuramından farklı olarak bireylerin diğer sistemlerle olan ilişkilerini tanımlarken kavramlarını ekolojik perspektiften seçer. Ekolojik yaklaşım canlı dinamik etkileşimlerle ilişkilidir. Ekolojik yaklaşımın odağı birey ve çevrenin bulunduğu yer veya bireyler ve çevre arasında kesişen etkileşimdir (Baykara Acar ve Acar, 2002: 32). Aile perspektifinden değerlendirildiğinde ekolojik yaklaşım aile üyelerine çevresi içinde birey anlayışıyla yaklaşır ve ailenin çevresi ile sürekli olarak içinde bulunduğu etkileşime odaklanır (Teater, 2015: 33).

Son olarak güçlendirme yaklaşımı mikro düzey sosyal hizmet uygulamalarından makro düzey sosyal hizmet uygulamalarına kadar her düzeye hitap eden bir yaklaşımdır. Güçlendirme yaklaşımında temel amaç bireyin sahip olduğu güç ve potansiyelin kendi yararına olacak şekilde fonksiyonel hale getirilmesidir (İl, 2003). En genel tanımıyla güçlendirme yaklaşımı birey, grup, aile ve toplumların problemlerine odaklanmaktansa güçlerine, becerilerine ve başarılarına odaklanan müdahaleleri içeren bir çalışma yöntemidir (Teater, 2015: 49). Güçlendirme yaklaşımı müdahale sürecini bütüncül bir yaklaşım olarak görmesi, işbirliğini artırması ve müracaatçının kendi kendini yönlendirmesine katkı sunması açısından önemli görülmektedir (Şahin, 2001: 63). Erken yaşta yapılan evliliklerde toplumun kültürel yapısı etkin rol oynamaktadır. Bu anlamda sosyal hizmet uygulaması toplumun tüm kesimlerinin kültürel değerlerini ve inançlarını göz önüne alarak farklı kültürel grupların güçlendirilmesine yardımcı olması açısından önemli görülmektedir (Yaman ve Akyurt, 2013: 114).

Ailelerle sosyal hizmet uygulamasında aile sorunlarının çözümüne yönelik hizmetler sunulurken yöntem olarak planlı müdahale sürecinden faydalanılır. Planlı müdahale süreci; tanışma, ön değerlendirme, planlama, uygulama, son değerlendirme, sonlandırma ve izleme olmak üzere yedi aşamada gerçekleştirilmektedir (Duyan, 2003: 42).

Tanışma aşaması, sosyal hizmet uzmanı ve aile arasındaki ilişkinin başladığı aşamadır. Bu aşamada aile üyelerinin sorunları tanımlanarak hizmete elverişli olup olmadığına karar verilir (Sheafor ve Horejsi, 2015: 155). Tanışma aşamasında açığa kavuşturulması gereken üç mesele vardır. Bunlardan ilki aile üyeleri arasındaki etkileşimin ve bu etkileşimin ortaya çıkardığı sorun alanının net bir şekilde belirlenmesidir. İkincisi müdahaleye başlamadan önce ailenin rızasının alınması ve

müdahale sürecine katılım için söz alınmasıdır. Son olarak üçüncü aşama ise ailelerle görüşmelere başlarken değişikliği eyleme dönüştürebilmek için bir süreç belirlenmesidir. Bu süreçler neticesinde tanışma aşaması, aile üyelerinin ilk korkularının giderildiği veya en aza indirildiği aşama haline gelmektedir (Janzen ve Harris, 1997, Kaynak: Duyan, 2003 p. 43).

Ön değerlendirme aşaması, aile üyelerinin sorunlarının keşfedilerek bu sorunların derinliklerine inildiği aşamadır (Çamur Duyan, 2018: 87). Bu aşamada aile sorununun çözülmesi için neyin değişebileceğine ve nasıl değiştirilebileceğine karar verilir (Sheafor ve Horejsi, 2015: 155). Ön değerlendirme aşamasında aile sorununun ne zamandan beri devam ettiği, geçmişte aile üyelerinin bu sorunu çözmek adına neler yaptığı ve problemin çözülmesinde engel teşkil eden durumların neler olduğu gibi konular üzerinde durulur (Duyan, 2003: 47).

Planlama aşaması, aile sorununa ilişkin müdahale planına karar verilerek kimin ne zamana kadar ne yapması gerektiğinin belirlendiği aşamadır (Sheafor ve Horejsi, 2015: 155). Bu aşama, sorunun üstesinden gelmeye yönelik hedeflerin belirlenmesi, bu hedeflerin gerçekleşmesi için nelerin değiştirilebileceğine karar verilmesi ve bunlar içerisinde en uygununun seçilmesi açısından, değerlendirme ve müdahale aşamalarının arasında bir köprü işlevi görmektedir (Johnson, 1998, Kaynak: Duyan, 2003 p.52).

Uygulama aşaması; planlama aşamasında belirlenen hedefleri gerçekleştirmek adına, ailenin mevcut işlevselliğini sürdürerek sorunun çözülmesinde aileye yardım edilen aşamadır. Bu aşamada aileyle çalışma yapılırken göz önünde bulundurulması gereken farklı yaklaşımlar vardır. Ailenin sorun alanına göre ve aile ile çalışan meslek elemanının eğitimine ve tercihine göre bu yaklaşımlardan biri seçilebilir. (Duyan, 2003: 55-57).

Son değerlendirme aşaması, aile ile yapılan çalışmaların hedeflenen sonuca ulaşp ulaşmadığına yönelik bir değerlendirmenin yapıldığı aşamadır. Bu aşama, aileye yöneltilen sosyal hizmet sonucunda ortaya çıkan olumlu, olumsuz ve göz ardı edilen meselelerin açığa çıkarılmasını sağlar (Duyan, 2003: 57).

Sonlandırma aşaması, mesleki yardım sürecinin sonlandırıldığı aşamadır. Ailenin ihtiyacı olan hizmetlerden yararlanması, hedeflenen olumlu değişimlerin meydana gelmesi, sorunların kendi kendine çözülebilecek düzeye gelmesi gibi durumlarda sonlandırma aşaması gerçekleşir (Çamur Duyan, 2018: 77). Bu aşamada, aileye yönelik

gerçekleştirilen hizmet ve programların nasıl geliştirilebileceğine ilişkin geri bildirimde bulunulur (Sheafor ve Horejsi, 2015: 155).

Son olarak izleme aşaması, tüm müdahale aşamaları sona erdikten sonra ailenin işlevsellik düzeyi hakkında bilgi toplanmasını içeren aşamadır (Blythe ve Tripodi, 1989, Kaynak: Çamur Duyan, 2018 p.96). Bu aşamanın amacı, planlı değişim süreci sonrasında elde edilen sonuçların kalıcı olmasını ve aile üyelerinin karşılaşacağı problemlerle kendilerinin baş edebilmesini sağlamaktır (Çamur Duyan, 2018: 96).

Sürekli değişim içinde olan sosyal politikalara ve çevre koşullarına uyum sağlamakta güçlük çeken ailelere yönelik sunulan sosyal hizmetlerden diğerleri aile danışmanlığı, aile tedavisi, aile eğitimi ve savunuculuk faaliyetleri vb. hizmetlerdir (Koşar, 1989, Kaynak: Duyan ve ark. 2008 p.86).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölüm araştırmanın yöntemi, veri toplama teknikleri, örnekleme, katılımcıları, verilerin analizi ve araştırmanın sınırlılıklarını kapsamaktadır.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Fenomenolojik bir araştırma olarak tasarlanan bu çalışmanın amacı 18 yaş altında dinî nikâhla erken evlilik yapmış olan kadınların evlilik öncesi aile yaşantılarına yönelik deneyimlerinin özüne odaklanarak katılımcıların deneyimlerinin anlamını keşfetmeye çalışmak ve bu evliliklerin altında yatan sebepleri tartışarak aile ilişkilerinin erken evlilikler üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Fenomenoloji katılımcıların deneyimlerini betimlemekte ve bu deneyimlerin özüne ulaşılması ile sonuçlanarak katılımcıların deneyimlerini merkeze almaktadır (Giorgi, 2009; Moustakas, 1994, Kaynak: Creswell 2016 p.14). Fenomenoloji araştırmalarında araştırmacının odağı olan bireyler veri kaynaklarıdır ve görüşmeler veri toplama aracıdır. Verilerin analizi ise birey veya grupların yaşantılarını ifade etmeye yöneliktir. Nitel araştırmaların doğası gereği fenomenoloji araştırmaları kesin sonuçlar ortaya koymayabilir ancak bir olguyu en iyi şekilde anlamamıza yarayacak deneyimler ve açıklamaları açığa çıkarmaktadır. Bu yönüyle fenomenoloji araştırmaları hem teori hem de uygulamaya katkıları açısından önemli görülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 81).

Bu araştırmada 18 yaş altında dinî nikâhla erken evlilik yapmış kadınların deneyimleri incelenmek istediğinden ve katılımcıların kendilerini daha detaylı ifade edebilecekleri bir yöntem olarak görüldüğünden nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırmalar içerisinde pek çok yöntem ve araştırma uygulamalarını barındıran, tek bir varlığı değil çeşitliliği kapsayan bir terimi ifade etmektedir (Punch, 2005: 132). Nitel araştırmalar görüşme, gözlem, doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerini kullanan, algı ve olayları doğal ortamlarında ortaya koyan, gerçekçi bakış açısına sahip araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 18). Nitel araştırmaların doğal yaşam ortamında gerçekleşmesi, katılımcılarla temasın yoğun olmasını ve ilişkilerin uzun bir süre devam etmesini sağlamaktadır. Devam eden uzun ilişkiler ve yoğun temas sayesinde nitel araştırmalar katılımcıların gündelik yaşamlarını yansıtmaktadır (Punch, 2005, Kaynak: Miles ve Huberman 1994, p.6-7).

Nitel araştırmaların temel özellikleri arasında;

- Birey, aile, grup ve toplumların gündelik hayatını yansıttığı bir alanının olması,

- Araştırmayı yapan araştırmacının rolünün bütüncül bir görünüme sahip olarak aslında araştırmadaki başlıca ölçüm aracı olması, çözümlemelerin çoğunun sözler ile yapılması,
- Araştırmacının yoğun dikkat ve empatik bir kavrayışa sahip olması yer almaktadır (Miles ve Huberman 1994, Kaynak: Punch, 2005).

Sosyal araştırmaların politik yönüne vurgu yapması da nitel araştırmaların temel özelliklerindendir (Punch, 2016: 133). Sınırları net olan bir başlangıç noktasının olmaması ve izlediği aşamaların araştırma süreci boyunca değişiklik göstermesi nitel araştırmaları nicel araştırmalardan ayırmaktadır. Nitel araştırmalar esnek yapıda olmakla birlikte kişiler arası etkileşimi ve ilişkileri ön plana çıkarmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 50). Nitel araştırmalar aynı zamanda konunun özüne dair yeni kavramların ortaya çıkmasını amaçlaması açısından ayrıcalık kazanmaktadır (Kümbetoğlu, 2005: 39).

3.2. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri

Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme, doküman analizi gibi veri toplama yöntemleri kullanılmaktadır (Yıldırım; Şimşek, 2000: 19). Bu araştırmada verileri toplamak için nitel veri toplama yöntemi olan derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yapılmıştır. Ayrıca tüm görüşmeler gerekli etik kurul izinleri alındıktan sonra gerçekleştirilmiştir.

3.2.1. Derinlemesine Görüşme Tekniği

Araştırmada demografik bilgilerden oluşan kişisel bilgi formu, gönüllü onam formu ve 24 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda cinsiyet, yaş, eğitim durumu, aile eğitim durumu, evlilik yaşına dair bilgilere yer verilirken yarı yapılandırılmış görüşme formunda erken evliliklerin nedenleri, evlilik süreci ve erken evliliklerin sonuçlarına ilişkin sorulara yer verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacı tarafından hazırlanarak alanında uzman hocalar tarafından kontrol edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlandıktan sonra öncelikle 2 kadın ile pilot uygulama yapılmış ardından 18 kadınla görüşmeler yapılmıştır.

Antropolojinin veri toplama yöntemlerinden biri olan ve şu anda diğer sosyal bilim dallarında da kullanılan derinlemesine görüşme bir veri toplama tekniğidir ve açık

uçlu soruların sorularak cevaplarının dinlenmesi, kaydedilmesi ve gerektiğinde konuyla ilgili farklı soruların eklenmesini ifade etmektedir. Bu görüşme tekniği araştırmacının görüşmeyi yönetmesi ve zaman zaman farklı sorularla görüşmeyi detaylandırması ile günlük görüşmelerden ayrılmaktadır. Ancak derinlemesine görüşme her ne kadar günlük görüşmelerden ayrılrsa da araştırmacı görüşmelerde bireyin kendini rahat ifade edebildiği bir iletişim yöntemi seçerek rahat bir ortam hazırlamaktadır (Kümbetoğlu, 2005: 70-71).

Derinlemesine görüşme tekniği dünyada var olan çoğu olgunun görüntüsünden çok derinine inmeyi ve bunların detaylarını anlamayı amaçlayan bir veri oluşturma yöntemidir. Bu görüşme tekniği araştırılan konuya odaklanmaktadır. Bu konuyla ilişkili birey ve grupların düşünce ve yorumlarını bir arada toplayarak veri oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu sayede bireylerin içinde bulundukları koşulların derinlemesine anlaşılması sağlanmaktadır (Seale, 1998, Kaynak: Kümbetoğlu, 2005 p.71).

Derinlemesine görüşme tekniğinde araştırmacının amacına uygun bir biçimde detaylı veya daha az detaylı soru formları hazırlanabilir. Tam yapılandırılmış görüşme formunda görüşme süreci boyunca araştırmacı tarafından sorulacak olan sorular önceden belirlenmiştir ve araştırmacı bu soruların dışına çıkamaz. Bu durum katılımcının farklı deneyimlerinin ortaya çıkarılmasında engel teşkil etmektedir. Araştırmacıyı belirli bir düzeni takip etmeye yönlendiren tam yapılandırılmış görüşme formu katılımcıları da fikirlerini ve düşüncelerini ifade etmeleri konusunda sınırlandırmaktadır (Kümbetoğlu, 2005: 77). Bu dezavantajlarından dolayı araştırmada kullanılan görüşme formu yarı yapılandırılmış şekilde tasarlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tam yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme yöntemlerinin arasında yer almaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde ya tüm sorular esnek cümlelerden oluşmakta ya da görüşme soruları farklı şekillerde yapılandırılmış tekniklerle hazırlanmaktadır. Genellikle katılımcılardan özel bilgiler vermesi istendiğinde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmaktadır (Merriam, 2013: 88).

Yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacının formda yer alan konu başlıkları hakkında sorular sormasına katkı sağlayacak bir araçtır (Patton, 1987: 111). Araştırmacıya önceden hazırlanan sorulara sadık kalmak şartıyla gerektiğinde ek bilgi almak amacıyla farklı sorular sorma özgürlüğü tanır. Ayrıca araştırmacı görüşme sırasında soru sıralamasına uymak zorunda değildir, soruların sıralamasını veya cümle yapısını değiştirebilir ve istediğinde bazı soruların ayrıntısına girebildiği gibi bazı soruları sohbet havasında da sorabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 95). Yani araştırmacı genel

hatlarıyla bir soru formuna sahiptir ve bu formdan yola çıkarak katılımcıya farklı sorular da sorabilmektedir. Bu durum farklı sorularla yeni konuların açılmasını, farklı konuların ortaya çıkmasını ve yeni fikirlere ulaşılmasını sağlamaktadır (Merriam, 2013: 88).

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Nitel araştırmalarda ayrıntılı bilgiye ulaşmak hedeflendiğinden amaçsal, kartopu, teorik örneklem tipleri gibi rastlantısal olmayan örneklem kullanılmaktadır (Sarantokos, 1993: 140). Örneklem tipinin yanı sıra örneklemin büyüklüğü araştırmanın amacına uygun ve istenen bilgiye ulaşmaya yönelik seçilmektedir (Kümbetoğlu, 2005: 97). Çalışmanın evrenini Türkiye’de 18 yaş altında dinî nikâhla erken evlilik yapan kadınların tamamı oluşturmaktadır. Ancak bu evrene ulaşmak mümkün olmadığından çalışmanın evreni İstanbul’da yaşayan 18 yaş altında dinî nikâhla erken evlilik yapmış kadınlarla sınırlandırılmıştır. İstanbul’da 18 yaş altında evlilik yapmış kadınlara alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları aracılığıyla amaçsal örneklem seçimi ile ilk aşamada 5 kişiye ardından da kartopu örneklem seçimi ile 15 kişiye ulaşılmıştır. Toplam 20 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Derinlemesine görüşmeler mevcut pandemi koşullarından dolayı ülke genelinde alınan tedbirler sebebiyle ve katılımcıların sağlıklarını riske atmamak adına çeşitli şekillerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden 5 tanesi yüz yüze yapılırken 10 tanesi online ortamda görüntülü olarak, 5 tanesi ise telefon aracılığıyla yapılmıştır.

Amaçsal örneklem olgu ve olayların açıklanmasına katkıda bulunarak durumların derinlemesine incelenmesini sağlamaktadır (Patton, 1987, Kaynak: Yıldırım ve Şimşek, 2000 p.69). Nitel araştırma, araştırmacının yaklaşımıyla bağlantılı bir taraflılığa dayanmaktadır. Bu durum nitel araştırmada belirli bir araştırma amacına dayanan bireylerden oluşan grupların seçimiyle neticelenmektedir. Amaçlı örneklemin avantajı küçük bir örneklemin kendi içinde araştırmanın evreninin farklı özelliklerini barındırmasıdır. Amaçsal örneklemin sınırlılığı ise araştırmacının araştırma içerisinde bütün değişkenleri tanımlayamamasından kaynaklanmaktadır (Black, 2002, Kaynak: Kümbetoğlu, 2005 p.98).

Rastlantısal olmayan bir örneklem biçimi olan kartopu örneklem genellikle etnografik araştırmalarda kullanılmaktadır. Bu örneklem tipinde görüşme yapılan kaynak kişilerden diğer kişilere ulaşılarak bu kişilerden de farklı kişilere ulaşılması ile yeni kişilere ulaştıkça evren bir kartopu gibi büyümektedir. Araştırmacının evrenin büyüklüğü

hakkında fazla bilgi sahibi olmadığı durumlarda faydalı bir yöntemdir. Kartopu örneklemin riskli olduğu yönleri ise araştırmanın başından itibaren sadece belirli grup veya kişilere ulaşılması ile sınırlı kalması veya sürekli aynı özelliklere sahip kişilere ulaşma ihtimalidir. Bu nedenle araştırmacının amacına göre bu riskleri dikkate alması gerekmektedir (Kümbetoğlu, 2005: 98).

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada 20 kişiyle ortalama 1 saat süren görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonunda ses kaydı çözümleri elde edilmiştir. Sonrasında da fenomenolojik yaklaşıma bağlı kalınarak elde edilen metinlere göre temalar belirlenmiştir.

Fenomenolojik araştırmalarda görüşmeler çoğunlukla uzundur ve katılımcıların deneyimlerinin derinlemesine ortaya konması için araştırmacının katılımcılarla sıkı bir etkileşim halinde olması gerekmektedir. Fenomenolojik araştırmalar neticesinde kesin ve genele yayılabilecek sonuçlar meydana gelmeyebilir fakat fenomenolojik araştırmalar olguların daha iyi tanınmasına yönelik unsurlar ortaya koymaktadır. Bu nedenle fenomenolojik araştırmanın alan yazınına önemli katkıları söz konusudur. Fenomenolojik araştırma yaşantıları ve anlamları meydana çıkarmaya yönelik bir analiz süreci öngörmektedir. Bu amaç doğrultusunda verilerin analizinde olguyu tanımlayan unsurların ön plana çıkarılması hedeflenmekte ve analiz sonuçları betimsel bir yöntemle sunulmaktadır. (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 81). Bu nedenle araştırmada fenomenolojik yaklaşım ve betimsel analiz yöntemi beraber kullanılmıştır.

Betimsel analiz, görüşme çözümlemelerindeki verilere sadık kalarak doğrudan alıntılar ile katılımcıların ifadelerine yer verilmesidir (Kümbetoğlu, 2005: 154). Bu analiz dört aşamadan oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 158-159): İlk aşama araştırma soruları, kavramsal çerçeve ve görüşmelerden yola çıkarak betimsel analiz için bir çerçeve oluşturmayı içermektedir. Verilerin hangi temalara göre ifade edileceği bu çerçeve ile belirlenir. İkinci aşama daha önce elde edilen verilerin okunup düzenlenmesi ile elde edilen tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesidir. Bu verilerin anlamlı ve mantıklı bir şekilde bir araya getirilmesi önem arz etmektedir. Düzenlenen verilerin tanımlanarak gerektiğinde doğrudan alıntılandığı üçüncü aşama “bulguların tanımlanması” aşamasıdır. Bu aşamada bulguların açık ve anlaşılır bir şekilde tanımlanmasına dikkat edilmelidir. Betimsel analizin son aşaması olan “bulguların yorumlanması” ise tanımlanan bulguların açıklanmasını ifade etmektedir. Bu aşamada

sebebi-sonuç ilişkileri ve karşılaştırmalara yer vermek yorumların niteliğı açısından önemlidir.

3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Katılımcılardan 10 kişiyle görüşmelerin online olarak 5 kişiyle telefonda yapılması karşılaşılan sınırlılıklardan biridir. Covid-19 pandemisi nedeniyle ülke genelinde alınan tedbirler ve katılımcıların sağılıklarını riske atmamak adına katılımcıların kendi talepleri doğrultusunda görüşmelerin tamamı yüz yüze yapılmamıştır. Online ortamda yapılan görüşmeler görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir. Ancak katılımcılardan 5 tanesi ile katılımcıların sosyoekonomik koşulları ve eğitim düzeylerinden kaynaklanan internet erişimine olan sınırlılıkları nedeniyle telefon görüşmeleri yapılmıştır. Telefon aracılığıyla yüz yüze kurulan güven ortamının tam olarak kurulamaması katılımcıların anlatımlarında sınırlılıklara yol açmıştır.

Saha araştırmasına katılan katılımcılar geçmiş yaşantılarında çeşitli zorluklarla yüzleşmiş, hayatlarının çeşitli dönemlerinde dile getirmekte zorlandıkları olumsuz olaylar yaşamış kadınlardır. Bu durum katılımcıların kendilerini açmak isteseler de yaşantılarını aktarma noktasında sorun yaşamalarına yol açmıştır. Kadınlardan bazıları yaşadıklarını anlatarak o günlere dönmek istemediğı gerekçesiyle anlatımlarını sınırlandırmıştır. Katılımcıların anlatımlarında kendilerini yeterince açamaması çalışmanın bir diğeri sınırlılığıdır. Katılımcıların çoğı geçmişte yaşadığı zorluklarla yeniden yüzleşme endişeleri ve eşlerinin araştırmaya katılmalarına sorun çıkaracağı düşüncesiyle başlangıçta saha araştırmasına katılmak istememişlerdir. Bu nedenle katılımcıların saha araştırmasına katılmaları için ikna sürecinin uzun sürmesi çalışmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır. Ayrıca çalışma geriye dönük taramayı içeren bir niteliğı sahip olduğundan üzerinden zaman geçmesi nedeniyle katılımcıların yaşananları unutması araştırmanın önemli sınırlılıklarındandır.

Çalışmanın bir diğeri sınırlılığı etik kurul onay sürecidir. Görüşmelere başlanmadan önce etik kurula başvuru yapılmıştır ancak etik kurula sunulan çalışmanın sosyal hizmet alanında uzman araştırmacılar tarafından değerlendirilmemesi başvurunun çoğı kez düzeltme talepleriyle neticelenmesine yol açmıştır. Bu durum etik kurul onayının gecikmesine sebep olmuştur. Görüşmelere başlamak için etik kurul onayının beklenmesi önemli bir zaman kaybına yol açmıştır.

4. BULGULAR

Bulgular bölümünde 18 yaşından önce dinî nikâhla erken evlilik yapmış kadınlar ile yapılan görüşmelerden; kişisel bilgi formu ve derinlemesine mülakat sonucu elde edilen veriler incelenecektir. Bu başlık altında öncelikle katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin veriler sunulacaktır. Ardından görüşmeler aracılığıyla ulaşılan veriler beş (5) ana tema ve bu ana temaların altında yer alan alt temalar ile aktarılacaktır. İlk olarak katılımcıların erken evlilik yapmadan önceki yaşamlarına ilişkin bilgiler sunulacaktır. İkinci ana temada; katılımcıların erken evlenmesine sebep olan unsurlara yer verilecektir. Üçüncü ana temada; erken evliliklerin gerçekleştiği sürece ilişkin bilgiler yer alacaktır. Dördüncü ana temada; katılımcıların erken evlilik sonrası yaşamına ilişkin bilgilere yer verilecektir. Son olarak beşinci ana temada katılımcıların erken evliliklere ilişkin görüşleri incelenecektir. Katılımcıların gizliliklerini korumak adına bulguların tamamında katılımcıların gerçek isimleri kullanılmayarak bunun yerine kod isimler kullanılmıştır. Aynı zamanda katılımcıların ifadelerinde geçen yakınlarının da gerçek isimleri yerine kod isimleri kullanılmıştır.

4.1. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

Tablo 4-1: Katılımcıların yaş ve doğup büyüdüğü şehirlere ilişkin bilgiler

Katılımcı No	İsim	Yaş	Şehir
Katılımcı 1	Gökçe Hanım	24	Samsun
Katılımcı 2	Duygu Hanım	28	Samsun
Katılımcı 3	Ebru Hanım	21	Şanlıurfa
Katılımcı 4	Aylin Hanım	26	Samsun
Katılımcı 5	Büşra Hanım	21	Ankara
Katılımcı 6	Dilek Hanım	26	Samsun
Katılımcı 7	Çağla Hanım	35	Siirt
Katılımcı 8	Burcu Hanım	30	Şanlıurfa
Katılımcı 9	Ayşe Hanım	30	Diyarbakır
Katılımcı 10	Meryem Hanım	38	Mardin
Katılımcı 11	Esra Hanım	22	Bursa
Katılımcı 12	Zeynep Hanım	32	Kırşehir
Katılımcı 13	Gizem Hanım	22	Tekirdağ

Katılımcı 14	Özge Hanım	33	Ankara
Katılımcı 15	Leyla Hanım	25	İstanbul
Katılımcı 16	Beyza Hanım	29	Samsun
Katılımcı 17	Hande Hanım	27	İstanbul
Katılımcı 18	Eda Hanım	21	Bursa
Katılımcı 19	Canan Hanım	35	İstanbul
Katılımcı 20	Sevim Hanım	29	Samsun

Araştırmaya erken yaşta evlilik yapmış 20 kadın katılmıştır. Katılımcılar 21-38 yaş aralığında olup yaş ortalaması 27'dir. Görüşmeler ülkenin farklı bölgelerinde doğup büyümüş katılımcılar ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan 6 tanesi Samsun, 3 tanesi İstanbul, 2 tanesi Ankara, 2 tanesi Bursa, 2 tanesi Şanlıurfa, 1 tanesi Siirt, 1 tanesi Diyarbakır, 1 tanesi Mardin, 1 tanesi Kırşehir, 1 tanesi Tekirdağ'da doğup büyümüştür.

Tablo 4-2: Katılımcıların eğitim durumu ve mesleklerine ilişkin bilgiler

İsim	Eğitim	Meslek
Gökçe Hanım	İlkokul	Çalışmıyor
Duygu Hanım	Lise	Güvenlik görevlisi
Ebru Hanım	İlkokul	Çalışmıyor
Aylin Hanım	Lise	Çalışmıyor
Büşra Hanım	İlkokul	Çalışmıyor
Dilek Hanım	İlkokul	Tekstil çalışanı
Çağla Hanım	Okuryazar değil	Çalışmıyor
Burcu Hanım	Okuryazar değil	Çalışmıyor
Ayşe Hanım	İlkokul	Çalışmıyor
Meryem Hanım	Okuryazar değil	Çalışmıyor
Esra Hanım	İlkokul	Çalışmıyor
Zeynep Hanım	Lise	Çalışmıyor
Gizem Hanım	Lise	Çalışmıyor
Özge Hanım	Üniversite	Muhasebeci
Leyla Hanım	İlkokul	Çalışmıyor
Beyza Hanım	İlkokul	Çalışmıyor
Hande Hanım	İlkokul	Çalışmıyor

Eda Hanım	İlkokul	Çalışmıyor
Canan Hanım	İlkokul	Çalışmıyor
Sevim Hanım	Lise	Çalışmıyor

Araştırmaya katılan katılımcılardan 13 tanesi ilkokul, 3 tanesi lise, 1 tanesi üniversite mezunudur. Katılımcılardan 3 tanesi okuryazar değildir. Katılımcıların çalışma durumu incelendiğinde katılımcılardan 1 tanesinin tekstil çalışanı, 1 tanesinin güvenlik görevlisi, 1 tanesinin muhasebeci olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan katılımcılardan 17 tanesi herhangi bir yerde çalışmamaktadır.

Tablo 4-3: Katılımcıların evlilik yaşı, evlilik sayısı ve medeni durumuna ilişkin bilgiler

İsim	Evlilik yaşı	Evlilik sayısı	Şu anki Medeni durum
Gökçe Hanım	17	1	Evli
Duygu Hanım	17	1	Evli
Ebru Hanım	17	1	Evli
Aylin Hanım	17	1	Evli
Büşra Hanım	17	1	Evli
Dilek Hanım	17	1	Bekâr
Çağla Hanım	12	3	Evli
Burcu Hanım	16	1	Evli
Ayşe Hanım	17	1	Evli
Meryem Hanım	16	1	Evli
Esra Hanım	16	1	Evli
Zeynep Hanım	17	1	Evli
Gizem Hanım	16	1	Evli
Özge Hanım	15	2	Evli
Leyla Hanım	17	1	Evli
Beyza Hanım	15	1	Evli
Hande Hanım	17	1	Evli
Eda Hanım	17	1	Evli
Canan Hanım	17	2	Evli
Sevim Hanım	16	1	Evli

Araştırmaya katılan katılımcılardan 1 tanesi 12 yaşında, 2 tanesi 15 yaşında, 5 tanesi 16 yaşında, 12 tanesi 17 yaşında ilk evliliğini yapmıştır. Katılımcıların evlilik yaşlarının ortalaması 16'dır. Katılımcıların 17 tanesinin evlilik sayısı 1, 2 tanesinin 2, 1 tanesinin 3'tür.

Tablo 4-4: Resmî nikâhın dinî nikâhtan ne kadar zaman sonra yapıldığına ilişkin bilgiler

0-12 ay	1-3 yıl	Resmî nikâh yapılmadı
13	5	2

Katılımcıların dinî nikâhtan sonra resmî nikâhlarının yapılmasına kadar geçen süreye göre dağılımları yapılmıştır. Katılımcılardan 13 tanesinin resmî nikâhı dinî nikâhtan 0-12 ay sonrasında, 5 tanesinin 1-3 yıl sonrasında gerçekleşmiştir. Katılımcılardan 2 tanesinin resmî nikâhı gerçekleşmemiştir. Katılımcıların çoğunun dinî nikâh yapıldıktan sonra ilk 1 sene içerisinde resmî nikâh yaptıkları görülmektedir. Bu durum katılımcıların yaşadığı toplumlarda dinî nikâhla yapılan evliliklerin yaygın olması, kaçarak evlilikler sonrasında aile izni alınarak resmî nikâhın yapılması, dinî nikâhtan 1 sene sonra resmî evlilik yaşının sağlanıyor olması ve evliliğin ilk 1 senesi içerisinde hamile kalınması gibi nedenlerle açıklanabilir.

Tablo 4-5: Katılımcıların eşleriyle yaş farklarına ilişkin bilgiler

1-3 yaş	4-5 yaş	5-10 yaş	10-15 yaş
7	4	8	1

Katılımcıların eşleriyle yaş farklarının dağılımı incelendiğinde eşiyle arasındaki yaş farkı 5-10 yıl arasında olan kadınların çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 4-6: İlk hamilelik yaşı ve çocuk sayısına ilişkin bilgiler

İsim	İlk hamilelik yaşı	Çocuk sayısı
Gökçe Hanım	18	1
Duygu Hanım	18	2
Ebru Hanım	18	1
Aylin Hanım	19	1
Büşra Hanım	17	2
Dilek Hanım	18	1
Çağla Hanım	Hatırlamıyor	2

Burcu Hanım	17	4
Ayşe Hanım	17	4
Meryem Hanım	18	5
Esra Hanım	17	1
Zeynep Hanım	18	2
Gizem Hanım	17	2
Özge Hanım	16	2
Leyla Hanım	17	2
Beyza Hanım	17	1
Hande Hanım	17	2
Eda Hanım	18	1
Canan Hanım	21	2
Sevim Hanım	18	1

Araştırmaya katılan katılımcılardan 1 tanesinin ilk hamileliğinin 16 yaşında, 8 tanesinin ilk hamileliğinin 17 yaşında, 8 tanesinin ilk hamileliğinin 18 yaşında, 1 tanesinin ilk hamileliğinin 19 yaşında ve 1 tanesinin ilk hamileliğinin 21 yaşında gerçekleştiği görülmektedir. Katılımcılardan 1 tanesi ilk hamilelik yaşını hatırlamamaktadır.

Araştırmaya katılan katılımcılardan 8 tanesinin 1, 9 tanesinin 2, 2 tanesinin 4 ve 1 tanesinin 5 çocuğu vardır.

Tablo 4-7: Katılımcıların evlilik öncesi aile tipine göre dağılımı

Çekirdek aile	Geniş aile	Parçalanmış aile
12	3	5

Katılımcıların evlilik öncesi aile tiplerine göre dağılımı yapılmıştır. Katılımcıların çoğunluğunun evlilik öncesi aile tipi çekirdek aile olup parçalanmış aile tipine de fazla rastlanmaktadır.

Tablo 4-8: Katılımcıların anne-baba evlilik yaşlarına ilişkin bilgiler

İsim	Anne evlilik yaşı	Baba evlilik yaşı
Gökçe Hanım	16	21
Duygu Hanım	20	30

Ebru Hanım	20	25
Aylin Hanım	17	18
Büşra Hanım	Bilmiyor	Bilmiyor
Dilek Hanım	24	34
Çağla Hanım	Bilmiyor	Bilmiyor
Burcu Hanım	Bilmiyor	Bilmiyor
Ayşe Hanım	13	20
Meryem Hanım	11	20
Esra Hanım	17	18
Zeynep Hanım	20	25
Gizem Hanım	18	18
Özge Hanım	15	21
Leyla Hanım	17	Bilmiyor
Beyza Hanım	Bilmiyor	Bilmiyor
Hande Hanım	18	23
Eda Hanım	16	17
Canan Hanım	Bilmiyor	Bilmiyor
Sevim Hanım	26	30

Katılımcıların annelerinin evlilik yaşı 11-20 yaş aralığıdır. Katılımcıların babalarının evlilik yaşı 17-34 yaş aralığındadır.

Tablo 4-9: Katılımcıların anne-babalarının eğitim durumu ve mesleklerine ilişkin bilgiler

İsim	Anne eğitim durumu	Anne mesleği	Baba eğitim durumu	Baba mesleği
Gökçe Hanım	İlkokul	Çalışmıyor	İlkokul	İş adamı
Duygu Hanım	İlkokul	Çalışmıyor	İlkokul	Emekli
Ebru Hanım	İlkokul	Çalışmıyor	Ortaokul	Çiftçi
Aylin Hanım	İlkokul	Çalışmıyor	İlkokul	Tamirci
Büşra Hanım	Okuryazar değil	Çalışmıyor	Okuryazar değil	Kâğıtçılık
Dilek Hanım	İlkokul	Vefat	Ortaokul	İnşaat işçisi
Çağla Hanım	Okuryazar değil	Çalışmıyor	Okuryazar değil	Çiftçi
Burcu Hanım	Okuryazar değil	Çalışmıyor	Okuryazar değil	Çiftçi

Ayşe Hanım	Okuryazar değil	Vefat	Okuryazar değil	Çiftçi
Meryem Hanım	Okuryazar değil	Vefat	Okuryazar değil	Vefat
Esra Hanım	İlkokul	Çaycı	İlkokul	Koltuk ustası
Zeynep Hanım	İlkokul	Çalışmıyor	Lise	Emekli
Gizem Hanım	Okuryazar değil	Çalışmıyor	İlkokul	İnşaat işçisi
Özge Hanım	İlkokul	Çalışmıyor	Lise	Memur
Leyla Hanım	İlkokul	Çalışmıyor	İlkokul	Çalışmıyor
Beyza Hanım	İlkokul	Çalışmıyor	İlkokul	İnşaat işçisi
Hande Hanım	İlkokul	Çalışmıyor	İlkokul	İnşaat işçisi
Eda Hanım	İlkokul	Çalışmıyor	İlkokul	Koltuk ustası
Canan Hanım	İlkokul	Tekstil Emeklisi	İlkokul	Emekli
Sevim Hanım	İlkokul	Çalışmıyor	İlkokul	Emekli

Araştırmaya katılan katılımcılardan 14 tanesinin annesi ilkokul mezunuyken 6 tanesinin annesi okuryazar değildir. Katılımcılardan 1 tanesinin annesi çaycıyken 16 tanesinin annesi çalışmamaktadır. Katılımcılardan 3 tanesinin annesi vefat etmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcılardan 12 tanesinin babası ilkokul, 2 tanesinin babası lise mezunudur ve 5 tanesinin babası okuryazar değildir. Katılımcılardan 1 tanesinin annesi vefat etmiştir.

4.2. EVLİLİK ÖNCESİ YAŞAM

Katılımcılara evlilik öncesinde nasıl bir çocukluk yaşantılarının olduğu, evlilik öncesi aile üyeleriyle ilişkilerinin nasıl olduğu, nasıl bir ailede büyüdükları ve ailenin sosyoekonomik koşullarının ne durumda olduğuna ilişkin sorular sorulmuştur. Evlilik öncesi aile yaşantısının incelenmesi kadınların erken yaşta evlilik yapma nedenlerinin analiz edilmesi açısından son derece önemlidir.

4.2.1. Çocukluk Yaşantısı

Katılımcılardan ilk olarak evlilik öncesinde çocukluklarını nasıl geçirdiklerini anlatmaları istenmiştir. Çocukluk yaşantılarına yönelik paylaşımda bulunan katılımcıların anlatımlarından özellikle aile üyelerinden birinin kaybı, boşanmış anne-baba, çocuk işçiliği ve eğitim hayatından kopuş ile ilgili ifadeler ön plana çıkmaktadır.

Kısa bir süre içinde aile üyeleri içerisinde iki kayıp yaşayan Özge Hanım, ailesinin içinde bulunduğu geçim sıkıntısı nedeniyle çocuk yaşta büyük sorumluluklar üstlenmiştir. Ailenin ekonomik sorunları nedeniyle erken yaşta evlendirilerek eğitim hayatından koparılan Özge Hanım, çocukluk döneminde yaşadıklarını şu şekilde anlatmaktadır:

“Yani çocukluğum çok güzel geçmedi benim. Ya şöyle söyleyeyim çocukken zaten 7 yaşında bir ameliyat geçirdim. Diz kapağımdan bir ameliyat geçirdim. Yaklaşık 7 yaşındayken fizik tedavi gördüm toparlayabilmek için uzun bir süre. Bir yıl okula gidemedim birinci sınıfta çünkü yürüyemedim. Fizik tedaviye gitmek zorundaydım ki arkadaşlarım ikiye geçtiğinde ben tekrar okumak zorunda kaldım. Tabi o zaman akranlarımdan bir kademe yukarıdan gitmesi biraz daha farklıydı. Kardeşlerim de erken evlendi. Rahmetli Filiz ablam benim yaşımdayken evlendi o da sekizinci sınıfı bitirince evlendi. Yaklaşık 10 yıl önce ablam intihar etti. Onu kaybettik. En büyük ablamız devam ediyor evliliğine, ağabeyim devam ediyor.” (Özge Hanım)

4.2.1.1. Parçalanmış Aile

Katılımcılardan 3 tanesi boşanmış anne babanın çocuğu olarak annesinin yanında büyümüştür. Katılımcılardan 1 tanesinin annesinin, 1 tanesinin babasının, 1 tanesinin ise hem annesinin hem de babasının vefat ettiği bilinmektedir. Annesinin yaşadığı sinir hastalığı nedeniyle babası ikinci bir evlilik yapan Gökçe Hanım, 4 yaşından itibaren annesi ve anneannesi ile birlikte yaşamaya başlamıştır. Annesinin psikolojik rahatsızlıklarından dolayı diğer çocuklarını kabul etmemesinin sonucunda kardeşlerinden de ayrı yaşamak zorunda kalmıştır. Parçalanmış bir ailede büyümenin getirdiği zorlukları şu şekilde anlatmıştır:

“Annemle babamın arasında ben 1 yaşımdaymışım hani ayrıldıklarında. Şimdi annem benim sinir hastası, sinir hastalığı geçirdiği için beni alıp anneannemin yanına gidiyor. Diğer 3 büyüklerimi almıyor. O yüzden tek çocuk olarak büyüdüm ben. Aslında 4 kardeşiz. Diğer 2, babamın diğer eşinden 2 tane daha çocuğu var. 6 kardeşiz. O ikisi imam nikâhıyla eşinden benim annem resmî nikâhla. Ama hani tabi ki ben bu konular yüzünden suçlamıyorum. Sonuçta benim annem bir rahatsızlık geçirdi ama benim babam hiç ilgisiz bir baba değildi. Hani Allah razı olsun çok hala daha da elini üzerimizden hala eksik etmez. Hani ama tabi ki o zaman çocuksun. Hani diğer kardeşlerinle ayrı yaşıyorsun. Onlar sana özeniyor sen onlara özeniyorsun. Ondan sonra hani mesela

teksin, kızsın, artık hani yetişme çağına giriyorsun. İşte hani 2 tane büyük ağabeylerin var. Ondan sonra işte ikide bir gözetlemeye çalışıyor. Hiçbir şekilde bir yere yollamak istemiyor. Ondan sonra kendileri de zaten yoklar. Dışarıda çalışıyorlar. Onlar babayla, diğer 3 kardeş babayla yaşıyordu hani kendi annemden olanları söylüyorum. Kendi 3 kardeşim babayla yaşıyorlardı. İkiz ağabeylerim var, bir ablam var bir de ben 4. En ufak benim zaten kendi annemden. Ben de doğduktan sonra hastalığı daha fazla nüksetmiş. Ondan sonra 1 yaşındayken de beni almış anneanneme yerleşmiş zaten.” (Gökçe Hanım)

“Benim erkenden evlilik istememin en büyük etkisinden biri zaten bunlar. Hani cezalandırmak istiyorsun onları. Onlara ceza vermek istiyorsun. Ayı şimdi büyüyorsun. E o diyor ki onlar çok güzel yetişti. Onlara diyorlar ki sen çok el bebek gül bebek yetiştin. Tektin, deden seni sırtında taşıdı büyüttü. Babam hani hiç elini eksik etmedi. Ben bir yerden düşeyim kafamı yarayım annem hemen arardı babam hemen gelirdi Samsun’dan. Hemen gelirdi yani. Hani babam ilgiliydi ama her zaman bir boşluk vardı. Şimdi 2 aile ayrı ona bir şey diyemiyorsun. Çocuğun, herkes yanında her şeyi konuşuyor. Ondan sonra işte öyle öyle doluyorsun işte. Ama büyüdükten sonra pişiyorsun, ne derlerse desinler yani. O zaman her şeye kıızıyorsun.” (Gökçe Hanım)

Babası ikinci bir evlilik yapan katılımcılardan bir diğeri Sevim Hanım’dır. Annesiyle resmî nikâhı varken başka bir kadınla imam nikâhıyla birliktelik yaşayan babası çocuklarına bir süre imam nikâhlı eşinin yanında bakmıştır.

“Anne ve babama çok düşkündüm onlar da bana düşkünlerdi. Fakat babamın ikinci evliliği olduğu için biz ayrı evde sıkıntı yaşıyorduk. Annemle babam boşanmamıştı resmî nikâh annemdeydi. Babam ikinci evliliğini yaptı. Belli bir süre babamla birlikte üvey annemin yanında kaldık. Sonra tekrar kendi annemin yanına geçtim. O zaman ben üçüncü sınıfa gidiyordum 9 yaşındaydım.” (Sevim Hanım)

Üvey anneyle yaşama öyküsü 2 diğer katılımcıda daha görülmektedir. Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre annenin erken yaşta vefatı, babanın bir başka kadınla evlilik yapması ile sonuçlanmaktadır. Babanın ikinci eşi çocuklara annelik yapma görevini üstlenmektedir. Katılımcılar çocukluk döneminde üvey anne ile yaşamının doğurduğu olumsuz sonuçlara değinmiştir.

“Üvey annemle çok iyi değildi aram. Babamla idare ederdi. Üvey annemin hareket ve davranışları benim hoşuma gitmezdi. Üvey annemle yaşadığım problemleri açıklamasam olur mu? Yani ben o yaşadıklarımı hatırladığım zaman kötü oluyorum. O

derin konulara girdiğim zaman çok kötü oluyorum. O yüzden o duyguları tekrar yaşamak istemiyorum.” (Ayşe Hanım)

“Annem ben 6 aylıkken öldü yani intihar etti. Ben küçük olduğum için 4 yaşına kadar anneannem bana bakmış. Ondan sonra üvey annem geldikten sonra herhalde 2-3 sene sonra babam evlenmiş. Bana 4 yaşına kadar anneannem ondan sonra üvey annem bakmış. Üvey annem derken bakımımı da aslında ablam yapıyordu. Babamın ilk eşinden 1 tane kardeş varmış o vefat etmiş. Ondan sonra 1 tane büyük ablam var. Biz öz olarak 5 üvey olarak da 4 kardeşiz. Benim babam annemden önce de evlenmiş 3 evlilik yaptı o da vefat ettiği için. Babamla annem de amca çocukları. Üvey annemin hareket ve davranışları benim hoşuma gitmezdi. Babamla da öyle iyiydi hani o görevlerini, işini yapardı o kadar. Bizimle öyle bir ilişkisi yoktu. Öyle samimi değildik yani.” (Ayşe Hanım)

4.2.1.2. Eğitim Hayatından Kopuş

Katılımcıların çocukluk yaşantılarına ilişkin anlatımlarından bazılarının hiç okula gitmediği, büyük bir çoğunluğunun ise erken yaşta eğitim hayatından koparıldığı görülmektedir. Katılımcıların yarısı ailesi tarafından eğitim hayatından koparılırken yarısının ise kendi isteği doğrultusunda eğitimi bıraktığı dikkat çekmektedir. Ailesinin yaşadığı bölgede yaygın olan kız çocuklarını okutmama kültürü nedeniyle eğitim hayatından koparılan Ayşe Hanım yarım kalan hayalleri olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Ailem beni okutmadı. Kız çocuğu okumaz başına bir şey gelir, kendini koruyamaz gibi çevre baskısından dolayı okutmadılar. Ben şu an İstanbul’a geldim onların altından çıktığım için yarım kalan hayallerimi devam ettirmek istiyorum. O yüzden açıktan okuyorum.” (Ayşe Hanım)

Kadınların erken yaşta eğitim hayatından koparılmasının bir diğer nedeni ekonomik sorunlardır. Eğitim çağındayken Burcu Hanım’ın ailesi köyde yaşamaktadır ve çiftçilik yaparak geçimini sağlamaktadır. Hanede yaşayan 10 kişi olduğundan geçim sıkıntısı söz konusudur. Evin en büyük çocuğu olmanın yüklediği sorumluluklar nedeniyle kardeşleri okumasına rağmen kendisi eğitimden koparılan Burcu Hanım, yaşadıklarını şu şekilde açıklamıştır:

“Evet, babam çok şey hani mesela her şeyi anlatacak durumdaydı. Annem de öyleydi yani çekinmiyorduk. Baba da anlayacak durumdaydı. Aslında babamın maddi durumu olmadığı için bizi okutmadı. Küçük kardeşlerimi okutmak istedi onlar da

okumadılar. Biz 8 kardeşiz en büyüğü benim. Kardeşlerimin bir tanesi lise mezunu bir tane de ortaokul mezunu. Yani onlar okula gittiler sadece ben hiç okumadım.” (Burcu Hanım)

Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre Burcu Hanım gibi 8 katılımcının daha ekonomik koşullar nedeniyle eğitim hayatından koparıldığı anlaşılmaktadır. Ekonomik sorunların yanı sıra ailenin inançları ve bağlı olduğu kültür de eğitimin sonlandırılmasında etkili olmaktadır. Ailesinde kız çocuklarını medreseye gönderme anlayışı söz konusu olan Hande Hanım, ortaokulu bitirdikten sonra okuldan ayrılarak medreseye gitmeye başlamıştır. Medresede yatılı kalarak medrese eğitimi görmüştür. Bu uygulamanın ailesindeki tüm kız çocuklarına yapılması nedeniyle erken yaşta bu durumu kabullendiğini ve normal karşıladığını ancak şu an eğitimi bırakmış olmasından dolayı pişmanlık duyduğunu belirtmektedir.

“Şöyle ben çocukluğumu medresede geçirdim aslında okulu bıraktım. Benim önümde gördüğüm örnekler hep öyleydi. Benden büyük, amcamın kızları vardı onlar da okulu bırakıp sekizinci sınıf bittikten sonra direk medreseye gidip eğitim alırlardı. Hani ben bu düzenin içinde doğup bu düzeni gördüğüm için direk bunu kabul ettim. Şu anki aklım olsa tabi ki de seçmezdim. Yani okulu da devam ettirmek isterdim. Ama o zamanlar o şartlar altında yetiştiğim için direk oraya yönlendim.” (Hande Hanım)

Katılımcıların çocukluk yaşantılarına ilişkin anlatımlarından 10 tanesinin kendi isteği ile eğitim hayatına son verdiği görülmektedir. Yaşadığı bölgede kız çocuklarının okumaması ve erken yaşta eğitimi bırakarak evlilik yapması anlayışı söz konusu olduğundan böyle bir bakış açısıyla büyütülen Ebru Hanım, evlenmek için eğitim hayatına son verdiğini belirtmektedir. Babasının eğitimine devam etmesini istemesi ancak annesinin evliliği daha uygun görmesi sonucunda evliliği tercih ederek eğitime son verişini şu şekilde ifade etmiştir:

“Benim annem zaten istiyordu. Benim babam istemiyordu. Yani ilk başta hayır demişlerdi. Okuluma devam edeceğim dedim, aslında öyle oldu. Ben 1 yıla yakın yine okuluma devam ettim. Ondan sonra işte okulu bıraktım ya hani o dönemde annem artık hani evet de, hayır diyorsun da yüz yüze gelince hiç hoşlanmazlar falan dedi. Babam da hani oku biz kızmayız dedi. Benim babam daima arkamdadır normalde. Annem de öyle deyince zaten daha önce mesajlaşmalar falan oldu aramızda diye hani evet dedim. Yani sonuçta okursam devam edeceğim okula ama düzenli bir hayatım olursa daha iyi olur. O mantıkla evet dedim evliliğe. Yoksa benim babam bana oku diyordu, annem şey diyordu

okula devam etsen sürekli daima iş olacak. Hayatından bir şey anlamazsın gibisinden diyordu. Evlen diyordu ama hani şey hani yani okulu da severdi annem. Oku derdi ama hani okusan da daima bir düzenin olacak diye bir şey yok. Sürekli okuman gerekecek, çalışman gerekiyor diyordu. Hani en azından gerçekten bu aile iyi, bu aileye bu fırsat varken değerlendir diyordu işte o yüzden.” (Ebru Hanım)

Katılımcıların eğitimi bırakma sebeplerinden bir diğeri aileyi cezalandırma anlayışıdır. Anne ve babası ayrı olduğu için annesi ve anneannesi ile birlikte yaşayan Gökçe Hanım, babasının okulunu değiştirmesi sonucunda okula yakın bir evde kardeşleriyle birlikte yaşamaya başlamıştır ve annesinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Buna bir tepki olarak okulu bıraktığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Okumamamın sebeplerinden bir tanesi de ben anneannemlerle kalıyordum, büyüdüm. Sonra babam ağabeylerimin hani askere gideceği dönemde ben beşinci sınıfa gidiyordum. Babam birden benim okulumu değiştirdi, çarşıdaki evimizi anneannemlerden ayırıp ağabeylerimle ve ablamlarla birlikte bizi o eve yerleştirdi. Evimiz var sayıldı. Ondan sonra tabi ki de ben anneannemle dedemle büyüdüğüm için buna tepki olarak okumamayı tercih ettim. Okumayacağım dedim, dersi dinlemeyeceğim dedim. Her gün derse giderdim, disiplinli bir öğrenciydim. Her gün giderdim ama asla dersi dinlemezdim. Uyumayı seçerdim. Çünkü hani ona da bir tepki. O zamanki düşünceyle tepkini o şekilde şey yapıyorsun, hani sanki onları cezalandırıyormuş gibi. Hani evliliğimde de aynı şekilde sanki onları cezalandırıyormuş gibi. Şu anda mesela hani bazen arkadaşlarımla konuşuyorum da samimi olduklarımla. Hani kimi cezalandırıyorsun ki sen?” (Gökçe Hanım)

Kendi isteğiyle eğitim hayatına son veren 2 katılımcı sınıf tekrarı yapmaları gerektiği için okulu bıraktıklarını belirtmişlerdir.

“Ben okulu bırakmıştım canım. Liseye gitmiştim ben ama sınıfta kalınca utandım gitmedim. Ondan sonra işte bu o zamanlarda böyle görüşme sıkıntısı falan oldu. Derslerim çok iyi değildi kaldım. Utandım bir daha gitmedim. Sonra evlenmiştim zaten ondan sonra liseyi açıktan devam ettirdim.” (Aylin Hanım)

“Çok iyi değildi ailemin ekonomik durumu. Ama çok da kötü değildi. Yok, yani erken evlenme sebebim öyle maddi açıdan bir sebep değil. Yani nasıl anlatsam evlenme sebebimizi. Cahillik mi desek. Biz lisede tanışmıştık. Ben lise okudum ama sınıfta kaldığım için devam etmedim. Liseye gittim yani. Onunla da o dönem tanışmıştık.” (Dilek Hanım)

Katılımcıların söylemlerinden yola çıkarak, katılımcılardan çoğunun erken yaşta eğitim hayatından koptukları veya koparıldıkları söylenebilir. Katılımcıların eğitim hayatından kopuşunun altında yatan sebepler arasında; evlilik, ailenin eğitim almasını istememesi, medreseye gitmek, yoksulluk ve kendi isteğiyle okula gitmeme unsurları yer almaktadır.

4.2.1.3. Çocuk İşçiliği

Katılımcıların çocukluk yaşantılarına ilişkin anlatımlarında ön plana çıkan ifadelerden biri çocuk işçiliğidir. Katılımcıların ailelerinin içinde bulunduğu ekonomik koşullar nedeniyle çocuk yaşta büyük sorumluluklar üstlenmek zorunda kaldıkları görülmektedir. Ailelerin yaşadıkları ekonomik sıkıntıların beraberinde evde yaşayan birey sayısının fazla olması çocukların ekonomiye katkıda bulunmaları sonucunu doğurmaktadır. Bu sonuç, çocukların eğitimden koparılarak çalışma hayatına atılması sorununu beraberinde getirmektedir. Katılımcıların anlatımlarından elde edilen bilgilere göre, çocukların çalıştırılması tarım ve hayvancılıkla uğraşan ailelerde yaygın olarak görülmektedir. Anne ve babasıyla birlikte bağ, bahçe işi yapan çocuklar boş kalan vakitlerinde anne ve babaları çalışırken evde kardeşleriyle ilgilenmektedir. Ailesinin ekonomik durumu nedeniyle çocukluk hayatı boyunca tarlada pamuk toplayarak çalışan Çağla Hanım, yaşadıklarını şu şekilde açıklamıştır:

“Çocukken çalışıyordum yani ben hiç çocukluğumu yaşamadım. Ben 7-8 yaşındaydım. Tarlaya pamuğa gidiyordum torbalarım benden büyüktü, zayıftım. Ben o günleri hatırlıyorum. Ben 5-10 kilo kadar tophuyordum. Böyle diyorlardı ki kilon kadar var. Vallahi o kadar tophuyordum. Kardeşlerim de vardı ama hani en çok perişan olan bendim. En çok fedakârlık yapan bendim. Bak o yaşta ben hatırlıyorum hale gidiyordum, halleri biliyorsundur. Hallere gidiyordum domates momates. Benim ailemin durumları kötüydü. Domates falan tophuyordum kardeşlerime götürüyordum. Benim kardeşlerim okudu sadece ben okumadım. Ben hep ekmek parasının peşinde koştuğum için küçükken okutmak gelmedi akıllarına. Bir de ailemin durumları çok kötüydü o zamanlar. O zaman babam çalışmıyordu. Yani bizi zorla büyüttü annem 10 tane çocuk doğurmuş, en büyük bendim. 7 kız, 3 erkek, 1 tane de vefat etmiş. İşte hangisine baksın adamcağız.” (Çağla Hanım)

Ailesinin içinde bulunduğu ekonomik koşullar nedeniyle çocuk yaşta çalışmak zorunda kalan bir diğer katılımcı Meryem Hanım’dır. Çocukluğunuzu nasıl geçirdiniz

sorusuna çalışma hayatını anlatarak cevap vermiştir. Çocukluğu boyunca ağır sorumluluklar üstlendiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Babam anneme çok şiddet gösteriyordu. Biz 7 kardeştik. Yani 8'dik de bir ablamız vefat etti 2 erkek, 5 tane de kız şu anda var. Babam bize de şiddet uygulardı. Küçük yaşta bize çalışmak yüzünden hep şiddet uygulardı. Mesela biz evde oturduğumuzu hatırlamıyoruz. Ömrümüz bağda geçti. Bazen yorgun oluyorduk orada kalıyorduk. Bazen de geceleri eve geliyorduk evde kalıyorduk. Çocukluğum öyle geçti çalışarak. Valla benim bir abim daha vardı 6 ay boyunca orada yatıp kalkıyordu. Yani üzüm çıkmaya başladığından beri ta üzümler bitene kadar oradaydık hiç eve gelmiyorduk. Yani ben çocukluğumu hiç yaşamadım. O gün bizim okulda böyle bir şey vardı, anket vardı. Hiç mi dedi çocukluğunla ilgili hatırladığın güzel anılar yok. Hiç mi yok dedi, hiç yok dedim. Sadece damda yatarken onu özleyorum başka hiçbir şey özlemiyorum. Damda yatarken çok güzel serindi hava. Başka bir şey özlemiyorum.” (Meryem Hanım)

Katılımcıların anlatımlarına göre aileler çocuklarına erken yaşta yalnızca bağ, bahçede çalışma sorumluluğu yüklememiştir. Bununla birlikte erken yaşta ev işleri yapma ve küçük kardeşlerin bakımını yapma gibi sorumluluklar da yüklemiştir. Bu durum anne ve babanın her ikisinin de gündüz dışarda çalışmak zorunda olmasından kaynaklanmaktadır.

“Hani biz ekim falan yapıyorduk ben çalışıyordum. Mesela domates falan biber öyle şeyler ekiyorduk. Babam da yardımcı oluyordu babam da o işi yapıyordu. Ben çocukken aileme ekonomik anlamda destek oldum yani. Ben küçüklükten beri babamın annemin yanındaydım çalışırdım. Her türlü işi kendim yapabiliyordum. Evet, biz fazla yapmıyorduk ama ne de olsa hani kendi işimizi kendimiz yapıyorduk daha babamın yanındayken. Evlendikten sonra da kendi işimi kendim yaptım. Zaten kardeşlerimin bakımında da ben anneme yardım ediyordum. Ben 2 kardeşimi baktım. Annem çalışıyordu bana bırakıyordu. Tarlada bahçede ekim yapıyordu ben evde kardeşlerime bakıyordum.” (Burcu Hanım)

Katılımcıların çocukluk yaşantılarına ilişkin söylemleri genel olarak değerlendirildiğinde katılımcılardan çoğunun tek ebeveynli ailede büyüdüğü, tamamının erken yaşta eğitim hayatından koptuğu veya koparıldığı ve bazılarının yoksulluk nedeniyle erken yaşta çalışmaya başladığı görülmektedir.

4.2.2. Aile İlişkileri

Katılımcılara evlilik öncesi aile ilişkilerine yönelik sorular sorulmuştur. Katılımcıların aile ilişkilerine yönelik anlatımlarında; aile içi şiddet, baskıcı aile, ataerkil aile, anneyle çatışma, evle ilişkisi olmayan baba gibi ifadeler ön plana çıkmaktadır. Katılımcılardan bazıları aile içerisinde olumlu ilişkiler olduğunu belirtirken büyük bir çoğunluğu ise aile içi ilişkilerinde olumsuz tutumlardan söz etmiştir. Katılımcıların aile ilişkilerine yönelik anlatımlarında, evliliğe yönelme sebebi olarak olumsuz aile ilişkilerini vurguladıkları dikkat çekmektedir.

4.2.2.1. Aile İçi Şiddet

Aile ilişkilerine yönelik sorular yöneltilen katılımcılardan 11 tanesi aile içinde şiddetin var olduğunu ifade etmiştir. Aile içinde şiddetin var olduğunu söyleyen katılımcıların 7 tanesinde şiddet uygulayıcısı baba, 1 tanesinde ağabeyler, 1 tanesinde anne, 1 tanesinde ise hem anne hem babadır. Çoğunlukla babanın anneye şiddeti söz konusuysen, çocuklara karşı şiddetin de var olduğu görülmektedir. Babası tarafından annesine şiddet uygulanan Esra Hanım evin içinde her akşam anne-baba arasında tartışma yaşandığını ve bu tartışmaların babanın anneye şiddeti ile sonuçlandığını şu şekilde anlatmıştır:

“Valla çocukluğumun aslında şimdi dönüp baktığım zaman güzel geçtiğini düşünüyorum. Ama o zaman hep kötü geçtiğini düşünürdüm. Çünkü bizim evimizde sürekli anne baba kavgası oluyordu. Her akşam biz babam eve gelmeden önce erkenden uyuma numarası yapıyorduk. Yani evin içinde bir şiddet vardı, huzursuzluk vardı. Babam ve annem arasında şiddet vardı. Biz de kardeşler arası geçinemiyorduk. Öyle düşünüyordum ama şimdiki yaşım olsa onlar da tatlı gelirdi. Herkes bir arada olsaydı keşke. O zaman annemle babam daha boşanmamıştı. Ben evlendim bir sene sonra onlar ayrıldı.” (Esra Hanım)

“Yani nasıl desem bir gün iyiyseler, haftanın geri kalan günlerini kavga ederek geçirirlerdi. Birbirlerinin arkasından ne bileyim konuşarak küfür ederlerdi. Yani sevgi kalmamıştı aralarında ben bunu hissediyordum. Sürekli bir atışma oluyordu. Aile içinde sürekli bir şiddet vardı annem ve babam arasında. Annemle babam bir gün iyiyse haftanın kalan günlerinde kötüydü.” (Esra Hanım)

Babası tarafından annesine şiddet uygulanan bir diğer katılımcı Eda Hanım, evde var olan fiziksel şiddete vurgu yapmaktadır.

“İlişkilerim nasıldı? Annemle babamla ilişkim yani annemle iyiydi ama babamla soğuktu. Babamdan öyle kolay kolay bir şey isteyemezdik. Onlar ayrıldığında barışmalarını istemiyorduk çünkü aşırı şiddetli bir geçimsizlik vardı. Yani hani böyle vurma falan şiddet. Yani baya şiddet vardı. O yüzden hep aynılarının olduğunu bildiğimiz için tekrar tekrar barışmalarını istemiyorduk. Çocukluk dönemimi olumsuz etkileyen anı yani annemle babam kavga ederdi ama biz küçükken o kadar çok görmezdik yani fark etmezdik. Biz büyüdükten sonra çok gördük, küçükken çok görmüyorduk.” (Eda Hanım)

Eda Hanım’ın ifadelerinde, babanın anneye uyguladığı şiddet ve beraberinde tanıklık edilen kavgalar nedeniyle çocukların, anne ve babalarının ayrılmalarını istedikleri dikkat çekmektedir. Şiddete tanıklık eden bir diğer katılımcı Canan Hanım, çocukluğunu anne ve babasının evlatlık aldığı çocuklarıyla beraber geçirmiştir. Kalabalık bir ailede büyümüş ve ailede çoğunlukla babaannesi ve dedesinin sözü etkili olmuştur. Anne ve babası arasında sürekli bu durumdan kaynaklanan tartışmaların olduğunu ve bu tartışmaların şiddetle sonuçlandığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Ya onlarda ilişkileri şöyle mesela tartışırlardı kaynana meselesinden işte kayınpeder meselesinden tartışırlardı. Ondan sonra bir hafta evin içinde hiç konuşmazlardı. Bizim eve bir misafir gelirdi ancak o şekilde konuşmaya başarlardı. İlk zamanlar mesela babam annemi çok dövüyordu ama sonradan sonraya bıraktı. Babamdan bana karşı bir şiddet görmedim.” (Canan Hanım)

Babası tarafından annesine karşı uygulanan şiddete tanıklık eden Özge Hanım, kendisine ve kardeşlerine karşı şiddet uygulanmadığını açıklamaktadır.

“Şiddet vardı. Yani çocuklara karşı yoktu tamam annem arada yapardı ama babamdan herhangi bir şiddet hiçbir zaman görmedim. Şiddet daha çok annemle baba arasında oluyordu. Bize karşı hani normal bir evde bir çocuğa ne yapılabilirse oydu. Ama anne-baba arasında sorun çoktu yani.” (Gizem Hanım)

Babanın anneye uyguladığı şiddete tanıklık eden bir diğer katılımcı Sevim Hanım’dır.

“Ya ilişkileri iyiydi ama babam sinirli bir yapıya sahipti. O zaman bazen şiddet oluyordu.” (Sevim Hanım)

Evlilik öncesi ailelerinde şiddetin var olduğunu söyleyen katılımcılardan 3 tanesi şiddetin hem annelerine hem de kendilerine ve kardeşlerine yönelik olduğunu belirtmiştir. Babası tarafından şiddete maruz kalan Leyla Hanım, babasının uyguladığı şiddet nedeniyle fiziksel hasar aldığını belirtmektedir.

“Evlenmeden önce çok huzursuzdum. Annemle değil ama babamla çok huzursuzduk. Hep bizi döverdi, şiddet uygulardı. Yani evde hep huzursuzluk çıkartırdı. Annemi de döverdi. Biz araya girmeye çalışırdık kardeşlerimle birlikte. Biz araya girince bizi de döverdi hem kardeşlerimi hem beni. Zaten benim evlenmek istememdeki en büyük sebebim babamdı. Çok huzursuzluk çıkarıyordu evde, evden uzaklaşmak istiyordum. Yani babam sürekli huzursuzluk çıkartırdı. Annem öyle çok çene yapan bir kadın değildi zaten korkuyordu huzursuzluk çıkacak diye. Babamın yanında öyle çok bir şey konuşamazdık biz. Hep böyle babama göre yaşırdı annem. İşten gelirdik babam her şeye bağırır çağırırdı evde huzur bulamazdık yani. Babam hep bağırır çağırırdı. Hatta bir kere dövdüğünde omzum çıkmıştı. Öyle bir insandı babam.” (Leyla Hanım)

Eğitim çağında olan Leyla Hanım, ailenin geçim kaynaklarının az olması nedeniyle erken yaşta eğitimi bırakmak zorunda kalarak çalışmaya başlamıştır. Çocuk yaşta sorumluluklar yüklenmenin yanı sıra aile içinde tanık olduğu şiddet nedeniyle annesinin başka biriyle evlenmek üzere evden kaçtığını belirtmektedir. Anlatımlarında babasının uyguladığı şiddetten kurtulmak için kendisinin ve diğer aile üyelerinin evliliği kaçış olarak gördüğünü vurgulamaktadır.

“Biz erken yaşta çalışmaya başladık. Çalışıyorduk yani okul bittikten sonra işe başladık. İşten eve geldiğimizde hiç evde huzur bulamazdık. En ufak şeyde babam döverdi bizi. Hiç kimseyle görüşmemi istemezdi bir yere gitmeme izin vermezdi. Tabi ki aynı şekilde anneme de aynı işkenceleri ederdi. Çok döverdi annemi. Kardeşlerimi falan da öyle. Diğer kardeşim de küçük yaşta evlendi kaçarak. O da babama dayanamadı babamın yüzünden evlendi. Annem de babama dayanamadığı için başka bir adama kaçmak zorunda kaldı. O da huzursuz olduğu için evden o şekilde uzaklaştı başka bir adama kaçarak. Annem ve babam ayrıydı yani annem başka biriyle evlendi sonradan boşandılar. Babam da başka biriyle evlendi ama o kadın da durmadı babamla dayanamadı. Şu anda babam evli de değil kardeşimle beraber yaşıyor. Yani öyle çocukluk görmedik biz pek.” (Leyla Hanım)

Babası tarafından şiddet gören bir diğer katılımcı Çağla Hanım’dır. Babasının hem annesine hem de çocuklara karşı şiddet uyguladığını ifade etmektedir.

“Valla babam annemi dövüyordu hatırlıyorum. Aralarında tartışma oluyordu dövüyordu babam annemi. Araya giriyorduk o zaman biz de dayak yiyorduk babamdan. Annem de hani çocuktuk durmadığımız zaman dövüyordu. Ama yok o kadar dövmedi hani

huysuzdu falan ama günahını alamam. Annemle hiç iyi anlaşılamazdık ama.” (Çağla Hanım)

Çocukluk döneminde tanıklık ettiği ve maruz kaldığı şiddet nedeniyle çocukluğunu huzurlu bir ailede geçirmediğini söyleyen Duygu Hanım, yaşadıklarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Çocuklukta yani daha doğrusu öyle huzurlu bir aile içerisinde büyümedim. Anne-baba sürekli tartışan bir aile içerisinde büyüdüm. Onun haricinde başka bir şey olmadı yani. Sürekli anne-baba tartışırdı hani anne-baba arasında kavga olurdu, şiddet olurdu. Hem anne-babaya hem de bize karşı şiddet vardı.” (Duygu Hanım)

4.2.2.2. Baskıcı Aile

Katılımcıların aile ilişkilerine yönelik anlatımlarında aile baskısı ön plana çıkan ifadeler arasında yer almaktadır. Katılımcıların söylemleri ailedeki baskının; çocuğun dışarı gönderilmemesi, eve kapatılması, sosyalleşmesinin kısıtlanması yoluyla kendini gösterdiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılardan 8 tanesi aileleri tarafından baskı gördüklerini, arkadaşlarıyla görüşemediklerini, yanında aile üyelerinden bir erkek olmadan dışarı çıkamadıklarını dile getirmiştir. Ağabeylerinin kısıtlamaları ile büyüyen Gökçe Hanım, tek başına dışarı çıkamamasının yanı sıra ailesiyle birlikte de dışarı çıkmadıklarını ifade etmektedir.

“Annemin zorlu günleri oldu, şu an çok iyi. Ama annemin o zamanki zorlu günleri böyle hani çocukluğumda en çok hatırladığım şeyler annemin bayılmaları falan, hastalığı en çok onlar. Bi de ben bi de şeydim böyle. Aslında beklenmesi gereken bir insan olmadığımı biliyorum da ben normalde ne yapacağımı bilmiyorum muyum kafasımdaydım. Şu anda da aslında öyleyim. Hani ben nerde ne yapacağımı biliyorum. Aslında küçüğüm ama az çok öyle görerek büyüdüm yani. Görerek büyüdüğüm için onu yapma, şunu yapma, böyle yapma hani ağabeyimler sürekli böyle yapıyorlardı. Bu beni çok etkiliyordu. Bana o çok ters geliyordu, aslında yapılması gereken bir şey. Şimdi benim de çocuğum var ama onlar çok belli ederek yapıyorlardı bunu. Ama diyordum ki ben bir şey yapmıyorum ki siz niye böyle yapıyorsunuz? Hani ben kalkıp da bir arkadaşımın doğum gününe gidemem yani öyle bir lüks yok yani. Hani öyle bir hakkım yok. Çok fazla tutuculardı. Hani tamam bir çocuğu sıkıyorsun, belki bazı yerlere göndermek istemiyorsun, şey yapmak istemiyorsun. Tamam, göndermeyin ama farklı yönden bunu telafi edebilirsiniz. Hani kendiniz alıp bir yerlere gidebilirdiniz. Kendiniz alıp vakit

geçirebilirdiniz. Hani illaki o boşluğu doldurabilirdiniz. Bu yönden benim onlara karşı o yaşındaki cahillik derler ya, o yaşımdaki cahillik düşüncemle onlara karşı kin duymamış olurum diye düşünüyorum.” (Gökçe Hanım)

Baskıcı bir ailede büyüyen bir diğer katılımcı Hande Hanım’dır. Ailesinde yaygın olan kız çocuklarını tek başına dışarı yollamama anlayışı, ailesinin inanç ve geleneklerinden kaynaklanmaktadır. Erken yaşta medresede yatılı olarak kalmaya başlayan Hande Hanım, evde maruz kaldığı baskı ve kısıtlamalardan dolayı medresede kalmanın kendisi için daha rahat olduğunu belirtmektedir.

“Yani şimdi bizde babaya saygı olur. Babadan biraz çekinirdik biz. Ama annemle tabi daha iyiydik daha yakındık. Ben zaten ortaokula kadar hep okuldaydım ondan sonra eve gelirdim iş yapardım. Sonra zaten medreseye gittim ben işte ortaokul bitti. Kuran kursuna gittim hocalık için. Yatılı verdiler beni benim için daha rahattı. Çünkü benim ailem biraz şeydi yani babam, amcalar falan biraz baskıcıydılar. Yani çok rahat gezmezdik, gezemedik işte. Bir yere gidemezdik, bir şey yapamazdık. Bir markete bile annemsiz çıkamazdım. Medresede de zaten hafta içi çıkış yasaktı 15 günde bir ailemin yanına geliyordum. Onda da babam gelip alıyordu, babam bırakıyordu ya da amcam. Yani hayatım o şekildeydi zaten kalabalıktık.” (Hande Hanım)

4.2.2.3. Ataerkil Aile

Katılımcıların aile ilişkilerine yönelik anlatımlarından bazılarının ataerkil aile yapısında büyüdükları görülmektedir. Katılımcılardan 7 tanesinin ifadelerinden yola çıkarak bu katılımcıların ataerkil aile içerisinde büyüdükları anlaşılmaktadır.

“Dediğim gibi iyi değildi yani. Annem hep böyle ezikti yani sinirlenmesin, dövmesin, kırmasın, kavga çıkmasın diye babamın her dediğini yapıyordu. Hiç dediğinden çıkmıyordu. Aralarında yaş farkı vardı, babamdan korkuyordu. Annem de küçük yaşta evlendirilmiş. Annem de çok üvey annenin elinde kalmış babam da çok büyüktü. Yani ben annemin hayatını hiç unutmam.” (Meryem Hanım)

“Yok, o konuda biraz şey oldukları için çok rahat değildim ama hani genel olarak bir sıkıntım yoktu. Ya çok dışarı çıkmama şey olarak kız olduğum için biraz kızarlardı. Yani bir şey olmasın başıma bir şey gelmesin diye o da öyle.” (Aylin Hanım)

4.2.2.4. Anneyle İlişkiler

Katılımcıların aile ilişkilerine yönelik anlatımlarından, bazılarının anneyle çatışmalarının var olduğu anlaşılmaktadır. Çatışmanın nedenleri olarak; otoriter anne, fikir ayrılıkları, baskıcı anne ve şiddet gösteren anne ifadeleri ön plana çıkmaktadır. Araştırmaya katılan katılımcılardan 2 tanesi anneleriyle olumsuz ilişkilerinin şiddetle sonuçlandığını ifade etmektedir.

“Yani şöyle biz annemden çok çekinirdik. Annem çok despottu benim. Yani babam daha rahattı. Ama anneme daha çok rahat anlatabilirdik yine de içimizi. Yani annemizle konuşurduk her şeyimizi paylaşırdık ama çok da korkardık. Annem çok katıydı benim. Arkadaşımızın evine ödev almaya giderdik annem kapıda terlikle beklerdi bizi. Ödev almaya gittiğimizde bile geç kaldık diye döverdi bizi. Mümkün değil ben bir başkasının evine gideyim ya da anneme karşı şimdiki çocuklar gibi ben evlenmiyorum diyeyim. Bilmiyorum bizim çocukluğumuzda öyle bir şey yoktu ya.” (Özge Hanım)

“Çok baskıcı bir ailem yoktu aslında. Yani ben 2000 senesinde bir rahatsızlık geçirdim. Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıklarında yattım. Hafızamı kaybettim birden bire saçlarım döküldü. Ondan sonra bana para verip hani nereye gitmek istersen git diyorlardı. Teyzemde mesela kalıyordum, bir hafta gidip kuzenimde kalıyordum. Öyle bir atölyeye girdim tiyatro eğitimi aldım. Sonra tiyatrodan okullara gidiyorduk tiyatro yapmaya. Öyle baskıcı bir ailem yoktu ama annem baskıcıydı. Babam değildi ama annem çok baskıcıydı. Yani döverdi bizi. Yani dışarı çıkmama, işte mesela kaynanasına sinirlenirdi hırsını bizden alırdı. Döverdi yani.” (Canan Hanım)

Annesiyle ilişkilerinde çatışmalar yaşadığını söyleyen bir diğer katılımcı Çağla Hanım’dır. Annesiyle ilişkilerinin sağlıklı olmasından dolayı üvey çocuk olduğunu düşündüğünü şu ifadeleriyle açıklamıştır:

“Valla annem çok dırdırcıdır. Hiç iyi anlaşmıyorduk sana doğru söyleyeyim. Benim babam 3 evlilik yapmış. Ben hep anneme diyordum ki ben üvey miyim? Üvey evladım. Çünkü annem öteki kardeşlerime çok iyiydi. Bana farklıydı. Benim babam 3 evlilik yapmış annemle beraber 3 tane. 1 tanesi vefat etmiş 1 tanesi de kötü hastalığa yakalanmış, ölmüş yani. 2 tane eşi ölmüş en son annemi getirmiş. İşte annem bana farklı davrandığı için ben diyordum ki ben üvey evladım. İnanmıyordum ben öz olduğuma.” (Çağla Hanım)

Çağla Hanım ilk evliliğini 12 yaşında dinî nikâh ile yapmıştır ve evlilik süreci boyunca resmî nikâh yapılmamıştır. Kendisine sürekli şiddet uygulayan eşinin bir başka

kadınla resmî nikâh yapması sonucunda çocuklarıyla beraber ailesinin evine dönmüştür ve ikinci evliliğini 20 yaşında yapmıştır. İkinci evliliğini yapana kadar geçen süreci çocuklarıyla beraber ailesinin yanında geçirmiştir. Ailesinin evinde annesiyle çatışmalarının devam ettiğini ve çocuklarından dolayı zamanla bu çatışmaların arttığını şu şekilde anlatmıştır:

“Babamla daha güzel anlaşıyordum. Annem hep affedersin çok özür diliyorum benim çocuklarımın yanında hep diyordu onun piçlerini sen bakıyorsun. Aynı öyle hep annem yani baskı uyguluyordu. Diyordu bakma onun çocuklarını. Ben diyordum anne bir anne evladından ayrılır mı? Ayrılır sen bakmak zorunda değilsin diyordu. Orada pamuğa gidiyordum, tarlaya gidiyordum daha yeni doğum yapmışım, param yok. İlk çocuğuma hamileydim, kocam beni çok ağlatırdı. İlk çocuğum evde doğdu. Paramız yoktu hastaneye gitsek. Çünkü biliyorsun hastaneler ücretli. Onun için şiddet uyguladığı için annem de baskı uyguluyordu. Sürekli diyordu çocuklarını ver. Bebeğim kırklıydı ben gidiyordum pamuğa tarlaya.” (Çağla Hanım)

Annesiyle olumsuz ilişkileri olan bir diğer katılımcı Zeynep Hanım, annesiyle ilişkilerinde annesinin sabit fikirli olmasından kaynaklanan çatışmalarının olduğunu ifade etmektedir.

“Yani anne babalar gerçekten evlatları için her şeyi istiyor ama bazen onlar da bilmediği için yanlış yola sevk ediyorlar. Bazen diyorum ki hani keşke annem biraz daha ılımlı olsaydı. O öyle biri olsaydı ben kesinlikle evlenmezdim. 17 ne demek ya? 17 yaşında bir insanın elinde kitap olur, defter olur ya da roman olur yani budur. Annem benim biraz nasıl diyeyim size benim dediğim olsun derdi. Dediğim dedikti. Babam mesela evet biraz daha fikirlere saygı duyar ama annem öyle değildi. Annem biraz daha sabit fikirliydi. Ama çok şükür o da zamanla aştı bunu şu an o hallerinden eser yok. Ama o zamanlar annem öyle olsaydı evlenmezdim. Yani maalesef o şekilde oldu. Yani ne bileyim o da anne olarak demek ki benim için en iyisini istiyordu.” (Zeynep Hanım)

Katılımcılardan bazıları babalarıyla ilişkilerinin iyi olduğunu ancak anneleriyle çatışmalarının olduğunu vurgulamaktadır.

“Babamla gayet iyiydik. Annemle biraz çatışmalarımız vardı. Ya pek aslında hani erken evlenmeme sebep olan durum da olabilir bu. Annemle pek anne-kız gibi değildik hani birlikte vakit geçirmiyorduk. Sürekli aramızda zıtlasmalar, fikir ayrılıkları oluyordu. Ama babamla öyle değildim. Annemle genelde hep kavga ederdik. Biz 4 kardeşтик. Kızların genelde annemle ilişkileri bu şekildeydi. Zaten bir tane erkek var ağabeyim onun

da pek alakası yok zaten. Yani annem kısıtlayıcı, tutucu değildi aslında. Bir şeyleri görmediği için hani nasıl anlatılır bu hani çoğu şeye karşıydı. Anlatmak istediğimiz şeyleri anlamıyordu. Hani belki de onun erken yaşta evlenmesi olup o sorunlarla ilgili olan bir şeydi. Bilmiyorum ama bize karşı öyleydi.” (Gizem Hanım)

“Annemle babamla ilişkim aslında normaldi kötü bir şey yoktu bizim ilişkimizde. Ama onların kendi arasında sorunları vardı. Benim babamdan çok daha çok annemle sıkıntılarım oluyordu. Fazla her şeyimi açamıyordum ona. Rahatsız olduğum şeyleri dile getiremiyordum. Ama tabi bu bize o zamanlar normal geliyordu, küçüktüm. Şimdi düşününce aslında sağlıklı bir ilişki olmadığını anlayabiliyorum. Ama dediğim gibi aslında esas sorun annemle babamın kendi içinde problemleri olmasıydı.” (Esra Hanım)

4.2.2.5. Babayla İlişkiler

Katılımcılara aile ilişkilerine yönelik sorulan sorular sonucunda katılımcılardan bazılarının babalarıyla olumsuz ilişkiler yaşadıkları görülmüştür. Katılımcıların anlatımlarında babayla ilişkilerde genellikle evle ilişkisi olmayan, ilgisiz baba figürü ön plana çıkmaktadır. Babasıyla ilişkilerine değinen katılımcılardan 3 tanesi babalarının eve maddi gelir getirmediklerini, çalışıp kazandıklarını ancak ailesi için harcamadıklarını belirtmişlerdir.

“Biz hem maddi hem manevi olarak çok sıkıntı yaşadık. 4 kardeşiz biz en küçükleri benim. Babam memurdu ama biraz kumara düşkün bir adamdı. Çok iyidir ama kumar huyu vardır. O yüzden bizim maddi geçimsizliğimiz çok oldu. Şey yapamıyorduk yani annem şöyle söyleyeyim çocukluğumuzda ayağımıza bot bile çorap bile alamıyordu. Annem çalışmıyordu maddiyattan çok sıkıntı yaşadık. O yüzden zaten küçük evlenmemizin nedeni bu. Tabi ki de ekonomik durumu etkiliydi ailemin. Çünkü baba kumar oynadığı için anne bakamıyor. Anne nereye kadar baksın? Anne amcadan dayıdan teyzeden yardım istese herkes kendi kendini geçindiriyor. Konudan komşudan istese kadından karşılığını farklı bir şekilde cinsel ilişki olarak görüyorlar. Bunları yaşadık biz çocukken. Yaşadığımız için bizim çocukluğumuz çok güzel geçmedi yani.” (Özge Hanım)

“Babam çok sorumsuz bir insandı aslında. Annem çok despot biriydi hiçbir şeyi paylaşamazdım onunla yani. Biz 7 kardeşтик ama babam çok sorumsuzdu. Çalışırdı ama çalıştığını getirmezdi kahvelerde orada burada yerdı. Sorumsuzdu yani bizimle ilgilenmezdi. Ya çok kötü bir çocukluk geçirdim sonra da mutsuz bir evlilik yaşadım.

Benim babam çok sorumsuz bir insandı evle hiç ilgisi yoktu. Yani tamam öyle fiziksel şiddet yoktu ama psikolojik şiddet çok vardı.” (Özge Hanım)

“Çok tartışma olurdu bizim evde. Annemle babam çok kavga ederlerdi anlaşılmazlardı hiç. Babam eve geç gelirdi, düzgün para getirmezdi. Bize karşı ilgisizdi o yüzden annem çok kızardı. Babam her geç geldiğinde kavga ederlerdi.” (Beyza Hanım)

Katılımcılardan 2 tanesi babalarıyla ilişkilerine yönelik anlatımlarında babalarının evde kurduğu otoriteye değinmektedir.

“Evlendiğim zaman babam yoktu zaten vefat etmişti annem de 4 sene önce vefat etti. Yani biz kendimizi bildik bileli babamız hep böyle otoriter bir babaydı. Annemiz de çok ezikti. İlişki derken annemiz babamızdan dayak yemesin, şiddet görmesin, bir kötülük görmesin diye annemize kıyamıyorduk. Yani üzülmeyin diye her şeyini yapıyorduk. Zaten annem öyle bize şey yapan biri değildi, baskı yapan. Ama babam öyle değildi.” (Meryem Hanım)

“Yani tartışmalar oluyordu çünkü babam biraz şeydi agresifti. Yani eve geldiğinde işte yemeği hazır olacaktı, düzeni olmuş olacaktı, bir eksiklik görmek istemezdi ya da evde bir ses olsun istemezdi. İşten eve gelince oturup televizyon izlemek isterdi, haber izlerdi, maç izlerdi. Tatlısı meyvesi önüne gelecekti öyleydi yani.” (Hande Hanım)

4.2.2.6. Olumlu Aile İlişkileri

Katılımcıların aile ilişkilerine yönelik anlatımlarından araştırmaya katılan katılımcılardan 4 tanesi evlenmeden önceki aile ilişkilerinden memnun oldukları anlaşılmaktadır.

“Evlenmeden önce şöyle söyleyebilirim çok güzel bir hayatım vardı. Hatta şu anki eşimi ilk babama açmıştım, arkadaşım var hani görüştüğüm birisi var diye. Yani ilk babama açmıştım ben. Annem biraz daha tutucuydu. Yani şöyle benim okuyup bir meslek sahibi olmamı istedi her anne gibi. Yani iyi bir yerlere gelmemi istiyordu. Ondan dolayı biraz hani annem tutucuydu. Yani bu tarz şeylere biraz karşıydı. Babam anneme göre biraz daha hani anlayışlı yaklaştı. Dediğim gibi ilk önce zaten babama açılmıştım. Yani bu şekilde.” (Zeynep Hanım)

“Şey ailemiz çok iyiydi bizim zaten amcamlar falan var. Onların içinde en iyi benim annem, babam. Babam bizimle oturur, sıkıntılarımızı söylerdik. Yani benim kendi özelim bile olsaydı anneme danışırdım. Bir sıkıntım olursa babam kesinlikle çözüm

bulurdu. Hiçbir sıkıntı olmazdı yani kesinlikle her şekilde konuşurduk. Çok iyiydik, çok.” (Ebru Hanım)

Katılımcıların aile ilişkilerine yönelik anlatımlarından yola çıkarak katılımcılardan çoğunun aile içi şiddete maruz kaldığı veya tanıklık ettiği, baskıcı bir ailede büyüdüğü, ataerkil aile yapısına sahip olduğu ve anne veya babasıyla olumsuz ilişkiler yaşadığı söylenebilir. Katılımcılardan bazıları olumlu aile ilişkilerine değinmiştir. Katılımcıların söylemlerine göre yaşanan bu olumsuz aile ilişkileri erken yaşta evlilik yapmalarında önemli rol oynamaktadır.

4.2.3. Sosyoekonomik Koşullar

Katılımcılara evlenmeden önce ailelerinin ekonomik durumlarının nasıl olduğuna ilişkin sorular yöneltmiştir. Katılımcılardan 10 tanesi evlenmeden önce ekonomik durumlarının kötü olduğunu, geçim kaygısı yaşadıklarını belirtmiştir. Katılımcılardan bazıları babalarının kazançlarının olmasına rağmen eve maddi gelir getirmemesinden kaynaklı ekonomik zorluklar yaşadıklarını belirtmiştir.

“Yani sonuçta 7 kardeşiz ekonomik durumumuz nasıl olsun. Babamın düzgün bir mesleği yoktu, inşaatlarda çalışırdı ama çalıştığını kendine harcardı. Yani öyle böyle geçinirdik ama kötüydü ekonomik durumumuz. Yani babam köydeyken çiftçilik yapıyordu sonra İstanbul’a geldik inşaatlarda çalışmaya başladı. Öyle böyle geçiniyorduk işte. Hani evlenince daha güzel olacak diye hayal etmiştim maddi olarak da. Ama tabi hayal ettiğim gibi olmadı.” (Beyza Hanım)

“Ailemin ekonomik durumu Samsun’dayken babamın vardı çok parası vardı ama dışarıya yedirdiyordu bize yedirmiyordu. Yani annem çok sıkıntı çekmiş. Dükkânı var, bolluk içinde ama para götürüyor yani. Adam hiçbir şekilde eve para getirmiyor. Annem de o zaman çalışmıyordu. Babam Samsun’da iflas edince biz Bursa’ya taşındık. Bursa’ya taşınınca ikisi birlikte çalışmaya başladılar. Bize anneannemle dedem baktı.” (Eda Hanım)

Ekonomik durumlarının iyi olmadığını söyleyen diğer katılımcılar ailelerinin gelirlerinin az olmasından kaynaklı ekonomik sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

“Yine aynıydı ekonomik durumumuz. Yine böyle kâğıtçılık yaparak geçiniyorduk. Geçim sıkıntısı vardı aynı yine böyleydik. Şimdi burada da babamlar gecekonduda oturuyorlar. Yıkık görünüyor evi satmışlar adres yok bir yerden yardım alamıyorlar.” (Büşra Hanım)

“... Pamuğa gidiyordum hep gözyaşımla beraber çalışıyordum. Bide orada affedersin hayvan dışkısı topluyorduk, dışkısını sobaya koyuyorduk. Sen köyde yaşadın mı yaşamadın mı bilmiyorum. Onu yapıyorduk işte hocam böyle çok zor şartlarda büyüdük. Yani ben hiç çocukluğumu yaşamamışım.” (Çağla Hanım)

“Yani kıt kanaat geçinirdik. İşte ayağımızı yorganımıza göre uzattık yani aç kalmadık ama çok da rahat değildik. Babam inşaatlarda çalışıyordu işte günlük yevmiye ile gidiyordu. Bazen iyi işler oluyordu bazen olmuyordu. Öyle babaannem tarla falan yapıyordu o yüzden sebze meyve de oradan sağlanıyordu. Öyle geçiniyorduk.” (Hande Hanım)

“Yoktu ekonomik bir geliri, kaynağı, güvencesi yoktu. Evlenmemde bunun biraz etkisi oldu.” (Sevim Hanım)

Katılımcıların evlenmeden önce ekonomik sorunlar yaşaması genellikle ailenin çocuklarını erken yaşta evlendirmesiyle sonuçlanmıştır. Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre aileler ekonomik yüklerini hafifletmek adına kız çocuklarını erken yaşta evlendirmeyi tercih etmektedir.

4.3. ERKEN EVLİLİK SEBEPLERİ

Katılımcılara evlilik sebeplerine yönelik sorular sorulmuş ve katılımcıların erken yaşta evlenmeleri ile aile yaşantıları arasında nasıl bir ilişki ağı olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların evlilik öncesi aile yaşantılarının evlilikleri üzerindeki etkisine yönelik bilgiler toplanılmıştır. Ayrıca katılımcılara ailelerinin ekonomik durumlarının evlilik yapmaları üzerinde etkisi olup olmadığına yönelik sorular yöneltilmiştir. Son olarak katılımcıların doğup büyüdüğü toplumda var olan toplumsal cinsiyet algılarına yönelik bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Edinilen bilgiler doğrultusunda erken evliliklerin sebepleri arasında olumsuz aile ilişkileri, ekonomik nedenler, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve aşk evliliği temaları ön plana çıkmaktadır.

4.3.1. Olumsuz Aile İlişkileri

Katılımcıların evlilik sebeplerine ilişkin anlatımlarından olumsuz aile ilişkilerinin evliliğe yönelmede etkili olduğu görülmektedir. Olumsuz aile şartlarında doğup büyüyen ve yaşayan katılımcılar genellikle kendi isteğiyle evliliği tercih ettiklerini söylemişlerdir. Kendi isteğiyle evlendiğini söyleyen katılımcılara, erken evlilik yapmayı isteme sebeplerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların anlatımlarında huzursuz aile

ortamından kaçış, aile baskısından kaçış ve aileyi cezalandırma ifadeleri ön plana çıkmaktadır.

4.3.1.1. Huzursuz Aile Ortamından Kaçış

Görüşme yapılan katılımcılara erken yaşta evliliği tercih etme sebepleri sorulduğunda saha araştırmasına katılan 7 kadın evlenmek isteme sebebinin aile ortamından kaçmak olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların anlatımlarında aile içi şiddet, anneye çatışma, üvey anne, aileden ilgi görmeme gibi ifadeler ön plana çıkmaktadır.

Babası tarafından şiddet gören Leyla Hanım, aile içindeki huzursuzluktan kaçış için evlilik yaptığını belirtmiştir. Çocukluk yaşantısı boyunca annesi ve kardeşleri de babasından şiddet görmüştür. Annesinin de şiddetten kurtulmak için bir başkasıyla evlilik yaptığını söyleyerek aile içi şiddetin evliliğe yönelmesindeki etkilerini şu şekilde anlatmıştır:

“Ailemin yüzünden yaptım ben böyle bir hatayı. Annemi katmıyorum ama babamın yüzünden oldu. Çünkü evde hiç huzur yoktu şiddet vardı, bizi dövüyordu babam insan yerine koymuyordu. Eşim de bana o zamanlar ilgi gösterince ona inandım o yüzden kaçtım.” (Leyla Hanım)

Aile hayatında yaşadığı sorunlar nedeniyle evliliğe yönelen bir diğer katılımcı olan Eda Hanım, çocukluk dönemi boyunca aile içi şiddete tanıklık etmiştir. Anne ve babasının boşanmasının ardından annesiyle birlikte yaşamaya başlamıştır ve annesinin psikolojik rahatsızlıkları nedeniyle aralarında çatışmalar ortaya çıkmıştır. Evlerindeki huzursuzluk nedeniyle görücü usulü ile evlilik yaptığını ifade etmektedir.

“Böyle bir fikir aklımda yoktu. Şöyle ben çalışıyordum o sıralar. Beni birisi istemeye gelecekti tabi öyle bir düşünce de yoktu aklımda reddetmiştim. Ondan sonra beni küçüklüğümde beri zaten biliyorsun akraba evliliği benimkisi. Küçüklüğümde beri hani evlendirmek istedikleri birisi vardı ailemin. O da yine aklımda yoktu tabi. Bizimkiler konuşuyorlardı kendi aralarında sadece. O sıralar annemin çok üst düzey bir psikolojik bozukluğu oldu. Çok böyle buhran geçirdi yani artık kendi kafasından bir şeyler uydurmaya başlamıştı. Böyle garip bir haller içerisine bürünmüştü ve benimle devamlı kavga ediyordu. Artık bana vurma derecesine gelmişti yani çok sinirlendiği zaman vuruyordu. Benim evlenme aşamam tamamen annemin o zamanki psikolojisinin bozulmasına bağlı. Çok bunalmıştım, tamamen evden uzaklaşmak istemişim ve artık çok dolmuştum yani. Evlenmeyi kabul etmişim o zaman.” (Eda Hanım)

Eda Hanım, aklında evlilik fikri yokken aile içinde sorunlar yaşaması nedeniyle görücü usulü ile evlendiğini belirtmiştir. Ayşe Hanım da evliliğe yönelik aklında herhangi bir düşünce yokken üvey annesiyle yaşadığı sıkıntılar nedeniyle görücü usulü ile evlilik yapan bir diğer katılımcıdır.

“Biz görücü usulüyle evlendik. Yani benim istememle ilgili değildi de hani görücü usulü babamlara sorduk. Yani sesimizi çıkarmadık zaten büyükler daha doğruyu bilir gibisinden evlendik. Bana danışıldı evlenmek ister misin diye. İyi dediler şöyle böyle onları övdüler. O konuda da yani kötü bir şeyleri yok, biz onay veriyoruz sana kalmış dediler. Ben de evet dedim. Üvey annem olmasaydı belki diyorum evlenmek istemezdim erkenden.” (Ayşe Hanım)

Ailesi ile olumsuz ilişkiler yaşadığı için evliliğe yönelen Gizem Hanım, daha önceki anlatımlarında babasının annesine uyguladığı şiddete tanıklık ettiğine değinmiştir. Aileden göremediği ilgiyi bir başkasında gördüğü için evliliğe yöneldiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Şöyle ben Şarköy’de okuyordum o günlerde. Liseye geçtiğimde Tekirdağ’a gittim. Yurtta kalıyordum ister istemez hani bir rahatlık oldu. Hani aileden uzaklaştım e uzaklaştığım zaman da ben de hani annemle yeterince hani aramızda bir bağ yoktu. Derdimi anlatamıyorum, bir şey yapamıyorum. Eşimle tanıştım o dönemde. Evde göremediğim şeyleri ben şu an düşündüğümde onda aradığımı düşünüyorum. Hani bir bağlanma süreci olmayınca birden bire işte evlenmeye karar verdim. Yani aslında evde göremediğim ilgiyi eşimde gördüm. Bu oldu.” (Gizem Hanım)

Ailesinden göremediği ilgiyi başkasında aradığını ifade eden bir diğer katılımcı Beyza Hanım’dır.

“Yani aslında evlenmek isteme sebebim biraz evden kaçmaktı. Ailemden kötü şeyler görünce dışarda bir ilgi aradım.” (Beyza Hanım)

Babası ikinci bir evlilik yaptığı için parçalanmış ailede büyüyen Sevim Hanım, bir süre üvey annesi ile birlikte yaşamıştır. Aile hayatında yaşadığı olumsuzluklar nedeniyle okulu bırakarak erken yaşta evlenme kararını kendisi vermiştir.

“Yani ailem iyi olsaydı evlenmezdim. Okulumu devam ettirirdim, mesleğimi elime alırdım, beklerdim ondan sonra evlenirdim. Çünkü sevgi var diye illa evlenmek gerekmiyor. Ben lise ikiye giderken lise ikiye son zamanlarında bırakıp evlendim. Daha sonrasında açıktan liseyi devam ettirdim. Sonra hamile kaldım, biraz şöyle söyleyeyim

hani aslında devam ettirebilirdim ama o an bir yorgunluk bir bunalmışlık geldi devam ettirmedim yani.” (Sevim Hanım)

4.3.1.2. Aile Baskısından Kaçış

Saha araştırmasına katılan katılımcıların anlatımlarına göre erken evliliklere sebep olan unsurlar arasında aile baskısından kaçış ön plana çıkmaktadır. Katılımcılar, ailelerinin kendilerini yanında bir erkek veya büyük olmadan dışarı göndermemesi, eve kapatması, sosyalleşmelerine izin vermemesi gibi baskılarından kurtuluş aracı olarak evliliği gördüklerini belirtmişlerdir. Aile baskısından kurtulmak amacıyla yapılan evlilikler genellikle kaçarak evlenme türündedir.

Erken yaşta medreseye gönderilen Hande Hanım, ailesinin kısıtlamalarından dolayı evlenmeden önce tek başına dışarı çıkamadığını belirtmiştir. Evlenmeden önce evliliği özgürlük olarak tanımladığını şu ifadelerle anlatmıştır:

“Yani ben evleneceğim zaman evlenmeyi böyle özgürleşmek diye görüyordum. Hani artık bir büyük kadın olduğumda, eşim olduğunda benim eşim babam gibi olmayacaktı. Beni daha özgür bırakacaktı. Rahatça, özgürce markete gidebilecektim. Bu benim için çok büyük bir ödüldü ve evlilik eşittir özgürlük demekti bir yerde. Yani sevgi ve saygı çerçevesinde huzurlu bir aile ortamıydı. Biraz da evlenmek benim için yalnızlıktı. Yani kalabalık bir ortamdan çıkıp kendi evinde sadece bir insanla olabilmektir.” (Hande Hanım)

Aile baskısından kurtulmak için evlilik yaptığını söyleyen bir diğer katılımcı Gökçe Hanım’dır. Ağabeyleri tarafından kısıtlanmasının evlenmek istemesinde en büyük etken olduğunu belirtmiştir. Ailesi tarafından kısıtlandığı için eşini çok iyi tanımadan, gözü kara bir şekilde evlendiğini şu cümleleri ile açıklamıştır:

“Yani evlendiğim zaman şey gözüküyor. Hani cahilsin falan yanında böyle evlilik falan konuşuyorlar ya evlilik çok güzel bir şeymiş gibi geliyor. Nasıl söyleyeyim hani seni seviyormuş, seni seviyor canım, sevgilim diyor hani işte sana hediyeler alıyor ediyor, hani o zaman sana bunlar sana şey gibi geliyor. Nasıl söyleyeyim böyle güzel bir masal gibi mi gelir derler? Hani hâlbuki onun da zorlukları var tabi ki. Bir de mesela hiç bilmediğin bir insana, hiç bilmediğin bir aileye gelin gidiyorsun. Babamlar falan benim çok bekledi bir sene boyunca geri vazgeçmemi falan. Kızdı bana ama gene vazgeçmemi bekledi yani. Evleneceğim o güne kadar, gelinliğimi giydiğim ana kadar bekledi benden ki tamam evlenmiyorum dememi. Ama ben gene de kuyruğu diktim evleneceğim dedim. Ama hani o

zaman da böyle bilmiyorum. Daha fazla hani nasıl anlatabilirim. Böyle bir değişik oluyor ya. O zamanki ruh hali, o zamanki düşünce, o zamanki sanki böyle kararların daha bir değişik oluyor. Yani şu an mesela diyorum ya evlendiğin kişiyi zaten tanıyorsun ama hani o kadar da mesela ben dediğim gibi o kadar da kısıtlanan bir aileden geldiğim için evlenmek için çok da bilerek evlenmedim aslında. Şimdi evlendim ama sonradan dedim ki ya şu olsaydı, ya bu olsaydı ne yapacaktım. Ya şimdi hani dediğim gibi gerçekten çok büyük bir gözü karalık. Çünkü baktığında evet benim annem tutucuydu ve ben nişanlılık sürecinde de eşimle görüşemedim. Nişanlı olunca hepten bir kısıtlama oldu çünkü. Ondan sonra hani ben yani ne bileyim gözü kara evlendim. Allahtan yani böyle kötü bir insan değilmiş eşim. Yoksa ne yapardım diye düşünüyorum. Bazen biz kendi aramızda böyle konuşuruz, güleriz falan. E komik oluyor bazen, bazen de diyorsun ki cahillikmiş gerçekten. O zaman cahil deseler kabul etmezsin ama cahillik aslında buymuş yani. Yani hani bir gözü kara evleniyorsun sonuçta şu an olsa incığıne cinciğıne her şeyini araştırırım. Gider şeye baktırırm sabıka kaydı var mı falan her şeyine baktırırm mesela...” (Gökçe Hanım)

Saha araştırmasına katılan kadınlardan 5 tanesi, ailelerinin görüştüğü bir erkek olduğunu öğrendikten sonra kendilerini kısıtlamaya başladıklarını belirtmiştir. Evlenmeden önce rahat görüşmemelerinin erken yaşta evliliği tercih etmelerine sebep olan bir etmen olduğu görülmektedir. Ailelerin görüşmelerini istemediği için kızlarını eve kapatmaları çoğunlukla kaçarak evlilikler ile sonuçlanmıştır.

“Yani aslında benim evlilikten beklentim olarktan değil de ben eşimle kaçarak evlendim. Ailem istemiyordu eşimin ailesini falan çok şey iyi değil falan olarak söylendikleri için çok istemiyordu. Vermek de istemediler. Yani biraz görüşmede falan sıkıntı olunca hani o zamanlar da sevdiğim için kaçtım. Böyle bir durumum oldu hani kaçarak evlendim. Şuan ama ailemle Allah’a şükür bir problemimiz bir şeyimiz kalmadı. Şimdi 9 yıldır evliyiz 9 sene oldu. Çok şükür hani her ailede olduğu gibi çat pat kavgalarımız oluyor. Yani genel olarak tabi ki tartışmalarımız var dört dörtlük tabi ki hiçbir şey ilerlemiyor ama yani sonuçta evlilik gidiyor bir şekilde. Şiddet vs. hiçbir şey yok.” (Aylin Hanım)

“Seviyorduk, ailem biraz baskı yaptı görüşmemi istemedi. Ben de o zaman artık cahillik mi diyeyim çok bilmediğim için yani o yüzden. Gizli saklı bir şeyi yoktu sadece görüşmemi istemediler o ara eşimle de görüşmüyorduk. Ne bileyim işte kaçtım öyle.” (Aylin Hanım)

Görüştüğü bir erkek olduğunu öğrendikten sonra ailesinin kendisini eve kapattığını söyleyen Canan Hanım, görüştüğü kişinin ailesinin baskıları nedeniyle evlenemediklerini belirtmiştir. Sevdiği kişiyle evlenemeyince ailesinin baskılarına da dayanamayarak erken yaşta mantık evliliği yaptığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Bu ilk sevdiğimle hani beraber olamayınca yani mantık evliliği yaptım. Bide o esnalarda annemde çok baskı yapıyordu işte ayrılacaksın ondan falan. Artık hani baskılarda olmuştu işte evden dışarı çıkartmama, kapıyı üstüme kilitleyip işe gitmeler falan.” (Canan Hanım)

Aile baskısından kurtulmak amacıyla evlilik yaptığını söyleyen katılımcıların tamamı kendi isteğiyle evlilik yapmışlardır. Ayrıca katılımcıların söylemlerinde, bu evliliklerin çoğunlukla kaçarak evlenme yöntemiyle yapıldığı görülmektedir.

4.3.1.3. Aileyi Cezalandırma

Katılımcılardan 2 tanesi ailelerini cezalandırma düşüncesiyle erken yaşta evlilik yaptıklarını belirtmişlerdir. Aileleri tarafından gördükleri olumsuz tutumların onları evliliğe yönlendirdiği ve bu evliliği cezalandırma içgüdüleriyle yaptıkları görülmektedir. Ağabeylerinin kısıtlamaları ile büyüyen Gökçe Hanım, bu kısıtlamaların evlilik yapmasında en büyük etken olduğunu söylemiştir. Ancak evlilik istemesinde ailesini cezalandırma düşüncesinin de söz konusu olduğunu şu cümleleriyle anlatmıştır:

“... Yani hani dediğim gibi böyle yaptığın zaman başkalarını cezalandıracaksın diye düşünüyorsun her şeyi, her attığın adımı yaparken. Ya ben birçoğunda da öyle olduğunu düşünüyorum. Evliliğimde de aynı şekilde. Evliliğimi de hani görecekteler, görsün onlar ben evleneceğim, hani kurtulsunlar benden ben evleneceğim düşüncesi vardı.” (Gökçe Hanım)

Sevgisiz bir ailede büyüdüğünü söyleyen Duygu Hanım, ailesinden intikam alma duygusuyla erken yaşta evlilik yaptığını belirtmektedir.

“Ya dediğim gibi o yaşı verdiğim bir şeydi herhalde. Bir de aileyle anlaşılamıyorduk, ailede huzursuzluk vardı. Onu herhalde kurtuluş gibi görmüşümdür herhalde o zaman yani. Şimdi düşünüyorum o zamanki konumumu galiba benim kaçış nedenim yaşadığım evde sevgisiz kalmaktı. Aileme olan kızgınlığım, onlardan intikam alma duygusu gibi bir şeydi. Çünkü ilk başka bir evde yaşadığım gün içimden onlar da biraz benim çektiklerimi anlasın demiştim.” (Duygu Hanım)

Katılımcıların erken yaşta evlilik yapma sebeplerine ilişkin anlatımlarından yola çıkarak, erken evliliklerin gerçekleşmesinde en önemli unsurlardan birinin olumsuz aile ilişkileri olduğu söylenebilir. Katılımcılar genellikle evlilik öncesi huzursuz aile ortamından uzaklaşmak, aile baskısından kurtulmak ve aileyi cezalandırmak amacıyla erken yaşta evlilik yaptıklarını belirtmişlerdir. Olumsuz aile ilişkileri nedeniyle yapılan erken evliliklerin genellikle katılımcıların kendi isteği doğrultusunda ve kaçarak evlenme yöntemiyle gerçekleştiği görülmektedir.

4.3.2. Ekonomik Nedenler

Katılımcılardan 3 tanesi ailesinin ekonomik durumu nedeniyle erken yaşta evlendiğini söylemiştir. Ailesinin geçim sıkıntısı nedeniyle annesi tarafından erken yaşta evlendirilen Özge Hanım, diğer kardeşlerinin de ekonomik sorunlar nedeniyle annesi tarafından erken yaşta evlendirildiğini belirtmektedir.

“Annem zorladı beni ekonomik sorunlar vardı. Yani bizim evde biraz anne ağırlıklı bir aileyiz biz. Yani baba tamam kumar oynuyordu ediyordu ama annem artık yeteri kadar bıktığı için babamın o şeyinden annemin sözü geçiyordu. O yüzden babam da bir şey diyemedi. Kimse bir şey diyemedi yani annem öyle uygun gördüğü için. Rahmetli Ayşe ablam da öyle annemin zoruyla evlendi. Ağabeyime de annem buldu eşini o da annemin zoruyla evlendi. Bir tek büyük ablam lisede staj yaparken tanıştılar bir tek o yani kendisi karar verip evlendi. Ama o da küçüktü yani lise bittikten sonra evlendi. Benim kız kardeşim de küçük evlendi o da sevmeden evlendi. Ama ne yaptığını ne yaşadığını hiç anlatmadı. Ama mutsuz olduğunu ben biliyordum, hissediyordum ama çok ketumdu ablam. Yani ağzından hiç laf alamazdık. Kendini vurdu işte sonra.” (Özge Hanım)

Ailesinin ekonomik gelirinin olmamasının erken yaşta evlilik yapmasında etkili olduğunu söyleyen bir diğer katılımcı Sevim Hanım’ın aile içi şiddete tanıklık ettiği ve parçalanmış aile içerisinde büyüdüğü bilinmektedir. Bunların yanı sıra ekonomik sorunların da evlilik yapmayı istemesinde etkili olduğunu belirtmektedir.

“Yoktu ekonomik bir geliri, kaynağı, güvencesi yoktu. Evlenmemde bunun biraz etkisi oldu evet.” (Sevim Hanım)

Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre, ekonomik nedenlerle yapılan erken evlilikler genellikle aile zoruyla gerçekleşmektedir. Ailelerin ekonomik

yüklerini hafifletmek adına kız çocuklarını erken yaşta, çocuğun rızası dışında evlendirdikleri görülmektedir.

4.3.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Saha araştırmasına katılan kadınların anlatımlarından erken yaşta evlilik yapılmasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önemli bir etken olduğu görülmektedir. Özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesinde doğup büyümüş kadınların erken yaşta evlilik yapmalarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği rol oynamaktadır. Evlilik kararını ağabeyi veren Meryem Hanım, kendisine evlilik yapmak isteyip istemediğine dair görüşünün sorulmadığını, annesinin kadınların bu konularda konuşmaması gerektiği tutumu nedeniyle evliliğe müdahale etmediğini belirtmektedir.

“İşte görücü usulü babam vefat etmeden önce eşimin ailesi hep geliyordu beni istiyordu. Eşimin ailesi abimin bacanağıydı. Sürekli istiyorlardı babam da diyordu vermeyeceğim başlık parası yüzünden herhalde şey yapamıyorlardı. Ondan sonra babam vefat etti, bir sene sonra tekrardan geldiler. Ağabeyim verdi yani bize kimse bir şey sormuyordu ki. Ne çocuk yapmamızla alakalı ne evlenmemizle alakalı. Yani yapacaksın bitti. Zaten annem hani amcamın çocukları istiyorlardı. Ben de onlara asla diyordum aileden biriyle evlenmek istemediğim için şey yapıyordum sesimi çıkartıyordum yok diyordum. Annem diyordu ki sus diyordu böyle konularda kızlar konuşmaz. Kimse konuşmadı, sen neden konuşuyorsun diyordu. En küçüğü bendim. Ondan sonra dedim ki akrabaya gitmektense bunlara gideyim daha iyi.” (Meryem Hanım)

Evlilik kararında yaşadığı toplumda var olan toplumsal cinsiyet algısının etkisi olan bir diğer katılımcı Ebru Hanım’dır. Yaşadığı bölgede kız çocuklarının kayınvalidesinin sözünden çıkmaması için erken yaşta evlendirildiğini şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Şöyle, mesela bizim güneydoğunun kadınları kendilerini çok akıllıca zannediyor. Şöyle kız çocuklarını ne kadar erken evlenirlerse senin yolundan gelirler, yani kaynananın yolundan gelirler ve hiçbir şey bilmiyorlar, sen ne yapsan da dinlemezler, anlayamazlar. Gerçekten de öyle ama. Ben kendi üzerimden örnek vereyim. 17 yaşında evlendiğim için pek cevap veremiyordum. Kendime güvenim yoktu ve görümcem kızmasın diye şu işi yapayım da, kaynanam eve gelmesin şu yemeği yapayım da öyle düşünüyordum işte. Onların fikri de öyle ki öyleler. Yani bence tek sorunları budur.” (Ebru Hanım)

Erken yaşta evlilik yapmasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin etkisi olan Ayşe Hanım, yaşadığı bölgede kız çocuklarının erken yaşta evlendirme kültürünün yaygın olduğuna ve bu durumun normal karşılandığına değinmektedir.

“Yani orda erken yaşta evlenirler. Okul biter bitmez gelirler, durum müsaitse görücü usulüyle verirlerdi. Biz de o şekilde evlendik görücü usulü ile. Ama bana da danışıldı.” (Ayşe Hanım)

Erken evlilik kültürünün yaygın olduğu bölgelerden birinde yaşayan bir diğer katılımcı Çağla Hanım’dır. 12 yaşında evlilik yapmıştır ve evlenmek isteyip istemediği kendisine sorulmamıştır.

“Vallahi küçüktüm annemle babam verdi.” (Çağla Hanım)

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle yapılan erken evliliklerden çoğunun aile zoruyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Katılımcılardan bazılarının yaşadığı toplumdan öğrendikleri toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda kendi tercihiyle erken evliliğe yöneldiği söylenebilir.

4.3.4. Aşk Evliliği

Saha araştırmasına katılan kadınlardan bazıları erken yaşta evlenmelerinin sebebine yönelik sorulan sorulara severek evlendiği yanıtını vermiştir. Özellikle ailesiyle olumlu ilişkileri olduğunu söyleyen katılımcıların evliliklerini severek yaptıklarını söyledikleri görülmektedir. Aile ilişkilerinin çok iyi olduğunu söyleyen Büşra Hanım, amcasının oğlu ile severek evlilik yaptığını belirtmektedir.

“Severek oldu. Buraya geldiler amcamın oğluydu. Ankara’ya misafirlğe geldiler. Görüştük, tanıştık. Yani babam vermiyordu diyordu kızım küçüksün. Annem de aynı şekilde. Dedim ben hayır, seviyorum amcamın oğlu falan.” (Büşra Hanım)

“Evet, çok rahattım yani. Yaşım küçüktü beni vermiyordular. Kızım yaşın küçük oku falan diyordular. Ben dedim yok seviyorum, evlenmek istiyorum dedim.” (Büşra Hanım)

Eşiyle severek evlilik yaptığını söyleyen bir diğer katılımcı Zeynep Hanım’dır. Eşiyle 15 yaşından beri tanıştığını, kendisiyle evlenmek için eğitim hayatına son verdiğini şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Evet, çok güzel bir soru. Ben eşimi 15 yaşında tanıdım. Eşim benim ilkokul mezunuydu. Ben liseye başladım. Yani bilmiyorum belki size çok saçma gelecek ama çok büyük bir sevgiyle ben ona bağlıydım yani. En büyük etken bu yani sevgiydi. Sonra liseyi

bitirince eşim bana sadece tek bir kelime söyledi: 'Seni bana vermezler.' Çünkü ben lise mezunuydum hatta üniversite kâğıtlarımı falan ailem dolandırdı. Hani üniversiteye başlayacaktım o dereceydi ama yani sırf o sebepten dolayı kaçarak evlendim. Maalesef kaçarak evlendim." (Zeynep Hanım)

Saha çalışmasına katılan kadınlardan severek evlendiğini söyleyen ve evlenmek için eğitimi bıraktığını belirten 2 katılımcı daha olduğu görülmektedir. Ebru Hanım, babasının okulu bırakmasını onaylamamasına rağmen sevdiği için amcasının oğluyla evlilik yapmayı tercih ettiğini belirtmektedir.

"Çoğunlukla şey lise dönemindeydik zaten. Güneydoğuda o yaşlarda çoğu kişi evleniyordu zaten. Severek olduğu için. Benim babam okumamı istiyordu aslında, okulunu bitir, gerekirse özele de git yeter ki okuyun diyordu. Benim de kuzenim amcaoğlu olunca hani seviyordum, bekliyordum yani sonuçta hani evlenirsem huzurlu bir şekilde giderse bana daha iyi gelir diye. Okulu bıraktım, severek evlendim. Öyle oldu yani." (Ebru Hanım)

Eşiyle severek evlendiğini belirten Dilek Hanım, eğitime devam etmediğini, herhangi bir yerde çalışmadığını ve hayatında sevdiği bir erkek olduğu için evlenmeyi tercih ettiğini açıklamaktadır.

"Okulu bırakmıştım zaten sınıfta kalmıştım. Liseye devam etmedim. Ne bileyim çalışmıyordum yani. Çalışmadım hani bir işe girmedim. Ne bileyim işte o hep hayatımın bir köşesinde olduğu için hani sürekli işte ayrılmayalım, beraber olalım, evlenelim gibi düşündüğüm için biraz da aklıma kazanmış olabilir." (Dilek Hanım)

Katılımcıların söylemlerinden yola çıkarak, katılımcıların herhangi bir aile sorunu sebep olmaksızın, yalnızca aşık oldukları için erken evliliğe yöneldikleri görülmektedir. Kendi isteğiyle erken yaşta evlilik yapan katılımcılar genellikle aile sorunlarından kaçış amacıyla evliliğe yönelirken, katılımcılardan bazılarının aşık olmaları gerekçesiyle kendi isteğiyle erken yaşta evlilik yaptıkları görülmektedir.

4.4. ERKEN EVLİLİĞİN GERÇEKLEŞTİĞİ SÜREÇ

Katılımcılara evliliğin gerçekleştiği sürece ilişkin sorular sorulmuştur. Katılımcıların anlatımlarından evlilikten beklentileri ve evlilik hakkında düşünceleri ile evlilik kararı arasında nasıl bir ilişki olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların evlilik kararını kimin verdiği hakkında sorular sorularak bu kararın katılımcıları nasıl etkilediği, evlilik kararını kendilerinin vermesi durumunda ailelerinin tepkilerinin nasıl

olduğu hakkında bilgi toplanılmıştır. Son olarak katılımcılara resmi nikâhın gerçekleştiği sürece ilişkin sorular sorulmuştur. Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgiler doğrultusunda evlilik beklentilerinin evlilik kararını veriş ve ailenin evliliğe bakışı evlilik üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

4.4.1. Evlilikten Beklentiler

Katılımcıların evlenmeden önce evlilik hakkındaki düşünceleri ve evlilikten beklentilerine ilişkin söylemlerinde, ailelerinde göremediklerini söyledikleri ilgiyi evlilik hayatında görmeyi umduklarına dair ifadeleri göze çarpmaktadır. Aile baskısı nedeniyle çocukluk yaşantısı boyunca kısıtlandığını söyleyen Gökçe Hanım'ın bu kısıtlamalardan uzaklaşmak için evlilik yaptığı bilinmektedir. Evlilikten beklentisi de kendisini kısıtlamaması ve özgür bırakması doğrultusundadır.

“Evlilikten beklentim beni kısıtlamasın. Hep bir özgürlüğe dayalı düşünce vardı. Yani o psikolojideymişim ya. Hep böyle şey düşünüyordum hani hep böyle bir özgürlük. Allah razı olsun eşim de hiçbir zaman sen nereye gideceksin, ne yapacaksın dememiştir. Ya öyle çıkmasaydı ne yapacaktım onu düşünüyorum mesela. Hani bazen diyorum ki bunu hani bunu düşünerek evleniyorsun ama ya öyle çıkmasaydı ne yapacaktım. Hani çok şükür öyle çıkmadı. Hep böyle bir özgürlük. Yani özgürlük derken ben öyle oralara gideyim, şuralara gideyim, şunu yapayım, bunu yapayım hani çılgınca hayalleri olan bir insan değildim. Sadece ben gideceğim yere birinin sürekli gidemezsin, edemezsin sürekli baskıcı bir hareketler olmasın...” (Gökçe Hanım)

Aile içinde psikolojik şiddete maruz kaldığını söyleyen Beyza Hanım, babasının kumar oynaması ve kazandığı gelirini ailesi için harcamaması nedeniyle yoksul bir ailede büyümüştür. Annesinin otoriter olmasından ve babasının evle ilişkisi olmamasından kaynaklanan ailevi sorunlarının olduğunu belirterek evlenince her şeyin daha güzel olacağı düşüncesiyle evlilik yaptığını şu sözleriyle açıklamıştır:

“Yani aslında evlilikten beklentilerim yani anne-baba öyle olunca o küçük yaşta maalesef daha güzel şeyler yaşamak beklentisiyle evlendim. Ama evlendikten sonra hiç şansım olmadı daha da kötü bir hayatım oldu.” (Beyza Hanım)

Evlenince her şeyin daha güzel olacağı beklentisiyle evlilik yaptığını söyleyen farklı katılımcılar da olduğu görülmektedir. Katılımcılar evlenince çok güzel bir hayatlarının olacağı, çok mutlu olacakları gibi evlilik beklentilerinin olduğunu belirtmektedir.

“Açıklayayım. Çok beklentilerim vardı. Her şeyin düzeleceğini hayal ediyordum. Mutlu, huzurlu devam edeceğini hayal ediyordum. Yani hayallerim gibi olmadı hiçbir şey.” (Ebru Hanım)

“Çok mutlu olacağımı düşünmüştüm. Yani her şey tozpembe geliyordu böyle. Yeter ki beraber olalım. İşte çalışırız, yuvamız olur, hep beraber oluruz. İşte sabahları beraber kalkarız, akşamları beraber yatarız. Bunun gibi düşüncelerim vardı. Sevdiğiniz zaman başka şeyleri düşünmüyorsunuz hani görmüyorsunuz. Yani böyle olmuştu.” (Dilek Hanım)

“Yani evlenmeden önce gerçekten hani o zamanlar yaşam küçüktü zaten hani eşimi seviyordum yani severek evlendim. Tabi hayal ettiğimiz gibi olmuyor. Hani evlenince güzel bir hayatım olacak diye bekliyordum.” (Duygu Hanım)

Katılımcılardan bazılarının evlenmeden önceki evlilik beklentilerine yönelik anlatımlarında yuva kurmak, gelinlik giymek, gezmek gibi ifadelerin ön plana çıktığı görülmektedir.

“Yani beklentim diyordum ki böyle 1 sene, 2 sene çocuk düşünmeyeyim hayatımı yaşayayım. Eşimle beraber hani gezip tozalım öyle yani. Sonra işte Rabbimin verdiğine çok şükür 1 tane oğlum oldu. Öyle yani.” (Büşra Hanım)

“Yani evlenmeyi çok istiyordum hani bir yuva kurayım işte gelinliğimle çıkayım, kendi evimin kadını olayım bu tarz şeyler bekliyordum. Ama olmadı.” (Canan Hanım)

Katılımcılardan bazılarının anne ve babalarının ilişkilerinde şahit oldukları olumsuzluklar nedeniyle evliliğe sıcak bakmadıkları görülmektedir. Katılımcıların anlatımlarından; özellikle aile içi şiddete tanıklık eden katılımcıların, evlendiklerinde şiddete maruz kalacakları düşüncesiyle evliliği istemedikleri göze çarpmaktadır. Anne ve babası arasındaki şiddete tanıklık eden Gizem Hanım, ailesinde gördüğü olumsuzlukların evlenince kendi evlilik hayatında da olacağı düşüncesiyle evlenmeden önce evliliğe sıcak bakmadığını açıklamaktadır.

“Ailemden dolayı aslında ben kesinlikle istemiyordum. Hani bir anda olan bir şeydi aslında benim için. Hani evlenmek gibi bir düşüncem yoktu aslında. Yani şöyle annemle babam hani annemle babamdan dolayı uzaklaşmıştım hani evlilikleri içindeki huzursuzluklardan. Bir de hani küçük olduğum için hani gördüğün şeyin aynısının olacağını düşünüyorsun. İster istemez uzaklaştım.” (Gizem Hanım)

Anne ve babası arasındaki şiddete tanıklık eden bir diğer katılımcı Meryem Hanım'dır. Evlenmeden önce erkeklerin kadınlara şiddet uyguladığı bir evlilik düşüncesinin olduğunu şu sözleriyle açıklamıştır:

“Benim hayalim hep böyle sürekli erkekler kadınları dövüyor diye evlenmeyi asla düşünmüyordum. İstemiyordum evlensem zaten eşim beni hep döver, küfür eder, hep çocuklarımı döver diye hiç evlenmek istemiyordum.” (Meryem Hanım)

Babası annesiyle evliyken bir başka kadınla dinî nikâhla beraberlik yaşayan Sevim Hanım, parçalanmış ailede büyümüştür. Ayrıca daha önceki anlatımlarında aile içi şiddete tanıklık ettiğini söylemiştir. Evlenmeden önce, aile içinde yaşadığı sorunlar nedeniyle evliliği düşünmediğini belirtmektedir.

“Ya aslında evliliği ben annemle babamdan dolayı düşünmeyen bir insandım. Hani örnek olarak evliliğin kötü olduğu örneğini görüyorsun. O yüzden küçük yaşta ben hiç evlenmeyeceğim diyorsun. Daha sonra işte tam o ergenlik dönemlerinde karşıma birisi çıkıyor, onun sana olan sevgisi seni çok etkiliyor ona kapılardan ailede de huzur olmayınca onda huzuru gördüğüne inanıyorsun, ona yöneliyorsun. O şekilde oldu yani.” (Sevim Hanım)

Saha çalışmasına katılan katılımcılardan 3 tanesi evlenmeden önce evlilik hakkında düşünceleri olmadığını belirtmiştir.

“Yani evlilik hakkında hiçbir beklentim yoktu. Ortaokuldan çıkar çıkmaz evlendim. Hani çok bilgim yoktu.” (Ayşe Hanım)

“Açıkçası bir düşüncem yoktu evlilik hakkında.” (Esra Hanım)

“Evlilik hakkında hiçbir düşüncem yoktu. Yani öyle evleneyim, ay evlilik çok güzel, erken yaşta evleneyim gibi bir düşüncem yoktu. Birden bire oluştu öyle bir düşünce. O aralar da bir sıkıntılar vardı zaten ailemde.” (Eda Hanım)

Katılımcıların evlilik hakkındaki görüşleri ve evlilikten beklentilerine yönelik anlatımlarına göre katılımcıların çoğu özgür bir hayata kavuşma ve daha mutlu bir hayat sürme beklentisi ile evlilik yapmışlardır. Katılımcılardan bazılarının ise ailelerinde şahit oldukları olumsuz yaşantıların evlilikte de devam edeceği düşüncesiyle evlenmeden önce evlilik fikrine sıcak bakmadıkları görülmektedir.

4.4.2. Evlilik Kararı

Saha araştırmasına katılan kadınlara evliliğin nasıl gerçekleştiği ve evlilik hakkında karar alıcıların kimler olduğuna dair çeşitli sorular sorulmuştur. Katılımcıların

anlatımlarından edinilen bilgiler doğrultusunda katılımcıların büyük bir çoğunluğunun kaçarak evlilik yaptığı, bir kısmının kendi isteğiyle ve ailelerinin de rızasıyla, bazılarının görücü usulüyle, çok azının ise aile zoruyla evlilik yaptığı görülmektedir.

4.4.2.1. Görücü Usulü Evlenme

Saha araştırmasına katılan katılımcılardan 4 tanesi görücü usulü ile evlilik yaptığını ifade etmiştir. Görücü usulü ile yapılan bu evlilikler, ailelerin evliliği istemesi ve katılımcıların onaylaması ile gerçekleştirilmiştir. Görücü usulü ile evlendiğini söyleyen Meryem Hanım'ın evliliğine ağabeyi aracı olmuştur.

“İşte görücü usulü babam vefat etmeden önce eşimin ailesi hep geliyordu beni istiyordu. Eşimin ailesi abimin bacanağıydı. Sürekli istiyorlardı babam da diyordu vermeyeceğim, başlık parası yüzünden herhalde şey yapamıyorlardı. Ondan sonra babam vefat etti, bir sene sonra tekrardan geldiler...” (Meryem Hanım)

Meryem Hanım eğer evlenmezse, amcasının oğlu ile evlendirileceği endişesiyle görücü usulü ile evliliği kabul ettiğini eklemektedir.

“Yani mesela ben diyordum ki anne sen neden karışmıyorsun. Yok, kızım diyor işte benim bir ablam kaybolmuş ben de hatırlamıyorum. İşte ondan sonra diyor başınıza bir şey gelince bana diyecekler sen evlendirmedin. Ondan sonra el ne der işte bu ne der şu ne der. İşte mesela ‘amca çocuğu başka, başkasıyla evlenemezsin. O herkesten öndedir.’ Böyle şeyler derdi. Böyle kafama koyuyordu başka bir şeye karışmıyordu. Mesela onlar asla amcamla konuşmuyorlar, yengemle konuşmuyorlar. Biz birbirimizi hiç görmemiştik, tanımamışız. Daha 4 sene önce annem vefat etti ben o zaman amcamın 2 kızıyla tanıştım. Ben bugün de onlarla konuşuyorum. Bana bir tanesi diyor ki işte götürecekler seni. E ben bilmediğim, tanımadığım insanla nasıl evleneyim yaşı mıdır nasıldır hiçbir şey bilmiyordum. Kendi eşimi evlenmeden önce ben köyde gördüm ama öbür amca çocuğumu hiç görmemiştim. Ona verecekti ya annemle babam onu hiç görmemiştim. Onu kabul etmediğim için ben bunu kabullendim. Yani en azından ben buna razı geldim...” (Meryem Hanım)

Görücü usulü ile evlilik yapan bir diğer katılımcı Hande Hanım, daha önceki anlatımlarında ailesinde kadınların genellikle erken yaşta evlilik yaptığını belirtmiştir. Bu nedenle kendisi için evliliğin zaten olması gereken bir şey olduğunu ve bu düşünceyle görücü usulü ile evlilik yaptığını şu sözleriyle özetlemiştir:

“İşte biz medreseye başladım ben. Ondan sonra orada benim bir hocam vardı. Hocamın eşinin de erkek talebesi varmış. Onlar hani bize ön ayak oldular falan ben hiç bilmiyordum. Ondan sonra anneme demişler hocam benim hocam demiş. Ondan sonra annem de babama söylemiş olabilir diye. Sonra bir kere işte benim hocamla onun eşi görüştürdü bizi. Benim için zaten hani evlenmek olması gereken bir şeydi ve hani ne kadar erken o kadar iyi gibi görüyordum. Sevinmişim de hani ilk defa bir görücü geldi diye. Eşimi görür görmez tamam dedim yani büyük bir aşktan ziyade mantıklı davrandığımı düşünüyordum. Sonrasında ailemin rızası işte istemeye geldiler zaten 6 ay içerisinde de evlendik.” (Hande Hanım)

Görücü usulü ile evlilik yaptığını söyleyen Eda Hanım, daha önceki anlatımlarında evlenme sebebinin annesiyle yaşadığı sorunlar olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle kendi isteği doğrultusunda görücü usulü ile evlilik yaptığını belirtmektedir.

“Akrabamdı zaten tanıyordum. Büyükler devreye girmişlerdi ama bizim rızamızı sorarak biz evlendik. Öyle tamamen görücü usulü bir şey değil yani.” (Eda Hanım)

Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre görücü usulü ile yapılan evlilikler katılımcıların onayı dâhilinde gerçekleştirilmiştir. Ancak katılımcıların bu evlilikleri onaylamalarının altında yatan çeşitli sebepler vardır. Katılımcıların huzursuz aile ortamında yaşaması, akraba evliliğinden kaçmak istemesi ve ailede görücü usulü ile evliliklerin yaygın olması bu nedenlerdendir.

4.4.2.2. Aile Zoruyla Evlenme

Saha araştırmasına katılan kadınlardan 2 tanesi evlilik kararına ilişkin söylemlerinde, evliliğe ailesi tarafından karar verildiğine, evlilik konusunda kendilerine danışılmadığına yer vermiştir. Ailesinin yaşadığı maddi geçimsizlik nedeniyle annesinin kendisini erken yaşta evlendirmek istediğini söyleyen Özge Hanım, evliliğe itiraz ettiğini ve bu nedenle annesinin kendisine şiddet gösterdiğini belirtmektedir.

“Ben sekizinci sınıfta bitirdiğimde ağabeyimin eşinin akrabası beni düğünde görüyor. Ağabeyim de küçük evlendi yengemle. E annem de zaten zor kıt kanaat bize bakıyor maddi durumu da çok fazla yok. E ast-subay da istiyor. Ben gün yüzü göremedim çocuklarım görsün, rahat etsin hem memur rahat ederler dedi. Ben istemedim çünkü ben çok çalışkan bir çocuktum Ankara Fen Lisesi’ni kazanmıştım. O zaman hedeflerim çok farklıydı. Annem söz verdim, gelecekler istemeye dedi. Geldiler bir günde yüzük taktılar. Taktıkları günden bir hafta sonrası ben olmaz dedim yapamadım ben çok ağladım. Annem

o gece beni sabaha kadar oklavayla dövdü. O yüzden de o gün bugün tam 9 yıl eşimle evli kaldım. Ondan sonra ayrılma kararı aldım ondan ablam vefat ettikten sonra.”
(Özge Hanım)

Özge Hanım, kardeşlerinin de annesinin isteği doğrultusunda evlilik yaptıklarını eklemiştir.

“Biraz da annem biz küçükken askerlere meraklı bir kadındı. O zamanlar hani hem kurtulalım hem de asker polis olsun diye evlendirdi bizi erkenden. Ablamın eşi polisti benimki ast-subaydı. Ağabeyim askerliği bıraktı ablamın ölümünden sonra. Ablam kendini vurdu, ben boşandım. Peş peşe geldi her şey öyle söyleyeyim. Çok küçük yaşta yaşadım her şeyi. Annemin istediği şekilde hayatımızı kurduk ama maalesef o şekilde devam edemedik.” (Özge Hanım)

Ailesinin kararıyla evlilik yapan bir diğer katılımcı Çağla Hanım, ilk evliliğini 12 yaşında gerçekleştirmiştir. Evlilik sürecinde kendisine danışılmadığını, eşini evlenmeden önce tanımadığını şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Vallahi küçüktüm annemle babam verdi. Görücü usulü ile oldu. Bizim orada kimse demez sen ister misin istemez misin diye. Hocam zaten senin eline bir yüzük takıyorlar, bir şey giydiriyorlar. Seni gelip istiyorlar götürüyorlar. Sen hiç senin kocan kim affedersin bilmiyorsun. Yani seçme hakkın yok onların dediği olur.” (Çağla Hanım)

4.4.2.3. İsteyerek Evlenme

Saha araştırmasına katılan kadınlardan 5 tanesi evlilik kararına ilişkin söylemlerinde, kendi isteğiyle evlilik yaptığına yönelik ifadeler kullanmıştır. Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre kadınların kendi isteği doğrultusunda yapılan evliliklerde ailelerin de rızası olduğu görülmektedir.

“Aynen kendimiz verdik. Ya bak şimdi şöyle eşimle biz birbirimizi fazla tanımıyorduk. Yani eşim şey küçük amcamın oğlu. Amcamın numarasını almıştım kuzenimden. Ondan sonra işte odur zannettim meğerse askerdeymiş eşimmiş. Öyle hoşlanmalar falan oldu. O zaman ben lise ikideydim. Ondan sonra öyle oldu ben okuyordum o zamanlar, o seviyordu. Annemlere falan söyledim ben o zaman. Yani öyle o şekil oldu işte. Annemler de sen bilirsin falan dediler hani. Bir sıkıntı falan olursa kendi kararını kendin ver dediler. Hani evet de demediler hani ileride bir şey olursa anne baba ben sizin için evet dedim, sizi düşünmeden karar vermedim demim diye. O şekil oldu ama hiç istediğim gibi değil.” (Ebru Hanım)

“Eşimi beğeniyordum. Eşimi seviyordum da. Akrabalar beni istiyordu baba tarafından. Onların da istekleri vardı, birkaç tane kuzenim vardı. Onlar aklımı karıştırıyordu hani kendine çekmeye çalışıyorlardı. Ben de onlardan hani kendi sevdiğimi kaybetmekten korktum o yüzden erkenden evlendim. Hani evlenmek benim kendi tercihimdi.” (Burcu Hanım)

“Ben kendi isteğimle evlendim. Ya babam fazla bana karışmadı. Babam kararı direkt bana bıraktı. Annem de yaşı küçük dedi. Babam da hani bu yaşta evlenme olur dedi. Çok şükür o hani şey yapmadı. Dedi rızası var biz izin vermezsek kaçacak hata mı yapacak bilemeyiz. Normal bir şekilde güzellikle evlensinler dedi. Hani şey düşünle dernekle güzelce evlensinler dedi. İşte annem de diyordu yaşı küçüktür yapamaz şöyle böyle. İşte kayınpederimle de akrabalık yoktu ama arkadaşlık çok güçlüydü. İşte ben de annemi biraz ikna ettim. Hani kayınpederim de çok güzel konuştu. Ondan aldığım faydayı kendi öz babamdan almamışım. Hani kayınpederim de o zamanlar verdiği sözün arkasında da durdu. Hiç beni bırakmadı. Rahmetlik olana kadar durdu. Rahmetlik olduktan sonra da artık gerisi Allah bilir.” (Burcu Hanım)

4.4.2.4. Kaçarak Evlenme

Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu kaçarak evlilik yapmıştır. Katılımcılardan 9 tanesi kaçarak evlilik yaptığını belirtmiştir. Katılımcıların kaçarak evlenmek istemesinin altında yatan nedenlere ilişkin sorular sorulmuştur. Kaçarak evliliğin sebeplerine ilişkin katılımcıların anlatımlarında aile içi sorunlar ve ailenin evliliği kabul etmeyeceği düşüncesi ön plana çıkmaktadır.

“Kaçarak evlendim. Çünkü eşim ilkokul mezunuydu ben lise. Ailemin kabul etmeyeceğini düşündük bu yüzden kaçarak evlendim. Aslında babama söylediğimde babam sadece şunu söyledi. Hani liseni bitir ben de gideyim bakayım duruma göre dedi. Daha sonra işte ben liseyi bitirdim. Babama tekrar söyledim babam da dedi ki kızım ben senin üniversite okumanı istiyorum. Hani mesleğini eline al ondan sonra demişti. İşin doğrusu tamamıyla benim cahilliğimle alakalı bir şey maalesef.” (Zeynep Hanım)

Zeynep Hanım, eşinin eğitim düzeyinin düşük olması nedeniyle ailesinin evliliği kabul etmeyeceği düşüncesinde olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle kaçarak evlilik yaptığını söylemiştir ve ailesinin kendisinden eğitime devam etme beklentisinin olduğunu eklemiştir.

“Evlilik kararını kendimiz verdik kaçarak evlendik. Yani şimdi şöyle bir şey var. Yani diyorum ya babama 2-3 defa söyledim ama onların benden bir beklentileri vardı. Yani benim iki taraflı tercih yapmam gerekiyordu. İlk önce eşime dedim ben senden ayrılıyorum. Ama dediğim gibi işte 17 yaşındaki insanın sevgisinden ne olur ki? Sevgi daha ağır geldi. Yani kıyamadım işin doğrusu. Yani Allah affetsin o şekilde oldu.” (Zeynep Hanım)

Katılımcılardan bazılarının ailelerinin evliliği kabul etmeyeceğini düşüncelerinin altında yatan bir diğer neden yaşlarının evlilik için küçük olmasıdır.

“Biz Aliyle kaçmaya karar verdik bir gün. Çünkü yaşıma küçük olduğu için babamın vermeyeceğini düşündük. Kaçtık, o geceyi dayısında geçirdik. Ondan sonra 2 gün sonra bizim imam nikâhımız kıyıldı. Sonra babamın yanına gittim annemle ve babamla barıştık. Ondan sonra 1 ay sonra düğünümüz oldu bizim. Tabi o zaman resmî nikâh kıyamıyorduk. 1 sene sonra da resmî nikâh için adliyeye başvurduk biz hani resmî nikâh istiyoruz diye. Sonra nikâhımız kıyıldı.” (Esra Hanım)

Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgiler doğrultusunda aile içinde yaşanan olumsuzlukların kaçarak evliliğe yönelme üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

“Kaçarak evlendim. Aileme söylesem kabul edebilirlerdi ama o an işte imkânlar doğrultusunda öyle bir karar verdim. O an bir sinirle kaçtım zaten ailevi durumlardan dolayı.” (Sevim Hanım)

Kaçarak evlenmenin altında yatan bir diğer neden katılımcıların görüştüğü bir erkek olduğu anlaşıldığında ailenin baskı uygulayarak kısıtlamalar getirmesidir. Ailesinin kısıtlamaları nedeniyle evlenmeden önce eşiyle görüşemediğini söyleyen Dilek Hanım, evlilik kararında bu kısıtlamaların etkili olduğunu belirtmiştir.

“Kaçarak evlendik. Nasıl karar verdik zaten ailem onu tanıyordu. Annem görüştüğümüzü öğrenmişti sevgili olarak. Pek sıcak bakmadı açıkçası. Yaşın küçük hani böyle şeyler olmaz gibi işte. Ama biz görüşmeye devam ettik. Bir zaman sonra işte görüşemiyorduk. Yani eskisi kadar rahat değildim annem öğrendiği için. Dışarı çıkıp hiçbir şey yapamıyordum. O zaman karar vermiştim. Acele oldu aslında hani hiç düşünmeden birden. Ailem tutucu değildi ama eşimi öğrendikleri zaman biraz şey yaptılar. Dışarı çıkıyordum tabi ama işte annemle, kardeşimle öyle. Tek başıma çıkmıyordum. O zaman öyle olmuştu.” (Dilek Hanım)

Katılımcıların evlilik kararına ilişkin anlatımları değerlendirildiğinde, evliliklerin çoğunun katılımcıların kendi isteği doğrultusunda gerçekleştiği görülmektedir. Aile

zoruyla yapılan erken evlilikler de mevcuttur ancak katılımcıların kendi isteğiyle yaptığı evlilikler ön plâna çıkmaktadır. Aile zoruyla yapılan erken evlilikler genellikle ataerkil yapıya sahip ailelerde meydana gelirken kendi isteğiyle yapılan erken evlilikler olumsuz aile ilişkilerinin yoğun olduğu katılımcılarda ortaya çıkmaktadır. Ayrıca katılımcıların kendi isteğiyle yaptıkları erken evliliklerin genellikle kaçma yöntemiyle gerçekleştiği dikkat çekmektedir. Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre ailelerin evliliği onaylamaması kaçarak evliliklerin en önemli nedenlerindendir.

4.4.3. Resmî Nikâh

Saha araştırmasına katılan katılımcıların büyük bir çoğunluğu yaşı tutmadığı için aile izniyle dinî nikâhtan hemen sonra resmî nikâh yaptıklarını söylemiştir. Katılımcılardan bazıları mahkeme yoluyla yaşını büyüterek resmî nikâh yaptıklarını bazıları ise resmî nikâh için resmî evlilik yaşının dolmasını beklediklerini belirtmiştir. Katılımcıların anlatımlarından katılımcıların bir kısmının hamile kaldıktan sonra resmî nikâh yaptıkları anlaşılmaktadır.

Katılımcıların anlatımlarından elde edilen bilgilere göre resmî nikâh gerekçesi sunularak imzanın farklı amaçlarla kullanıldığı görülmektedir. 4 çocuğu olduktan sonra resmî nikâh yapan Meryem Hanım, resmi nikâh sırasında okuryazar olmamasından dolayı evlilik gerekçesiyle sahip olduğu malların ağabeyleri tarafından devir alındığını anlatmaktadır.

“Aslında o zaman olmadı çünkü eşimi hiç görmüyordum mesela eşim İstanbul’a tekrardan geldi. Evlendik 33 gün sonra eşim tekrardan İstanbul’a geldi. Ondan sonra 3 tane çocuğum olana kadar eşim hep git gel yaptı. Sonra dördüncü çocuğum oldu artık ben ayrı eve çıkmak istedim. Gitme dedim bu sefer kayınvalide ile tartışmalar başladı. Zaten biz dedim ya oraya gelince anlatacağım diye. Ben daha önce ne Diyarbakır’a ne Mardin’e hiçbir yere gitmemiştim hiçbir şeyi bilmiyordum. Zaten okuma yazma asla yok. E dil de yok Türkçe de bilmiyorum. Böyle çat pat bir şeyler duymuşum. Yani he demeyi, evet demeyi, hayır demeyi biliyorum. Onlardan başka bir şey bilmiyordum yani kim bana ne derse ağzına bakıyordum. Sonra işte bir gün eşim geldi eve gel dedi araba gidiyor Mardin’e biz de gidelim. Ben de dedim neden. Dedi işte hani doğum yapacaksın ya nikâh yapmamız lazım. Hastaneye gidersen bir şey olursa sigortanın olması lazım. Öyle biz de gittik bir baktım annem, ağabeyim bir de ablam arabada. Ben dedim siz nereye gidiyorsunuz. Dedi bizim de işimiz var. Ondan sonra gidince sen hamilesin sen burada

otur biz işlemleri yapacağız dediler. Sonra ben gittim fotoğraf çektirdim. Orada oturdum, ben bekliyorum. Gelecekler hani televizyonda görmüşüm ya evlenmeyi kabul ediyor musun diye soracaklar evet diyeceğiz diye bekliyorum. E bir baktım eşim geldi imza istiyorlar dedi. Ben de dedim ki herhalde evlilik için imza istiyorlar. Meğer babamdan kalan bütün tarlaları her şeyi ağabeylerim üstüne geçirmişler. Ben imza da bilmiyordum parmağımı bastırdılar. Ondan sonra benim hiçbir şeyden haberim yok. Eşim dedi hadi gidiyoruz. Dedim nereye, dedi evlenme cüzdanını getirtmek için on lira lazımmış. O zaman 10 lira çok değerliydi. Ablam bana borç verdi, gittik 10 lira verdik. Eşim evlenme cüzdanını getirdi ben de dedim hani kimse bana bir şey sormadı. Gerek yok dedi imza verince de yapılıyor. Biz de geldik eve. Yani ben tarlada hakkım olduğunu gerçekten bilmiyordum. Ondan sonra kayınpederim biliyormuş meğer. Bana dedi ki sen ne kadar açsın dedi. Hani yoldan geldim acıkmışım yemeğe saldırdım diye. Yani açtım sabahdan beri bir de altı aylık hamileydim. İşte bana dedi sen ne kadar açsın sana bir yemek bile mi vermediler, bir etek bile mi almadılar dedi. Ben de dedim ki niye bana etek alacaklar, niye bana yemek verecekler ki. Dedi o kadar dedi malını aldılar. Ben yine hani böyle bir hakkım olduğunu bilmediğim için anlamadım. Ondan sonra öğrendim ki hani imza attırmışlar haklarını almışlar. Hepsinin haberi vardı. Bütün ablalarımı toplamışlar herkesin imzasını almışlar. Annem de biliyordu ama annem hep diyordu ki her şey erkeklerin hakkı. Mesela öyle bir hak kızlarda olduğunu asla ne bize söyledi ne başkasına.” (Meryem Hanım)

Katılımcılardan bir tanesi resmî nikâh yapabilmek için mahkeme kararıyla yaşını büyüttüğünü ve eşinin sigortasından faydalanabilmek için resmî nikâh yaptıklarını belirtmiştir.

“Resmî nikâh küçük olduğum için hemen yapamadık. 6 aydan sonra dava açtım, yaşımı büyüttüm. Ondan sonra nikâhı yaptık. O arada da hamileydim. Hamile olduğum için resmî nikâhı yaptık. Eşimin sigortası vardı ondan yararlanmak için, maddi durumumuz da olmadığı için resmî nikâh yaptık. Sigortalı olayım diye yani.” (Ayşe Hanım)

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu dinî nikâh yapıldıktan sonra aile izniyle mahkemeye başvurarak resmî nikâh yaptıklarını belirtmiştir.

“Biz kaçtıktan sonra ertesi gün hemen imam nikâhı oldu. Ailem sağ olsun hani zorluk çıkarmadı o konuda. İmzalarını verdiler hemen zaten 10 gün içinde mahkemeye başvurduğumuz için hemen nikâhım da kıyıldı. Hani o tarz bir zorluk yaşamadım sağ

olsun babam hani destek oldu. Ama şimdi 17 yaşında olduğum için babam şikâyetini geri çekse bile hani devlet sen de benden daha iyi bilirsin devletten dolayı eşim 2-3 saat öyle nezarete kaldı. Sonra savcı karşısına çıkarıldı sonra benim ifadelerim falan alındı. O şekilde işte serbest kaldı. Yani babamlarla alakalı değil de işte devletle alakalı bir sıkıntımız oldu. Onun dışında işte bir sıkıntımız olmadı.” (Zeynep Hanım)

“Şöyle biz kaçtık. Ama yaşıam çok küçük olduğu için ailelerin izni gerekiyordu. Mahkeme kararıyla evlendik. Yani şöyle ben kaçtım ama beni ailem geri aldı hani eşimin yanında bırakmadılar. Ondan sonra mahkemeye başvuruldu zaten benim yaşıam küçük olduğu için polisler beni bulduğunda eşim hakkında mahkeme açıldı. Mahkemede de hani evleneceğimiz öne sürüldüğü için hani herhangi bir ceza bir şey almadım. Ailelerin izniyle tekrar aile mahkemesine başvurdum.” (Gizem Hanım)

Katılımcılardan 2 tanesi resmî nikâh yapmak için resmî evlilik yaşının dolmasını beklediğini belirtmiştir.

“Yaşıam tutmadığı için imam nikâhıyla evlendim ben. Yaşıam dolar dolmaz ben resmî nikâhı yaptım. Evet, 19’a girdiğim gibi yaptım.” (Burcu Hanım)

“Kaçtığım zaman orada olmuştı bizim dinî nikâhımız. Resmî nikâh 4 ay sonra oldu yaşıam dolmadığı için. Ailemin izniyle resmî nikâh kıyabiliyorduk ama hani biz 3-4 ay uzun bir süre değil diye bekledik.” (Dilek Hanım)

Katılımcılardan 2 tanesi erken yaşta evlilik yaptığı ilk eşiyle resmî nikâh yapmamıştır. Dinî nikâhla yaptıkları evlilikleri sonlanan katılımcıların şu anki eşleri ile resmî nikâhlarının olduğu bilinmektedir.

“Resmî nikâhım hiç yapılmadı hocam kuma getirdi üstüme ilk eşim. Bana resmî nikâh yapmadı kumama yaptı. Kumam beni istemediği için eşim beni çok döverdi dudağım şişerdi, kafamı gözümü morartırdı. Hep işkence görüyordum ama ne kayıt edebiliyordum ne bir şey. Dil bilmiyorum, yol bilmiyorum hocam. Hiç bilmiyorum çocuklarımdan da ayrılamıyorum.” (Çağla Hanım)

“Resmî nikâh kıymadık. Nişanlandıktan sonra biz bunun nasıl bir insan olduğunu anladık. Annemden mesela altınları vardı annemin altınlarını aldı. Ondan sonra işte ne bileyim araba almak için annemlerden para falan aldı. Annemlerin niyeti artık hani o paraları geri almaktı. Ama alamadılar olan da bana oldu. 6 ay sonra yine ailem istemiyordu ayrılmamı adın dula çıkmasın işte ne derler falan diye. Artık baktım yani olacak gibi değil savcılığa gittim şikâyet ettim. Ondan sonra oradaki polise söylemişim böyle böyle hani niçin geldiğimi falan. Polisin niyetinin kötü olduğunu bilmiyordum evin

numarasını verdim ben evimin numarasını. Sonra polis beni evi arıyor. O adam çıkıyor telefona. İşte eşiniz sizi savcılığa verdi dedi işkence falan etmişsiniz dedi. O gün kıyamet koptu işte. Ondan sonra beni tekrar dövmele falan başladı. Ondan sonra onun ailesi geldi. Ailesi geldiğinde işte tekrar barışın falan dediler. Annem de dedi ki tamam barışmalarını istiyorsan gelininizi de alın oğlunuzu da alın gidin buradan dedi. Bakalım nasıl olacak belki düzelir hesabı yaptılar. Ama hayret onu istemedi yok dedi ben oğlumu istemiyorum yaşayacaklarsa da burada yaşasınlar dedi. Ondan sonra bizim ilişki koptu.” (Canan Hanım)

Katılımcıların söylemlerinden yola çıkarak katılımcılardan çoğunun dinî nikâh yapıldıktan kısa bir süre sonra resmî nikâh yaptıkları söylenebilir. Bu durum katılımcıların yaşadığı toplumlarda dinî nikâhla yapılan evliliklerin yaygın olması, kaçarak evlilikler sonrasında aile izni alınarak resmî nikâhın yapılması, dinî nikâhtan 1 sene sonra resmî evlilik yaşının sağlanıyor olması ve evliliğin ilk 1 senesi içerisinde hamile kalınması gibi nedenlerle açıklanabilir.

4.4.4. Evliliğe Karşı Anne-Babanın Tutumu

Saha araştırmasına katılan katılımcılara ilk evlendiklerinde ailelerinin evliliğe olan tepkilerine ilişkin sorulmuştur. Katılımcıların bu sorulara cevapları evlilik kararını veren kişiye göre değişiklik göstermektedir. Evlilik kararını kendisi veren katılımcıların aileleri çoğunlukla evliliğe karşı çıkarken evlilik kararını ailelerin verdiği durumlarda evliliğin normal karşılandığı görülmektedir.

Saha araştırmasına katılan kadınlardan 14 tanesi ailelerinin evliliğe olumsuz tepki gösterdiklerini belirtmiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu evliliğe babalarının daha çok tepki gösterdiklerini, bir süre kendileriyle konuşmadıklarını söylemiştir.

“Ya annem sinir hastası olduğu için, annem her zaman bana çok düşkündü. He nasıl, annem bana çok düşkündü. Mesela hani bir yere gideceğim ya annem mesela benim okuldan gelme saatimi iple çekerdi. Bazen olur ki hani anneannemlerin oradaki okuldaydım dedim ya dördüncü sınıfa kadar. Oradaki okulum mesela eve yakın olduğu için annem mesela gelirdi, derse girerdi, sonra çıkardı. Bazen teneffüs aralarında beni beklerdi. Hani özlüyordu, bana bağlanmıştı. Hani o hastalığı olduğu için bana çok bağlanmıştı. Hani hala daha öyle annem şu an çok çok iyi ama çok şükür ama hala daha bana bir düşkünlüğü vardır kardeşlerim içinde. Benim oğlum doğduktan sonra benim düşkünlüğü kadar da ona geçti çoğu. Şimdi her gün Mehmet’i istiyor mesela. Hani onu

göreyim, onu seveyim, o yanımda olsun. Hani ona bir düşkünlüğü geçti. Yani bir düşkünlük vardı annemde bana karşı. Biz evlendikten sonra biraz daha şey yaptı ama ben annemi hiç bırakmadım. Hani hep bir görüşmeye, bir şeyde, hep eşimle evlenmeden önce ona ben 'annem bana düşkün. Hani annem söz konusu olduğu zaman her şey değişir. Hani başka bir şey olduğu zaman evet ben her türlü dayanabilirim, katlanabilirim, üstesinden gelebilirim ama annem söz konusu olduğu zaman, onunla ilgili bir konuda beni kısıtlamaya kalkarsa her şey o zaman olur benim için.' demiştim. Hani annem o yüzden hani çok şey yapmadı evlenmek isterse evlensin düşüncesinde gibiydi. Ama yine de çok bir şey demiyordu yani nasıl olacak bakalım, görelim gibi duruyordu. Babam yapamaz diye düşünüyordu bence. Yani yapamayacak, ondan sonra götürsünler onu köyde iş yaptırınsınlar, köye alsınlar götürsünler onu, köyde işkence yapsınlar ona hep böyle düşünüyordu. Öyle düşünüyordu. Ondan sonra haklı o da kendince." (Gökçe Hanım)

"Yani annem çok ağladı ama bana bir tepki vermedi. Babam çok konuştu işte nasıl yaparsın nasıl edersin gibisinden. Bir de ben kaçtıktan sonra eline silah alıp eşimin mahalleyi basmış. Yani bayağı bir tepki göstermiş. Sonradan kabullendi ama eşimi çok sevdi. Eşimi kendi oğlu gibi görüyor şu anda." (Esra Hanım)

Katılımcılardan bir tanesi evliliğe annesinin olumsuz tepki gösterdiğini, babasının eşinin ailesiyle olan yakınlığından dolayı annesinin evliliğe sonradan ikna olduğunu belirtmiştir.

"İlk başta benim ailem karşı çıktı hayır dedi. Annem çok karşı çıktı. Annem dedi yaşı küçük, evlendirmem. Ondan sonra babamla onun ailesi biz aynı köylerde yaşıyorduk ama arkadaşlıkları da çok güzeldi. İşte kayınpederlerim falan geldi yumuşak yüzle işte böyle hani güzellikle evlendik." (Burcu Hanım)

Saha araştırmasına katılan kadınların anlatımlarından edinilen bilgilere göre evlilik ilk yapıldığında karşı çıkan ailelerin tamamının daha sonra evliliği kabullendiği görülmektedir.

"Hem yaşıam hem de eşimin ailesinden dolayı istemediler. Eşim yani gençti o zaman cahildi falan diye küçüğüz diye istemediler. Yani çok bağlı bir aile değildi eşimin tarafı. O yüzden çok o yüzden istemediler genel sebebi buydu. Ya hemen 9 gün sonra falan böyle şey zaten ben nikâh olduktan sonra şey yaptık ama. Tabi ki hala bile laf sokarlar. Kaçtım diye hala bir buruklukları var. Çünkü evin tek kıızıydım. 3 oğlan, 1 kızdım. Çok zorlarına gitti yani öyle bir durumumuz yoktu kaçma gibi. Onlar da

beklemiyordu. Böyle bir şey olunca tabi ki çok üzüldüler ama hani genel olarak yani hep yanımdalar sürekli iç içeyiz hani bir sıkıntımız yok şu an.” (Aylin Hanım)

“Kaçtım, düğünüm 10 gün sonra falan oldu zaten. Zaten İstanbul’a gelmiştik dayısının yanına. Sonra işte aileler biz kaçtıktan sonra bir araya gelmiş işte anlaşılın diye. Ben yanlarında olmadığım için tepkilerine çok maruz kalmadım. Ama çok üzüldüklerini biliyorum. Zaten telefonla konuştuğumuzda annem ağladı dayanamadı çünkü. Yani hiç öyle kızma şey yapma olmadı. Sadece üzüldüler ama olan olmuştu. Ama öyle bir sert konuşma ya da geri geldiğimiz zaman hiç öyle küslük laf sokma vs. olmadı. Hani hiçbir şey olmamış gibi kabullendiler. Sonra düğünüm oldu zaten.” (Dilek Hanım)

“Ben kaçtıktan sonra ilk babamı aradım. Tabi babam çok üzüldü hatta halen daha o cümlesi kulağımdadır. ‘Allah razı olsun kızım bana bunu da mı yaşattın?’ demişti. Asla ölsem unutmam bu cümlesini. Yani annem tabi ki de çok yani bayıldı, sinir krizi geçirdi. Ama daha sonra tatlıya bağlandı. Sağ olsun eşimin ailesi de hani gittiler, görüştüler. Hatta ben oraya tekrar gittik 20 gün sonra düğün yapıldı, kına gecesi, nişan vs. yapıldı. Sağ olsun onlar geri İstanbul’a geldi ailem, düğünüm oldu. Hani bir kırgınlık falan olmadı çok şükür ama benden hani çok şeyi götürdü. Özellikle yıllar geçtikten sonra daha iyi anlıyorum.” (Zeynep Hanım)

“Ya şöyle annem istemedi. Annem psikolojik bir depresyon geçirdiği için hani benim ondan kaçtığımı zaten biliyordu. Ondan kaçarak evlendiğimi düşünüyordu. Daha neler neler düşünüyordu. Ama ben sadece kendimi kurtarmak için istiyordum tabi. Düğün yapamam zorlanırım dedi. Karşı taraf da biz maddi her şeyi üstleniyoruz deyince sonra kabullendi. Babam tepki göstermedi çünkü bu tarafı bildiği için sevdiği de için karşı çıkmadı.” (Eda Hanım)

Evliliğe karşı ailesi tarafından tepki alan bir diğer katılımcı Beyza Hanım, evlendikten sonra da ailesiyle ilişkilerinin düzelmediğini belirtmektedir.

“İşte yani tabi ki çok kızdılar tepki gösterdiler. Bulsalar döverlerdi ama yani olmuştu artık bir kere. Yanımda olmadılar sahip çıkmadılar o zaman da hiçbir şekilde. Tamamen beni bıraktılar eşimin eline yani. Evlendikten sonra da hiç destek olmadılar. Zaten bana destek olsalardı ben evlenmezdim yani. Evlenmeden önce olmayan sonra da olmaz tabi ki.” (Beyza Hanım)

Katılımcıların anlatımlarından ailelerinin evliliğe karşı çıkmalarının altında yatan sebeplerden bir tanesinin eğitim olduğu görülmektedir.

“Karşı çıktılar. Senin yaşın küçük, okula gidiyorsun gibi mesela. Ben dedim anne hayır zaten ortaokulu bitirdim Doğa Kolejini kazanmıştım ben. Annem dedi ki babam da dedi çok güzel bir okul kazanmışsın dedi. Dedim gitmek istemiyorum ben amcamın oğlunu seviyorum evlenmek istiyorum, bir yuva kurmak istiyorum dedim.” (Büşra Hanım)

Evliliğine ailesi tarafından tepki gösterilen katılımcılardan Gizem Hanım, kaçtıktan sonra ailesi tarafından eve tekrar götürüldüğünü belirtmiştir. Evlenmek için kaçtıktan sonra eve döndüğünde her şeyin daha zorlaştığını bu nedenle evlenmek istediğini şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Ya şöyle bir süre normal olarak çok kızdılar. Hani konuşmadılar. Yani şöyle benim aslında sürekli vazgeçeceğimi düşündüler onlar. Baştan hani evlen git diye bakıyorlardı sonra iş ciddiye bindikten sonra evlenme hani ne olduysa oldu. Hani otur evde gibi baskılar oldu. Kaçtıktan sonra aile evine döndüğümde zaten belirli bir süre hiçbir şey eskisi gibi olmuyor. Tartışmalar falan zaten evlenmemi daha çok tetikledi. Hani o şekilde.” (Gizem Hanım)

Saha araştırmasına katılan kadınlardan 6 tanesi ailelerinin evliliği normal karşıladıklarını belirtmiştir. Ailesi evliliği normal karşıladığını söyleyen katılımcıların çoğu aile zoruyla evlendirilmiş ya da görücü usulü ile evlilik yapmıştır.

“... Orada adet öyleydi kimse erken yaşta evlendin diye tepki göstermiyordu.” (Meryem Hanım)

“Benim annem zaten istiyordu. Benim babam istemiyordu. Yani ilk başta hayır demişlerdi. Okuluma devam edeceğim dedi aslında öyle oldu. Ben bir yıla yakın yine okuluma devam ettim. Ondan sonra işte okulu bıraktım ya hani o dönemde annem artık hani evet de, hayır diyorsun da yüz yüze gelince hiç hoşlanmazlar falan dedi.” (Ebru Hanım)

Katılımcıların evliliğe ailelerinin tepkilerine yönelik anlatımlarından edinilen bilgiler doğrultusunda, katılımcılardan çoğunun ailesinin evliliğe olumsuz tepki gösterdiği söylenebilir. Bunun en önemli sebebi katılımcıların evlilik için küçük yaşta ve eğitim çağında olmalarıdır. Evliliğe ailenin olumsuz tepki göstermesi yalnızca kendi kararıyla erken yaşta evlilik yapan katılımcılar arasında mevcuttur. Aile zoruyla yapılan erken evlilikler ailenin rızası dâhilinde gerçekleştiğinden evliliğe karşı ailenin olumsuz tepkisi söz konusu değildir.

4.5. ERKEN EVLİLİK SONRASI YAŞAM

Saha araştırmasına katılan katılımcılara evlilik sonrası yaşantılarına ilişkin sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların anlatımlarında çocuk yaşta üstlenilen sorumluluklar, fiziksel şiddet, psikolojik şiddet, cinsel istismar, ekonomik sorunlar, eğitime devam edememe, eşle olumsuz ilişkiler ve birlikte yaşanan aile üyeleri ile olumsuz ilişkilere ilişkin ifadeler ön plana çıkmaktadır. Katılımcılardan bazılarının evliliklerinden memnun olduğu görülürken bazılarının evliliklerini bitirerek başka biriyle evlilik yaptığı görülmektedir.

4.5.1. Çocuk Yaşta Olmak

Evlilik sonrası yaşantılarına yönelik sorular sorulan katılımcıların çoğunluğu kendilerine yüklenen sorumluluklar konusunda zorluk yaşadığını belirtmiştir. Katılımcıların anlatımlarına göre sorumlulukların zorluk çıkarmasındaki neden küçük yaşta olmalarıdır.

“Yani evlendiğin zaman işte sorumluluk oluyor. Sorumluluk gerçekten farklı oluyor. Bir de küçük yaştasın eşimin çalışması gerekiyor, hani çocuk oluyor, çocuğa benim bakmam gerekiyor. Sorumluluklar böyle şeyler. Yoksa eşimle sıkıntım yok, ben sadece genel olarak hani maddiyat ve çocuk sorumluluğu olarak diyorum. Hani şu anda evlenmezdim yeni evlenirdim diyeyim yani. 25 yaşından sonra tercih ederdim.” (Aylin Hanım)

19 yaşında anne olan Aylin Hanım, erken yaşta evliliğin getirdiği sorumluluklar nedeniyle evliliğin ilk yıllarında zorluk yaşadığını belirtmiştir. Erken yaşta ev işlerine yönelik sorumluluklar yüklenmenin yanı sıra çocuk sorumluluğunu üstlenmenin zorluklarına da değinmektedir.

“O zamanlar işte küçük olduğum için bazı şeyler zor geliyordu. Hani sonuçta bekârken ev işiydi falan çok bilmediğimiz için ama şimdi evlendim her şey çocuk sana bakıyor, ev işleri yemek falan. Zor değil ama insan bunalıyor yani. Yani bunlar sorumluluk olduğu için zor geliyordu ister istemez. Ama hiçbir zaman hani şey olmadı yani. Çok bunalıp da yani bunları kavga tartışacak şekilde falan böyle bir sıkıntımız olmadı. O dönemlerimi atlattığımı düşünüyorum. İlk başlarda normal çünkü 17 yaşındayım yani normalde de insanın oynama çağı yani. Sonuçta insanın çocuk olup da evde oturması, okumak gezmek varken yani zordu. Öyle diyeyim.” (Aylin Hanım)

Erken yaşta anne olduğu için evliliğin ilk yıllarında zorluk yaşadığını söyleyen bir diğer katılımcı Duygu Hanım'dır. Duygu Hanım, evliliği bir oyun olarak nitelendirerek evliliğini oyun çağında yaptığına vurgu yapmaktadır.

“Evet, alışma süreci tabi ki de biraz zor oluyor. O gezme tozma hani cicim ayları gibi olmuyor. Umduğumuz gibi olmadı yani çünkü baya sorumluluk bindi. Yani ben yemek yapmayı bile bilmiyordum evlendiğimde. Sorumluluk anlamında zorlandım sadece ben çünkü hemen arkasından çocuğum oldu. Annelik bir anda oyuncakla oynar gibi oldu benim için. Evlilik sonrası sorumluluk.” (Duygu Hanım)

Katılımcılar çocuk yaşta evlilik yaptığı için yaşının özelliklerinden kaynaklanan sorunlardan dolayı evliliklerinde sıkıntı yaşadıklarını belirtmiştir. 12 yaşında evlilik yapan Çağla Hanım, evliliğinin ilk dönemlerinde dışarıda oynayan çocuklarla oyun oynamak istediğini ifade etmektedir.

“Ben evlendim affedersin çocuklar dışarda oynuyordu taşlarla. Ben de gittim onlarla oynadım. Bana geldi kaynanam dedi ki sen evli barklısın, sen nasıl oyun oynuyorsun? Ben çocukluğumu hiç yaşamadım ki. Hani bayram gelirdi insanlar bayramlık giyerdi ben oturup ağlardım. Yemin ederim hiç çocukluğumu yaşamadım.” (Çağla Hanım)

Yaşı küçük olduğu için evliliğinde sıkıntı yaşadığını düşünen bir diğer katılımcı Dilek Hanım'dır. Eşiyle arasındaki sorunlarında yaşının etkisi olduğunu şu anlatımıyla ifade etmiştir:

“Biz 6 yıla yakın evli kaldık. Sonlara doğru öncelikle geçim sıkıntısı başladı. O askere gitti geldi. Sonra ayrı eve çıkmak istedik hani beraber olmuyordu. Ailesiyle yaşamak biraz zor oluyor açıkçası. Yani kendi evin olsun istiyorsun, rahat olmak istiyorsun. Ayrı eve çıkmaya karar verdik ve çıktık. Daha sonra ikimiz de beraber çalıştık aynı iş yerinde çalışıyorduk. Geçim sıkıntısı başladı sonra tartışmalar başladı. Böyle işte yani sıkıntılar böyle başladı. Sonra işte eve geç gelmeler, artık birbirimizle konuşmak yerine susmalar... Susmayı tercih ettik bir süre. Öyle başladı kopukluklar yani. Bence bütün bunlarda yaşımın etkisi vardı. Ben hala bunu söylüyorum. Erkekler biraz geç olgunlaşıyor derler bence kesinlikle doğru. O da cahildi küçüktü çok cahildi. Yani evet ailesi destek oluyordu, akıl veriyordu ama ne de olsa gençtik yani. Ben biraz sinirli olabilirim susmam lafımı esirgemem falan. O da öyleydi. Çok inattık mesela ikimiz de bunda bence yaşımızın küçük olmasının etkisi büyük yani. Şimdiki aklım olsa öyle düşünmezdim, onu yapmazdım dediğim çok şey var.” (Dilek Hanım)

Esra Hanım, erken yaşta evlilik yapmanın psikolojik olarak kendisini etkilediğini belirtmektedir.

“Şöyle oldu şimdi başka bir ailenin içine geldiğim için biraz yabancılık çektim. Aslında onlar bana yabancılık hissettirmemeye çalıştılar ama ben çok içime kapandım. Çok duygusallaştım her şeye ağlıyordum. Trip atıyordum, suratsızdım. Psikolojimi etkiledi yani o yaşta evlenmek. Biz bir süre aynı evde yaşadık. Bir ara biz ayrıldık ayrı eve çıktık. Şu anda kayınvalidemle birlikte yaşıyoruz.” (Esra Hanım)

Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgiler değerlendirildiğinde katılımcıların çocuk yaşta evlendikleri için üstlendikleri sorumluluklar konusunda zorlandıkları görülmektedir. Katılımcıların ev işleri, çocuk bakımı gibi sorumlulukları erken yaşta üstlenmeleri evliliğin ilk dönemlerinde zorluk yaşamalarına neden olmuştur.

4.5.2. Şiddet

Saha araştırmasına katılan kadınların anlatımlarından edinilen bilgilere göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu evlendikten sonra eşinden veya birlikte yaşanan diğer aile üyelerinden şiddet görmüştür. Şiddete uğrayan katılımcılardan çoğunluğu fiziksel şiddete maruz kaldığını söylerken 2 tanesi psikolojik şiddete, 1 tanesi ise hem fiziksel hem de psikolojik maruz kaldığını belirtmiştir.

4.5.2.1. Fiziksel Şiddet

Evlilik sonrası yaşamlarına ilişkin sorular yöneltilen katılımcılardan 10 tanesi evliliklerinde fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir. Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre şiddete maruz kalan kadınlarının çoğu eşi tarafından şiddet görmektedir.

“Bak ben biliyor musun nasıl hocam? Ben 3 evlilik yapmışım. İlk evliliğimde Batmanlı birisi ile evlendim 12 yaşında hocam. 12 yaşında evlendim onunla hep şiddet görüyordum, hep beni dövüyordu. 12 yaşında evlendim 2 kızım ondan oldu. Bir tane vefat etti. Ondan sonra tekrar evlendim. Öyle hemen evlenmedim yani. İlk eşim kuma getirdi üstüme. Bana şiddet uyguluyordu ondan sonra bana kuma getirdiği için beni istemedi. Ben ayrılmadım bizi kovdu yani. Ondan sonra memlekette herkes benim yüzüme vuruyordu. Ondan sonra ben geldim İstanbul’a. Sonra kendim İstanbul’da çalıştım. Dil bilmiyordum bir şey bilmiyordum. Çalıştığım yer benim hakkımı vermiyordu hocam. Yani çok zor zamanlarım oldu. Kızımı da burada kaybettim. İkinci evliliğimi 20 yaşındaydım.

Düşün geldim İstanbul'a çocuğum kundaklıydı vefat eden kızım kırkını oldu. Sonra ben geldim İstanbul'a bir tane küpem vardı hatırladım şimdi bir küpem vardı. O zaman onu sattım İstanbul'a geldim. Televizyonda Zeki Metin filmi vardı ya böyle cahil akli. Diyordum ya İstanbul'un taşı toprağı altın. Ben de kendi kendime dedim ki ben de gideyim kendime altın toplayayım. Tek başıma geldim İstanbul'a bir tane kardeşim vardı yanımda.” (Çağla Hanım)

Eşi tarafından şiddete maruz kaldığı için bir süre eşinden ayrı yaşayan Gizem Hanım, şu anda eşinden şiddet görmediğini ifade etmektedir. Evliliğin ilk yıllarında eşinden şiddet gördüğünü şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Maalesef eşime kendimi açamıyorum. Çünkü kendisi ailesinden gördüğü için mi bilmiyorum ama çok hani bazı konularda çok kapalı düşünüyor, geri kafalı. Yani şöyle ben eşimi çok severek evlendim zaten. Ayrıldığımız dönemde de ondan önce de biz ayrılıklar yaşadık. Ama hiçbirini biz sürdüremedik. Hani kararında sabit kalamadım. Şöyle ben 8 ay ayrı kaldık dedim ama 11 ayı buldu. Bu 11 aylık süreçte ben eşimle hiçbir şekilde ne telefonla ne yüz yüze hiçbir şekilde bağ kurmadım. Hani aslında bu kadar ayrı kalmamızın sebebi de oydu. Sonra ben oğlumu da göstermedim hani şiddet gördüğüm için 11 ay boyunca. Hani yüz yüze geldiğimizde bir şeyleri konuştuk. Hani konuştuktan sonra da tekrar denemeye karar verdik. Hani ondan sonra da zaten bir tek şuan sorunumuz madde kaldı.” (Gizem Hanım)

Evliliğinde şiddete maruz kalan bir diğer katılımcı Canan Hanım'dır. Eşinden uzun süre psikolojik ve fiziksel şiddet gördüğü için boşanmış olan Canan Hanım, eşinin gösterdiği şiddeti “işkence” olarak tanımlamaktadır.

“...Bizim onunla evliliğimizde her hafta bizim evimizde haftada iki sefer üç sefer polis gelirdi. Çünkü işkence ediyordu bana. Yani babamlara sataşıyordu herkese.” (Canan Hanım)

Şiddet gördüğünü söyleyen katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre şiddet uygulayıcısı yalnızca eşleri değildir. Katılımcıların çoğu evliliklerinin ilk yıllarını eşlerinin ailesiyle birlikte geçirmişlerdir. Evliliğinin ilk yıllarında eşinin ailesiyle beraber yaşayan Meryem Hanım, aynı evde yaşadığı kayınpederi tarafından şiddet gördüğünü şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Ağabeylerimle zaten asla sıkıntımı paylaşmazdım. Annem de işte ne söylersem kızım sus onlar senin kardeşlerin derdi. Anneme de bir şey söylemiyordum annem üzülmesin diye. O kafa vardı bizde. Kayınpederim beni dövdü, görümcem kaynım hep

beni kırdı. Ben bir gün bile onları anlatmadım. Ablam eşime söyledi ben eşime bile söylemedim. Çok orada ezildim, çok dayak yedim. Her şeyi gördüm çünkü arkamızda biri olmadığı için biz kimseye bir şey diyemiyorduk.” (Meryem Hanım)

4.5.2.2. Psikolojik Şiddet

Saha araştırmasına katılan katılımcılardan 2 tanesi fiziksel şiddet görmediklerini ancak psikolojik şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir. Hem eşi hem de kayınvalidesi tarafından psikolojik şiddete maruz kaldığını söyleyen Özge Hanım, yaşadıklarını şu sözleriyle ifade etmiştir:

“... Kayınvalidem çok hor gördü beni, çok iş yaptırdılar. Sürekli hastanelere gidiyordum, mikrop kapıyordum. Kayınvalidemden çok psikolojik şiddet gördüm. İnanılmazdı annem babamla görüşemiyordum annemi istemediler. Sonra o eşim bana inanılmaz mobbing uyguladı. Psikolojik şiddeti çok seven bir insandı. Hakaret eden bir insan, takma lakap isimler takan bir insandı. Hadi deli, hadi manyak, hadi aptal hep böyle değişik bir insandı yani anlatamam size. Hepimize karşı böyleydi. Hadi küçük deli su getir bana, hadi büyük deli şunu yap. Yani böyle bir akıl hastasıyla yaşadım. Boşanmak istediğimde sorun çıkardı, çocuklarımı vermedi. Ama o zaman ağabeyime ben sadece bir şey söyledim. Ya bu hayatımı değiştireceğim ya da çekip başkasıyla gideceğim dedim. Yani başka seçeneğimiz yok. Ben bu adamla hayatımı devam ettirmek istemiyorum dedim. 21-22 yaşındaydım zaten. Kesinlikle istemiyorum dedim. Yok, pardon 23-24’e girecektim. Ağabeyim de ablam öldüğü için tabi ki de destekçiydi. Ailemden gizli gittim ben Ankara’ya. Çocuklarımı eşim vermedi ama her ne olursa olsun geldim. 2 ay sonra çocuklarımı aldım ama mahkeme kararıyla falan.” (Özge Hanım)

Evliliği boyunca psikolojik şiddete maruz kaldığını belirten bir diğer katılımcı Beyza Hanım’dır. Eşinin kumar oynaması, ailesiyle ilgilenmemesi ve ekonomik katkıda bulunmaması nedeniyle evliliğinde sıkıntılar yaşayan Beyza Hanım, eşi tarafından psikolojik şiddet gördüğünü belirtmektedir.

“Yani psikolojik şiddet var çok fazlasıyla yani. Bir süre eşimin babaannesini ve dedesiyle yaşadık biz sonra onlar vefat ettiler. Eşimle beraber yaşamaya başladık. Onlar iyilerdi sağ olsunlar bana yani ne iyi ne kötüydüler. Kötü değillerdi yani.” (Beyza Hanım)

Daha önceki anlatımlarında eşi tarafından fiziksel şiddet gördüğünü söyleyen Gizem Hanım, evin diğer üyeleri tarafından psikolojik şiddete maruz kaldığını şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Yani kayınvalidemler sürekli tersleniyorlardı. Onun dışında onlar tarafından şiddet falan herhangi bir şey yoktu ama hani psikolojik şiddet de bir şiddettir. Eşimden fiziksel şiddet de görüyordum ben.” (Gizem Hanım)

Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre katılımcıların evlendikten sonra karşılaştıkları en temel sorunlardan biri şiddettir. Kadınların küçük yaşta olmaları şiddetin en önemli nedenlerindendir.

4.5.3. Cinsel İstismar

Saha araştırmasına katılan katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre katılımcılardan 3 tanesinin cinsel istismara maruz kaldığı görülmektedir. Katılımcıların cinsel istismara maruz kalmalarındaki en önemli neden evlendiklerinde çocuk yaşta olmalarıdır. Katılımcıların anlatımlarından, cinsel istismarın eşleri tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle eşleriyle aralarındaki yaş farkının fazla olması cinsel istismarın bir diğer nedeni niteliğindedir. 15 yaşında ilk evliliğini yapan Özge Hanım, ilk evlendiğinde çocuk yaşta olduğu için cinsel istismara maruz kaldığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Tabi ki de oldu. Kayınvalidemin yanında kaldım ilk evlendiğimde. Benim kayınvalidem çok zor bir kadındı. Eşim zordu, cinsel hayatı çok istiyordu. Ben çocuktum çok uykum geliyordu. Uyumuyordu beni gece yatınca hiç unutmuyorum. Hani gece onun istediğini yapmadığım müddetçe ben uyuyamıyordum. Gözlerimi falan açıyordu psikolojisi bozuktu yani bir değişti. Çok şeydim yani hemen hamile kaldım...” (Özge Hanım)

Eşi tarafından cinsel istismara maruz kalan bir diğer katılımcı Çağla Hanım’dır. Çağla Hanım, eşinin kendisiyle rızası dışında birlikte olduğunu ve bu durumun istenmeyen gebelikle sonuçlandığını ifade etmektedir. Çağla Hanım’ın söylemlerinden, eşi tarafından hala cinsel istismara maruz kaldığı anlaşılmaktadır.

“Şu an resmî nikâhlı bir evliliğim var ondan 1 tane çocuğum var 3 aylık da hamileyim. Bunda da çok sıkıntı var hocam valla eve bazen geliyor. Hep gelmiyor kan davaları oldu. Çocuğumu geliyor dövüyor çok özür dilerim benim uykum çok ağırdır bir kere benimle de yapmış hamile kaldım. Yani bir gelir ben uykuda da olsam yapar neden

öyle bilmiyorum hocam. Benimle beraber oldu hiç anlamadım şimdi hamileyim ne yapacağımı bilmiyorum. Şu an ondan üç aylık hamileyim. Eşim de yok yanımda şerefsizdir çok özür dilerim.” (Çağla Hanım)

4.5.4. Ekonomik Sorunlar

Evlilik sonrası yaşantılarına ilişkin sorular sorulan katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre katılımcıların çoğunun evlendikten sonra ekonomik sorunlar yaşadığı görülmektedir. Katılımcıların ekonomik sorunlar yaşamasının altında yatan çeşitli nedenler vardır. Bu nedenler arasında öne çıkan unsur eşlerinin sorumsuz davranışlarıdır. Eşinin sorumsuzluğundan kaynaklanan bir yoksulluk yaşadıklarını söyleyen Beyza Hanım, eşinin kazancını eve getirmedeğini şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Evet, çok zorlandığım konular oldu çünkü eşim de çok sorumsuz bir insandı. Çocuğum oldu bize sahip çıkmadı. Yalnız başımıza kaldık yani çalıştığı parayı kendisine harcıyordu. Çok ekonomik zorluklar yaşadık biz.” (Beyza Hanım)

Eşinin sorumsuzluğundan dolayı ekonomik sorunlar yaşadığını söyleyen bir diğer katılımcı Çağla Hanım’dır. Çağla Hanım, daha önceki anlatımlarında yoksulluktan kurtulmak için evlilik yaptığını ifade etmiştir. Ancak Çağla Hanım’ın söylemlerinden, içinde bulunduğu yoksulluğun evlendikten sonra da devam ettiği anlaşılmaktadır.

“Yani benim en azından karnım toktu daha beter oldum. Bununla resmî nikâhım var ama keşke hiç olmasa. Vallahi Rabbime şükürler olsun boğazımızın rızkını Rabbim gönderiyor. Hani ben her zaman diyorum Rabbim ben rızkımı senden istiyorum. Kuldan değil senden istiyorum diyorum daha iyi değil mi hocam?” (Çağla Hanım)

Katılımcıların ekonomik sıkıntı yaşamalarındaki bir diğer neden görüşmenin gerçekleştiği dönemde yaşanan pandemi nedeniyle eşlerinin işsiz kalmasıdır.

“Ekonomik anlamda sıkıntılarımız var. Maddi durumum kötü yani Ayla abla evimize geldi baktı. Bir artı bir evimiz. Hani döküntü bir ev orada oturuyoruz. İlk Esenyurt’ta oturuyorduk kayınvalidemler ile birlikte falan. Çocuk olduktan sonra ayrılmaya karar verdik. Ayrıldık Ayla ablayla tanıştık Allah razı olsun ondan da senden de. Eve işte birazcık erzak getiriyordu, eşya veriyordu çocuğun mamasıydı falan. Öyle geçiniyordum. Bu pandemi olayından dolayı da eşim 5 ay çalışmadı. Çok zor durum geçirdik yani bu 5 aydır. Ondan sonra işte bu 1 haftadır 2 haftadır eşimle tartıştık hani dövdü beni. Ben de dayanamadım babamların yanına geldim çocuklarla birlikte. Öyle yani 2 haftadır ayırıyor. O İstanbul’da ben Ankara’dayım.” (Büşra Hanım)

“Eşim şu an koronadan dolayı doğru düzgün çalışmıyor. Birkaç aydır eşim çalışmıyor. Şükürler olsun bir anlaşmazlığımız yok biraz sadece maddi durumum biraz sıkıntılı. Hani eşim kaç aydır çalışmıyor kaza yaptı orda biraz borçlandık. Yani şimdi tek sıkıntım maddi durum. Birazcık hani babadan da kalma bir şey olmadığı için zorlanıyoruz. 5 yıldır biz İstanbul’dayız. Şimdi eşimin doğru dürüst bir işi yok hani günlük bir iş olursa yapıyor. Birkaç aydır eşim işsiz 6-7 aya yakın. Marttan beri işsiz.” (Burcu Hanım)

Saha araştırmasına katılan kadınların anlatımlarından edinilen bilgilere göre katılımcılardan bazıları geçim kaygısını evliliklerindeki tek sorun olarak tanımlamaktadır. Katılımcılar evlilik sonrası ekonomik sorunlar yaşaması dışında evliliklerinden memnun olduklarını belirtmişlerdir.

“Kayınvalidem ve kayınpederim vefat etti benim. Şu an eşim ve çocuklarımla kalıyoruz. Şu an sadece maddi sıkıntım zorluğum var. Onun dışında çok şükür elhamdülillah eşim bayağı bir değişim gösterdi çocuklar olduktan sonra. Tabi ki yani büyük oğlumla gene beraberdik aile büyüklerimiz vardı ama küçüğümde biraz daha rahattık. Sadece şu an birçok insan gibi ben de sadece maddi sıkıntı çekiyorum. Gene ailem kucak açtı ben mesela şimdi bir iki hafta içerisinde ailemin yanına taşınacağım. Baba evim var orada eşimle çocuklarımla birlikte oraya yerleşeceğiz.” (Zeynep Hanım)

“Yani öyle bir büyük hiçbir zaman sorunumuz olmadı. Büyük derecede yani sorunumuz hiç olmadı. Ya maddi yönden daha benim babamın maddi durumu yani daha iyiydi. Yani burayla kıyasladığım zaman maddi durum açısından babam daha iyiydi. Biz zaten hani asgari ücretle geçinen bir insanız. Hani o zaman da öyleydi. Şimdi de öyle yani ne kadar çok yüksek mesleğin olursa olsun asgari ücretin üstünde alamıyorsun zaten. İstersen 5 yıllık bir eleman ol.” (Gökçe Hanım)

“Yani maddiyat olarak biraz daha rahat olsak hani şimdi eşim de okumadı, meslek olarak kaynakçı. Yaşadığımız yere göre yani maaşını bile alamıyor. Asgari ücreti hani zor veriyorlar. Yani maddiyat olarak biraz sıkıntı yaşıyoruz öyle. Eşimden şunu da bekliyorum dediğim başka bir şey yok. Çalışsın çoluk çocuğuma baksın yeter. Yani evlendikten sonra çok bir şey de beklenmiyor.” (Aylin Hanım)

Katılımcıların söylemleri değerlendirildiğinde katılımcıların evin geçiminden eşlerini sorumlu gördükleri dikkat çekmektedir. Katılımcılar kendilerini ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgilenen taraf olarak görürken eşlerini eve ekmek getiren erkek modelinde

görmektedir. Bu nedenle ekonomik sorunlar yaşamalarının temelde eşlerinden kaynaklandığını düşünmektedirler.

4.5.5. Eğitim

Saha araştırmasına katılan katılımcıların tamamı evlenmeden önce eğitime devam edememiş ya da hiç eğitim almamıştır. Katılımcıların eğitime devam edememeleri ya da hiç eğitim almamış olmaları iki temel sebeple ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki ailelerinin katılımcıları okutmak istememeleri, bir diğeri ise katılımcıların kendi rızasıyla eğitimlerine son vermeleridir. Ailelerin çocuklarını okutmak istememe nedenleri arasında ekonomik sorunlar ve yaşanan toplumda kız çocuklarını okutmama kültürünün yaygın olması ön plana çıkan etmenlerdir. Katılımcıların kendi rızasıyla eğitimlerine son vermeleri ise genellikle erken yaşta evlenmek istemelerinden kaynaklanmaktadır.

“Aslında ben okumayı çok istiyordum. Yani okula severek gidiyordum gerçekten. Ama eşimi de çok sevdim. Ali’ye olan sevgim daha ağır bastı.” (Esra Hanım)

Evliliği eğitime tercih ettiğini söyleyen Esra Hanım, evlendikten sonra eğitimine devam ettiğini belirtmiştir. Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre katılımcılardan 8 tanesinin evlendikten sonra açık öğretim ile ya da örgün olarak eğitime devam ettiği görülmektedir.

“Yok, hayır kesinlikle kısıtlamıyor. Arkadaşlarımla görüşüyorum, çocuğumu yanıma alıp dışarı çıkabiliyorum. Açıkta liseye devam ediyorum, ehliyetimi aldım. Hani hiçbir şeyimi kısıtlamadı.” (Esra Hanım)

“Açıktan eğitimime devam ettim. Ortaokulu bitirmiştım zaten liseyi de açıktan okudum üniversiteyi de açıktan okudum.” (Özge Hanım)

“Şu anda okuma yazma kursuna gidiyorum. Hiç okula gitmedim.” (Meryem Hanım)

Saha araştırmasına katılan katılımcılardan 2 tanesi evlendikten sonra eğitime devam etmek istediğini ancak devam edemediğini belirtmiştir. Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre katılımcıların eğitime devam edememelerinin nedeni eşlerinin kabul etmemesidir.

“Ben okula evlendiğim için devam edemedim. Onun ailesi bana şöyle bir kötülük yaptı bir de. Eşim ilk zamanlarda şey diyordu konuşurken ben gerçekten ona çok inanmıştım. O benim zaten en büyük hayal kırıklığım. Diyordu ki ‘Ben senin okuman için elimden ne geliyorsa yapacağım, devam edeceksin evlendikten sonra da, hatta işe de girip

çalışabilirsin ben sana güveniyorum.’ Bekârken bunları söyleyen eşim bana evlendikten sonra hayır okuyamazsın, çalışamazsın demeye başladı. ‘Evden dışarı çıkamazsın, annem ne diyorsa o, biraz idare et, onlar haklıdır.’ böyle şeyler söylüyordu yani. Hep ailesinin etkisinde kaldı. Ben evlendiğimde memurluk sınavları vardı. Babamın zoruyla memurluk sınavına girdim. Babam ailesini karşısına aldı kızım memurluk sınavına girecek diye. Sonra ben sınava girdim çok güzel bir derece yaptım ama beni göndermedi, izin vermedi çalışmama.” (Zeynep Hanım)

“Eğitime devam etmek istedim ama eşim izin vermedi. O tekstilde çalışıyordu, erkenden kalkıp işe gidiyordu. Okumamı istemedi ben de sonradan kendisini zorlamak istemedim. Dedim bir huzursuzluk çıkmasın. Ailede huzursuz olmayalım diye okumak istemedim.” (Büşra Hanım)

Katılımcıların erken evlilik sonrası yaşantılarında eğitime devam etmeleri olumlu bir unsur olarak görülmektedir. Ancak eğitime devam etmek istemesine rağmen eşi kabul etmediği için eğitime devam edemeyen katılımcıların da var olduğu görülmektedir.

4.5.6. Eşle İlişkiler

Katılımcılar evlilik sonrası yaşantılarına ilişkin anlatımlarında eşleriyle olan ilişkilerine değinmişlerdir. Katılımcıların eşleriyle ilişkilerine yönelik anlatımlarında “ilgisiz eş” figürü ortaya çıkan ortak bir sorun niteliğindedir. Eşiyle kendi isteğiyle ve severek evlilik yaptığını söyleyen Ebru Hanım, eşinin kendisine karşı ilgisiz davrandığını şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Şöyle şimdi mesela şey eşim bana hani severek evlendiğimiz için ona kanmıştım. Yani her şeyin güzelleşeceğini hayal etmiştim. Ben evlendiğimde hamile kaldığımda mesela şey beni ayrı eve de götürmediler zaten. Yani hiçbir şey istediğim gibi olmadı dedim ya bu da dâhil yani. Ondan sonra hamileyken ben 5 aya kadar zaten kasmalar falan olmadığı için nasılsın falan hiç demezdi. Doğum sancılarımın olduğu gece eşim hiç ilgilenmedi, o kadar sinirli o kadar ters biri ki. Ondan sonra işte sabah oldu öyle yengem amcamlara söyledi ve hastaneye gittik. O öyle yani sonra eşim geldi doğumdan sonra. Ondan sonra kızım olduktan sonra gece uyumuyordu. Bir yıla yakın o ayrı yatardı. Ama şey mesela hani onu çözemiyorsun hiç. Neden sinirlenir onu da çözemiyordum. Öyle oldu kızım hastaydı bir hastaneye götüreyim demezdi. Annemlere gittiğimde de bir hafta falan kalırdım. Arardım ne yapıyorsun falan diye özlemişim falan diye. Ama o fırsatı vermezdi konuşalım.” (Ebru Hanım)

Eşyle ilişkilerinin iletişimlerini de olumsuz anlamda etkilediğini imâ eden Ebru Hanım, eşinin ilgisizliğinin çocukları için de aynı düzeyde olduğunu eklemektedir.

“Yani ne gibi sorunlar ya huzursuzluk vardı, sorumsuzluk vardı. Mesela şey kesinlikle bir sıkıntım olsa kesinlikle bir sıkıntımı paylaşamazdım, derdimi söyleyemezdim. Herhangi bir iş konularını konuşamazdım. O kendisi de anlatmazdı bana. Ben anlatmak istediğimde sen çok konuşuyorsun derdi. Sürekli itici hareketleri vardı bana karşı. Ben niye böyle yapıyorsun falan dediğimde ona kendisi anlatıyordu sen şöylesin, böylesin dediğimde şey diyordu. ‘Benim kalbimde hiçbir şey yok, kötü hiçbir şey yok. Sen kendi kendin bu olayları yaratıyorsun’ diyordu. Ondan sonra yani ne desem de o kendini haklı bulurdu. Yani onu anlayamıyorsun kesinlikle. Sen şöyle yapıyorsun, böyle yapmaman gerekiyor dediğimde o kesinlikle anlamaz. Kendi dediğini doğru bilir. İşte hastalığımda, kızımda, iyi günlerimde, kötü günlerimde o hiç kesinlikle yanımda yoktu.” (Ebru Hanım)

Eşinin kendisine karşı ilgisiz olduğunu düşünen bir diğer katılımcı Leyla Hanım’dır. Leyla Hanım, evliliğinin ilk dönemlerinde eşyle ilişkilerinin daha iyi olduğunu ancak son zamanlarda eşinin kendisine karşı ilgisinin azaldığını aşağıdaki sözleriyle ifade etmiştir:

“Yani başlarda iyiydi ama tabi ki de zamanla eşimin de tavırları bana karşı değişti. Annesi mesela annesi de yanımda kalıyordu. Onunla da biraz huzursuzluk yaşadım. Yani bana olan ilk zamanki ilgisi şefkati yoktu öyle söyleyeyim.” (Leyla Hanım)

Evliliğinin ilk dönemlerinde eşyle ilişkilerinin daha iyi olduğunu söyleyen bir diğer katılımcı Zeynep Hanım’dır. Evliliğin 6. ayından sonra birlikte yaşadıkları kayınvalidesi ile sorunlar yaşaması sonucu eşinin evden ve kendisinden uzaklaştığını açıklamaktadır.

“İlk zamanlar çok büyük sıkıntılarım oldu. Evliliğim ilk 6 ay çok güzel geçti. İlk 6 ay harika geçti ama daha sonra eşim yani bu da bir kaçamaktır bence hiçbir erkeğin bunu yapmaması gerekli ama maalesef yapıyorlar. Ben kayınvalidemle sorun yaşayınca eşim çare bulmak yerine kendini dışarıya attı. Yani nasıl? Samsun erkeklerinde maalesef bu var gördüğüm kadarıyla. Kendi çevremde yok mesela o. Hep kahveye, dışarıya yani bu şekilde yönelmeye başladı. Evliliğin içerisinde sorunlar varken çözüm aramak yerine çareyi kaçmak da buldu. Şiddet de vardı. Ama çok şükür ben artık eşimden bir şey saklamıyorum. Beni rahatsız eden her konuda yani gecenin saat 3’ünde bile kaldırıp ya ben senin bu söylediğinden rahatsız oldum neden öyle bir şey söyledin diyebiliyorum.”

Ama önceden öyle bir şeyim yoktu gerçekten. Yani söyleyemiyordum içimde yaşıyordum her şeyi.” (Zeynep Hanım)

Katılımcıların anlatımlarından elde edilen bilgiler doğrultusunda katılımcılardan bazılarının eşlerinin ilgisizlikleri sonucunda sorumluluklarını yerine getirmemesinden kaynaklanan sorunlar yaşadıkları görülmektedir.

“Yani sıradan normal hani öyle çok da güzel denilebilecek bir ilişki değil yani. Yani eskiye baktığımız zaman eskisi kadar kötü değil ama yine kötülükleri var tabi. Hala doğru düzgün para getirmiyor eve bize sahip çıkmıyor. Sadece kendini düşünür o yani çocuğu çocuğu değil önceliği. İşte sabahladı içti gezdi yani bütün parasını harcadı bizi mağdur etti.” (Beyza Hanım)

“Eşimden beklentim yani bana karşı dürüst olması, çocuklarıyla ilgilenmesi. Yani babalık görevini yapması. Odur beklentim başka da bir şey yok. Bir de işte bize sahip çıkması, bizi koruması.” (Ayşe Hanım)

Katılımcıların eşleriyle ilişkilerine yönelik anlatımları genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların çoğunlukla eşlerinin ilgisiz olmasından ve sorumluluk almamasından kaynaklanan sorunlardan bahsettiği göze çarpmaktadır. Katılımcıların eşleriyle ilişkilerini olumsuz anlamda etkileyen bir diğer faktör birlikte yaşanan aile üyeleridir. Katılımcıların söylemlerine göre birlikte yaşanan aile üyeleri ile yaşanan sorunlar eşle ilişkileri de etkilemektedir.

4.5.7. Birlikte Yaşanan Aile Üyeleri İle İlişkiler

Katılımcıların anlatımlarından elde edilen bilgilere göre katılımcılardan çoğunun ilk evlendiklerinde eşlerinin aileleriyle birlikte yaşadıkları görülmektedir. Eşlerinin aileleriyle yaşayan katılımcıların çoğu daha sonra ayrı eve çıktıklarını belirtmiştir. Katılımcıların anlatımlarına göre evlendiğinde eşinin ailesiyle yaşadığını söyleyen kadınların evlilik sonrası sorunları genellikle aileden kaynaklanmaktadır. Hala eşinin ailesi ile birlikte yaşayan Ebru Hanım, eşinin ailesinden kaynaklanan sorunlar yaşadığını şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Ben sonuçta eşin için evleniyorsun çünkü eşin yani evlendiğinde ikiniz bir olacaksınız. Evin içinde kaynanan ve kayınbaban olmaması gerekiyor. Olmaması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü eşimi ihmal ediyorum. Ben de öyleyim hani onun bana karşı olduğu gibi ben de ona karşı bazen üşeniyorum. Çünkü ev küçük olduğu için bir oda ancak bana ait. Kaynanam tarafta mutfak var, yemekler hep onlar tarafında. Ben gidip

yemeği ben hazırlıyorum. Eşim ben açım demez kesinlikle çünkü kızıyor. Hoş değil hani birlikte yemek yiyerek birlikte kalkacağımız için sonra acıkırsa bana yemek hazırla demiyor. Ama evimiz ayrı olsaydı kesinlikle kendimiz için hazırlardık. Evin içinde eşim de bana karşı iyi olurdu. Biz böyleyiz, buradayız diye eşimle aramızda sorun var. Bundan yüzde yüz eminim. Çünkü ayrı evde olsaydık belki hani bir sıkıntı olur, canım bir şey çeker ona diyebilirdim. Ama ailesiyle olduğumuz için o da çekiniyordur, o da utanıyordur, benimle ilgilenmiyordur. Onların gelenekleri öyle çünkü ailesinin yanında eşlerini küçük düşürürler. Yani fazla kıymet, değer vermezler. Ama kendi evlerinde özgür takılıyorlar ve bu bizde hiç olmadı. Yani eminim ki hala daha benim şansım var. Ayrı eve çıkacağız inşallah çok iyi olur. Yani halen umutlarım var hayallerim de var.” (Ebru Hanım)

Katılımcılardan bazıları evliliğinin ilk zamanlarında eşinin ailesiyle aynı evde yaşamış olup sonradan ayrı eve çıktıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların anlatımlarından elde edilen bilgilere göre katılımcıların evliliğinin başlarında eşin ailesiyle birlikte yaşamaktan kaynaklanan sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Katılımcıların birlikte yaşanan aile üyeleriyle yaşadıkları sorunlar arasında aile üyelerine alışma süreci, aile üyelerinin katılımcıları istememeleri, kültürel çatışma, aile üyelerinden birinden görülen şiddet ve sosyal hayatın kısıtlanmasıdır. İlk evlendiğinde eşinin ailesi ile birlikte yaşayan Ayşe Hanım, evdeki kalabalığa adapte olma konusunda yaşadığı zorlukları şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Evet, çok zorlandığım konular oldu. Yani kendimi ifade edememe konusunda, hakkımı savunamama konusunda yani çok sıkıntılar yaşadım. Bir de gelir gelmez aynı evin içinde elti ve kayınlarla beraber yaşamaya başladık. Yani işte hiç tanımadığım kişilerle aynı evin içindeydik. Eltim, kayınım, bir tane daha kayınım hep beraber yaşıyorduk.” (Ayşe Hanım)

Evliliğinin ilk dönemlerinde eşinin ailesiyle birlikte yaşayan bir diğer katılımcı Gizem Hanım’dır. Eşinin ailesinin kendisini istemediğini, eşinin evde vakit geçirmediğini ve bu nedenle eşinin ailesiyle çatışmalar yaşadığını açıklamaktadır.

“Çok oldu. Şöyle ben ilk evlendiğim zamanlar kayınvalidemlerle oturdum ve beni hiç istemiyorlardı. Hani ev içerisinde orada da huzursuzluklar çıktı. Benden bir yaş küçük görümcem vardı. Eşim zaten hani evliliğe adapte olamadı hani sürekli gezmek hani sürekli dışarıdaydı. Bu sefer hani kayınvalidemlerle falan ben çatışmaya başladım. Zaten ilk evlendiğim dönemlerde şiddet de gördüm eşimden.” (Gizem Hanım)

Evliğin ilk dönemlerinde eşinin ailesiyle birlikte yaşadığını söyleyen bir diğer katılımcı Zeynep Hanım, eşinin ailesiyle kültürel çatışmadan kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını şu anlatımıyla ifade etmiştir:

“Ay olmaz mı olmaz mı? Yani canım bilmiyorum kaç yaşındasın ama bir kere kültürel çatışma çok fazla vardı. Bir de maalesef benim eşimin en büyük hatası halen daha bu sorunu bazen yaşıyoruz yani. Ailesiyle kalmamız en büyük hatasıydı. Kültürel çatışma dediğim gibi vardı. Yani onların kültürü bana uymadı benimki onlara uymadı. Ya bide büyük bir evde kalmak yani büyüklerle kalınan ev nasıl olur? Yani çok değişik insanlardı ya. Kayınvalide, kayınpeder, bekâr görümce, hatta o zaman büyük abisi de evli değildi onlarla kalıyorduk. Yani ev bayağı bir kalabalıktı onların da çocukları vardı 2 çocuğu. Kayınvalidemle ve kayınpederimle sorunlar yaşıyorduk. Eşimle de yaşıyordum ama tabi ki de hani birbirimizi sevdiğimiz için o aşılyordu. Ama bir yerden sonra ağır gelmeye başladı. Atıyorum gecenin saat atıyorum onunda komşular pat diye geliyordu. Hani sonuçta burada yeni evli bir çift var. Yani apartmanda da bir sıkıntı vardı. Yani böyle bir gevşeklik, insanı insan yerine koymama yani bu tarz bir şeydi yani bilmiyorum değişikliklerdi.” (Zeynep Hanım)

Evlendikten sonra bir süre eşinin ailesiyle birlikte yaşayan katılımcılardan Meryem Hanım, eşinin ailesi tarafından şiddet gördüğünü belirtmiştir.

“Eşim çok sabırlıdır hiç şiddet göstermedi bana. Bugüne kadar hiçbir gün bana elini kaldırmadı. Yani hiçbir şekilde bana şiddet falan uygulamadı. Ama ailesi bana çok kötü şeyler yaptılar ama bir gün olsun onlara karşı gelmedi. Şu anda çok şükür yani 2 senedir o da kendine geldi. O da onlarla konuşmuyor artık zaten.” (Meryem Hanım)

Saha araştırmasına katılan katılımcıların birlikte yaşanan aile üyelerine ilişkin yaşadıkları en temel sorunlardan biri sosyal hayatın kısıtlanmasıdır. Katılımcılardan bazılarının anlatımlarından eşlerinin ailelerinin, sosyal yaşantılarını kısıtladıkları anlaşılmaktadır. Birlikte yaşanan aile üyeleri tarafından sosyal hayatlarının kısıtlandığını söyleyen katılımcıların tamamı bu sorunun evliliğin ilk dönemlerinde var olduğunu, şu an böyle bir problem yaşamadıklarını belirtmiştir.

“İlk başlarda kısıtlama vardı. Yeni evliyken kaynana var şey mesela eşin işte olunca komşulara bile gidemiyorsun. Bir tavır yapıyorlar, bir suratlar, surat asma tavırlar falan olurdu. Arkadaşlarım çok vardı benim zaten köyde gidip geldiğim hep çocukluk arkadaşlarımdı benim. Görüşemiyordum, arkadaşlarıma gidemediğim için arkadaşlarımla 10 dakikalık oturuyordum ‘kızlar kusura bakmayın benim kalkmam

gerekiyor' diyordum. Hep bir kısıtlama vardı. İzin vermiyorlardı. Sürekli bir tavır, o şekilde yani kısıtlama çok vardı. Şu anda da var. Dün gece şey amcamlara gideyim dedim. Kayınbabam yok diyordu niye gidiyorsun.” (Ebru Hanım)

“Öyle bir şeyimiz yok şu an. O ilk zamanlar oldu aile büyükleriyle alakalıydı. Ya diyorum ya büyükler gerçekten çok önemli. Böyle her şeye karışıyorlar, şey yapıyorlar. Sanıyorlar ki böyle yapınca evlilikler daha iyi olacak. Aslında evlilikleri zora sokuyorlar haberleri yok. Yani o tabi ki de büyükler varken şuraya gidemezsin, buraya gidemezsin diyordu. Öyle kısıtlamaları çok oldu.” (Zeynep Hanım)

“Hayır, sadece ilk başlarda işte annesinin sözünü çok dinliyordu. O zamanlar beni çok bunaltıyordu. Ama zamanla beni çok özgür bıraktı şu an çok iyiyim çok mutluyum. Gerçekten elhamdülillah.” (Hande Hanım)

“Yani ilk başlarda çok karışıyordu hani beni eve kapatıyordu. Şimdi daha rahatladı daha şey olmaya başladı ama ilk zamanlar hiç ailemle falan da görüştürmüyordu.” (Beyza Hanım)

Katılımcıların birlikte yaşanan aile üyeleriyle yaşadıkları sorunlara ilişkin söylemleri genel olarak değerlendirildiğinde sorunların ortaya çıkmasında öne çıkan çeşitli nedenler olduğu görülmektedir. Aile üyelerinin katılımcılarının sosyal hayatlarını kısıtlaması, kalabalık bir aile ile birlikte yaşamaktan kaynaklanan adaptasyon sorunun ortaya çıkması, kültürel farklılıklardan doğan iletişim sorunlarının meydana gelmesi, eşin evde vakit geçirmemesi sonucunda aile üyeleriyle çatışmalar yaşanması bu nedenler arasındadır.

4.5.8. Aile Desteği

Saha araştırmasına katılan katılımcılar evlilik sonrası yaşantılarına ilişkin anlatımlarında ailelerinin desteğinden bahsetmişlerdir. Katılımcılardan bazıları evlilik öncesinde aileleriyle sorunlar yaşamış olmalarına rağmen evlendikten sonra eşleriyle sıkıntı yaşadıklarında aileleriyle paylaşabildiklerini belirtmişlerdir. Aynı şekilde eşlerinin aileleriyle sıkıntılar yaşadıklarında da aileleriyle paylaşabildiklerini ifade etmişlerdir. Evliliklerinde yaşadıkları sorunları aileleriyle paylaşabildiklerini söyleyen katılımcılar, ailelerinin kendilerine bu süreçte destek olduklarını ifade etmiştir. Katılımcılardan 15 tanesi ailesiyle görüştiklerini ve ailelerinin kendilerine destek olduğunu belirtmiştir.

“Sürekli arkamdalar diyeyim yani. Öyle bir sıkıntı yoktu yani. Allah göstermesin yani bir boşanma bir şey durumunda arkamda olacaklarını biliyorum. O güveni veriyorlar. Ne kadar kızsalar da kaçtığım için, arkamdalar.” (Aylin Hanım)

“Evet, zaten şu an kendi ailemin yanındayım. Babam ve annemin yanındayım. Bana karşı çok iyiler yani bana destek çıkıyorlar ne kadar da ellerinde olmasa bana destek oluyorlar. Hem maddi hem de manevi anlamda ellerinde olmadıklarından dolayı kâğıtçılık yaptıkları için ellerinden geldiği sürece yardımcı oluyorlar bana.” (Büşra Hanım)

“Tabi ki de. Aldım ama dediğim gibi benim en büyük destekçim ailem oldu. Benim ailem ben evlendikten sonra çok değişti. En fazla ailem sahip çıktı o zaman bana.” (Duygu Hanım)

Katılımcılar arasında evliliğinde sorun yaşadığında ailesinin kendisine destek olmadığını söyleyenler de mevcuttur. Katılımcılardan 3 tanesi ailelerinin kendilerine destek olmadığını, evlenmeden önce var olan olumsuz ilişkilerinin hâlâ devam ettiğini ifade etmiştir.

“Yok, vallahi sana bir şey diyeyim mi ailemin bana hiç desteği yok. Babam zaten iflas etmiş durumda öyle ailemin durumları kötü yani. Nasıl söylesem kardeşim var evli 2 kere gittim evine ikincisinde gidemiyorum çocuklarım durmuyormuş diyor karısı. Senin çocukların çok yaramaz çok yemek yiyor diyor. Annemle babam da Siirt'te yanlarına gidemiyorum hocam çok. Derdimi bir oğluma anlatıyorum. Kimseye diyemezsin ki.” (Çağla Hanım)

“Evet, şu anda görüşüyoruz. Ailem zaten bana hiç destek olmazdı şimdi hala aynı sahip çıkmıyorlar öyle.” (Beyza Hanım)

“Tabi ki de anne babamla ve kardeşlerimle görüşüyorum. Annemle iyiyiz ama tabi ki de kırgınlıklar çok var. Zamanında yapılan çok şey var ama sonuçta bir şeyleri görmezden geliyoruz. Ben biraz dayanamıyorum vicdanım çok kuvvetli. Buna rağmen aslında maddi manevi ailem bana destek olması gerekiyordu ama ben daha çok onlara maddi manevi destek oldum. Hala da destek olmaya devam ediyorum. Ama tabi kırgınlıklarım var.” (Özge Hanım)

4.5.9. Erken Evliliğe Karşı Toplumun Bakışı

Katılımcıların erken evlilik sonrası yaşantılarına ilişkin anlatımları arasında toplumun erken evliliğe karşı tepkisi öne çıkan ifadelerdendir. Katılımcılar erken yaşta

evlilik yaptıkları için çevrelerinden olumsuz tepkiler aldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların anlatımlarında erken evlilik yaptığı için tepki almalarının yanı sıra erken yaşta anne oldukları için ve eğitimi bıraktıkları için de tepki aldıklarına yönelik ifadeler söz konusudur.

Akraba evliliği yaptığı için çevresinden tepki aldığını söyleyen Eda Hanım, çevresinden aldığı tepkilerden rahatsızlık duyduğunu belirtmektedir.

“Tabi ki de özellikle akrabayla evlendiğim için benimki bir de yakın akraba olduğu için söylediğim zaman çok fazla tepki aldım. Bundan rahatsızlık da duyuyorum ama bence insanların saygı duyması gerektiğini de düşünüyorum. Öyle ama tepki aldım tabi ki de.” (Eda Hanım)

Gökçe Hanım, evliliğine yönelik çevresinden yöneltilecek yorumları şu şekilde açıklamıştır:

“... Hani bu her yaşla alakalı aslında, hani sadece 18 yaş altı değil de. Bana birisi şey demişti ‘kilolusun diye kimse seni almayacak diye mi korkuyorsun? Gittin erkenden evlendin’ falan demişlerdi. Ondan sonra ben de dedim ki hani yok dedim hani o şekilde düşünmüyorum. Şimdi buna niye takıldınız ki yani 30 yaşında evlenip hani evliliğini sürdüremeyen, bunu başaramayan insanlar var dedim. Ben kendimle gurur duyuyorum dedim. Ben evliliğimi çok da güzel başardım kimseye de laf getirmedim. Bu 18 yaş altı evliliği falan meselesi değil aslında herkesin kendisiyle alakalı bir durum bu. Ben evlendiğimde yapamayacağımı düşündüm. Babam hani yapamayacak dedi, öyle istedi kızgınlığıyla ama ben kişinin kendiyle alakalı olduğunu düşünüyorum. Kaldırabilme yani yürütebilme becerisinin kendiyle alakalı olduğunu düşünüyorum.” (Gökçe Hanım)

Katılımcıların erken evlilik sonrası yaşantılarına ilişkin söylemlerine göre katılımcılardan bazılarının çevresinden aldığı tepkilerinden dolayı utanç duyduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar yaşadıkları utanç duygusu nedeniyle bir süre insan içine çıkmadıklarını belirtmektedir.

“Tabi ki de alıyorum çünkü ben teyzemin kızının kocasına kaçtım. İlk başta bunun için çok tepki alıyorum ben. Evlendikten sonra bir süre insan içine çıkamadım ben. Zaten kayınvalidem de sürekli yüzüme vuruyordu bunu öyle yani.” (Leyla Hanım)

“Uzun bir süre kimseyle görüşmedim diyebilirim ama kendi akraba ve kardeşlerimden aldım. Yani normalin üstünde tepkiler aldım. Ya şöyle diyeyim hiç kimse aslında çevremdeki hiç kimse benden böyle bir şey beklemiyordu. Bunu yapacak

karakterde bir insan değildim. Hani bir anda olduğu için herkes zaten başta bir şaşkınlık geçirdiler. Ondan sonra vazgeçirmeye çalıştılar, vazgeçiremeyince tartışmalar büyüdü. Hani baskı yapmaya çalıştılar.” (Gizem Hanım)

“Çok aldım. Ben zaten nişanlanacağım demeye utanıyordum. Ben nişanlı olduğumda acaba okuldan arkadaşlarım çıkar mı şuanda gelirler mi hani bir akraba çıkar mı o korku bile vardı yani. Hani kimse bilmesin diyordum çünkü herkes şey diyordu ‘17 yaşındasın, sen daha çocuksun, sen şunu yapabilir misin?’ diyorlardı. Anneme diyenler oluyordu hani sen nasıl kızını verdin diye. Annem de şey kaderdir hani oldu artık bir kere. Annem de biliyordu hani, annem de her şeyin farkındaydı ama yani yapacak bir şey yoktu.” (Ebru Hanım)

Katılımcılar erken yaşta evlendiği için tepki almalarının altında yatan çeşitli nedenlere vurgu yapmışlardır. Katılımcılardan bazıları çevresindeki insanların kendilerinden erken yaşta evliliği beklemediği için evliliğe tepki gösterdiklerini ifade etmiştir.

“Tabi ki de aldım almam mı? Yani etrafımdaki herkes dediler ki hani biz sana çok güveniyorduk. Hani birçok insan inanamadı bile yani. Ben bir de ailenin tek kızıydım. Hani ne bileyim diyorum ya ailem çok düşüyordu üstüme. Gerçekten ay çok kötü oldum şu an.” (Zeynep Hanım)

“Sadece işte nasıl, yani şöyle çok sessiz biriydim. Çok yani şey değildim. Kaçtığım için onlar da şaşırdı. Nasıl kaçtı gibi hani öyle bir şey oldu.” (Aylin Hanım)

Katılımcıların erken yaşta evlenmelerine tepki gösterilmesinin nedenleri arasında erken anneliği vurguladıkları görülmektedir. Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre kadınlar, erken yaşta anne oldukları için çevresindeki insanlar tarafından eleştirilere maruz kalmaktadır.

“Bana diyorlar ki git çocuğunu aldır. Ben nasıl bir cana kıyarım? Çevremden çok tepki alıyorum. Sen kendi aç karnını doyuramıyorsun neden çocuk yapıyorsun sürekli diyorlar. Bilmiyorlar ki uykum ağır zorla bana sahip oluyor. Millete diyemiyorum anlatsam dalga geçiyorlar benimle. Ben diyorum acaba doktora gitsem orada bir çare bulur mu bana...” (Çağla Hanım)

“Yani bazı uzak insanlardan aldım. Yakın çevremde bu normal bir şeydi. Ama hani atıyorum çocuğu hastaneye götürdüğümde ‘Aaa sen çocuksun senin kucağındaki ne?’ falan diye tepkiler aldım. Bunlar beni çok üzüyordu. Ama bir yandan şimdi bakıyorum çocuklarıma hani bu yaşta benim boyum kadar 2 tane kocaman çocuğum var

diyorum. Bu benim için hani gerçekten büyük bir kâr. Onlar bana artık arkadaş yani.”
(Hande Hanım)

“Normal karşıladılar yani bizim o tarafta herkes erken evleniyor zaten. Evlenmediğin zaman da hani evde kalmış gibi görürler. Şu anda tabi sürekli yani her ortama girdiğimde ‘daha senin yaşın ne başın ne, neden çocuk yapıyorsun’ gibi tepkiler sürekli alıyorum.” (Ayşe Hanım)

Katılımcılara göre erken evliliğe yönelik toplumun tepki göstermesinin bir diğer nedeni evlilik için eğitimi bırakmış olmalarıdır. Katılımcıların söylemlerinden edinilen bilgilere göre erken yaşta evlenerek eğitimlerini bıraktıkları için çevrelerinden tepki aldıkları anlaşılmaktadır.

“Yani çevremdeki insanlar da genel olarak aile durumumu bildiği için tepki almadım. Ama şu anlamda tepki aldım çok başarılı bir öğrenciydim Büşra da bilir zaten. Hani okumayıp mesleğimi elime alamadığım için çok tepkiler aldım. Kaçmamdan ziyade yani kaçmamın bu boyutuna tepki aldım. Yani erken evlenmemden ziyade bu sebepten tepki çok aldım kuzenlerimden falan. Çünkü hepsi okuyorlardı, okumuşlardı, mesleklerini eline almışlardı.” (Sevim Hanım)

4.5.10. Evlilikten Memnuniyet

Katılımcıların erken evlilik sonrası yaşantılarına ilişkin söylemlerinden edinilen bilgilere göre katılımcılardan bazılarının evlilik hayatından memnun oldukları görülmektedir. Evlilik yaşantısından memnun olduğunu söyleyen katılımcılar eşlerini yeterince tanımadan evlendiklerini buna rağmen evliliklerinden memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Bu nedenle katılımcılar kendilerini eşleri konusunda “şanslı” olarak tanımlamaktadır.

“Ablamla olsun falan görüşürdük ama böyle hani evliliğimde dedim ya gerçekten gözü kara evlendim ama şansım yaver gitti. Hani sıkıntı yaşamadım. Ufak tefek böyle hani ben şunu uygun görmüyorum, ben şunu şöyle yapmıyorum dediğim, az önce dediğimin dışında hiçbir problem yani abartılacak hiçbir şey yaşamadık yani hiçbir problem.” (Gökçe Hanım)

“Eşimle ilişkim çok güzel. Yani ben herkesin benim kadar şanslı olacağını düşünmüyorum. O yüzden çevremdeki insanlara erken yaşta evliliği önermiyorum. Benim karşıma iyi bir insan çıktı. Bana saygı duyan, beni seven bir insan çıktı ama herkesin aynı şartta olacağını düşünmüyorum. Güzel yani bizim bir sıkıntımız yok.” (Esra Hanım)

Evlilik yaşantısından memnun olduğunu söyleyen bir diğer katılımcı Burcu Hanım, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hâkim olduğu bir toplumda ve ataerkil yapıya sahip bir ailede büyümüştür. Ailesinde gördüğü çocuklara karşı cinsiyete dayalı ayrımcılığı eşinin kendi çocuklarına karşı yapmadığını şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Yani eşim şiddete karşıdır. Bir de eşim hani nasıl diyeyim şükürler olsun Rabbime ben şanslı mıyım onu bilmiyorum. Hani bazen insanlara bakıyorum, eşime bakıyorum hani şükürler olsun şiddet uygulaması yok. Kadın erkek ayırtmıyor şükürler olsun Rabbime. 3 tane kızım var 1 tane de oğlum var. Bunu da ayırım yapmıyor. Misal erkeği sevdiği kadar kızları da tabi ki eşit seviyor. Hani demiyor bu budur bu şudur. Bunu demiyor ayırmıyor da. Şükürler olsun Rabbime yani bunu ayırmıyor.” (Burcu Hanım)

Evlilik yaşantısından memnun olduğunu söyleyen Gökçe Hanım, evlilik içinde ufak tefek tartışmalar olduğunu ancak önemli denilebilecek sorunları olmadığını şu söylemleriyle ifade etmiştir:

“Memnunum. Memnunum yani bence bu iki kişiyle alakalı bir şey karşılıklı olarak. İllaki tartışmalar oluyordur burada pembe bir aşk yuvası şeyini veremem. Hani şöyleydi böyleydi şöyle iyi. Öyle değil. İllaki tartışmalar oluyor, illaki eksiklerimiz oluyor birbirimize karşı. Mesela hani surat yapmamam gereken yerde çok surat yaparım bu da eşime özgü bir huyumdur. Nazım öyledir benim surat yaparım ona. Yani o hiç sevmiyor huyumu ama ben yapmaktan vazgeçmiyorum. Hani illaki aramızda böyle tatlı tartışmalar oluyor. Yani büyük ya da küçük tartışmanın büyüğü de küçüğü de olmaz ikisi de üzücüdür. Yani bu karşılıklı sorunu bir gün ya da bir saat içinde oturup karşılıklı halledabiliyorsak benim için o kavga da kavga değil, huzursuzluk da huzursuzluk değil. Çünkü bir saat sonra gülmeye başlıyorsun, konuşmaya başlıyorsun. O gecede kalıyor. Hani unutuyorsun, oluyor öyle ufak tefek şeyler.” (Gökçe Hanım)

Erken evlilik sonrası yaşantılarını anlatırken evliliğinden memnun olduğunu söyleyen katılımcılardan bazıları, evlenmeden önce ailesiyle birlikte yaşayamadıkları mutluluğu evlendikten sonra eşleri sayesinde yaşadıklarını söylemiştir. Evlenmeden önce aile içinde ekonomik sorunları olan ve parçalanmış ailede büyüyen Sevim Hanım, evlendikten sonra önceki yaşantısına göre daha güzel bir hayatı olduğunu belirtmektedir.

“Evliliğim de zorluk yaşadığım bir şey yok. Eşim bana yaşamadığım, tatmadığım her şeyi bütün güzel şeyleri yaşattı sağ olsun. Ben şanslıyım ki benim karşıma öyle bir insan çıktı. Şimdiye kadar ben evlendiğime pişman olmadım ama şöyle bir şey var. Tabi

ki her kadın kendi ayağının üzerinde durmalı, kendi maddi manevi imkânı gücü olmalı. O zaman çok daha özgüvenli oluyor kadın.” (Sevim Hanım)

Evlenmeden önce ağabeylerinin baskısı altında büyüyen Gökçe Hanım, daha önceki anlatımlarında ailesi tarafından çok kısıtlandığını söylemiştir. Şu anki evliliğinde daha özgür bir hayatının olduğunu şu anlatımıyla özetlemiştir:

“Yok, aksine ben daha özgürüm. Yani çok özgürüm hani şöyle yapayım, böyle yapayım yaparım. Hani şuraya gideyim, buraya gideyim eşime mesela hani sormuyorum şunu yapayım mı veya ben yine söylerim şuraya gitmeyi düşünüyorum. Ama niye soruyorsun git diyor yani. Yani o yönde sıkıntım yok gerçekten benim en büyük şanslarımdan bir tanesi buydu. En çok buna takmıştım çünkü evlenmeden önce. En büyük takıntılarımdan bir tanesi olduğu için. Eşim de bu yönde hiç şey yapmıyor, beni hiç bunaltmıyor, sıkırmıyor. Ben de ona göre ayarlıyorum ama kendime laf söyletmem...” (Gökçe Hanım)

Katılımcıların evlilik sonrası yaşantılarına ilişkin anlatımlarından edinilen bilgilere göre katılımcılardan bazılarının evliliğin ilk zamanlarında sorun yaşadıkları ancak şu an evliliklerinden memnun oldukları görülmektedir.

“Şu an yok, hayır. Yani bir 5 sene, 6 sene geçtikten sonra artık daha fazla karakterimiz, kişiliğimiz oturdu. Eşim çok değişti gerçekten artık tamamen ailesine ve çocuklarına bağlı oldu. Kayınvalidem kayınpederimle daha az görüşüyoruz. Evimizde de huzurluyuz geçinmeye çalışıyoruz.” (Hande Hanım)

“Yani ben şu hastalık olmasa yani Allah sağlık sıhhat versin ben hayatımda en çok bu sene hayatımdan mutlu oldum. Bu sene mutlu olduğum kadar hiçbir zaman olmadım ne küçüklüğümde ne gelinliğimde. Hep diyorum Allah’ım şükürler olsun çocuklarımdan hepsi sağlıklı. Yani sağlığımız olmasa benim için hiçbir şeyin değeri kalmamış. Malımı almışlar bilmem ne yapmışlar ben onlar için üzülmiyorum. Şimdi onları mahkemeye veriyorum işte davamız var. Mesela şuanda gidiyorum şeylerin İHH’dan bize psikolog verdiler Allah razı olsun. 3 ay boyunca oraya gittim. Bizi dinledi, bize aşevinden geldiler işte bilgi verdiler. Yani eskisi gibi değilim. Merak ediyorum hani kendimi, çocuklarımı nasıl güvence altına alacağım, nasıl eğiteceğim diye soruyorum mesela. Eskisi gibi durmuyorum. Çünkü çok haksızlığa uğradım, çok sessiz kaldım. Ama şu anda çok iyiyim, çok şükür.” (Meryem Hanım)

“Yok, şu anda yok yani ben o ilk baştaki süreci atlattım. Hatta şöyle diyeyim 1-2 senedir bizim evliliğimiz oturdu tam anlamıyla. Artık ikimiz de büyüdük olgunlaştık. Daha iyi yani yönetebiliyoruz evliliğimizi. Birbirimizi anlayabiliyoruz.” (Esra Hanım)

4.5.11. İkinci Evlilik: Kurtuluş Evliliği

Erken evlilik sonrasında katılımcılardan 2 tanesi eşinden ayrılarak ikinci evliliğini, 1 tanesi eşinden ayrılarak iki ve sonrasında üçüncü evliliğini yapmıştır. Bu katılımcılara evliliklerini bitirme nedenleri ve şu anki evliliklerinden memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgiler doğrultusunda katılımcıların ikinci ve üçüncü evliliklerini ailesinden, eski eşinden veya yoksulluktan kurtuluş amacıyla yaptıkları görülmektedir.

İlk eşiyile boşandıktan sonra ailesinin yanına dönen Özge Hanım, daha önceki anlatımlarında annesiyle olumsuz ilişkilerinin olduğunu belirtmiştir. Boşanarak ailesinin evine döndükten sonra annesinin eski eşiyile kendisini barıştırma çabalarının üzerine annesinin baskılarından kurtulmak adına bir başkasıyla evlilik yapmak istediğini açıklamaktadır.

“Boşanmama annem karşı çıktı ama ablam ve ağabeyim destekledi. Çünkü ne yaşadığımı biliyorlardı. Annem sonra birkaç ay sonra işte kapılarını falan açtı ama o zaman da süreç güzel olmadı. Geri gönderme, barıştırma isteği oldu. Ev tuttum evimi döşedim ilk eşim geliyordu, gidiyordu. Annemi ondan kopartamadım çünkü annem onu severdi. Aslında benim anneme karşı çok saygısız bir adamdı ama annem kopamıyordu yani damadı ona ne derse kopamıyordu. Annemin çok şeyi vardı hala evlendirme, barıştırma falan mantığı vardı. O yüzden ben de biran önce tekrar yeniden sevdiğim birisi olsa, hayatımı kurayım diye çabalıyordum. Çünkü annemden de kurtulmam gerekiyordu. Çünkü annemin de psikolojik sıkıntılı süreci vardı. O süreçte de hani tekrardan birisiyle görüşme çabası oldu. Onu da yolda arkadaşıyla kavga ederken bıçaklanarak vefat etti.” (Özge Hanım)

Özge Hanım'ın şu anki eşiyile evliliğine ilişkin söylemlerinden evliliğinden memnun olduğu anlaşılmaktadır. Özge Hanım, şu anki evlilik yaşantısını şu şekilde ifade etmiştir:

“Şu anki eşimle kendi isteğimle yıldırım nikâhıyla evlendik. 6 yıldır evliyim onun yeri bambaşka benim hayatımda. Yani geç oldu ama o tam oldu inşallah. 27 yaşında evlendim bu eşimle. Geç sayılmaz aslında ama ya yaşanmışlık çok. Çocukluktan gelen

sıkıntılar çoktu. Yani evlendim, evlilik hayatımda yaşadıklarım çok zordu. Ayrıldım ayrıldıktan sonra eve döndüm 2011’de döndüm 2015’e kadarki süreç 4 yıl çok çok zordu. Anlatamam yani çok zorlandım. Kadınlar öyle maalesef biliyorsunuz dul olduktan sonra daha çok sorunlar yaşıyorsun. Çok sıkıntılı şeyler vardı yani hayatımı şöyle oturup A’dan Z’ye anlatsam yani çok çok zor. Ölüm acıları çok yaşadım. Kız kardeşimi kaybettim ardından boşandım, biriyle görüştim onun cenazesini kaldırdım. Yani acılar çok oldu, acı çok yaşadım.” (Özge Hanım)

Erken evlilik sonrasında eşinden ayrılarak ikinci evliliğini yapan bir diğer katılımcı Canan Hanım’dır. İlk evliliği boyunca eşinden şiddet gördüğünü söyleyen Canan Hanım, boşanmaya karar verdikten sonra eşi tarafından hayatıyla tehdit edildiğini ifade etmiştir. Canan Hanım, eşinin kendisine uyguladığı şiddetten ve tehditlerinden kurtulmak için kaçarak bir başkasıyla evlilik yaptığını açıklamaktadır.

“İlk evliliğim 6 ay sürdü. 6 ay içerisinde de hep işkence hep şiddet vardı. Yani öyle birisiydi ki ilişkiye giremiyordu ilişkiye giremeyince eline bıçağı alıp ortada geziniyordu seni öldüreceğim diye. Yani sokakta dövmeleleri, insanlara sataşmaları çoktu. İlk eşim ayrılırken de bana şöyle sorun yaşattı biz onunla ayrıldıktan sonra ben şimdiki eşimle ailem bir arada çalışıyorlardı. Bir gün bize geldiler. Ondan sonra işte bunlar bize sürekli geldikleri için artık aramızda bir şeyler olmaya başladı. Ben bunu kurtuluş gibi gördüm. Hani bununla evlenirsem, bununla kaçarsam illaki bu adam benim peşimi bırakacak. Sonra biz eşimle kaçtık. Sonra ailem tabi ki karakola falan verdiler. Ondan sonra bu şerefsizi getirdiler ilk eşimi. Ondan sonra adamlara numarasını vermişler kayınvalidemin eşinin. Bütün herkese dağıtmıştı telefon numarasını. İşte orada Canan varmış, o hayat kadınıymış, onunla beraber olmak istiyorum. İşte hep bu tarzda insanlar beni arayıp rahatsız ediyordu kayınvalidemde. Bir iki sefer de eşimin önünü kestiğini biliyorum. Ondan sonra onu dövmeye falan kalkıyor. Sonra savcılığa falan gidiyoruz işte tekrardan mahkemeye falan verdik ondan sonra konu kapandı. Ondan sonra da hiç görmedim.” (Canan Hanım)

Canan Hanım, şu anki evlilik yaşantısından memnun olduğunu şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Şu anki eşimle 19 yaşında evlendim. İlk eşimle bitti ondan sonra hemen kurtuluş için şimdiki eşimle evlendim. Şu anki eşimle ilişkilerimiz çok iyi.” (Canan Hanım)

Erken evlilik sonrasında eşinden ayrılarak ikinci evliliğini yapan bir diğer katılımcı Çağla Hanım’dır. İlk evliliğini ailesinin isteği üzerine 12 yaşında yapan Çağla

Hanım, toplamda 3 evlilik yapmıştır. İlk evliliği eşinin kuma evliliği yapması ile sonlanmıştır. İkinci evliliğini çocuklarıyla birlikte yaşadığı maddi sorunlardan kurtulmak için yaptığını söyleyen Çağla Hanım, ikinci evliliğinde eşini “sığınacak kapı” olarak gördüğünü belirtmektedir.

“İlk evliliğimde annemle babam verdi beni çocuktum zaten. İkinci eşimle nasıl tanıştım bak sana anlatayım. Ben işe girdim bir kardeşim yanımda gelmişti. O da benden küçük. O zaman o da evlenmişti hani dedi ben geleyim ablamı götüreyim. Benimle gelmişti çocuklarını ona emanet etmişim ben de işe gitmişim. Hani şeyleri temizliyor ya odaları otelde. Temizlik yapıyordum hani gündelik para veriyorlardı. Ben de diyordum o zamanlar günlük 20 milyon çok güzel paraydı. Ondan sonra gittim yani bir hafta falan çalıştım ikinci hafta kapının önünde kızına araba çarptı. Sonra mahkemeye gittim bana sadece hâkim dedi ki 2 yaşında çocuğun sokakta ne işi var. Mahkemeden sonuç alamadım. Belki en çok 20 vardır ikinci eşimle tanışıp evlendiğimde. Yani kendim yuva kuracağım diye evlendim. Benim kızım var, bir kızımı kaybettim, ev sahibim beni kira ödemediğim için sokağa attı. Adam benden yaşça büyüktü. Sadece hani dedim sığınacak kapı bir tane hani kafamı sokacak bir yerim olsun. O yüzden evlenmek istedim. O da sonra vefat etti.” (Çağla Hanım)

Çağla Hanım, ikinci eşi vefat ettikten sonra üçüncü eşiyle olan evliliğini de yoksulluktan kurtulmak amacıyla yaptığını belirtmiştir.

Katılımcıların erken evlilik sonrası yaşantıları genel olarak değerlendirildiğinde katılımcılardan çoğunun evlendikten sonra çeşitli sorunlarla yüzleştiği söylenebilir. Eşle aradaki yaş farkından ve ataerkil toplum yapısından kaynaklanan şiddet, cinsel istismar ve sosyal hayatın kısıtlanması göze çarpan önemli sorunlardandır. Katılımcıların erken evlilik sonrası karşılaştıkları bir diğer önemli sorun yoksulluktur. Katılımcılardan çoğu evliliklerinden memnun olduklarını ancak ekonomik sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların çoğunun evliliklerinin ilk yıllarını eşlerinin aileleri ile aynı evde geçirdikleri görülmektedir. Bu durum genellikle eşin ailesinden kaynaklanan çeşitli huzursuzlukların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Katılımcıların yüzleştiği tüm bu sorunların, kurtuluş amacıyla yapılan bazı ikinci evliliklere yol açtığı görülmektedir. Bu durumdan saha araştırmasına katılan kadınların, erkekleri içinde bulunduğu zorlu koşullardan kurtuluş aracı olarak gördükleri çıkarımı yapılabilir.

4.6. ERKEN EVLİLİKLERE BAKIŞ

Katılımcılara erken evlilikler hakkındaki görüşlerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre katılımcılardan çoğunun şu anki düşüncesiyle erken evlilikleri onaylamadığı ve erken yaşta evlilik yaptığı için pişmanlık duyduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların çoğu erken evliliklerin sebeplerine yönelik görüşlerinde aile sorunlarına değinmiştir. Son olarak katılımcıların erken evliliklerin önlenmesine yönelik görüşlerinde eğitimin ve devlet takibinin önemine değindikleri dikkat çekmektedir.

4.6.1. Erken Evliliklerin Sebeplerine Yönelik Görüşler

Katılımcılara erken evliliklerin sebeplerine ilişkin çeşitli sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların anlatımlarında ailevi sorunlar, huzursuz aile ortamından kaçış ve aileden göremedikleri ilgiyi başkasında arama ile ilgili ifadeler ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların tamamı erken evliliklerin sebeplerine yönelik görüşlerinde aile sorunlarına değinmiştir.

4.6.1.1. “Ailevi Sorunlardan Kaynaklandığını Düşünüyorum”

Katılımcıların erken evliliklerin sebeplerine yönelik anlatımlarında ailevi sorunlardan kaynaklandığına ilişkin görüşler ön plana çıkmaktadır. Erken evliliklerin ailevi sorunlardan kaynaklandığını düşünen katılımcılar arasında hem kendi isteğiyle hem de ailesinin zoruyla evliliklerini yapan kadınlar vardır.

Eşiyle kendi isteğiyle ve kaçarak evlendiğini söyleyen Dilek Hanım, daha önceki anlatımlarında ailesinin görüştüğü bir erkek olduğunu öğrendiğinde kendisini dışarı göndermediğini ve kısıtlamaların arttığını belirtmiştir. Bu baskıların sonucu olarak kaçarak evlendiğini söyleyen Dilek Hanım, erken evliliklerin sebeplerinin ailevi sorunlardan kaynaklandığını şu söylemleriyle ifade etmiştir:

“Yani erken yaşta evlenmek istemenin sebepleri kişiden kişiye değişir bence. Benim ailemle bir problemim yoktu rahat büyüdük dediğim gibi ama sevdiğim için yani yanında kalmak için evlenmek istedim. Ama genel olarak ailevi sorunlardan kaynaklandığını düşünüyorum. Ailevi şiddetlerden dolayı daha çok. Arkadaşlarım, çevremde duyuyorum mesela çok. Var öyle samimi arkadaşlarım sırf ailesinden kaçmak için evlenenler. Yani biz birbirimizi seviyorduk ailem görüşmeme izin verse de evlilik

düşünürdük belki ama en azından evlilik değil de nişan olurdu. Süre biraz daha uzayabilirdi diye düşünüyorum.” (Dilek Hanım)

Erken evliliklerin aile sorunlarından kaynaklandığını söyleyen bir diğer katılımcı Çağla Hanım’dır. Çağla Hanım’ın aile zoruyla evlendirildiği bilinmektedir.

“Erken yaşta evliliğin sebepleri aile sorunları olabiliyor hocam. Bir de ailelerin yani kendi rızanla istemiyorsun da bazen.” (Çağla Hanım)

Erken evliliklerin sebeplerine ilişkin görüşlerinde aile sorunlarına vurgu yapan katılımcılar, ailenin çocukla ilgilenmemesi sorununa değinmektedir. Daha önceki anlatımlarında aile baskısından kurtulmak için evlilik yaptığını söyleyen Gökçe Hanım’ın ailesinin kendisini kısıtlamasının yanı sıra ailesiyle birlikte sosyal hayata katılmadıklarını da ifade etmektedir. Bu nedenle aile ilgisi olmamasının erken evliliklere yol açabileceğini belirtmektedir.

“Ya biraz aileyle alakalı olduğunu düşünüyorum. Kişinin kendisiyle de alakalıdır ama bence genel olarak aile diye düşünüyorum. Çünkü şimdi kişiyle ilgili bir problem varsa onu çözmeye çalışacak anne-baba olacak veya o sorunu gidermeye çalışacak. Yani ihtiyacı olan ne? Vakit mi geçirmek istiyor? Gel çocuğum şuraya gidelim, gel çocuğum şuraya gidelim veya uygun gördüğün bir arkadaşı mı var? Onunla görüşmesi için bir ortam hazırlayabilirsin. Bir şeyler yapabilirsin. Yani genel olarak aileyle alakalı olduğunu düşünüyorum çünkü yaşanmışlıklar var. Hani yaşadığı, gördüğü şeyler var. Bilmiyorum yani her şekilde aileye çıkıyor ucu bence. Yani çevremden gördüğüm kadarıyla ya da haberlere çıkanları izlediğim kadarıyla hani böyle kendim de erken yaşta evlendiğim için hani duyduğum zaman daha bir kulağımı iki kat açarak dinliyorum. Hani ne olmuş, ne bitmiş falan diye. Ne yaşamış acaba gibisinden duyduğum zaman dinliyorum. Hani böyle düşünüyorum yani genel olarak baktığımda. Yani biraz aileleri daha dikkatli... Ya ben açıkçası benim bir tane oğlum var bir tane de daha benim oğlum vardı, o vefat etti. Benim oğlum vefat etti ben açıkçası o vefat ettikten sonra şunu da düşünüyorum. Hani bir evlat... Evet, tamam biz de bebektik, bebek sevmek için değil. Bir çocuk dünyaya getirmekle bir çocuğum olsun, bir kızım olsun, bir oğlum daha olsun diye çocuk dünyaya getirilmemeli bence. Bence evlat yetiştirebileceğine inanıyorsa bir aile hem dinen hem maddi açıdan hem de yani maddi açıyı çok düşünmüyorum açıkçası. Rabbim rızkını yani herkesin rızkı bellidir, rızkı kadarını yer ben bu şekilde düşünüyorum. Ama hem dinen hem gerekli eğitimi verebilecekse, din açısından güzel eğitim verebilecekse, güzel yetiştirebilecekse evlat bu şekilde, gerçekten bunları yapabilecekse

bir evlat sahibi olunmalı diye düşünüyorum ben. Hani aa benim 1 çocuğum olsun, 3 tane olsun, 5 tane olsun benim bir kızım var ben bir tane daha yapayım bir de oğlum olsun gibi hani bu yarışa sokulmamalı.” (Gökçe Hanım)

Erken evliliklerin aile sorunlarından kaynaklandığını ifade eden bir diğer katılımcı Özge Hanım, ailesinin ekonomik geliri olmadığı için annesi tarafından zorla evlendirilmiştir. Bu nedenle Özge Hanım, erken evliliklerin sebeplerine ilişkin görüşlerinde ekonomik sorunlara değinmektedir.

“Erken yaşta ortaokulda veya lisede âşık olup evlenen insanlar var mıdır? Vardır aslında ama bence zaten o ne âşktır ne sevgidir. Öyle düşünüyorum çünkü hiçbir şekilde inanmıyorum. Küçük yaştaki aşk, sevgi, duygu ve düşüncenin gerçek bir hissiyat olduğunu düşünmüyorum. O yüzden tamamen bir bilinçsizlik, çocukların anne ve babasından sevgi görmemesi, ilgi alaka görmemesi, maddi sebepler, hani aile içerisindeki geçimsizlik tamamen bu. Başka bir şey değil yani. Biz tamamen babam eve çok fazla maddi destek olmadığı için annem tek bir başına çabaladığı için maddi sıkıntı çekmeyelim diye evlendik. Bizim sebebimiz bu mesela.” (Özge Hanım)

4.6.1.2. “Kızlar Kaçmak için Kaçıyorlar”

Katılımcıların erken evliliklerin sebeplerine ilişkin anılarını doğru tutusunda edinilen bilgilere göre katılımcılardan çoğunun evliliği aileden kaçış aracı olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Katılımcıların erken evliliklerin sebeplerine ilişkin anlatımlarında “aileden kaçış” ve “aileden kurtuluş” gibi ifadeler ön plana çıkmaktadır.

Üvey annesi ile birlikte büyüyen Ayşe Hanım görücü usülü ile evlilik yapmıştır. Ayşe Hanım, üvey annesinden kaynaklanan aile sorunlarından kurtulmak için evlenmeyi kabul ettiğini bu nedenle kadınların aileden kaçış yöntemi olarak evliliği gördüklerini şu söylemleriyle ifade etmiştir:

“Sebepleri yani bana göre benim ailevi sorunlarım olduğu için bir kurtuluş gibi gördüm ben evliliği. Üvey annem olmasaydı belki diyorum evlenmek istemezdim erkenden. Ama gerçek annesi olanlar da o yaşta evleniyordu bizim orada. O yüzden bilmiyorum. Yani 17-18 en geç çocuklar evleniyor bizim orada. Ama ben erken evlenmemde üvey annemin etkisinin olduğunu düşünüyorum. Ben evliliğe kurtuluş olarak baktım. Üvey annemden olan kız kardeşlerim erken evlenmedi mesela daha bekârlar. Yani onların gerçek anneleri olduğu için artık onları koruyan, kollayan, hani erken evlenmesin diye destek olan bir var. Benim annem olsaydı belki böyle olmazdı. Benim

amcalarım yengelerimin çocukları vardı, onlar bu kadar erken evlenmedi. Yani gelişimlerini tamamlasınlar diye beklediler. Bizimki hani üvey annemin amacı bizden kurtulmaktı.” (Ayşe Hanım)

Kadınların aile sorunlarından kaçmak için erken yaşta evlendiğini söyleyen bir diğer katılımcı Eda Hanım’dır. Eda Hanım, daha önceki anlatımlarında annesiyle çatışma hâlinde olduğu için görücü usulü ile evlilik yaptığını belirtmiştir. Kadınların aileleriyle sorunları olmadığı takdirde erken yaşta evlenmek istemeyeceği düşüncesini şu söylemleriyle ifade etmektedir:

“En başta aile. Benim gibi en başta aile geliyor bence. Çünkü bir insan mutlu olduğu bir evden asla erken evlenip gitmek istemez. Mesela şu an benim görümcem aynı zamanda kuzenim bir evde bir kız. Yani ailesi çok iyi olduğu için çok anlayışlı olduğu için mesela bizimle aynı yaşta ama evlenmeyi düşünmüyor. Yani ben ne yapacağım evlenip gidip diyor. Her şey önüme hazır geliyor diyor. Annem iyi, babam iyi neden evleneyim ki diyor. Yani televizyonda izlediğimde de öyle görüyorum kızlar kaçmak için kaçıyorlar.” (Eda Hanım)

Erken evliliklerin sebeplerine yönelik görüşlerini aile sorunlarından kaçışla ilişkilendiren bir diğer katılımcı Zeynep Hanım, kadınların aileden kaçma nedenlerini çeşitli nedenlerle ifade etmiştir. Bu nedenler arasında aile içi şiddete vurgu yaptığı dikkat çekmektedir.

“Tabi ki de hemen söyleyeyim. Aile içi şiddet, geçimsizlik. Yani nasıl diyeyim bir çare olarak görüyorlar evliliği. Yani aile içi şiddet çok önemli bir sebep bence. Atıyorum babanın baskısı, ağabeyin baskısı yani bunlar da bir faktördür.” (Zeynep Hanım)

Erken evliliklerin sebeplerini aileden kaçışla ilişkilendiren Beyza Hanım, aileden kaçış nedenleri arasında segi ve şefkat eksikliğine vurgu yapmaktadır.

“Yani bir de mesela benim için evlilik ailemden kaçıştı. Ailem bize sevgi, şefkat gösterseydi böyle olmazdı. Biz 7 kardeşiz benim kardeşlerim de erken evlendi. Ailemizde sorunlar olmasaydı böyle olmazdı yaşamazdık bunların hiçbirini.” (Beyza Hanım)

Erken evliliklerin sebeplerini aileden kaçışla ilişkilendiren bir diğer katılımcı Duygu Hanım, aileden kaçış nedenleri arasında aile içi iletişim sorunlarının üzerinde durmaktadır.

“Bunun sebebi aile içi iletişim olabilir. Çünkü evde huzursuz olduğu zaman insanlar galiba dışarıda mutlu olacaklarını sanarak kurtuluş gibi görüyorlar. Yani kurtuluş olarak görüyorlar onu herhalde. Bir de o yaştan, ergenliğin verdiği bir heyecan

var. Yani o olabilir herhalde en büyük sebebi ya. Yani benim için öyleydi.” (Duygu Hanım)

Katılımcıların erken evliliklerin sebeplerine ilişkin anlatımlarında “aileden kaçış” unsurunun bir diğer nedeni olarak “aile baskısından kaçış” ifadesini sundukları görülmektedir. Katılımcılar kadınların, aile içerisinde var olan baskı ve kısıtlamalardan kurtulmak amacıyla evliliğe yöneldiklerini ifade etmektedir.

“Aile baskısından dolayı diye düşünüyorum yani öyledir. Çünkü ben de hani çok annem mesela çok baskıcıydı benim. Hani sürekli kapıyı üstüme kilitleyen birisiydi. E dedim bari ben de kendi yuvamı kurayım. Yani o baskılardan kurtulmak içindi.” (Canan Hanım)

“Bence aile baskısından kaçmak için. Yani ben şu anki aklımla düşündüğümde öyle olduğunu görüyorum.” (Hande Hanım)

“Şimdi şöyle ben şuna inanıyorum ailede erkeği ve kızı çok sıkmamak gerekiyor. Tabi ki gözlemek lazım ama ona güvenmediğini hissettirmeyeceksin. Ya da onu sorgulayıcı olarak değil gerekirse yanında sen de bulun, sen de git onun ailesiyle tanış. Mesela örneğin benim çocuğum şu an 9 yaşında. Ben çocuğumun arkadaşlarının anneleriyle, aileleriyle görüşüyorum. Eşli olarak görüşmeye çalışıyorum ki çocuğumun kimlerle muhatap olduğunu bileyim, emin olduğum yerlere gönderebileyim. Ama tabi ki bizim ailemizde bu yoktu. Benim annem babam çifttiydi, köyde çalışıyorlardı böyle bir imkânları yoktu. Ama aile hani aman çocuğuma zarar gelmesin derken bazen tam tersine aşırı baskıcı ve kısıtlayıcı aileler çocuklarını erken yaşta kaybediyorlar bu şekilde. Benim zaten büyük bir sebebim de baskıcı ve kısıtlayıcı aile olmasındandı. Ya hiçbir yere gidemiyordum hiçbir yere yani. Ben köyde yaşıyordum karşıda komşum vardı. Babam başımda olmadığı için ağabeyime emanet etmişti. Ağabeyim de onun da cahillik dönemi idi. Çok kısıtlayıcı ve baskıcıydı. İlk etapta tabi bunlar birinci etken hani en çok tavsiye ettiğim anne babalar aşırı baskıcı, aşırı tutucu olmamalı. Bu bizde vardı, aşırı derecede vardı. Gerekiyorsa çocuklarıyla birlikte daha çok vakit geçirmeli. Onlara daha az arkadaş ihtiyacı hissettirebilirler, onlarla daha çok aktivite yapıp daha çok vakit geçirip daha çok ilgilenebilirler. Birinci etken bu olduğunu düşünüyorum. İkinci etken de özellikle ergenlik çağındaki kızların erkeklerde bu çok olmuyor çünkü erkekler genellikle evlilikten korkan taraf oluyor. Ama kızlarda ergenlik döneminde biraz daha farklı düşünüyorlar. O an âşık oldukları zaman hani bir laf vardır ya ‘Aşk kapıyı çalınca mantık tatile çıkar.’ diye. Yaş küçük o yüzden bu etken oluyor kızlarda diye düşünüyorum. Bu

devrede bu dönemde işte ailenin yanında olması çok önemli. Yani her şeyin başının aile olduğunu düşünüyorum ben aslında.” (Sevim Hanım)

4.6.1.3. “Aileden Göremedikleri İletişimi ve Bağlı Başkalarında Arıyorlar”

Katılımcıların erken evliliklerin sebeplerine yönelik görüşleri arasında “ailede görülmeyen ilgiyi başkasında arama” ifadesi ön olana çıkan ifadelerdendir. Katılımcılar ailenin çocuklarına yeterli ilgiyi göstermemesi sonucunda kız çocuklarının ilgiyi başkasında arayarak erken yaşta evlenmek istediklerini ifade etmektedir.

“Erken yaşta evlenen kadınların boşlukta olduklarını düşünüyorum. Şimdi aileden göremedikleri iletişimi diyeyim ben. Sevgi zaten sevdiklerini biliyoruz her zaman. Aileden göremedikleri iletişimi ve bağlı başkalarında arıyorlar. Bu sefer dışarıdaki ilgi onlara daha güzel geliyor, daha farklı geliyor. Ailelerinden daha çok sevildiğini düşünüyorlar. Yani aileden göremedikleri şeyleri dışarıdan gördükleri zaman bu onlara hoş geliyor. Bir de bunun üstüne şiddet gördüklerinde, geçimsizlik gördüklerinde bir kaçış yolu olarak görüyorlar evliliği.” (Esra Hanım)

“Belli bir şeyleri görmemekle alakalı hani cahillikten kaynaklı da olabilir, aileden kaynaklı da olabilir. Ama genelde hani bir şeylerden kurtulmak için hani daha farklı şeylere yöneliyoruz ama tamamen bence yanlış. Aslında ailede görmediklerimiz başka birinde aranıyor ama bu tamamen hani şu anda bana saçmalık olarak geliyor.” (Gizem Hanım)

“Benim sebebim açık ve net ortadaydı ben huzur bulmak için evlendim. Yoksa ben huzurlu bir ailenin içinde olsaydım asla erken yaşta evlenmezdim. Yani bence kadınlar evliliği bir kaçış olarak görüyor olabilir. Evlerinde ailelerinde bulamadıkları huzuru başkalarında arıyorlar. Tabi cahilsin o zaman yaşın küçük güzel geliyor başkasının ilgisi.” (Leyla Hanım)

Katılımcıların erken evliliklerin sebeplerine yönelik görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde katılımcılardan çoğunun evlilik öncesi aile yaşantısına dikkat çektikleri görülmektedir. Katılımcıların anlatımlarında ifade ettikleri görüşlerine göre erken yaşta yapılan evlilikler çoğunlukla ailede görülmeyen ilgiyi başkasında arama, huzursuz aile ortamından kaçış ve aile sorunlarından uzaklaşma gibi nedenlerle gerçekleşmektedir. Ayrıca katılımcıların erken evliliklerin sebeplerine ilişkin görüşlerinin kendi erken evlenme sebepleriyle benzer olduğu dikkat çekmektedir.

4.6.2. Pişmanlık

Saha araştırmasına katılan katılımcıların büyük bir çoğunluğu erken yaşta evlilik yaptığı için pişmanlık duyduğunu belirtmiştir. Katılımcılar arasında erken yaşta evlilik yaptığı için pişmanlık duymayanlar da mevcuttur. Ancak pişman olmadığını söyleyen katılımcılar sayıca azdır. Katılımcılar arasında erken yaşta evlilik yaptığı için pişman olup olmama konusunda kararsız olanlar mevcuttur. Ailesinin zoruyla evlenen katılımcılar ise o yaşta evliliği kabul etmekten başka şansları olmadığına dair ifadeler kullanmışlardır.

4.6.2.1. “Çok Pişmanım”

Saha araştırmasına katılan katılımcılardan 12 tanesi erken yaşta evlilik yaptığı için pişmanlık duyduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların erken yaşta evlilik yaptığı için pişmanlık duymalarının altında yatan çeşitli sebepler mevcuttur. Katılımcıların anılarlarından edinilen bilgilere göre küçük yaşta evlendiği için katılımcıların kendisini ifade etme noktasında zorlanmaları bu sebeplerden bir tanesidir.

“Çok pişmanım. Yaşadığım sıkıntılar yaşımınla alakalı çünkü hani 17 yaşında evlendiğim için benim kendime güvenim hani yoktu o zamanlar. Cevap veremiyordum, yani özgüvenim olmadığı için ne hareket yapacağımı, ne şekilde konuşacağımı, nasıl davranacağıma ilişkin hiçbir bilgim yoktu, bilmiyordum. Çocuk aklı gibi ondan sonra hep bir korku, hep o şekilde her şeye sessiz kalıyordum 2 yıl boyunca. Sessiz kalıyordum, ondan sonra kimse bir şey demesin diye, herkes ne kadar iyi desin, ne kadar iyi ne kadar iş yapar, hep iş yapar, hep yemek yapar desin. Yeter ki hani kimse bir şey demesin. Korkuyordum çünkü o yaşta. Ondan sonra geç evlenmiş olsaydım 22 olsa da olurdu, 23 olsa da olurdu. En azından ne konuşacağımı bilirdim, kendi cevabımı verebilirdim. Ben 17 yaşında evli olduğum için yani şu an 21’imdeyim ama hala da öyle. Kimse kesinlikle hani ‘o günahsız, o cevap veremiyor biz üstüne gitmeyelim ya da hani ezilmesin gene günahıdır’ kimse bunu demiyor. Hele ki eşim. Mesela ben o küçük yaşta evlenmeme rağmen üzerime geliyordu, sen çocuksun daha diyordu. Onu yapması yerine bana sahip çıksaydı çok iyi olurdu.” (Ebru Hanım)

“Pişmanlık duyuyorum evet. Daha benim karakterim hiç oturmamıştı. Kendimi savunamıyordum. Şimdikiyle o zamanki yani çok farklı yani. Çünkü daha hani gelişim şeyini tamamlayamamıştım. O yüzden yani pişmanım. Şimdiki aklım olsa o yaşta evlenmezdim.” (Ayşe Hanım)

“Şimdiki aklım olsa o yaşta evlenmezdim. Daha çocuktum çocukluğumu yaşırdım. Çünkü diyorum ya ben çocuktum.” (Hande Hanım)

Katılımcıların erken yaşta evlilik yaptıkları için pişman olmalarının bir diğer nedeni eğitimi bırakmış olmalarıdır.

“Tabi ki de yani keşke o şekilde olmasaydı. Her şey yerine oturduğunda olsaydı daha iyi olurdu. Yani o zamanlar eğitimimi ben alsaydım, mesleğimi elime alsaydım daha iyi olurdu. O zaman önümde şanslarım vardı ama değerlendiremedim. Şimdi uğraşıyorum, çaba gösteriyorum.” (Duygu Hanım)

“Ya benim biraz kendimle de alakalı olduğunu düşünüyorum hani. Neden öyle düşünüyorum bilmiyorum ama hani o zaman bu kadar çok abartılacak bir şey yoktu diyorum evlenmemi gerektiren. Biraz daha sakın kalıp bekleyebilirdim diyorum. Yani okulla alakalı da pişman oldum mesela hani kimi cezalandırıyorsun oku dedim. Ama dinleyemedin geçti senden kaçırdın treni diyorsun. O boşluğu dolduramayacaksın. Pişman oluyorsun ama devamı gelmiyor çünkü treni kendin kaçırdın. İnat yaptım görsün onlar dedim. Kime yapıyorsun ki?” (Gökçe Hanım)

“Yani hani dediğim gibi böyle yaptığın zaman başkalarını cezalandıracaksın diye düşünüyorsun her şeyi, her attığın adımı yaparken. Ya ben birçoğunda da öyle olduğunu düşünüyorum. Evliliğimde de aynı şekilde. Evliliğimi de hani göreceksin onlar, görsün onlar ben evleneceğim, hani kurtulsunlar benden ben evleneceğim düşüncesi vardı.” (Gökçe Hanım)

Katılımcıların erken yaşta evlilik yaptıkları için pişmanlık duyma nedenlerinden bir diğeri evlilik hayatlarında yaşadıkları sorunlardır. Katılımcılar umdukları hayatı yaşayamadıklarını ve bu nedenle erken yaşta evlilik yaptıkları için pişmanlık duyduklarını belirtmişlerdir.

“Pişmanım. O yaşta evlenmeseydim şu an her şey çok daha farklı olabilirdi diye düşünüyorum. Hayatım çok başka olabilirdi diye düşünüyorum. Tabi ki bir çocuğum var çok şükür. Ama ne bileyim yani hiç düşündüğüm gibi olmadığı için evlilik pişmanım.” (Dilek Hanım)

“Kesinlikle çok pişmanım ben. Sonrasını düşünmeden yapılmış bir evlilik bana göre. Ben mesela şahsen öyleydim. Böyle kala kaldım ya sanki benim bütün dünyam değişti yani bir anda. Evlenmeden önce hayal ettiğimiz gibi olmuyor kesimlikle. Yani hayalle gerçek arasında resmen böyle bir kara boşluğa düşüyorsunuz. Ne gerçek olarak

yaşayabiliyorsunuz, ne hayalinizi kurabiliyorsunuz yani o şekilde bir boşlukta kalıyorsunuz.” (Zeynep Hanım)

“Onaylamıyorum kesinlikle ben çok pişmanım ama o evde de kalsaydım aynı huzursuzluğum devam edecekti. Ben mecbur kaldım başka bir yol bulamadım kendime.” (Leyla Hanım)

4.6.2.2. “Pişman Değilim”

Saha araştırmasına katılan katılımcılardan 3 tanesi erken yaşta evlilik yaptığı için pişmanlık duymadığını ifade etmiştir. Pişman olmadığını söyleyen katılımcılar, daha önceki anlatımlarında evlilik hayatından memnun olduklarını ifade eden katılımcılardır. Bu nedenle katılımcıların pişman olmama nedenleri evliliklerinden memnun olmaları ile ilişkilendirilebilir.

“Ben erken evlendiğim için pişman değilim ama desem şimdi ki aklım olsaydı karşı çıkardım, izin vermezdim. Şimdi ben anneme hak da veriyorum çünkü herkesin aklı aynı olmayabilir. Herkes bunu beceremez ben becerdim diye herkes bunu becerecek diye bir şey yok. Yani ben erken yaşta evlenmeye biraz karşıyım. Hani insanın kendi rızası olsa her neyse derim ama erken yaş hani biraz kendine çeki düzen versin ondan sonra evlenilsin. Yani ben bilmiyorum 20 yaşında olsaydım farklı olabilirdi. Hani bugünkü maddi durumumdan çektiğim sıkıntıyı belki çekmezdim. Bunu ancak Allah bilir de hani ben önermiyorum yani en az 20 diyorum. Ben diyorum hani belki daha da geç evlenseydim düşünceleri belki daha da geniş olabilirdi.” (Burcu Hanım)

“Pişman değilim ama şu anki fikrimle yani erken evlenir misin? Evlenmem. Çünkü insan maddi sıkıntı olduğunda hani küçük yaşta sorumluluk almak olsun evlilik kolay bir şey değil. Hani onu anladım. Zor günlerim de oldu. Maddi olsun manevi olsun her türlü yani sıkıntı yaşadığım günler de oldu. Ama şöyle geriye dönüp baktığımda şu an nasıl diyeyim yani çocuğum var ve 7 yaşında. Ben daha 26 yaşındayım, ikinci çocuğuma hamileyim. Hani bir yerden 40 yaşına geldiğimde benim çocuğum 20 yaşında olacak. Yani böyle düşündüğüm zaman güzel ama sıkıntıları ve yaşadığım sıkıntılar maddiyat falan düşününce tabi ki zor oluyor yani sorumluluk. Maddiyatı geçtim küçük yaştasın yani sorumluluk alıyorsun. Evdeyim çocukla falan böyle.” (Aylin Hanım)

“Kendi adıma pişman değilim. Keşke her evlenen pişman olmasa.” (Eda Hanım)

4.6.2.3. Kararsızlık

Saha araştırmasına katılan katılımcıların anlatımlarından edinilen bilgilere göre, katılımcılardan 4 tanesinin erken yaşta evlilik yaptığı için pişmanlık duyup duymama konusunda kararsız olduğu görülmektedir.

“Bilmiyorum şimdi ben ne desem. Ben misal beni başkaları istediği için evlendim. Ya bilmiyorum misal şimdiki aklım olsaydı hayatta evlenmezdim. Hayatta yapmazdım böyle bir şeyi. Niye yapmazdım çünkü ben bu zamanki aklımla o zamanki aklım bir olmuyor. Şimdiki aklım olsaydı ben kendi ayaklarım üstünde durabilirim evet beni başkası istiyor olabilir ama ben kendim istediğimi yapabilirim. Hani ben küçük yaşta evet küçük yaşta evlendim, küçük yaşta anne oldum. Ama burada ben kendimi şey yaptım kendim ortada yıprandım. Eşim de bana destek oldu onun hakkını da yiyemem. Bana sahip çıktı yani hiçbir şekilde bırakmadı.” (Burcu Hanım)

“Yani şu an bir tek avantajım çocuklarımla birlikte büyüdüm. Ben kızımdan 17 yaş büyüğüm. Şu anda maşallah erkek çocuğumla dün fotoğraf çektirdik boyu beni geçmiş babasını geçmiş. Öyle seviniyorum yani çocuklarım büyümüş diye. Liseye gidiyorlar yani o yönden sadece şanslı hissediyorum. Başka hiçbir şekilde şanslı hissetmiyorum. Çünkü ben çocuklarıma doğru dürüst annelik yapamadım, onları koruyamadım. Şuanda 33 yaşında ben anne oldum ve küçük oğlum her şeyi yaşadı. Yani bütün çocuklarımda içinde en şanslı çocuk odur. Yani diğer çocuklara yapamadıklarımızı buna yapıyorum.” (Meryem Hanım)

“Hani eskiden daha güzel bir hayatım olsaydı yani tabi ki diyorum şu anda keşke o yaşta evlenmiş olmasaydım. Ama çokta güzel bir hayatım olmadı benim. Yani kendimize de sahip çıkacak bir yaşta olmadığımız için hani çok karışık bir duygu bu şu anda. Allah’a şükür bir evladım var. Hani pişman mıyım değil miyim eskiyi düşündüğümde daha güzel olur muydu? Olmazdı. Evlendim daha mı güzel oldu? Olmadı. Yani arada bir konu.” (Beyza Hanım)

“Bir an böyle pişmanlık duyuyorum. Bazen de pişmanlık duymuyorum 2 tane çocuğum var onların gülüşü dünyaya bedel. Ama mecburuz yani bu saatten sonra da pişman olsak ne yazar pişman olmasak ne yazar?” (Büşra Hanım)

Katılımcılardan bir tanesi aile zoruyla evlendirildiği için erken yaşta evliliğe hayır deme şansı olmadığı cevabını vermiştir. Bu nedenle pişmanlık konusunda fikir bildirmemiştir.

“Valla hocam hayır demek hiçbir zaman şansımız olmadı.” (Çağla Hanım)

4.6.3. Evlilik Yaşı

Katılımcılara kadınlar için ideal evlilik yaşına ilişkin sorular yöneltilmiştir. Katılımcılardan çoğu ideal evlilik yaşına ilişkin anlatımlarında 24-25 yaş aralığına değinmiştir. Katılımcıların cevapları doğrultusunda edinilen bilgilere göre en geniş yaş aralığı 25-30 arasındadır.

“Yani bence bir kadın için evlilik yaşı 25 ve üzeri. Yani 24-25. İnşallah kızım öyle evlenir.” (Hande Hanım)

“Bana göre en az 25, 30 da olabilir ideal. Yani çokta uzatmamak lazım tabi ama 25 bir kadın için ideal ve erkeğin 3-5 yaş büyük olması gerekiyor diye düşünüyorum.” (Dilek Hanım)

Katılımcıların evlilik yaşına yönelik söylemlerinin nedenleri farklılık göstermektedir. Katılımcıların çoğu bir kadının 25-30 yaş arasında olgunlaştığı düşüncesiyle evlilik yaşı için bu aralığın uygun olduğunu belirtmiştir.

“Yani ben 33 yaşında anne olmayı öğrendim, kadın olmayı öğrendim, insan olmayı öğrendim, yaşamayı öğrendim. Kesinlikle bir çocuk ne kadar istese bile 18-19 yaşında çocuk kendi kararını veremez. O çocuk evlenmesin yani. Hem maddi hem manevi hem fiziki hem psikolojik bütün zararlar o insana oluyor. Kendini koruyamıyorsun, kendini savunamıyorsun. İnsanlara karşı savunmasız kalıyorsun. Yani en az 23 yaşında evlenmeli.” (Meryem Hanım)

“25-26. Kadın kendini 30 yaşına gelince hissediyor. Ne istediğini biliyor, kararlarını biliyor. Yani eşini aldatma ya da başka erkeğe bakma duygusuna bile 30’dan sonra doyuyorsunuz yani emin ol. 30 yaşına girdiğinizde bir doyumunuz oluyor yani hayata karşı. Ne istediğinizi biliyorsunuz ama 25 ile 30 arasındaki bu gelgit zamanında evlilik yaşanılması gerekiyor. Çocuk için falan 20’a kalınmamalı ama 25, 26, 27 olabilir.” (Özge Hanım)

“Bir insanın 25’inden sonra karakterinin oturduğunu düşündüğüm için yani karşı tarafla hangi konuda anlaşıp hangi konuda anlaşmama, hangi konuda uyuşmamak yani 25 yaşın altında aşk daha çok devreye giriyor. Ama 25 yaşından sonra biraz mantıkla aşkı aynı anda yürütebiliyorsun. O zaman ne istediğini tam olarak anlayabilirsin. O şekilde 25 yaşından sonra evlilik yapılmasını daha mantıklı buluyorum.” (Sevim Hanım)

“En az 20. En az 20 ile 24 arası. Hani bana soracak olursan ben şu an 30 yaşıyayım. İki senedir mantıklı düşünüp karar verebiliyorum, kendimi savunabiliyorum.”

Yani o yüzden bu o yaşta değil. Bazı insanlar erken olgunlaşıyor, bazıları erken olgunlaşamıyor. O yüzden bana soracak olursan hatta 29, 27 falan derim.” (Ayşe Hanım)

“Ya şu anda bile düşüncelerimin tam oturmadığını varsayarsam bir 25’den sonrası.” (Gizem Hanım)

Kadınların ideal evlilik yaşına ilişkin söylemlerinde katılımcılardan bazılarının evliliğin getirdiği sorumluluk nedeniyle erken olmaması gerektiği cevabını verdiği görülmektedir. Katılımcıların anlatımlarında evlenmeden önce eğitimin tamamlanması ve meslek sahibi olunması gerekliliğine yönelik ifadeler ön plana çıkmaktadır.

“Yani bence evlilik yaşı anca 25’den sonra falan olmalı diye düşünüyorum. Ya şimdi olgunlaşmayı geçtim şu an zaten çocuk var. Çocuk olduğu zaman hiçbir yere doğru düzgün çıkıp gezemiyorsun. Sen hiçbir şey anlamıyorsun hani gezmek olsun şey olsun olmuyor. Çıkıyorsun eşinle falan ama bekârlık gibi olmuyor hiçbir zaman. Sorumluluk olduğu için her yerden şey kalıyorsun. Geri kalıyorsun diyelim. Geziyoruz tozuyoruz ama çoluk çocukla. Bakıyorum arkadaşlarıma şu anda ben herkes bekâr birkaç kişi evlenmiş yani. Hani okuyabilirdim. Hayatıma bir şey yapabilirdim. Üniversiteyi okumak istedim liseyi bitirdikten sonra ama çok zor yani.” (Aylin Hanım)

“Bence 25’e kadar kimse evlenmesin. Yani insan bilmiyorum hayatını yaşamalı ya çalışmalı. Çalışmak güzel bir şey, insanın kendi parasını kazanması güzel bir şeydir. Koca eline bakıyor muyum ben bakmıyorum. Kendim için konuşmuyorum istediğim zaman veriyor çok sağ olsun. Yani öyle düşünüyorum. Zaten akli başında her insan benim gibi düşünüyordur.” (Eda Hanım)

Saha araştırmasına katılan kadınların anlatımlarından, katılımcıların çocuk sahibi olmak isteyenler için evlilik yaşının 30’u geçmemesi görüşüne sahip oldukları görülmektedir.

“Yani şu an olduğum yaş ideal bence yani 24. 23’ünde nişanlanıp 24 yaşında yani 22-24 arası olmalı. 30 çok geç. Tamam, mesela 35 yaşında da evleniyorlar ama en geç 30 yaşında olmalı bence anne olmak istiyorsa.” (Gökçe Hanım)

“28 yaşında tam net bence tam ideal yaş. 28-30 ideal. Çocuk istiyorlarsa 30’un üstüne geçmesinler.” (Zeynep Hanım)

4.6.4. Erken Evlilikleri Şu Anki Düşüncenizle Onaylıyor Musunuz?

Katılımcılara erken evlilikleri şu anki düşüncenizle onaylıyor musunuz? sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcıların tamamı “onaylamıyorum” cevabını vermiştir.

“Hayır onaylamıyorum. Kendim evlendim ama hâlâ onaylamıyorum.” (Eda Hanım)

Erken evlilikleri şu anki düşüncenizle onaylıyor musunuz? sorusuna “onaylamıyorum” cevabını veren katılımcılar arasında hem aile zoruyla hem de kendi isteğiyle evlilik yapan katılımcılar mevcuttur. Katılımcılardan bazılarının evliliklerinde mutlu olduklarını ifade etmelerine rağmen erken yaşta evlilikleri onaylamadıklarını söyledikleri görülmektedir. Katılımcıların anlatımlarında herkesin kendisi kadar şanslı olamayacağı, erken yaşta evliliklerin getirdiği sorumlulukların kadınlar için zor olduğu ve erken yaşta evlenmek yerine eğitime devam edilmesi gerektiği ifadeleri ön plana çıkmaktadır.

4.6.4.1. “Herkes Benim Kadar Şanslı Olamaz”

Erken evlilikleri şu anki düşüncenizle onaylıyor musunuz? sorusuna verilen cevaplar doğrultusunda edinilen bilgilere göre evliliğinde mutlu olduğunu söyleyen katılımcıların kendilerini “şanslı” olarak tanımladıkları görülmektedir. Katılımcılar herkesin evliliğinde mutlu olma şansı olamayacağı için erken yaşta evlilikleri onaylamadıklarını ifade etmektedir.

“Ya erken yaşta evliliği ben kendim için düşünmüyorum tercih etmiyorum. Niye tercih etmiyorum çünkü herkes benim kadar şanslı olamaz hani benim eşim de çok anlayışlı bir insandır, onun hakkını yiyemem. Hani herkes verdiği sözü de tutamaz. Hem benim kayınpederim bana babalık yaptı hem de eşim benim arkamda durdu, bana verdiği sözü tuttu. Hani ben tercih etmiyorum çünkü o yaşta insan hata yapabilir. Herkes aynı değildir hani ben tercih etmiyorum.” (Burcu Hanım)

“... Son olarak yine söyleyeyim erken yaşta evliliği kesinlikle tavsiye etmiyorum. Ben evlendiğinde huzuru yakalayanlardan birkaçıyım. Cahillik döneminde evlilik yapıp çok sıkıntıya giren, hayattan bambaşka beklentileri varken bambaşka bir hayatla karşılaşan, insanların kadınlar üzerine özellikle söyleyeyim kadınların karşısına bambaşka bir figürle çıkıp bambaşka bir figürle karşılaşan insanlar çok fazla. Örneklerini gördüm, çok başarılı arkadaşlarımız, ablalarımız yani çok başarılı olup da evlenip camlara kilit vuran eşleri olduklarını biliyorum. O yüzden bir kadın kesinlikle önce okumalı, mesleğini eline almalı, mesleği olmalı. Hata yapsa bile, yanlış bir evlilik yapsa bile bundan dönebilmeli. Ekonomik özgürlüğü olmadığı için hiç kimseye katlanmak zorunda kalmamalı benim annem gibi.” (Sevim Hanım)

4.6.4.2. “O Yaşın Yaşaması Gereken Okul Çağı”

Katılımcıların erken evlilikleri şu anki düşüncenizle onaylıyor musunuz? sorusuna verdiği cevaplar arasında erken yaşta evlenmek yerine eğitime devam edilmesi gerektiği ifadesi ön plana çıkmaktadır. Katılımcılar evlendikleri yaşı eğitim çağı olarak tanımlamaktadır.

“Onaylamıyorum. Onaylamıyorum çünkü bir şey yaptığın zaman ne oluyor biliyor musun? Bir şey yaptığın zaman, bir şey olduğu zaman sana daha cahilsin diyorlar ne olursa olsun. Yani şimdi böyle düşünüyorum da onaylıyorum desem olmaz bence her şey yaşında güzel. Yani o yaşı yaşaması gereken okul çağı. Lise, üniversite dönemleri, okul dönemleri hani sınav hazırlıkları yani o yaş bunlarla geçiyor şuanda bu günümüzde. Bence o yaş yani gene okusun herkes, okumak isteyen. Ben kendi adıma pişmanlık duymuyorum, o zaman bunu gerektiriyormuş demek ki. Evet, her şey daha da güzel olabilirdi. Daha güzel olabilirdi derken hani küslük olmayabilirdi. Belki de erken yaşta evlenmeseydim bu yaşında evlenseydim belki hani biraz daha küslükler olmazdı. Bana karşı tepki olmazdı babamdan, eşime karşı da tepki olmazdı. Hani o zamanları da güzel atlattığımı düşünüyorum. Tadında atlattığımı düşünüyorum. Ama olmasaydı dediğim gibi bu kadar huzursuzluk, o zamanki huzursuzluk olmazdı. Hani o zaman beni üzen, babam benimle görüşmüyor diye ağlamazdım. Yani kendi kendime üzülmezdim, bunalmazdım, bunalıma girmezdim. Yani bunalırdım da dışarıya çok belli etmezdim. Annemi almaya geldiğim zaman camın altından bakardım böyle babamı göreyim diye. Ne bileyim değişik oluyor belki bu kadar huzursuzluk olmazdı.” (Gökçe Hanım)

Evliliğinden mutlu olduğunu, erken evlendiği için pişmanlık duymadığını ifade eden Esra Hanım, eğitime devam etmemesinin eksikliğini duyduğunu ifade etmektedir.

“Ben onaylamıyorum. Çünkü dediğim gibi yani ben şu an evet çok mutluyum pişman da değilim iyi ki evlenmişim diyorum. Ama bir yandan okulumu bitirmediğim için, üniversiteye gitmediğim için bunun eksikliğini çok yaşıyorum. Bunu birçok insanın benim gibi erken yaşta evlilik yapan kadınların da hissettiğini düşünüyorum.” (Esra Hanım)

Katılımcılar kadınların evlenmeden önce eğitimlerini tamamlayarak meslek sahibi olmaları, kendi ayakları üstünde durmaları gerektiği görüşlerini ifade etmektedir.

“Hayır, şu an tabi ki de onaylamıyorum. Benim de kızım var hayatta böyle bir şeyi onaylamam yani. Önce meslek sahibi olsun, belirli bir yaşa gelsin yani en azından 25 yaşına gelsin. Kendi ayakları üzerinde durabilsin ki yani daha kolay olur. Yani mesela ben o zaman yapmam gereken okumayı şimdi yapıyorum.” (Duygu Hanım)

“Hayır onaylamıyorum. İllaki okumaları lazım, eğitimi tamamlamaları lazım.”
(Canan Hanım)

4.6.4.3. “Küçük Yaşta Evleniyorsun Eziliyorsun”

Erken evlilikleri şu anki düşüncenizle onaylıyor musunuz? sorusuna katılımcılardan bazıları erken yaşta evlenmenin getirdiği zorluklara değinerek cevap vermiştir. İlk evliliğini 12 yaşında yapan Çağla Hanım, evliliğinde sürekli şiddet görmüştür ve eşi kendisiyle resmî nikâh yapmamıştır. Eşinin bir başkasıyla resmî nikâh yapması sonucu ailesinin evine dönmüştür. Erken yaşta yaşadığı zorlukları “çok acı çektim” ifadesiyle tanımlamaktadır. Bu nedenle erken evlilikleri onaylamadığını ifade etmektedir.

“Yok, hiçbir zaman onaylamıyorum ben yaşadım ben bildim, çok acı çektim hala da çekiyorum. Yani bak benim kızım var biliyorsun evlenmesi için benim kızımın 20 yaşını da geçmesi lazım. Ben vermem artık çünkü ben küçük evlendiğim için hiçbir şey bilmediğim için evlendirmek istemiyorum.” (Çağla Hanım)

Erken evlilikleri onaylamadığını ifade eden bir diğer katılımcı Ebru Hanım’dır. Ebru Hanım, erken yaşta evliliğin sonucunu “ezilmek” olarak belirtmektedir.

“Hayır, kesinlikle onaylamıyorum. Hani erken evlilik olmasın diyorum ben kesinlikle ondan yana değilim. Küçük yaşta evleniyorsun eziliyorsun.” (Ebru Hanım)

Aylin Hanım, anlatımlarında erken yaşta evlenerek edinilen sorumlulukların zorluklarına değinmektedir. Özellikle çocuğu olduğu için sosyal hayatının kısıtlandığını şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Onaylamıyorum. Hani bir sıkıntım yok bir şeyim yok ama gezmek yani bazı şeyleri nasıl anlatayım. Diyorum ya mesela gezmek istiyorum gidiyoruz bir yerlere ama rahat olamıyorsun, sorumluluk oluyor. Mesela örnek vereyim halamın oğlunun düğünü vardı. Gitmek istedim ama gidemedim çocuğum var çünkü. Yani engel oluyor. Öyle işte yani onaylamadığım yönleri var. Sonuçta daha genç olarak yaşayacağımız şeyler varken evlenip eve kapanmak benim tercihim değil.” (Aylin Hanım)

Erken yaşta evlilikleri onaylamadığını belirten bir diğer katılımcı Sevim Hanım, erken yaşta kişinin karakterin oturmadığına, hayattan beklentilerin ne olduğunun bilinmediğine vurgu yapmaktadır.

“Evlendiğim için pişman olmadım ama erken evlenmek istemezdim. Çünkü bir insanın karakteri 25 yaşından sonra oturuyor. 16 yaşında hayattan beklentin ne

bilmiyorsun. Karşı taraftan beklentin ne bilmiyorsun. Karşı tarafın senden beklentisi ne onu da tam olarak bilmiyorsun. O anki beklentinle 25 yaşından sonraki beklentinin asla uyması imkânsız. O yüzden bir insanın öncelikle bir yaşa gelmesi lazım ki ben karşımdan ne istiyorum, ben neleri göze alabilirim, nelere katlanabilirim, nelere katlanamam bunları bilmesi lazım. Bu çok önemli bu yüzden erken evliliği tavsiye etmiyorum asla.” (Sevim Hanım)

Leyla Hanım ekonomik sorunları olan bir ailede büyümüştür. Daha önceki anlatımlarında annesiyle olumsuz ilişkileri olduğunu ve babasının evle ilişkisinin olmadığını belirtmiştir. Evliliği aileden kurtuluş olarak görerek kaçarak evlilik yaptığı bilinmektedir. Daha önceki anlatımlarında evliliğinden memnun olmadığını ifade etmiştir. Bu nedenle erken evlilikleri onaylamadığını ancak kendi adına evlilik için “mecbur kaldım” ifadesini kullanmaktadır.

“Onaylamıyorum kesinlikle ben çok pişmanım ama o evde de kalsaydım aynı huzursuzluğum devam edecekti. Ben mecbur kaldım başka bir yol bulamadım kendime.” (Leyla Hanım)

4.6.5. Erken Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Görüşler

Saha araştırmasına katılan katılımcılara erken evliliklerin önlenmesine yönelik görüşlerine ilişkin sorular sorulmuştur. Katılımcıların anlatımlarında eğitim, devlet takibi, ailelerin bilinçlendirilmesi gibi ifadeler ön plana çıkmaktadır. Katılımcılardan bazıları bu evliliklerin önlenmesi için bir çözüm olmadığı görüşündedir.

4.6.5.1. ‘En Büyük Önlem Eğitim’

Katılımcılara erken evliliklerin önlenmesine ilişkin görüşlerine yönelik sorular sorulmuştur. Katılımcıların cevapları arasında “eğitim” ifadesi ön plana çıkmaktadır. Katılımcılardan çoğu bu evliliklerin eğitimle önlenebileceği görüşündedir. Maddi sorunlar nedeniyle ailesinin kendisini okula göndermediğini belirten Ayşe Hanım, devletin kız çocuklarının eğitimini takip etmesi gerektiğini belirtmektedir. Okuluna devam edebilseydi erken yaşta evlenmek zorunda kalmayacağını şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Bunun için ne gibi önlemler alınabilir biliyor musun? En büyük önlem eğitim. Yani okul çağındaki çocuğun eğitime devam edip etmemesi sorgulansaydı erken evlenme olmazdı. Zaten şu anda evlenen kişiler de geç evleniyor. Yani okulunu bitir şudur budur

derken geç evleniyorlar. Yani eğitim konusunda devlet üstüne düşen görevi yapsaydı böyle olmazdı. Ailemin biraz daha maddi olarak imkânı olsaydı eminim ki ailem beni okula gönderirdi. Devletin üstüne düşen görev buydu. Onu da yapmadığı için erken evlenmek zorunda kaldığımı düşünüyorum.” (Ayşe Hanım)

Devletin kız çocuklarının eğitimini takip etmesi gerektiğini ifade eden bir diğer katılımcı Meryem Hanım’dır. Daha önceki anlatımlarında okuryazar olmadığı için resmî nikâh esnasında imza karşılığında evlilik yaptığını sanarak tüm mal varlıklarını ağabeylerine devrettiğini belirtmiştir. Bu nedenle kadınların eğitim almasının önemine dikkat çekmektedir. Eğitimli annelerin eğitimli çocuklar yetiştireceği ve çocuğunu koruyabileceği görüşünü ifade etmektedir.

“Devletin ne yapması gerekiyor biliyor musun? Devlet o çocukların kimliğini veriyor. Biliyor o evde o çocuk yaşıyor ama demiyor bu çocuk okuyor mu? Ne yapıyor ne ediyor hiç sormuyor. Devlet kadına, çocuğa eğitim verirse, bilgilendirirse o kadın da çocuklarını o yaşta evlendirmez. Kendi çocuğunu korumayı öğrenir. Ben şu 4-5 sene içinde o kadar yerlere gittim, bilgilendim. Doktordan tut avukatlara kadar her şeyi kendi dilimle konuştum ettim. Bilinçli olduğumuz için hem kendimizi ifade edebiliyoruz hem çocuklarımızı koruyabiliyoruz. Ondan sonra biz çocuklara da örnek oluyoruz. Belki annem bilinçli bir insan olsaydı sen de benim evladımsın neden senin haklarını senden habersiz ağabeylerine vereyim derdi. Ben hatta gittim milli eğitime gittim dedim ki ben ev aldım, evin borcu vardı kızımı okuldan çıkarttım. Ben de annem gibi vicdansızlık yaptım ama bu şeyden çok rahatsızım dedim. Ne olursunuz dedim yalvarırım benim kızımı tekrardan liseye alın. Almadılar onu 18’i geçtiği için. Dışardan kayıtlı şu anda. Ben devlete hakkımı helal etmiyorum. Ben köydeki kadınlar için de o kadar çok üzüliyorum ki. Hâlâ erken evlilik, hâlâ birbirinin arkasından dedikodu devam ediyor bunlar. İşte ben onlar için çok üzüliyorum ama yapacak bir şey yok. Sadece başlık parası için hâlâ erkenden evlendiriyorlar.” (Meryem Hanım)

Katılımcılar kadınların kendi ayakları üzerinde durabilmesi için eğitimlerini tamamlamalarının önemine değinmektedir.

“Erken evliliklerin önlenmesi için ilk önce yani bütün kızların, bayanların okuması lazım. Evlenmemeleri için eğitim almaları şart yani. Elllerinde bir meslek olması lazım yani olmazsa olmazları. Mesela benim mesleğim olsaydı, okumuş olsaydım kendi başıma belki daha mutlu bir hayatım olurdu. Ben başka çarem olmadığı için evlenmek istedim.” (Dilek Hanım)

“Yani devlet ne yapabilir ki? Yani eğitim desem onun için geriye dönük olması lazım. Şu an okumamış bir insanı hiçbir şekilde okutamazsın cahil kafa çok. Yani bilemedim devlet ne yapmalı? Devlet yapabileceğini yapmış zaten yasaklamış. Özel meslek kursları açmış yani okumak istemeyen kızlar mesela oraya gidebilirler. Ya da dışarıdan okuyabilirler. Aman ben zaten okumuyorum da çalışmıyorum da zaten kocaya gideyim düşüncesi olmasın diye devlet böyle bir şey yapmış. Yani bir tek aklıma o geliyor şu an.” (Eda Hanım)

4.6.5.2. “Devletin Bunları Takip Etmesi Gerekıyor”

Katılımcıların erken evliliklerin önlenmesine ilişkin görüşleri arasında devletin erken yaşta evlilikleri önlemek için bu evlilikleri sıkı takip etmesi gerektiği düşüncesi vardır. Katılımcılar aile izniyle kısılan 18 yaş altı nikâhların yasaklanması gerektiği görüşüne değinmektedir. Leyla Hanım, aile izni ile 18 yaşından önce resmî nikâh yapılmasının yasaklanması gerektiğini şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Nasıl cevap vereyim şimdilik mesela erken evliliği önlemek için en az 18 yaşından aşağı nikâh kısılmasını aileler izin verse dahi yasaklaması lazım. Yani o yaşta nikâh kesinlikle kısılmaması lazım aileler onaylasa bile.” (Leyla Hanım)

Devletin erken evlilikleri takip etmesi gerektiğini ifade eden bir diğer katılımcı Zeynep Hanım’dır. Bu evliliklerin önlenmesi için ayrıca evliliğin nedenlerine ilişkin araştırma yapılması gerektiğini belirtmektedir.

“Bak bu çok güzel bir soru. Yani devlet erken evliliklere kesinlikle izin vermemeli. Psikolojik olarak da hemen bir psikiyatrist ya da bir doktora sevk edilmeli. Hem polislerin hem devlet büyüklerinin de kesinlikle araya girip müdahale etmesi gerekiyor. Hani kız evleniyor ama neden? En derine inmeleri gerekir. Gerekirse o kızı ailenin elinden de alıp kesinlikle yani devletin önlemesi gerekiyor. Çoğu genç kız da aslında korkudan evleniyor. Atıyorum çocuk psikopat, tehdit ediyor böyle şeyler de olabiliyor. Devletin bunları takip etmesi gerekiyor.” (Zeynep Hanım)

Hande Hanım, devlet tarafından belirlenen evlilik için 18 yaş sınırının en az 20 olması gerektiğini ifade etmektedir.

“Yani bence bu 18 yaş sınırı 20 olsa en azından biraz daha iyi olur. Ama dinî nikâh var onu da yasaklasalar. Yani başka aklıma bir şey gelmiyor şu an. Ama yasaklamalılar yani kesinlikle gerçi bu anne babalar yani engel olunmaz bunlar evlendirirler çocuklarını.” (Hande Hanım)

“Vallahi devlet bu evliliklere dur demeli. Bizim orda hep küçük yaşta veriyorlar hocam.” (Çağla Hanım)

4.6.5.3. “Aileler Bilinçlendirilmeli”

Katılımcıların erken evliliklerin önlenmesine ilişkin görüşleri arasında ailelerin bilinçlendirilmesi ön plana çıkan ifadelerdendir. Katılımcılar devletin evlilik için belirlediği yaş sınırına uyulmadığını ve bu nedenle sorunun çözülmesi için ailelerin bilinçlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

“Yani şimdi mesela devlet yaş yasağı getirdi ama bunun hiçbir şeyi yok. Hani çevremizde görüyoruz gençler cahillikle hatalar çok yapıyorlar. Bir araya geliyorlar, yaşıyorlar, bunun farklı sonuçları oluyor. Yani bunun yasal olarak yasağı var. Ama ben kendim örneklerini görüyorum şimdi bu çocuk ve bu kız hata işlemiş. E şimdi bu hatayı işledikten sonra burada ceza versen ne olacak daha kötü bir durum. Çünkü onlar artık işin bu boyutunu geçmişler yani bundan sonra ceza vermek onları daha çok riske ve sıkıntıya sokuyor. Yani diğer anlamda ne yapılmalı? Çocukları nasıl eğitiyorsak bence anne babaları da o şekilde eğitmeliyiz. Yani hani bunun en büyük şeyi anne babalar daha çok bilinçlendirilmeli. Gerek kurstur gerek TV programlarıdır yani hani insanlar en cahil kesim bile haber açıp da dinleyebiliyorsa bunları da hani nasıl dinlettirebiliriz, nasıl anlatabiliriz düşünülmeli. Daha çok program yapsınlar, daha çok halka ulaşınsınlar, okulda rehberlik öğretmenleri kurs versinler. Yani mesela bunu ben çok fazla düşünüyorum çok fazla kurs falan verilmiyor. En azından belki bir tık engelleyebiliriz.” (Sevim Hanım)

“Ya bence bunun için daha çok aileler bilinçlendirilmeli. Mesela sağlık ocakları tarafından falan. Eskiden yoktu böyle şeyler yani. Yani orada mesela psikoloğa falan aile daha kolay yönlendirilebilir sağlık ocaklarında. Yani aile bilinçlendirilmeli. Çocuktan ziyade anne babayı daha çok bilinçlendirmeli. Çünkü çocuklara neyi yapma dersin o daha çok çekici geliyor. Yani bunu direk demek yerine daha imalı yollarla anlatabilmeli, daha uzman kişilerden destek almak gerekiyor. Yani sonuçta bizim anne babalarımızı bize hep hayır deyip hayırı şiddetle anlatırlardı. Belki daha dikkatli anlatsalardı böyle olmazdı.” (Duygu Hanım)

4.6.5.4. “Ne Yazık ki Bunun Bir Çözümü Yok”

Erken evliliklerin önlenmesine ilişkin sorular yöneltilen katılımcılar arasında bu sorunun bir çözümü olmadığına yönelik görüşleri olanlar vardır. Özge Hanım, erken evliliklerin önlenmesi için ne gibi önemler alınabilir? sorusuna bu evliliklerin önlenmesi için herhangi bir şey yapılamayacağı düşüncesini şu sözleriyle açıklamıştır:

“Valla bence bir şey yapamaz. Zaten çocukları anne babasından alıp da farklı bir çatı altında büyütmezsin. O da yanlış bir çözüm. Yani ne yapılabilir bilmiyorum ya kişiden kişiye de değişebilir biliyor musun? Şimdi bazı anne babalar var gerçekten o çocuklar o anne babanın yanında olmasın diyebileceğin insanlar oluyor. Bazen de maddi sebepler çok fazla. Çok fazla maddi sebepler var, cinsel saldırı var, cinsel sapıklıklar. Ne yazık ki bunun bir çözümü yok toplumda. Kimseye göre maddiyat, kimseye göre ailenin yetiştirilme tarzı yani bazı çocuklarda öyle şeyler olmaması gerekiyor. Cinsel şeyler yaşıyorlar, maddiyat da olmayabiliyor. Yani şöyle söyleyeyim sağlıklı bir çiftin, maddi geliri olan anne babanın çocuk yapması gerekiyor açıkçası. Mesela benim 2 tane çocuğum var üçüncüsünü bu eşimle hiç düşünmedik. Çocuk yapmak marifet değil yani onları bir noktaya getirmek marifet. Bizim zaten 2 tane evladımız var ben onlarla ancak ilgilenebiliyorum. Şimdiki eşimle evliliğim devam etsin diye bir çocuk daha yapamam. Yani bu çok yanlış bir düşünce. Benimle evlenen benim için evlenmiştir çocuk için olmamalı.” (Özge Hanım)

Katılımcıların erken evliliklere ilişkin görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde katılımcılardan çoğunun erken evlilikleri şu anki düşüncesiyle onaylamadıkları ve erken yaşta evlilik yaptıkları için pişmanlık duydukları göze çarpmaktadır. Katılımcıların erken evliliklerin sebeplerine ilişkin görüşleri arasında aile sorunları öne çıkan ifadelerdendir. Katılımcıların erken evliliklerin sebeplerine yönelik görüşleri, kendilerinin erken evlenme sebepleriyle paralel niteliktedir. Aile sorunlarından dolayı erken yaşta evlilik yapan katılımcılar, kadınların aile sorunlarından kurtulmak için erken evlenmeyi tercih ettikleri görüşündedir. Katılımcılardan çoğu bu evliliklerin eğitim yoluyla engellenebileceği görüşündedir. Hem kadının hem de kız çocuklarının eğitim alması bu evliliklerin önlenmesinde önemli bir araç olarak görülmektedir.

5. TARTIŞMA

Bu çalışma İstanbul ilinde yaşayan 18 yaşından önce dinî nikâh ile evlilik yapmış kadınlar ile derinlemesine mülakatlar yapılarak gerçekleştirilmiştir. Toplamda 20 kadın ile görüşme yapılmıştır. Katılımcılar 21-38 yaş aralığındadır. Çalışmada kadınların erken yaşta evlilik yapmalarının sebepleri evlilik öncesi aile yaşantıları ile ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle kadınların yaşantıları, evlenmeden önce yaşadıkları aile yapısı ve sosyal çevresi ile birlikte ele alınmıştır. Bu doğrultuda kadınların evlilik öncesi aile yapısı, aile ilişkileri ve evlilik sonrası süreçleri incelenmiş ve sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Katılımcılara evlilik öncesi çocukluk yaşantısı, aile ilişkileri, evliliğin sebepleri, evliliğin gerçekleştiği süreç, evlilik sonrası süreç ve erken evliliklere yönelik görüşlerine ilişkin sorular sorulmuştur. Katılımcıların bu sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda veriler incelenmiştir.

Araştırmada 18 yaş altında dinî nikâh ile evlilik yapan kadınların erken yaşta evlilik yapma sebeplerini tartışarak evlilik öncesi aile yaşantılarını ayrıntılı bir şekilde incelemek ve evlilik öncesi aile yaşantıları ile erken yaşta yapılan evlilikler arasındaki ilişki ağını ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmanın alt amaçları arasında kadınların erken yaşta evliliğe yönelme sebepleri, evlilik öncesi aile yaşantıları, evlenmeden önce evlilik hakkındaki görüşleri, erken evlilikler hakkında şu anki görüşleri ve erken evliliklerin önlenmesi için sosyal hizmet uygulamalarından beklentilerini ortaya koymak yer almaktadır.

Araştırma nitel yöntem ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalar katılımcıların anlatımlarında olayın özüne dair ifadelere yer vermeleri, yaşantılarını anlatırken duygularına yer vermeleri ve kendi dünyalarını açmaları açısından önemli görülmektedir. Katılımcıların yaşantılarını detaylı olarak ifade etmeleri konunun özüne inilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle özellikle sosyal bilimlerde nitel araştırmalar önemli görülmektedir. Çalışmada 18 yaşından önce dinî nikâh ile evlilik yapmış kadınlar ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Dinî nikâh ile evlilik yapmış kadınlarla görüşmeler yapılmasının nedeni Türkiye’de resmi evlilik yaşının 17 yaşın doldurulması ile sınırlandırılmış olmasıdır. Yani 18 yaşından önce yapılan evlilikler resmî olarak kabul görmediğinden çalışmanın örneklemini dinî nikâh ile yapılan erken evliliklerle sınırlandırılmıştır.

Çalışmanın evrenini Türkiye’de 18 yaş altında dinî nikâh ile evlilik yapan kadınların tamamı oluşturmaktadır. Bu evrene ulaşmak mümkün olmadığından çalışmada örneklem olarak İstanbul ili seçilmiştir. Ancak saha araştırmasına katılan kadınların farklı bölgelerde doğup büyümüş katılımcılar olmasına dikkat edilmiştir. Evlenmeden önce farklı bölgelerde doğup büyüyen katılımcılarla görüşmeler yapılması; erken evliliklerin sebepleri arasında yer alan kültürel unsurlar, örf ve adetlerin yanı sıra diğer sebepler arasında çeşitliliğe ulaşılmasına olanak tanımıştır.

Çalışmaya katılan katılımcıların bir diğer özelliği 21-38 yaş aralığında olmalarıdır. Katılımcıların yaş aralığının 38 ile sınırlandırılmasının nedeni kültürel değişimi dikkate alarak son yıllarda yapılan erken evliliklerin sebeplerine vurgu yapmaktır. Kültürel değerler nesilden nesle aktarılırken olduğu gibi korunmak yerine zamana uydurularak benimsenmektedir (Bozkurt, 2013: 107). Bu nedenle katılımcıların yaşları 38 ile sınırlandırılarak; geçmişte sahip olunan kültürel değerler, örf ve adetler sebebiyle yapılan erken evliliklerin yanı sıra son yıllarda ve günümüzde yapılan erken evliliklerin farklı nedenlerinin ön plana çıkarılması sağlanmıştır.

Çalışmada erken yaşta yapılan evlilikler ile evlilik öncesi aile yaşantıları arasındaki ilişki sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Sosyal hizmetin uygulama alanı birey, aile, grup ve toplulukları kapsamaktadır. Bu çalışmada ele alınan konu ailelerle sosyal hizmet yaklaşımı ile ilişkilendirilmiştir. Aile kendi içinde alt sistemleri olan bir sistemdir ve alt sistemlerde meydana gelen değişimler aile sistemini de etkilemektedir. Ayrıca aile sisteminde meydana gelen değişimler de alt sistemleri etkilemektedir. Bu nedenle bu çalışmada erken yaşta yapılan evliliklerin sebepleri evlilik öncesi aile yaşantıları ile ilişkilendirilmiştir. Erken evliliklerin sebeplerine ilişkin yapılan bu çalışmanın odaklarından biri aile olduğu için çalışmaya katılan katılımcılara evlilik öncesi aile yaşantılarına ilişkin sorular sorulmuştur. Aile sistemi alt sistemlerinden etkilendiği gibi diğer sistemlerden de etkilenmektedir. Aile sisteminin içinde yaşadığı sosyal çevreye ilişkin bilgiler de erken evliliklere sebep olan etmenler arasında önemli görülmektedir. Bu nedenle çalışmada evlilik öncesi aile yaşantılarının yanı sıra içinde bulunulan sosyoekonomik koşullar da incelenmiştir.

Çalışmanın bir diğer odağı kadındır. Kadınların erken yaşta evlilik yapmasına sebep olan etmenler arasında toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ataerkil toplum düzeni yer almaktadır. Çalışmada sosyal hizmet bakış açısıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin erken evlilikler üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Katılımcılara evlilik öncesinde yaşadıkları

toplum yapısı, aile yapısı, evliliğin gerçekleştiği süreç ve evlilik sonrası kadının ailedeki konumuna ilişkin sorular sorulmuştur. Bu sorular, erken evlilik öncesi ve sonrasında toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ataerkil toplum yapısının; evliliğin sebepleri ve sonuçları bağlamında incelenmesini sağlamıştır.

Katılımcılara öncelikle çocukluk yaşantılarına ilişkin sorular sorulmuştur. Katılımcıların anlatımlarında parçalanmış aile, eğitimi bırakma ve çocuk işçiliği ile ilgili ifadeler ön plana çıkmıştır. Katılımcıların tamamı erken yaşta eğitimi bırakmıştır. Katılımcıların eğitimi bırakmasında iki unsur ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki ailenin kız çocuğunun eğitimine son vermesi ikincisi ise kız çocuğunun kendi tercihiyle eğitimi bırakmak istemesidir. Ailenin kız çocuğunun eğitimine son vermesinin nedenleri arasında ekonomik koşullar, kız çocuğunu erken yaşta evlendirme, yaşanan toplumun gelenek ve görenekleri, toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi nedenler yer almaktadır. Katılımcıların kendi tercihi ile eğitime son vermesinin nedenleri arasında ise doğup büyüdüğü toplumun gelenek ve görenekleri nedeniyle kız çocuklarının okula gitmemesinin normal karşılanması, aile içinde yaşanan olumsuz koşullar nedeniyle aileyi cezalandırma anlayışı, sınıf tekrarı nedeniyle eğitime devam etmek istememe gibi unsurlar yer almaktadır. Katılımcıların eğitimi bırakmak isteme nedenlerinden bir diğeri evliliğdir. Özellikle olumsuz aile koşulları içinde doğup büyüyen katılımcılar ailede göremedikleri ilgiyi başkasında gördüklerinde evliliğe yöneldikleri ve bu nedenle eğitim hayatlarına son verdikleri görülmektedir.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu parçalanmış ailede büyüdüğünü belirtmiştir. Katılımcıların parçalanmış ailede büyüme sebepleri anne veya babanın vefatı, anne-babanın boşanması veya babanın bir başka kadınla kuma evliliği yapmasıdır. Annenin erken yaşta vefat ettiği durumlarda genellikle üvey anne ifadesi ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların parçalanmış ailede büyümenin zorluklarına yönelik anlatımları erken evlilikler ile parçalanmış aile arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Parçalanmış ailede büyüyen katılımcılar genellikle kendi isteğiyle evliliğe yönelmişlerdir.

Katılımcıların çocukluk yaşantılarına ilişkin anlatımlarında ekonomik koşulların erken evlilikler üzerindeki etkisine yönelik ifadeler ön plana çıkmaktadır. Kadınlardan bazıları ekonomik koşullar nedeniyle erken yaşta çalışmaya başlamıştır. Bu durum çocuk işçiliği kavramını ortaya çıkarmaktadır. Kadınların içinde bulundukları ekonomik koşullar nedeniyle aileleri tarafından erken yaşta evlendirildikleri görülmektedir.

Katılımcılar aile ilişkilerine yönelik anlatımlarda bulunmuşlardır. Katılımcıların anlatımlarında aile içi şiddet, baskıcı aile, ataerkil aile, anneyle çatışma gibi ifadeler ön plana çıkmıştır. Katılımcıların çoğu aile içi şiddete maruz kalmıştır veya tanıklık etmiştir. Şiddet uygulayıcısı çoğunlukla babadır. Aile içinde şiddetin var olduğunu söyleyen katılımcılardan çoğu bu şiddetten uzaklaşmak için evliliğe yöneldiğini belirtmiştir. Bu durum erken evlilikler ile aile içi şiddet arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Ailede baskı ve kısıtlama olduğunu söyleyen katılımcıların da kendi isteğiyle evliliğe yöneldikleri görülmektedir. Kadınların evliliği aile baskısından uzaklaşma aracı olarak gördükleri görülmektedir. Ataerkil aile yapısı içinde büyüyen kadınların çoğunluğu aile zoruyla erken yaşta evlilik yapmıştır. Bu bulgu kadınların erken yaşta evlendirilmesi ile ataerkil aile yapısı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Katılımcılara evlilik sebeplerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların anlatımlarından elde edilen bilgilere göre erken yaşta evlilik yapmalarının sebepleri olumsuz aile ilişkileri, ekonomik nedenler, ataerkil toplum yapısı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Bu sebepler arasında olumsuz aile ilişkileri öne çıkan temalardandır. Katılımcıların çoğu aile içinde yaşanan huzursuzluklar nedeniyle evlilik yaptığını belirtmiştir. Aile içi fiziksel ve psikolojik şiddet, parçalanmış aile, baskıcı ve tutucu aile gibi sorunların erken evliliklere yol açtığı görülmektedir. Kadınlar evliliği aile sorunlarından kaçış aracı olarak görmektedir. Literatürde bu çalışmanın aile sorunlarının evden kaçma davranışıyla ilişkili olduğuna yönelik bulgularını destekleyen çalışmalar mevcuttur. Alan yazınındaki birçok çalışma olumsuz aile yaşantılarının erken yaşta evden kaçma davranışı üzerinde önemli rol oynadığını göstermektedir. Sjöblom (2011) 3 yıl boyunca 20-25 aralığındaki kadınlarla yaptığı derinlemesine mülakatlar sonucunda erken yaşta evden kaçan kadınların çoğunlukla aile içinde fiziksel ve sözlü şiddete maruz kalan, ihmal ve istismar mağduru olan, savunmasız, risk altındaki bir grubun parçası olan kişiler oldukları sonucuna ulaşmıştır. De Man (2000), 12-18 yaş aralığında 246 lise öğrencisi ile yaptığı çalışma sonunda genellikle tek ebeveynli aileye mensup kadınların erken yaşta evden kaçma davranışı sergilediğini rapor etmiştir. Evde kendini iyi hissetmeyen, diğer aile üyeleriyle duygusal bağları zayıf olan, kendini aileye ait görmeyen kadınların da erken yaşta evden kaçma eğilimine sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Williams ve arkadaşları (2001), 18-22 yaş aralığındaki gençlerle derinlemesine görüşmeler yapmıştır. Bu araştırma sonucunda cinsel veya fiziksel taciz, aile içi şiddet, anne-babanın alkol veya madde kullanması gibi unsurların kadınların erken yaşta evden ayrılmasında etkili

olduğu sonucuna varmıştır. Duru ve Arslan (2014), erken yaşta kaçarak evlilik yapan 16-21 bir yaş aralığındaki 10 kadınla görüşmeler yapmıştır. Araştırma sonunda katılımcıların kaçma davranışı öncesinde aileleriyle sorunlar yaşadıkları, çoğunun ailesinde iletişimsizlik, ekonomik sorunlar, ailelerinin gereksinimlerini yeterince karşılamaması gibi sorunlar olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Saha araştırmasının bulgularından edinilen verilere göre kadınların evden kaçması çoğunlukla evlilikle sonuçlanmaktadır. Evliliklerini bitiren katılımcıların kaçarak bir başka erkekle evlilik birliği kurdukları görülmektedir. Bu durum katılımcıların erkekleri mevcut zor koşullardan uzaklaşma aracı olarak görmeleriyle ilişkilendirilebilir. Kadınlar, içinde bulundukları zor koşullardan kaçarken bir başka erkeği sığınacak liman olarak görmektedir. Toplumun evliliğini sonlandırmış kadınlara yönelik görüşlerinden kaynaklanan “dul” adı altında oluşturduğu baskı, kadının kendine ait ekonomik gelirinin olmaması, aile evine döndüğünde olumsuz bir tepkiyle karşılaşması, ailesiyle anlaşmazlıklarının olması gibi faktörler kadının kurtuluşu bir başka erkekte aramasıyla sonuçlanmaktadır.

Katılımcıların erken yaşta evlilik yapma sebepleri arasında öne çıkan bir diğer tema ataerkil toplum yapısı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesinde doğup büyümüş kadınların erken yaşta evlilik yapmalarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ataerkil toplum yapısının rol oynadığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle evlenen katılımcıların tamamı aile zoruyla evlendirilmiştir. Yaşanılan toplumda kız çocuklarını erken yaşta evlendirme kültürünün yaygın olduğu görülmektedir. Bu durum kız çocuğunun rızası dışında ve çoğunlukla tanımadığı biriyle evlendirilmesi ile sonuçlanmaktadır. Çalışmadan elde edilen bulgular erken evlilikler ile toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ataerkil toplum yapısı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Uysal ve arkadaşlarının Ağrı ilinde 18 yaşından önce evlilik yapan 15 kadın katılımcıyla derinlemesine görüşmeler yaparak elde ettiği sonuçlar bu çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre toplumsal cinsiyetin hem biyolojik hem de toplumsal olarak kurgulanması erken evliliklerin ortaya çıkmasında önemli rol oynamaktadır (Tuna Uysal ve ark. 2019).

Erken evliliklere sebep olan bir diğer etken ekonomik koşullardır. Katılımcılardan bazılarının ailelerinin ekonomik sorunları nedeniyle erken yaşta evlilik yaptığı görülmektedir. Ekonomik sorunlar nedeniyle yapılan evlilikler çoğunlukla aile isteğiyle gerçekleştirilmiştir. Özellikle çok çocuk sahibi olan ailelerin yaşanılan ekonomik

sıkıntılar nedeniyle çocuklarını erken yaşta evlendirdiği görülmektedir. Başlık parası, ekonomik sorunlar nedeniyle kız çocuklarını erken yaşta evlendirmenin sonucu olarak ortaya çıkan bir unsurdur ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan katılımcıların ifadelerinde ön plana çıkmaktadır. Orçan ve Kar'ın (2008) erken evliliklere ilişkin araştırması çalışmanın bu bulgularını desteklemektedir. Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde Türkiye'de erken yaşta evlenenlere ilişkin araştırma yürütülmüş ve bu araştırma kapsamında 2348 kişiye anket uygulanmıştır. Araştırmaya katılan kişilerden 1398'i kadındır. Araştırmaya dâhil olan kadınların %71'inin 18 yaşın altında evlendiği ve bu evliliğin altında ekonomik sorunların yattığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda erken evliliklerin yoksul ailelerde daha görüldüğü olduğu ortaya çıkmıştır (Orçan ve Kar, 2008: 97-111).

Katılımcılara evliliğin gerçekleştiği sürece ilişkin sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların evlilik hakkındaki düşünceleri ve evlilikten beklentileri, evlilik kararının kim tarafından verildiği, resmî nikâhın gerçekleştiği süreç ve ailenin evliliğe yönelik tutumları ön plana çıkan ifadelerdendir. Katılımcıların evlilikten beklentileri evlenmeden önce yaşadığı aile yaşantıları ile ilişkilidir. Katılımcıların çoğu ailelerinde yaşadıkları sorunların olmadığı bir evlilik beklentisinden bahsetmişlerdir. Kısıtlayıcı aile ortamında doğup büyüyen katılımcılar özgür bir hayat sürme beklentisiyle evlendiklerini belirtirken huzursuz bir aile ortamında doğup büyüyen katılımcılar her şeyin daha güzel olacağı düşüncesiyle evlendiklerini belirtmişlerdir. Bu bulgular evlilik öncesi aile yaşantılarının erken yaşta evlilikler ile ilişkisini ortaya koymaktadır. Katılımcıların evlenmeden önce maruz kaldıkları aile sorunlarının sonlanması ve tersine çevrilmesi beklentisiyle erken yaşta evliliğe yöneldikleri görülmektedir.

Katılımcılardan çoğu evliliği kendi isteğiyle yaptığını belirtmiştir. Kendi isteğiyle evlilik yapan katılımcıların ifadelerinde kaçarak evlenme davranışı ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların kaçarak evlenmelerinin sebebi ailelerinin evliliği kabul etmeyeceklerini düşünmeleridir. Katılımcıların çoğunluğu evliliği kendi isteğiyle yapmıştır. Görücü usulü ile yapılan evlilikler de mevcuttur ancak bu evlilikler kadının rızası alınarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların görücü usulü ile evliliği kabul etme nedenleri olumsuz aile yaşantısından kurtulma ve akraba evliliğinden kaçma düşüncesidir. Evlilik kararı teması altında öne çıkan ifadelerden bir diğeri aile kararıyla yapılan evliliklerdir. Ailelerin kız çocuklarını erken yaşta, rızasını almadan evlendirdikleri görülmektedir. Aile zoruyla yapılan evliliklerin nedenleri ekonomik sorunlar ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir.

Katılımcıların evliliğin gerçekleştiği sürece ilişkin anlatımlarından edinilen bilgilere göre resmî nikâh medenî kanunda yer alan evlilik yaşının sağlanmaması nedeniyle dinî nikâhtan sonra yapılmıştır. Medenî kanunla birlikte yasaklamış olmasına rağmen erken evlilikler kültürel bir pratik olarak devam etmektedir. 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun (22 Kasım 2001) 124. maddesinde *“Erkek veya kadın onyedî yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulunduğça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.”* ibaresi yer almaktadır. Bu kanun gereğince katılımcılardan çoğu dinî nikâh yapıldıktan sonra anne veya babanın izni doğrultusunda resmî nikâh yapmıştır. Katılımcılardan bir kısmı mahkeme kararıyla yaşını büyüterek resmî nikâh yapmıştır. Resmî nikâhın çoğunlukla kadının hamile olması durumunda yapıldığı görülmektedir.

Evliliğin gerçekleştiği sürece ilişkin sorulara verilen cevaplar arasında evliliğe karşı anne ve babalarının tutumu ön plana çıkan bir diğer temadır. Katılımcıların çoğunun ailesi evliliğe karşı çıkmıştır. Katılımcıların ailelerinin evliliğe karşı çıkmalarının nedenleri evlilik için yaşlarının küçük olması ve eğitime devam etmeleri gerektiği düşüncesidir. Ailenin evliliğe karşı çıkması çoğunlukla kısıtlamalarla sonuçlanmıştır. Bu kısıtlamalar ise kaçarak evliliklere yol açmıştır. Kaçarak evlilik yapan katılımcılar bir süre ailelerinin kendileriyle görüşmediğini belirtmiştir.

Katılımcılara evlilik sonrası yaşantılarına ilişkin sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların anlatımları erken evliliklerin sonuçları ile ilişkilendirilebilir. Özellikle çocuk yaşta edinilen sorumluluklar erken yaşta evliliğin olumsuz sonuçlarını ortaya çıkarmaktadır. Kadınların yaşları nedeniyle kendilerinden beklenen “kadınlık” rolünü yerine getirememeleri farklı sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunlar bireysel ve toplumsal düzeyde ortaya çıkmaktadır. Erken evliliklerin bireysel düzeyde sonuçları arasında psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, cinsel istismar, eğitim hakkından mahrum kalma ve sosyal hayatın kısıtlanması yer alırken toplumsal düzeyde sonuçları arasında evlilik nedeniyle kadınların eğitimsiz kalması yer almaktadır. Katılımcıların çoğu evlendikten sonra eşinden şiddet gördüğünü belirtmiştir. Bu şiddet fiziksel ve/veya psikolojik olarak ortaya çıkmaktadır. Kadınların evlendiklerinde çocuk yaşta olması ve eşiyle arasındaki yaş farkı şiddete yol açan unsurlar arasında yer almaktadır. Katılımcılardan bazılarının evlendikten sonra eşleri tarafından cinsel istismara maruz kaldıkları görülmektedir. Katılımcıların cinsel istismara maruz kalmasının nedenleri arasında çocuk yaşta olmaları

yer almaktadır. Katılımcılardan çoğu evlendikten sonra ekonomik sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir. Katılımcıların ekonomik sorun yaşamalarının nedenleri arasında eşlerinin kazancını eve getirmemesi, çocuk sayısının fazla olması, kendilerinin mesleğinin olmaması gibi sorunlar yer almaktadır. Hülya Çakır'ın Ankara'da erken yaşta evlilik yapmış 20 kadınla yaptığı görüşmeler sonucunda elde ettiği bulgular, çalışmanın erken evliliklerin sonuçlarına ilişkin bu bulgularını desteklemektedir (Çakır, 2013).

Katılımcıların erken evlilik sonrası yaşamlarına ilişkin anlatımlarından edinilen bilgilere göre katılımcılar arasında evliliğinden memnun olanların var olduğu görülmektedir. Evliliğinden memnun olduğunu söyleyen katılımcılar evlenmeden önce ailesiyle birlikte yaşayamadıkları mutluluğu evlendikten sonra eşleri sayesinde yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ancak katılımcıların eşlerini yeterince tanımadan evlilik yaptıkları görülmektedir. Bu nedenle evliliğinden memnun olduğunu söyleyen katılımcılar kendilerini “şanslı” olarak tanımlamaktadır. Ayrıca çoğunlukla evlilik kararını kendisi veren katılımcıların evliliğinden memnun olduğu görülmektedir. Araştırmanın bu bulguları alan yaznında yer alan diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Literatürde erken evliliklere yönelik yapılan çalışmalar evliliğin olumsuz sonuçlanmasına değinirken bu çalışmanın bulgularında evliliğinden memnun olan katılımcılara rastlanmaktadır. Bu durum katılımcıların ailede görülemeyen huzuru evlilikte görme düşünceleriyle ve evliliklerini evlilik öncesi yaşantıları ile kıyaslamalarıyla açıklanabilir. Ancak katılımcıların evliliklerinden memnun olsalar da erken yaşta evlilikleri şu anki düşünceleriyle onaylamadıkları görülmektedir. Bunun nedenleri arasında eğitimi bırakmış olmaları, meslek sahibi olmamaları, evliliğin ilk yıllarında çocuk yaşta yüklenen sorumluluklar nedeniyle zorlanmış olmaları yer almaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre kadınların erken yaşta evlenmesinde aile sorunlarının doğrudan ya da dolaylı olarak etkili olduğu görülmektedir. Çalışma sonucunda kadınların erken yaşta evlenmesine sebep olan iki farklı yaklaşım ortaya çıkmaktadır. Bunlar isteğe bağlı olan erken evlilikler ve isteğe bağlı olmayan erken evliliklerdir. İsteğe bağlı olan erken evlilikler huzursuz aile ortamından kaçış nedeniyle yapılırken isteğe bağlı olmayan erken evlilikler aile zoruyla yapılan erken evliliklerdir. Bu iki yaklaşım “kaçış erken evlilikleri” ve “zorla yapılan erken evlilikler” kavramlarıyla açıklanabilir. Talip Yiğit tarafından Niğde ilinde erken evlilik yapmış kadınlarla yapılan araştırma bu çalışma kapsamında bulunan bu bulguları desteklemektedir (Yiğit, 2015). Araştırma sonuçları isteğe bağlı yapılan erken evliliklerin kadınlar tarafından aileden

kaçış ya da kurtuluş aracı olarak görüldüğünü göstermektedir. Kaçış veya kurtuluş erken evliliklerinin nedenleri arasında aile içi şiddete maruz kalma, aile baskısı, anneyle çatışma, evle ilişkisi olmayan baba, parçalanmış aile gibi nedenler yer almaktadır. İsteğe bağlı olmayan erken evlilikler ise kadınların aileleri tarafından zorla evlendirilmesi ile ortaya çıkan erken evliliklerdir. Ailelerin kız çocuklarını zorla evlendirmesinin altında ekonomik sorunlar, namus olgusu, erken evlilik kültürünün yaygın olması gibi nedenler yatmaktadır.

Araştırma sonucunda kadınların evlilik sonrasında kendilerine yüklenen sorumluluklara uyum sağlayamadıkları, kendilerinden beklenen rolleri yerine getiremedikleri, eşleri tarafından fiziksel veya psikolojik şiddete maruz kaldıkları, eşlerinin aileleri tarafından sosyal hayatlarının kısıtlandığı ve eğitime devam edemedikleri görülmektedir. Bunların yanı sıra evliliğinden memnun olan katılımcılar da mevcuttur.

Erken yaşta evlilik yapmış katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular sosyal hizmet perspektifi ile değerlendirildiğinde; evlilik öncesi aile yaşantısı ve erken evlilikler arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Olumsuz aile yaşantıları kadınların erken yaşta evliliğe yönelmesi ile sonuçlanmaktadır. Bu durum araştırma kapsamında elde edilen bulgular aracılığıyla da kanıtlanmıştır. Bu bağlamda ailelerin fonksiyonlarını daha sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca isteğe bağlı olmayan erken evliliklerin önlenmesi için hem aile hem de toplum düzeyinde çalışmalar yapılmalıdır. Erken evliliklerin önlenmesine yönelik öneriler şu şekildedir:

- Türkiye’de evlilik yaşı Türk Medeni Kanunu ile sınırlandırılmıştır. Ancak 18 ile sınırlandırılan evlilik yaşı aile izni veya hâkim kararı gibi gerekçelerle 16 yaşa kadar düşürülebilmektedir. Yani Türkiye’de bu evliliklere belirli koşullarla yasal olarak izin verilmektedir. Bu koşullar kanundan kaldırılmalı ve Türk Medeni Kanunu’nda yer alan evlilik yaşı uygulaması sıkı takip edilmelidir.
- Türk Medeni Kanunu’nun 143. maddesine göre dinî nikâh ancak resmî nikâh kıyıldıktan sonra kıyılabilir. Türk Ceza Kanunu’nun 230. maddesinde resmî nikâh olmaksızın dinî nikâh yapan ve yaptıranlara 2 ila 6 yıla kadar hapis cezası uygulanacağı ibaresi yer almaktadır. Ancak bu kanunlara rağmen Türkiye’de dinî nikâh gibi geleneksel uygulamalar ile

erken yaşıta evlilikler yapıldığı görülmektedir. Türk Ceza Kanunu'nda yer alan bu hususlar sıkı takip edilmelidir.

- Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. maddesinde çocuk; *“Daha erken yaşıta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişi”* olarak tanımlanmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 12. Maddesinde 15 yaşını dolduran küçüğün, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabileceğine yönelik ibare yer almaktadır. Bu iki kanun arasında uyumsuzluk söz konusudur. Türk Ceza Kanunu'nun 103. maddesinde *“Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismarın sarkıntılık düzeyinde kalması hâlinde üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur”* ibaresi yer almaktadır. Türk Medeni Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu arasındaki uyumsuzluk nedeniyle erken evliliklerde meydana gelen cinsel istismarın saptanmasında sıkıntı oluşmaktadır. Kanunlar arasındaki uyumsuzluk giderilerek evlilik için yasal yaş en az 18 olarak düzenlenmelidir.
- Yasal sınırlamalara rağmen erken evliliklerin yaygın olmasında etkili olan en önemli unsur dinî nikâhtır. Bu durum erken evlilikler üzerinde toplumun sosyokültürel yapısı ve dinî inançlarının önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu nedenle erken evliliklerin önlenmesine yönelik dinî yetkililerce çalışmalar yapılmalı ve toplum dinî açıdan bilinçlendirilmelidir.
- Çocukların okullaşma oranının artırılması erken evliliklerin önlenmesi için önemli görülmektedir. Özellikle ekonomik koşullar nedeniyle çocuklarını eğitim hayatından koparan ailelere destek verilerek kız çocuklarının okullaşma oranı artırılmalıdır.
- Kız çocuklarının zorunlu eğitimi tamamladıktan sonra evlendirildikleri veya kendi isteğiyle evlendikleri görülmektedir. Erken evliliklerin önüne geçmek için zorunlu eğitim süresi uzatılmalıdır.
- Ekonomik sorunlar nedeniyle çocuklarını erken yaşıta evlendiren ailelere ayni ve nakdi yardımlar yapılarak yoksulluğun erken evlilikler üzerindeki etkisi azaltılmalıdır.

- Erken evliliklerin yoğun görüldüğü bölgelerde bilimsel çalışmalar artırılmalı ve bu bölgelerde yaşayan ailelere erken evliliklere ilişkin eğitimler verilmelidir.
- Eğitim kurumlarında öğretmenler ve idareciler tarafından erken evliliklere ilişkin farkındalık artırılmalıdır.
- Aile sorunlarından kaçış ve kurtuluş aracı olarak yapılan erken evlilikler mevcuttur. Kaçış erken evliliklerinin önlenmesi için aileler çeşitli eğitimlerle bilinçlendirilmelidir. Bu eğitimler Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kapsamında çalışmalar yürütülerek sosyal hizmet uzmanları tarafından verilmelidir.
- Aile içi fiziksel şiddet, psikolojik şiddet, ihmal, istismar, baskıcı tutum ve ataerkil aile yapısı, kaçış erken evliliklerine yol açan önemli aile sorunlarıdır. Aile sisteminde oluşan sorunlar nedeniyle meydana gelen erken evliliklerin önlenmesi için sosyal hizmet uzmanları tarafından aile politikalarının oluşturulması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Ağdemir, S. (1991). Aile ve Eğitim. *Aile ve Toplum*, **1** (1), 1-26.

Akçan Parlaz, E., Tekgöl, N., Karademirci, E. ve Öngel, K. (2012). Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci. *Turkish Family Physician*, **3** (4), 10-16.

Aktepe, E. ve Atay, İ.M. (2017). Çocuk Evlilikleri ve Psikososyal Sonuçları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, **9** (4), 410-420.

Akyüz, Ç. (2018). Berdel Evliliği Üzerine Kalitatif Bir Araştırma Mardin Örneği. *Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*, **1** (1), 17-34.

Altuntek, S. (2001). Türkiye Üzerine Yapılmış Evlilik ve Akrabalık Araştırmalarının Bir Değerlendirmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, **18** (2), 17-28.

Arslan, D.A. ve Arslan, G. (2015). Kırsal Türkiye’de, Geçmişten Geleceğe Kadın, Evlilik ve Aile. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, **37**, 629-698.

Arslan, K. (2002). Değişen Toplumda Aile ve Çocuk Arasındaki Sorunlar. *Ege Eğitim Dergisi*, **1** (2), 25-33.

Aydemir E. (2011). *Evlilik Mi Evcilik Mi? Erken ve Zorla Evlilikler Çocuk Gelinler*. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Sosyal Araştırmalar Merkezi, USAK Rapor No: 11-08.

Aydın, O. ve Baran, G. (2010). Toplumsal Değişme Sürecinde Evlenme ve Boşanma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, **21** (2), 117-126.

Bağlı, M. ve Sever, A. (2005). Tabulaştırılan/Tabulaşan Kurumun (Ailenin) Kurbanlıklar Edinme Edinme Pratiği: Lavirat ve Sorarat. *Aile ve Toplum*, **2** (9), 9-21.

Bayer, A. (2013). Değişen Toplumsal Yapıda Aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, **4** (8), 101-129.

Bayhan, V. (2012-13). Beden Sosyolojisi ve Toplumsal Cinsiyet, *Doğu Batı Dergisi*, **16** (3), 147-165.

Baykara Acar, Y., ve Acar, H. (2002). Sistem Kuramı - Ekolojik Sistem Kuramı ve Sosyal Hizmet: Temel Kavramlar ve Farklılıklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, **13** (1), 29-35.

Bora, A. (2011). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık. Erişim Tarihi: 28.05.2020, http://fbemoodle.emu.edu.tr/pluginfile.php/57169/mod_resource/content/1/Toplumsal%20cinsiyet%20ve%20Hukuk_Aksu%20Bora.pdf.

Bozkurt, V. (2013). *Değişen Dünyada Sosyoloji*. Bursa: Ekin Yayınevi.

Buz, S. (2009). Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, **20** (1), 53-65.

Colman, A.M. (2003). *Oxford Dictionary of Psychology*. New York: Oxford University Press.

Clark, S. (2004). Early Marriage and HIV Risks in Sub-Saharan Africa. *Studies in Family Planning*, **35** (3), 149-160.

Creswell, J. (2016). *Araştırma Deseni Nitel Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. Ankara: Eğiten Kitap.

Çağırkan, B. (2019). Erken Yaşta Yapılan Evlilikler ve Aile Kurumuna Etkisi Üzerine Bir Alan Araştırması: Bitlis İl Merkezi Örneği. *VI. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*.

Çakır, H. (2013). *Sosyo-kültürel ve ekonomik faktörler çerçevesinde erken evlilikler: Ankara Pursaklar örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı.

Çamur Duyan, G. (2018). Aileye Yönelik Sosyal Hizmetler. İçinde Genç, Y., Taylan, H.H. (Ed.), *Aile ve Çocukla Sosyal Hizmet*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi; 74-102.

Çelik, C. (2010). Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din-Paradigmatik Anlam ve İşlev Farklılaşması. *Karadeniz Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, **8**, 25-35.

Çitçi, O. (1982). *Kadın Sorunu*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No: 200.

Çocuk Koruma Kanunu (3 Temmuz 2005). T.C. Resmi Gazete: 15 Temmuz 2005/ 25876. Erişim 19.05.2020, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>

De Man, A. F. (2000). Predictor of Adolescent Running Away Behavior. *Social Behavior and Personality*, **28** (3), 261-268.

Duru, E. ve Arslan, G. (2014). Evlenmek Amacıyla Evden Kaçan Kız Ergenler: Bir Olgubilim Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, **5** (41), 36-48.

Duyan, V. (2003). Aileye Yönelik Planlı Müdahale Sürecinin Aşamaları, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, **14** (1), 41-61.

Duyan, V., Özgür Sayar, Ö. ve Özbulut, M. (2008). *Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.

Ecevit, Y. (2003). Toplumsal Cinsiyet ve Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışılabilir? *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, **25** (4), 83-88.

Erden, M. (2002). Eğitimin Toplumsal Temelleri. İçinde Sözer, E. (Ed.) *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; 58-63.

Erulkar, A. (2013). Early Marriage, Marital Relations and Intimate Partner Violence in Ethiopia, *International Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, **39** (1), 6-33.

Gök, M. (2016). Child marriages in Turkey with different aspects. *International Journal of Human Sciences*, **13** (1), 2222-2231.

Gilliland, M.K. (2017). Family and Marriage. İçinde Brown, N., McIlwraith, T. ve Tubelle de González, L. (Ed.), *Perspectives: An Open Introduction To Cultural Anthropology*. American Anthropological Association; 182-203.

Gökçe, B. (1976). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. *H.Ü. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8 (1-2), 46-67.

Gökçe, B. (1978). Evlilik kurumuna sosyolojik bir yaklaşım. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1, 7-21.

Gökçe, B. (2011). Türk Toplumunda Aile Yapısı. İçinde Kasapoğlu, A. ve Karkıner, N. (Ed.), *Aile Sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını; 50-82.

Günindi, Y. ve Giren, S. (2011). Aile Kavramının Değişim Süreci ve Okul Öncesi Dönemde Ailenin Önemi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 349-361.

Gürkan, T. (2002). Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Temel Kavramlar. İçinde (Ed.) *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Anadolu Üniversitesi Yayınları; 1-13.

Hallaç, S. ve Öz, F. (2014). Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6 (2), 142-153.

İçağasioğlu Çoban, A. (2009). Adölesan Evlilikleri. *Aile ve Toplum*, 4 (16), 37-50.

İl, S. (2003). HIV/ AIDS'le Yaşayan Bireylere Yönelik Güçlendirme Yaklaşımı, *HIV/ AIDS* (<http://www.hatam.hacettepe.edu.tr/hatam031.shtml>, Erişim: 15.08.2020), 6 (1).

Jensen, R. ve Thornton, R. (2003). Early Female Marriage in The Developing World. *Gender and Development*, **11** (2), 9-19.

Jessor, R. ve Donovan, J. E. ve Costa, F.M. (1994), Beyond adolescence: Problem behavior and young adult development. *Cambridge University Press*, USA, **68** (1), 149-153.

Kara, B. (2015). Değişen Aile Dinamikleri Açısından Erken Yaşta Evlilikler Sorunu Ve Toplumsal Önemi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi *Dergisi*, **20** (2), 59-72.

Karataş, K. (2001). Toplumsal Değişme ve Aile. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, **12** (2), 89-98.

Karlsson, M. (1974). Development of the Family Functions in Sweden. *International Journal of Sociology of the Family*, **4** (1), 109-112.

Kaynak, M. (2014). Türkiye’de ‘Çocuk Gelin’ Sorunu. *Nesne*, **2** (3), s.27-38.

Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, **10** (36), 381-404.

Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Merriam, S.B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Ankara: Nobel Yayın.

Mihçioğur, S., Erbaş, F., Akın, A. (2010). Çocuk Gelinler ve Beklenen Olumsuz Sonuçları. *Sağlık ve Toplum*, 1, 3-12.

Nirun, N. (1994). *Sistemantik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Nock, C.S. (1979). The Family Life Cycle: Emprical or Conceptual Tool? *Journal of Marriage and Family*, 41 (1), 15-26.

Nour, N. (2006). Health Consequences of Child Marriage in Africa. *Emerging Infectious Diseases*, 12 (11), 1644-1649.

Odili, J. (2016). Culture, Development and Religious Change: The Nigerian Perspective. İçinde Kilani, O. ve N. Iheanacho (Ed.), *The Family Institution and Social Change*. M&J Grand Orbit Communicitions; 129-142.

Orçan, M. ve Kar, M. (2008). Türkiye'de Erken Yaşta Yapılan Evlilikler ve Risk Algısı: Bismil Örneği. *Aile ve Toplum*, 4 (14), 97-111.

Otoo-Oyortey, N. ve Pobi, S. (2003). Early Marriage and Poverty: Exploring Links and Key Policy Issues. *Gender and Development*, 11 (2), 42-51.

Örnek, V. (1971). *Etnoloji Sözlüğü*. Ankara, DTCF. Yayınları.

Özateş, Ö.S. (2007). Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Nedeniyle Temel Eğitimden Kopan Kız Çocukları Sorunu. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18 (2), 77-87.

Özcebe, H. ve Küçük Biçer B. (2013). An important female child and woman problem: Child marriages. *Turk Arch Ped*, **48** (2), 86-98.

Patton, M.Q. (1987). *111 How to Use Qualitative Methods in Evaluation*. Londra: Sage Pub.

Poyraz Tacoğlu, T. (2011). Türkiye’de Gerçekleştirilen Geleneksel Evlilik Çeşitlerinin Nedenleri Ve Evlilikler Üzerinde Törenin Etkisi. *Sosyal Bilimler Ara tırmaları Dergisi*, **2** (4), 115-143).

Punch, K.F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş*. Ankara, Siyasal Kitabevi.

Rutten, S. (2010). Protection of spouses in informal marriages by human rights. *İgitur*, **6** (2): 77-92.

Safyer, A. W., Thompson, S. J., Maccio, E. M., Kimberley M., Zittel-Palamara, M. ve Greg Forehand (2005). Adolescents’ and parents’ perceptions of runaway behavior: Problems and solutions. *Child and Adolescent Social Work Journal*, **21** (5), 495-512.

Santhya, K.G. ve Jejeebhoy, S.J. (2007). Early Marriage and HIV/AIDS: Risk Factors among Young Women in India. *Economic and Political Weekly*, **42** (14), 1291-1297.

Sarantakos, S. (1993) *Sociai Research*, MacMiiJan Press Ltd. Londra. S&-cer, M. (1989) *Toplum Bilimlerinde Yöntem*, Beta Basım Yayım Dağıtım: İstanbul.

Sayın, Ö. (1987). Aile İçi İlişkilerin Toplum ve Birey Bazında Çözümlemesi. *Sosyoloji Dergisi*, 1, 77-97.

Sayın, Ö. (1990). *Aile Sosyolojisi*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Sayın, Ö. (2011). Ailenin Değişimi. *Sosyoloji Dergisi*, 23-24, 47-58.

Seven, N. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları. *Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (2), 134-148.

Sezen, L. (2005). Türkiye’de Evlenme Biçimleri. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 27, 185-195.

Sheafor, B.W. ve Horejsi, C.J. (2015). *Sosyal Hizmet Uygulaması*. Ankara: Nika Yayınevi.

Sjöblom, Y. (2006). Leaving home early: Passing from girlhood to womanhood. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 23 (4), 432-457.

Suarez, P. (2018). Child-Bride Marriage and Female Welfare, *Eur J Law Econ*, 45, 1-28.

Süleymanov, A. (2010). Çağdaş Türk Toplumlarda Aile ve Evlilik İlişkileri. *Journal of Social Policy Conferences*, 58, 197-216.

Şahin, F. (2001). Sosyal Hizmette Güçler Perspektifi ve Çözüm Odaklı Mülakat. *Aile ve Toplum*, 4 (2), 59-71.

Şahin, F. (2002). Genelci Sosyal Hizmetin Doğuşunu Hazırlayan Etmenler, Sosyal Hizmet Sempozyumu 2002: Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar içinde, Ümit Onat (Ed.), Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayın No: 17, 2005,102-111.

TBMM (2009). Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2006). Türkiye Aile Yapısı Araştırması TAYA. Ankara.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2011). Türkiye Aile Yapısı Araştırması TAYA. Ankara.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2011). Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2012). Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair TBMM Raporu.

Teater, B. (2015). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri*. Ankara: Nika Yayınevi.

Tekin Epik, M., Çiçek, Ö. ve Altay, S. (2017). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Roller. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, **17** (38), 35-58.

Tezcan. M. (1978). Kırsal Topluluklarımızda Tercihli Evlilik Tiplerinin İşlevsel Çözümlemesi. *Eğitim ve Bilim*, 3 (16), 28-34.

Tuna Uysal, M., Tan Eren, G. ve Şimşek, E. (2019). Sosyo-Kültürel Özellikler Bağlamında Erken Evlilikler: Ağrı Örneği. *Mediterranean Journal of Humanities*, 349-375.

Tuna Uysal, M., Tan Eren, G. ve Şimşek, E. (2019). Toplumsalın Doğallaştırılması: Erken Evliliklerde Toplumsal Cinsiyet Algısı, *SDÜ-Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 147, 196-220.

TÜİK (2014) 17.01.2014 tarihli Kamuoyu Duyurusu. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim 10.05.2020, http://www.tuik.gov.tr/duyurular/duyuru_1591.pdf?utm_source...ut

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (18 Ekim 1982). T.C. Resmi Gazete: 9 Kasım 1982/ 17863. Erişim 18.05.2020, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>

Türk Ceza Kanunu (26 Eylül 2004). T.C. Resmi Gazete: 12 Ekim 2004/ 25611. Erişim 18.05.2020, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>

Türk Medeni Kanunu (22 Kasım 2001). T.C. Resmi Gazete: 8 Aralık 2001/ 24607. Erişim 10.05.2020, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>

UNICEF (2004). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. Erişim 19.05.2020, https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSozlesme.pdf

UNICEF (2005). Early Marriage A Harmful Traditional Practice: A Statistical Exploration. New York: UNICEF. Erişim 25.06.2019,

http://www.unicef.org/publications/files/Early_Marriage_12.lo.pdf

UNICEF (2012). Türkiye’de Çocuk ve Genç Nüfusun Durumunun Analizi. Erişim 25.06.2019,

<https://www.unicef.org/turkey/media/5256/file/T%C3%BCrkiye'de%20%C3%87ocuk%20ve%20Gen%C3%A7%20N%C3%BCfusun%20Durumunun%20Analizi%202012.pdf>

Wells, C. (1984). *İnsan ve Dünyası*. (Çev.B Güvenç), İstanbul: Remzi Kitabevi.

Williams, N.R., Lindsey, E.W., Kurtz, P.D. ve Jarvis, S. (2001). From trauma to resiliency: Lessons from former runaway and homeless youth. *Journal of Youth Studies*, 4 (2), 233-253.

Yaman,  .M. ve Akyurt, M.A. (2013). Sosyal Hizmete Kültürel Yaklaşım: 2011 Van Depremi  rneği, *Sosyoloji Dergisi*, 3 (26), 105- 144.

Yıldırım, A. ve şimşek, H. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nicel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, B.E., Sırma, F. ve Sanyamam, S. (2015).   eklerin kaderi: Türkiye’de kadınların erken evliliği üzerine nitel bir araştırma. *Bilig*, 79, 63-98.

Yıldırım, Ş (2016). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet. İçinde Şişman, D., Kaylı, F. (Ed.), *Sosyal Politikanın Cinsiyet Halleri*. Ankara: Nika Yayınevi.

Yiğit, T. (2015). *Feminist Sosyal Hizmet Yaklaşımı Bağlamında Ataerkil İdeoloji ve Erken Evlilikler*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.

Yiğit, T. (2016). Erken Evlilikleri (Çocuk Evlilikler) Yeniden Düşünmek: Erken Evliliklerin Kavramsallaştırılmasına Yönelik Nitel Bir Araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 36, 386-378.

Yolcuoğlu, İ.G. (2012). *Sosyal Hizmete Giriş*. Ankara: SABEV Yayınları.

Yusufoğlu, Ö.Ş. ve Kızmaz, Z. (2016). Parçalanmış Ailelerde Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma: Elazığ Örneği. *Social Sciences (NWSASOS)*, 11 (1), 27-40.

Yüksel, H. ve Yüksel, M. (2014). Yüksel, Çocuk İhmali ve İstismarı Bağlamında Türkiye’de Çocuk Gelinler Gerçeği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), 1-27.

Yüksel Kaptanoğlu, İ. ve Ergöçmen, B. (2012). Çocuk Gelin Olmaya Giden Yol. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15 (2), 129-161.

Yüksel Kaptanoğlu, İ. ve Akadli Ergöçmen, B. (2014). Early Marriage: Trends in Turkey, 1978-2008. *Journal of Family Issues*, 35 (12), 1707-1724.

Zastrow, C. (2015). *Sosyal Hizmete Giriş*. Ankara: Nika Yayınevi

<http://www.unicankara.org.tr/docs/iheb2018ver1.pdf> Erişim 19.05.2020.

<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/cedaw.pdf> Erişim 19.05.2020.

<https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> Erişim 20.05.2020.

http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do;jsessionid=4l2FZ1kVpNL8JhhkfQtRLqm_nJtJ6xk6sGXGwbChqTR9N0LY1K1bp!1813643467?id=21869 Erişim 28.05.2020.

FORMLAR

(EK-1): DEMOGRAFİK SORULAR

1. Yaşınız:
2. Medeni durumunuz nedir?
3. Eğitim durumunuz nedir?
4. Annenizin eğitim durumu nedir?
5. Babanızın eğitim durumu nedir?
6. Mesleğiniz nedir?
7. Annenizin mesleği nedir?
8. Babanızın mesleği nedir?
9. Evlilik yaşıınız nedir?
10. Eşinizin evlilik yaşı nedir?
11. Anne ve babanızın evlilik yaşı nedir?
12. Evlilik öncesi yaşadığınız şehir neresidir?
13. Evlilik öncesi aile tipiniz nedir? (çekirdek/geniş/tek ebeveynli)
14. Şuan ne tür nikâhınız var? (dinî /resmî /her ikisi)
15. Çocuğunuz var mı? Varsa kaç çocuğa sahipsiniz?
16. İlk hamilelik yaşıınız nedir?

(EK-2): YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Erken Evliliklerin Nedenleri Ve Evlilik Öncesi Aile İlişkilerine İlişkin Sorular

1. Evlenmeden önce anne ve babanızla ilişkileriniz nasıldı?
➤ Kendinizi aile üyelerine rahatlıkla açar mıydınız? (Açamıyorsanız sizi engelleyen şey neydi?)
2. Çocukluğunuzu nasıl geçirdiniz?
➤ Çocukluk döneminizi olumsuz etkileyen herhangi bir olay yaşadınız mı?
3. Ailenizin ekonomik durumu nasıldı? (Erken yaşta evlenmenizde ailenizin ekonomik durumunun etkili olduğunu düşünüyor musunuz?)
4. Evlilik öncesi anne ve babanızın ilişkisi nasıldı?
5. Evlilik öncesinde ailenizde sizi rahatsız eden herhangi bir sorunla karşılaşılıyor muydunuz? (Şiddet, ihmal, istismar vs.)

6. Evlenmeden önce evlilik hakkında düşünceleriniz ve evlilikten beklentileriniz nelerdi?
7. Evlenmenizde hangi sebepler etkili oldu?

Erken Evliliklerin Gerçekleştiği Sürece İlişkin Sorular

1. Eşinizle nasıl evlendiniz? Anlatabilir misiniz? (Görücü usulü/isteyerek/kaçarak vb.)
2. Evlilik kararı kim/kimler tarafından alındı?
 - Kendinizse neler etkili oldu?/Aileyse süreci anlatır mısınız?
3. Resmî nikâh evlendikten kaç yıl sonra yapıldı?
4. Evliliğinizle ilgili annenizin/babanızın ilk tavır ve tutumu nasıldı?
 - Çevrenizden herhangi bir tepki aldınız mı?
5. Evliliğinizin ilk başlarında zorlandığınız konular oldu mu? Nelerdir?
6. Evlenme süreci boyunca aile üyelerinizle ilişkileriniz nasıldı?
 - Evlilik hakkında paylaşımda bulunabileceğiniz birileri var mıydı?

Erken Evlilikler Sonrası Sürece İlişkin Sorular

1. Şuan evliliğinizde zorluk yaşadığınız alanlar var mı?
2. Erken evlilik yaptığınız için çevrenizden tepki alıyor musunuz?
3. Eşinizle ilişkiniz nasıl?
 - Evlilik yaşantınızdan memnun musunuz?
 - Evliliğin beklentilerinizi karşıladığını düşünüyor musunuz?
4. Eşinizden ya da evin diğer üyelerinden sizi rahatsız edecek tutum ve tavırlar gördünüz mü? / görüyor musunuz? (Şiddet, ihmal, istismar vs.)
5. Sosyal yaşantınız nasıl? Evliliğin sosyal yaşantınızı kısıtladığını düşünüyor musunuz?
6. Ailenizle görüşüyor musunuz? Şuan ilişkileriniz nasıl?
7. Şu an eşinizden beklentileriniz neler?
8. Sizce erken evliliğin sebepleri nelerdir?
9. Erken evliliği şuan ki düşüncenizle onaylıyor musunuz?
 - Erken yaşta evlilik yaptığınız için pişman mısınız?
10. Sizce evlilik yaşı kaç olmalıdır?
11. Sizce erken evliliklerin önlenmesinde sosyal destek sistemlerinin rolü ne olmalıdır? Devlet ne gibi önlemler alabilir?

(EK-3): BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

T.C. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi Elif Çay tarafından yürütülen “18 Yaş Altı Dinî Nikâhla Beraberlik Yaşayan Kadınların Birliktelik Öncesi Aile Yaşantılarının İncelenmesi” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı kadınların 18 yaş altı dinî nikâhla birliktelik yapma davranışlarının altında yatan sebepleri tartışarak birliktelik öncesi aile ilişkilerini ayrıntılı bir şekilde incelemek ve aile ilişkilerinin erken yaşta dinî nikâhla birliktelik yapma üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Araştırmada sizden tahminen 1 saat ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya siz dâhil tahminen 20 kişi katılacaktır.¹ Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. İletişim bilgileriniz ise sadece izninize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için “ortak katılımcı havuzuna” aktarılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya [] e-posta adresi ve [] numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Kısaca araştırmanın amacı...

Kullanılacak ölçekler...

Ses ve video kaydı yapılacaksa bilgilendirme.

Veri toplama araçlarının imhası ile ilgili bilgi.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel

riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının²:

Adı-

Soyadı:.....

....

İmzası: İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

İletişim bilgilerimin diğer araştırmacıların benimle iletişime geçebilmesi için “ortak araştırma havuzuna” aktarılmasını; ☒ kabul ediyorum ☐ kabul etmiyorum (lütfen uygun seçeneği işaretleyiniz)

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin;

Veli veya Vasisinin

Adı-

Soyadı:.....

....

İmzası:

Araştırmacının

Adı-

Soyadı:.....

....

İmzası:

Şahidin:³

Adı-

Soyadı:.....

....

İmzası:

¹Bu cümle yalnızca bir örnek olup bu cümlede araştırmanın amacının ve gerekiyorsa nasıl yapılacağı (örneğin psikometrik test mi, öyle ise kaç soru sorulacağı veya kaç ölçekten oluştuğu; ses kaydı, görüntü alımı, gözlem gibi işlemleri mi içerdiği ve ne kadar süreceği gibi) 3 cümleyi geçmeyecek şekilde kısaca anlatılması beklenilmektedir.

²İmza bölümünde ideal olan katılımcının kendisinin imzasının alınmasıdır. Bu durumda onam formunu katılımcı ve araştırmacı imzalar. Katılımcının araştırmaya bireysel olarak katılmayı kabul edip onam formunu imzalamayı istemediği durumlarda şahide ihtiyaç doğar ve bu durumda araştırmacı ve katılımcı yerine şahidin imzalarının olması yeterlidir.

Verilerin yüz yüze iletişim içermeyen; a) İnternet ortamında toplanması durumunda katılımcıların uygulama materyallerine erişebilmesi için, online sistemde sunulan bilgilendirilmiş onam formunu okuyup araştırmaya katılmayı onayladıklarına dair ilgili kutucuğu işaretlemeleri gerekmektedir. Bu işaretleme katılımcıların onam imzaları yerine geçer. Katılımcılar onam formunun sonundaki “araştırmaya katılmayı kabul ettiklerine dair” ilgili kutucuğu işaretlemedikleri takdirde onay vermemiş sayılırlar ve bu durumda araştırmaya devam edilmez. b) Telefonla uygulamalarda ise araştırmacı araştırma sorularına geçmeden önce Bilgilendirilmiş Onam Formundaki bilgileri katılımcıya sesli olarak okur. Bu durumda katılımcının sözlü onayı imza yerine geçer. Telefonda bu sözlü onay alınmadığı takdirde uygulamaya geçilmez. Hem İnternet, hem telefon hem de benzeri yüz yüze iletişimin olmadığı ortamlarda yapılan uygulamalarda katılımcı onay vermediği takdirde bir şahidin onayına başvurulmaksızın uygulamaya devam edilmez.

Eğer veriler okullarda, kurumlarda vb. ortamlarda aynı anda birden fazla kişiden grup uygulaması şeklinde toplanacaksa, yine tercihen tüm katılımcıların onam formlarını bireysel olarak imzalamaları istenir. Ancak katılımcı sayısının fazlalığı ve bununla birlikte zamanın kısıtlılığı gibi durumlar söz konusu olduğunda araştırmacı tüm gruba onam formundaki bilgileri tek seferde sözlü olarak okumayı ve bir imza listesi dolaştırarak katılımcıların araştırmaya katılmayı kabul ettiklerine dair bu listeye imza atmalarını tercih edebilir. Grup çalışmasında da tercih edilen katılımcının kendisinin imzasıdır, ancak araştırmacının etik kurula tanımlaması gereken ender durumlarda ise şahit, grup adına da imza atabilir. Fakat grup ortamında herkes çalışmaya katılmayı kabul etmeyebilir. Bu durumda sadece araştırmaya katılmayı isteyenlerin çalışmaya alınması ve bu kişiler adına toplu imza alınması gerekmektedir. (Çalışmanızda şahidin imzasını grup adına kullanmak istiyorsanız etik kurula koşullarını açıklamanız gerekmektedir).

³Şahit Kriterleri: Çalışmanın bir üyesi olmayan, araştırmacı tarafından belirlenen ve araştırmanın bulguları üzerinde herhangi bir olumlu/olumsuz etki yaratma olasılığı bulunmayan tarafsız yetişkinlerdir. Katılımcı araştırmaya katılmayı kabul edip onam formunu imzalamayı istemediği durumlarda araştırmacı onam formundaki bilgileri katılımcıya sözlü olarak okur. Katılımcı onayladığını sözlü olarak beyan ederse şahit de bu sözlü onam sürecine yazılı onam formunu imzalamak sureti ile şahitlik ettiğini beyan etmiş olur.

NOT: Araştırmacıdan, onam formunun imza kısmında bulunan ikili seçenekten çalışmasına uygun olan alternatifini yazması ve formda yer alan boşlukları çalışmasına uyarlamak yoluyla onam formuna son halini vermesi ve bu şekilde formu göndermesi beklenilmektedir.

İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI

yl tez

ORIJİNALLIK RAPORU

%4

BENZERLİK ENDEKSİ

%4

İNTERNET
KAYNAKLARI

%2

YAYINLAR

%3

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

tez.sdu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<%1

2

www.docstoc.com

İnternet Kaynağı

<%1

3

www.tuik.gov.tr

İnternet Kaynağı

<%1

4

www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080

İnternet Kaynağı

<%1

5

Submitted to Istanbul University

Öğrenci Ödevi

<%1

6

www.tbmm.gov.tr

İnternet Kaynağı

<%1

7

magdur.adalet.gov.tr

İnternet Kaynağı

<%1

8

dergipark.org.tr

İnternet Kaynağı

<%1

9

ets.anadolu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<%1

Yayınları/Tebliğleri Sertifikaları/Ödülleri

- Kavgaoglu, D., Altundal, Ü. ve Çay Padalıhasanoğlu E. (2021). Türkiye’de Sosyal Hizmet Alanındaki Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu (USVES), (Özet Bildiri/PosterSunum)

